

“VÂLİDE SULTANLAR” YAZMA ESER SERGİSİ

“VĀLIDE SULTANS” MANUSCRIPT EXHIBITION

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

“VÂLİDE SULTANLAR”
YAZMA ESER SERGİSİ KATALOĞU

“VĀLIDE SULTANS”
CATALOG OF MANUSCRIPT EXHIBITION

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 220
Publications of The Turkish Institution for Manuscripts: 220

Katalog Serisi/Catalog Series: 4

Proje Yöneticisi/*Project Manager*
Prof. Dr. Ferruh Özpilavcı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı

Sergi Küratörü/*Exhibition Curator*
Dr. Nil Baydar
Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı

Erhan Yıldız
Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı

Ahmet Çinar
Yazma Eser Uzmanı

Katalog Yayın Koordinasyonu/*Coordination of Catalog Publication*
Arafat Aydın
Yazma Eser Uzmanı

Teknik Destek/*Technical Support*
Osman Nuri Aydın
Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanı

İçerik Hazırlık/*Catalog*
Ahmet Çinar, Arafat Aydın, Benan Taşlıdağ, Celal Volkan Kaya, Elif Sevil Atasoy, Fatih Kablan, Hatice Ak, Selahaddin Cimitoğlu, Şeyma Özcan, Ziya Çetintaş

Son Okuma/*Redaction*
Emine Öztürk

İngilizce Çeviri/*English Translation*
Abdullah Kılınç, Abdullah Seçgin, Ayşe Hilal Kaymak Ayık, Mustafa Yalçınkaya, Rabia Seçkin, Rümeysa Nur Şahin

Çeviri Kontrol/*Translation Editor*
Ayşe Hilal Kaymak Ayık

Sergi Restoratörleri/Exhibition Restorators
Ahmet Özay, Aslı Arık, Aynur Kaya, Betül Küçük, Benan Taşlıdağ, Dilek Bozyiğit, Elif Çiftçi, Elif Sevil Atasoy, Elif Özyalçın, Emre Yaman, Fatma Nihan Ayhan, Gamze Merter, Gizem Erdem, Gizem Erten, Gizem Yerli, Halime Dağ, Hande Dabanoğlu, Handan Yıldırım Hasan Fahri Takim, Hatice Yılmaz, İrem Yılmaz, İpek Yüksel, Kevser Görgülü Uçar, Kübra Akyüz, Kübra Demirkol, Leyla Yücelsin, Melek Büşra Erken, Meryem Çakar, Muhammed Veysel Yıldız, Özge Nur Yıldırım, Pınar Terkeş, Rümeysa Gedik, Seher Yılmaztürk, Sena Hoş, Serpil Kaya, Sümeyye Öndeş, Sümeyye Küçük, Sündüs Çamcı Dizkırıcı, Şule Yıldız, Tuğba Uluyer, Ümit Yılmaz, Ülkü Eskin, Zeynep Yıldırım

Fotoğraf/Photography
Mustafa Yılmaz, Yüksel Yücel

Tasarım/Design
Yüksel Yücel

Baskı/Printing
Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No: 51 Sefaköy - İstanbul,
Tel.: 0 (212) 624 21 11 www.matbaasistemleri.com,
Sertifika No: 40421

Baskı Yeri, Yılı ve Adedi/*Publication Facts & Print Run*
İstanbul 2024, 1500 adet
ISBN: 978-975-17-5796-8

Kapak Görseli/*Cover Image*
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi 408, 347[a]

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Copyright © Directorate of the Turkish Institution for Manuscripts. All rights reserved.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

All rights belong to the *Directorate of the Turkish Institution for Manuscripts*. Without the prior permission of the Directorate, the work cannot be published or copied wholly or partially, by any means and in any form.
Bu katalog, Rami Kütüphanesi'nin açılışının birinci yılı münasebetiyle 12 Ocak 2024 tarihinde düzenlenen “Vâlide Sultanlar” Yazma Eser Sergisi için hazırlanmıştır.
This catalog has been prepared for the “Vālide Sultans” Manuscript Exhibition held on January 12, 2024, on the occasion of the first anniversary of the opening of the Rami Library.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 36 38
tuyek@ktb.gov.tr
www.yek.gov.tr

“VÂLİDE SULTANLAR”
YAZMA ESER SERGİSİ

“VÂLIDE SULTANS”
MANUSCRIPT EXHIBITION

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

Takdim

Kültür varlıklarımızın önemli bir kısmını teşkil eden yazma eserler eşsiz birer hazine niteliğindedir. Geçtiğimiz asırlar içerisinde büyük bir özen ve itina ile üretilen, okunan, korunan ve vakfedilen yazma eserlerin günümüze kadar ulaşmasında birçok devlet büyüğünün katkısı olmuştur. Bunlar arasında Vâlide Sultanlar en çok çaba sarf edenlerdendir. Geniş çaplı yazma eser koleksiyonları oluşturan Vâlide Sultanlar, büyük bir emekle oluşturdukları bu koleksiyonları inşâ ettirdikleri câmilere, medreselere, mekteplere ve kütüphanelere insanların ulaşabileceği şekilde vakfetmişlerdir.

Osmanlı Devleti tarihinde yirmi iki padişahın annesi oğlunun sultanlığını görmüş, bunlardan on Vâlide Sultan'ın vakfettiği nadide nüshalar bu sergide kendisine yer bulmuştur. Bunlar arasında husûsen kitapseverliğiyle meşhur olan III. Murad'ın annesi Nurbânû Sultan, IV. Murad ve Sultan İbrâhim'in annesi Mahpeyker Kösem Sultan, IV. Mehmed'in annesi Turhan Vâlide Sultan ve III. Selim'in annesi Mihrişah Sultan'ın vakfettiği eserler bulunmaktadır. Ayrıca bu eserlerin sergileneceği Rami Kışlası'nı inşâ eden II. Mahmud' un eşleri Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan ve Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakfettiği eserler de hem sayıca hem nitelik olarak ön plana çıkmaktadır.

Vâlide Sultanların vakfettikleri eserlerden oluşan sergi kapsamında yer alan eserlerin bir kısmı belirli bir ilim kitlesini ilgilendiren eserlerken diğer bir kısmı halkın yüzyıllarca okuduğu, dinlediği, bağlantısını hiç koparmadığı eserlerdir. Husûsen insanların günlük dualarını içeren evrad kitaplarının en meşhurlarından *Delâilü'l-Hayrât*'ın ve Hz. Muhammed'i en güzel tavsif eden şiirlerden *Kasîde-i Bürde*'nin eşsiz nüshaları bu sergi kapsamında ziyaret edilebilecektir. Ayrıca Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi'nin yazdığı meşk murakkası ve eşsiz gemi çizimlerinin yer aldığı Kâtip Çelebi'ye ait *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr* eseri de temaşa edilebilecektir.

Kültürümüze ait her bir parçayı korumak için yoğun çaba sarf ediyoruz. Bu çabanın bir ayağını da tarihi binalarımızı ihya etmek oluşturuyor. Kapsamlı bir çalışmanın ardından açılışını yaptığımız Rami Kışlası Kütüphanesi'nde yeni bir sergi düzenlemek de bizim için ayrı bir iftihar vesilesidir. Kurulduğu günden itibaren önemli bir boşluğu dolduran Yazma Eserler Kurumu'nu yazma eserlerle ilgili çeviri-yayım, katalog, koruma ve onarım gibi faaliyetlerinin yanında söz konusu eserleri meraklılarıyla buluşturan bu tarz sergiler düzenlemesi sebebiyle tebrik ediyorum. Kültür ve düşünce dünyamızı zenginleştiren "Vâlide Sultanlar" Yazma Eser Sergi'sinin yeni ufuklar açmasını temenni ederim.

Mehmet Nuri Ersoy
Kültür ve Turizm Bakanı

Foreword

Manuscripts, which constitute an important part of our cultural assets, are unique treasures. Many statesmen have contributed to the manuscripts that were produced, read, preserved and donated with great care and attention in the past centuries, reaching the present day. We witness that the Vālide Sultans also made great efforts in this regard. Vālide Sultans, who created large-scale collections of manuscripts, dedicated these collections, which they created with great effort, to the mosques, madrasahs, schools and libraries they built in a way that people could access.

In Ottoman history, twenty-two of Sultan mothers witnessed the reign of their sons, and then entitled Vālide Sultan. The rare works donated by ten different Vālide Sultans are included in this exhibition. Among these there are works donated by the mother of Murad III, Nurbānū Sultan, who is famous for his bibliophilia; the mother of Murad IV and Sultan İbrahim, Mahpeyker Kösem Sultan; the mother of Mehmed IV, Turhan Vālide Sultan; and the mother of Selim III, Mihrişah Sultan. Also the works donated by mother of Sultan Abdülmecid, Bezmiālem Vālide Sultan and the mother of Sultan Abdülaziz, Pertevniyal Vālide Sultan, who both are the wives of Mahmud II who built Rami Barracks, stand out in terms of both number and quality.

While some of the works in the exhibition, which consists of works donated by the Vālide Sultans, are works of interest to a certain group of scholars, some of them are works that the public has read, listened to and loved for centuries. Especially *Dalāil al-Hayrāt*, one of the most famous awrād books containing daily prayers of people; the unique copies of *Qasīda-i Burda*, which includes poems that best describe the Prophet Muhammad; the mashq muraqqaa written by Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi; and *Tuhfat al-Kibār fī Asfār al-Bihār*, which includes Kātip Çelebi's unique ship drawings, are among those works that can be visited as part of this exhibition.

We work hard to keep every part of our cultural heritage alive. One part of this effort is the revitalization of our historical buildings. It is an honour for us to organize a new exhibition at the Rami Barracks Library, which we opened after an extensive work. I congratulate the Manuscripts Institution, which has filled an important gap since its establishment, for its activities such as translation-publication, cataloguing, preservation and restoration of manuscripts, and for organizing exhibitions that bring these works together with science and art enthusiasts. I hope that the "Vālide Sultans Manuscript Exhibition", which enriches our world of culture and thought, will open up new horizons.

Mehmet Nuri Ersoy
Minister of Culture and Tourism

Sunuş

İslâm medeniyeti ilim öğrenmeye ve öğretmeye önem vermiş, bu amaca hizmet edecek her türlü vasıtayı el üstünde tutmuştur. Bu minvalde parşömen, deri ve kâğıt ile bunlara satır satır anlam katan kalem ve işlemeye yarayan her türlü aletin birlikteliği kitabı; yani her biri nadide olan yazma eserleri meydana getirmiştir. Her seferinde büyüyen bir hayretle atf-ı nazar ettiğimiz yazma eserler bazen bir medrese talebesinin bazen bir devlet adamının kitaplığının baş ucunda yer edinmiştir.

Yazma eserlerin istinsahı, tezhibi ve muhafazası için çaba sarf edenler arasında, inşâ ettikleri hastaneler, okullar, câmiler ve bilumum hayrat ile her daim hayırla yâd edilen Vâlide Sultanlar da yer almaktadır. Kimi zaman şehzâdelerin yetişmesine gayret eden, kimi zaman devlet mekanizmasında etkin rol alan Vâlide Sultanlar; gerek özel istekle bazı eserleri tercüme ettirerek gerekse koleksiyonları için yeni kitaplar temin edilmesini sağlayarak ilme ve sanata destek vermiş, böylece tebaasına hem örnek hem öncü olmuşlardır.

Sultan Abdulmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan Dârü's-saâde kethüdalarına koleksiyonu için yeni kitaplar temin etmelerini salık vermiş, IV. Mehmed'in annesi Turhan Vâlide Sultan ise halkın istifadesi için geniş bir koleksiyonu saraydan çıkarttırıp Eminönü Yeni Camii'ne nakletmiştir. Bu ve benzeri faaliyetler Vâlide Sultanların sadece yeni mekânlar inşa ederek değil kitabın, kütüphanelerin yaygınlaşmasını sağlayarak da hayra hizmet ettiklerini göstermektedir.

Başkanlığımıza bağlı yazma eser kütüphaneleri içerisinde Vâlide Sultanlar tarafından vakfedilen yazma eserlerden oluşan koleksiyonlar büyük bir yekun tutmaktadır. Bu koleksiyonlardan yapılan seçki ile on Vâlide Sultan'a ait altmışı aşkın eserden meydana gelen "Vâlide Sultanlar" Yazma Eser Sergisi kapsamında Vâlide Sultanların vakfettikleri hadis, tefsir, tasavvuf gibi dini eserlerin yanı sıra edebiyat, coğrafya ve tarih kitaplarının nadide nüshaları da görülebilecektir. Sergilenen eserler arasında meşhur hattatlardan Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından Pertevniyal Vâlide Sultan'ın türbesi için yazılan Mushaf-ı Şerîf ile meşhur müzehhiplerden Mehmet Şevki Efendi'nin tezhiplediği *Delâilü'l-Hayrât* nüshası da yer almaktadır. Ayrıca Turhan Vâlide Sultan ile Bezmiâlem Vâlide Sultân'ın istekleri üzere tercüme edilen *Enîsü'l-Munkati'în* ile *Risâletü'l-Kuşeyriyye* nüshaları da bulunmaktadır.

Artık gelenek haline gelen yazma eserler sergimizin bir yenisini düzenlemekten duyduğumuz gururun yanı sıra; kültür hayatımızda görmezden gelinemez bir yer edinen böyle tarihi bir yerleşkede eser sergilemenin verdiği heyecanı da belirtmek isterim. Hem önceki sergilerin hem de bu serginin vücuda gelmesinde desteklerini hiç eksik etmeyen saygıdeğer Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy Bey'e şükranlarımızı arz eder, kültür ve sanat meraklılarına sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Ferruh Özpilavcı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı

Preface

Islamic civilization gave importance to learning and teaching science and valued all means that would serve this purpose. In this sense, the combination of parchment, leather, paper, pen that gives meaning to them line by line and all kinds of tools used to process them, created the book, in other words, the manuscripts each of which is rare. These manuscripts, which we look at with increasing admiration day by day, were once one of the most valuable works of the library of a madrasah student or a statesman.

Among those who made efforts to reproduce, illuminate and preserve manuscripts, there are also the Vālide Sultans, who are always fondly remembered for the hospitals, schools, mosques and many other charitable institutions they built. Vālide Sultans, who sometimes endeavoured to raise the princes and sometimes took an active role in the state mechanism, supported science and art both by having some works translated upon special request and also adding new books to their collections, thus setting both an example and a pioneering role for the public.

Sultan Abdülmecid's mother, Bezmiālem Vālide Sultan, recommended that her Dārüssaāde administrators buy new books for her collection; Mehmed IV's mother, Turhan Vālide Sultan, took a large collection from the palace and had it transferred to Eminönü New Mosque for the benefit of the public. These and some other similar activities show that Vālide Sultans provided beneficial services not only by building new places but also by ensuring the dissemination of books and libraries.

Among the manuscript libraries under the directorship of our Presidency, the manuscript collections donated by Vālide Sultans constitute a large number. The "Vālide Sultans Manuscript Exhibition", which includes a selection of sixty works from these collections belonging to ten Vālide Sultans, can be visited to see the rare works in the fields of hadith, Sufism and commentary, as well as literature, geography and history. Among the works exhibited are the Qur'ān manuscript, written by the famous calligrapher Kazasker Mustafa İzzet Efendi, for the tomb of Pertevniyal Vālide Sultan; and the copy of *Dalāil al-Hayrāt*, decorated by the famous illuminator Mehmet Şevki Efendi. There are also copies of *Anīs al-Munqati'īn and Risālat al-Kushayriyya*, which were translated upon the requests of Turhan Vālide Sultan and Bezmiālem Vālide Sultan.

In addition to the pride of organizing a new manuscript exhibition, which has now become a tradition; I would also like to express the excitement of exhibiting the works in such a historical campus, which has an undeniable place in our cultural life. We would like to express our gratitude to our Minister Mehmet Nuri Ersoy, who always supported the realization of both the previous exhibitions and this exhibition, and we express our love and respect to culture and art enthusiasts.

Ferruh Özpilavcı
President of the Manuscript Institution of Türkiye

Ayşe Hafsa Vâlide Sultan (ö/d. 1534)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1520-1534 (14 yıl 5 ay 17 gün)
Eşi: I. Selim (Yavuz) (ö. 1520)
Oğlu: I. Süleyman (Kânûnî) (ö. 1566)
Vakıfları: Manisa Sultâniye Külliyesi (Cami, Medrese, Tekke, Sıbyan Mektebi ve İmaret), Urla'da Mescid

Tenure as Vālide Sultan: 1520-1534 (14 years 5 months 17 days)
Spouse: Selim I (Yavuz) (d. 1520)
Son: Suleyman I (Kānūnī) (d. 1566)
Waqfs: Manisa Sultāniye Complex (Mosque, Madrasa, Dervish Lodge, Primary School and Public Kitchen), Masjid in Urla

Vefatında 56 yaşında olduğu bilgisinden hareketle 1478-1479 yıllarında doğduğu düşünülmektedir. Ailesinin Kırım Hanedanlığı veya Dulkadiroğulları'ndan olduğu şeklinde muhtelif görüşler bulunmaktadır. Yavuz Sultan Selim'in şehzadeliği zamanında Trabzon'da evlenmiş ve Sultan Süleyman'ı burada dünyaya getirmiştir. Kânûnî'nin Kırım ve Manisa sancak beyliği sırasında yanında bulunmuştur. Şehzade Süleyman'ın tahta çıkmasıyla birlikte İstanbul'a getirilen Hafsa Sultan, "vâlide sultan" olarak sarayda on üç yıl beş ay yirmi yedi gün geçirmiştir. Osmanlı Devleti'nde "sultan" unvanını alan ilk vâlide sultan olan Mehd-i Ulyâ Hafsa Sultan, 4 Ramazan 940 tarihinde vefat etmiştir. Sultan Selim Camii'nin bahçesindeki türbeye defnedilmiştir. Hayırseverliğiyle bilinen Hafsa Sultan, yaptırdığı birçok hayır müessesesi arasında bilhassa Manisa'daki Sultâniye Külliyesi (1523) ile tanınmıştır. Cami, medrese, sıbyan mektebi, hankâh, imaret, hamam ve dârüşşifâdan oluşan külliyenin inşasında Hafsa Sultan'a tanınan iki minareli cami yapma imtiyazı Hafsa Sultan'ın vâlide sultanlık müessesesinin teşekkülünde

Considering her age, 56, at the time of death, she was supposedly born in 1478-1479. Her family ancestry is contested with different views stating her as being either from the Crimean Khanate or the Dulkadir tribe. She got married to Selim I in Trabzon during the latter's tenure as *Şehzade* and gave birth to Suleyman I here. She was with Süleyman I when he was governor of Crimea and Manisa. Brought to Istanbul after his ascension to the throne, Hafsa Sultan spent thirteen years, five months and twenty-seven days in the palace as "vālide sultan" and became the first vālide sultan to be given that title. Mehd-i Ulyâ Hafsa Sultan died on Ramadan 4, 1490 and was buried in the tomb in the garden of Yavuz Selim Mosque.

Being known for her charitable personality, one of the most famous works commissioned by her, among other ones, is the Sultaniye Complex (1523) in Manisa, consisting of a mosque, madrasa, dervish lodge, primary school, public kitchen, bathhouse and hospital. The fact that she was awarded the right to build a mosque with two minarets shows that she played an important role in defining the scope of the title "vālide sultan". Thus, Mehd-i Ulyâ Hafsa Sultan

önemli bir mihenk taşı olduğunu göstermektedir. Böylelikle Mehd-i Ulyâ Hafsa Sultan, "selâtîn külliyesi" çapında komplekslerin de öncüsü olmuştur. Manisa'da inşa ettirdiği külliyeye kitap vakfettiğini bildiğimiz Hafsa Vâlide Sultan'a ait kitapların bir kısmı bugün Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu kitaplarda Hafsa Vâlide Sultan'ın vakfı olduğuna dair vakıf kayıtları ile "*el-Mütevekkile ale'l-Meliki'l-İlâh Vâlide-i Sultan Süleymân Şâh*" ibareli mühür yer almaktadır.

also took on a leading role concerning these "imperial complexes".

Some of the books that Hafsa Vālide Sultan is known to have donated to the complex in Manisa are currently in Manisa Manuscript Library. Along with waqf (endowment) statements belonging to Hafsa Vālide Sultan, the books bear her seal impression with the inscription: "*al-Mutawakkilah alā al-Malik al-Ilāh Wālidah Sultān Suleyman Şah*".

المتوكلة على الملك الإله والدة سلطان سليمان شاه

el-Mütevekkile 'ale'l-Meliki'l-İlâh Vâlide-i Sultan Süleyman Şah

Melik olan (Allah)'a tevekkül eden Süleyman Şah Annesi

Mother of Süleyman Şah, who trusts in al-Malik al-Ilāh

1 Hâşiye ale'l-Keşşâf
Hāshiya alā al-Kashshāf

Seyyid Şerif Cürcânî'nin (ö. 816/1413) *Hâşiye ale'l-Keşşâf* adlı eserinin Hafsa Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Ta'lik
265x175-185x115 mm, II+86 yk, 25 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Muhammed b. Ali er-Rûmî tarafından Ramazan 832/Haziran 1429 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüsha, siyah mürekkep kullanılarak el yapımı, nohudî renk, âharlı Doğu kâğıdı üzerine ta'lik hattıyla yazılmıştır.

Eserin 1[a] sayfasında Sultan II. Bayezid'in, 1[b] sayfasında ise Kânûnî Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan'ın mühürleri vardır. 1[b] ve 2[a]'da sayfa kenarlarında siyah mürekkep ile notlar yazılıdır. Zahriyede Tatzâde Halil Efendi'ye ait Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* adlı eserini metheden bir şiir yer almaktadır.

Arap dili, kelâm ve fıkıh âlimi Seyyid Şerif Cürcânî, yaşadığı döneme damgasını vuran, sonraki dönemlerde otorite sayılan bir âlimdir. Başlıca kelam, Arap dili ve edebiyatı, felsefe ve mantık olmak üzere aklî ve dînî ilimlerin hemen hepsinde söz sahibidir. Bu eserinde Zemahşerî'nin tefsiri *el-Keşşâf*'ın baş tarafı -Fâtiha ile Bakara'nın ilk yirmi beş âyeti- üzerine hâşiye yazmıştır.

TYEK, Manisa YEK, Manisa 100

A copy of Sayyid Sharif al-Jurjānī's (d. 816/1413) *Hāshiya alā al-Kashshāf* endowed by Hafsa Sultan

Arabic, Ta'līq
265x175-185x115 mm, II+86 folios, 25 lines
Paper, ink, leather

This manuscript, which was completed by Muhammad b. Ali al-Rūmī in Ramadan 832/ June 1429, was copied in *ta'līq* script using black ink on handmade, *nokhūdī* (chickpea-coloured), sized Eastern paper.

There are the seal impressions of Sultan Bayezid II on page 1[a] and Hafsa Sultan, mother of Sultan Süleyman the Magnificent, on folio 1[b]. On folios 1[b] and 2[a], notes are written in black ink on the margins. The frontispiece contains a poem by Tatzāde Halil Efendi praising Zamakhsharī's *al-Kashshāf*.

Sayyid Sharif al-Jurjānī, a scholar of Arabic language, theology, and *fiqh*, was a scholar who left his mark on his time and was considered an authority in later periods. He was notable for his erudition in almost all rational and traditional sciences, mainly in theology, Arabic language and literature, philosophy, and logic. In this work, he wrote a commentary on the beginning of Zamakhshari's exegesis *al-Kashshāf* -covering the first twenty-five verses of al-Fātiha and al-Baqarah-.

TYEK, Manisa Manuscript Library, Manisa 100

TYEK, Manisa YEK, Manisa 100, 1b-2a

Nurbânû Vâlide Sultan (ö/d. 1583)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1574-1583 (8 yıl 11 ay 15 gün)

Eşi: II. Selim (ö. 1574)

Oğlu: III. Murad (ö. 1595)

Vakıfları: Atik Vâlide Camii ve Külliyesi, Atik Vâlide Su Yolları, Çanakkale Lapseki Külliyesi ve İmareti, Lapseki Mescidi, Lapseki Tekkesi, Mercan, Alemdar ve Langa'da Camii, Mescit, İmaret ve Hamamlar

Nurbânû Sultan, eşi II. Selim'in şehzade sıfatıyla Manisa'da bulunduğu vakitte Murad'ı dünyaya getirmiştir. 1566 yılında II. Selim'in tahta çıkmasının ardından tahtın vârisi Sultan III. Murad'ın vâlidesi sıfatıyla haremin başı olmuştur. Oğlu III. Murad'ın 1574 tarihinde gerçekleşen cülûsundan sonra saraydaki konumu daha da güçlenmiş ve vâlide sultan olarak anılmıştır. Belgelerde III. Murad'a izâfetle "vâlidetim sultan, vâlide sultan, atîk vâlide sultan" şeklinde zikredilmeye başlanmıştır. Dokuz yıla yakın vâlide sultanlık yapan Nurbânû Sultan, 1583 yılında vefat etmiş, Ayasofya'da II. Selim'in türbesine defnedilmiştir.

Nurbânû Sultan'ın tesis ettiği vakıflar, hem maddi nüfuzuna hem de hayırsever yönüne işaret etmektedir. Özellikle Üsküdar'da inşa ettirdiği Atik Vâlide Sultan Camii ve Külliyesi ile tanınmaktadır. Üsküdar dışında İstanbul'da Mercan'da, Alemdağ'da ve Langa'da yaptırdığı cami, mescid, imaret ve hamamlar, Çanakkale Lapseki Külliyesi ve İmareti de vakıfları arasında yer almaktadır.

Tenure as Vālide Sultan: 1574-1583 (8 years 11 months 15 days)

Spouse: Selim II (d. 1574)

Son: Murad III (d. 1595)

Waqfs: Atik Vālide Mosque and Complex, Atik Vālide Water Ways, Çanakkale Lapseki Complex and Public Kitchen, Lapseki Mosque, Lapseki Dervish Lodge, Mosques, Masjids, Public Kitchens and Bathhouses in Mercan, Alemdar, and Langa,

Nurbānū Sultan gave birth to his son Murad when her spouse Selim II was in Manisa as *şehzade*. After Selim II's ascension to the throne in 1566, she became the head of the Harem as the mother of Murad III, who was the successor to the throne. Following her son Murad III's ascension, her status in the palace grew stronger and she acquired the title vālide sultan. In documents from that era, she started being referred to as "my mother sultan, mother sultan and atīk (old) mother sultan" in relation to Murad III. Having served as vālide sultan for nearly nine years, Nurbānū Sultan died in 1583 and was buried in Selim II's tomb in Hagia Sophia.

The waqfs established by Nurbānū Sultan are a symbol of her wealth and generosity. She is especially known for commissioning the Atik Vālide Mosque and Complex in Üsküdar. Among her other waqfs the following can be listed: mosques, masjids, public kitchens and bathhouses in Mercan, Alemdağ and Langa, all being in Istanbul, along with the Lapseki Complex and Public Kitchen in Çanakkale.

Üsküdar'da inşa ettirdiği Atik Vâlide Külliyesi içerisinde bir de kütüphane tesis eden Nurbânu Vâlide Sultan'ın bu kütüphanesi, Osmanlılarda ilk defa bir kadın tarafından kurulan kütüphane olma özelliğini taşır. Kütüphaneye vakfettiği kitaplar bugün Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu kitaplarda Nurbânû Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydıyla "*el-Mütevekkile alallahi'l-Meliki'l-Mennân Vâlide-i Pâdişâh-ı Din-penâh Sultân Murâd Hân*" yazılı mühür vardır.

She established a library inside Atik Vālide Mosque in Üsküdar and this library is the first library in the Ottoman Empire instituted by a woman. The books donated by her to that library are currently in Selim Ağa Manuscript Library. These books bear Nurbânû Vālide Sultan's waqf (endowment) statement along with her seal impression with the following inscription: "*al-Mutawakkilah alā Allah al-Malik al-Mannān Wālidah Pādishāh-i Dīn-Panāh Sultan Murad Khān*".

المتوكلة على الله الملك المنان والدۀ پادشاه دين پناه سلطان مراد خان

el-Mütevekkile alellahi'l-Meliki'l-Mennân Vâlide-i Padişâh-ı Dîn-penâh Sultan Murad Hân

Melik ve Mennân olan Allah'a tevekkül eden, dinin koruyucusu Sultan Murad Hân'ın annesi

Mother of Sultan Murad Khān, the protector of religion, who trusts in Allāh al-Malik al-Mannān

2 Hâşiye alâ Şerhi'l-Ferâizi's-Sirâciyye li's-Seyyidi'ş-Şerîf

Hāshiya alā Sharh al-Farā'id al-Sirājiyya li al-Sayyid al-Sharīf

Zenbilli Ali Efendi'nin kardeşi Kıvâmüddin Kâsım el-Cemâlî'nin (ö. 903/1497) Sultan II. Bayezid'e ithafen yazdığı *Şerhu'l-Ferâizi's-Sirâciyye Hâşiyesi*'nin Nurbanu Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Ta'lik
180x127 mm, III+1-106 yaprak,15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, siyah, bordo, yeşil, beyaz, kırmızı opak pigment, deri

Kıvâmüddin Kâsım'ın miras hukuku konulu eserinin bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve altın mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Eserin çeşitli yerlerinde Sultan II. Bayezid ve Nurbanu Vâlide Sultan'ın mühürleri vardır.

Eserin 1[b] sayfasında unvan tezhibi yer almaktadır. Süsleme lacivert, siyah ve bordo zemin üzerine beyaz renk kullanılarak rûmî grubu motiflerle bezenmiştir. Bezemenin etrafı altın, yeşil ve beyaz renkli cetvellerle çevrilidir. Altın cetvelde iğne perdahı ile üç nokta bezemesi yapılmıştır. Başlıktaki Besmele altın mürekkep kullanılarak kûfî hattıyla yazılmıştır. Süslemeye bitişik nizamda bulunan tepelik formu lacivert, yeşil ve siyah zemin üzerine altın kullanılarak rûmî grubu motifler ile bezenmiştir. 1[b] ve 2[a] sayfalarındaki yazı alanları altın cetvel ile çevrilidir. Satır aralarında helezonî motifinde altın ile bezenmiş duraklar vardır.

İslâm miras hukuku söz konusu olduğunda akla ilk gelen eserlerden biri, Muhammed es-Secâvendî'nin (ö. 596/1200'den sonra) kaleme aldığı *el-Ferâizü's-Sirâciyye*'dir. Eser üzerine yazılan birçok şerh ve hâşiye bulunmaktadır. Bunlardan en meşhuru Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin yazmış olduğu şerhtir. Osmanlı âlimlerinden Zenbilli Ali Efendi'nin (ö. 932/1526) kardeşi Kıvâmüddin Kâsım el-Cemâlî (ö. 903/1497) tarafından kaleme alınan bu hâşiye, Sultan II. Bayezid'e ithaf edilmiştir.

TYEK, Hacı Selim Ağa YEK, Nurbanu Sultan 83

The manuscript of a commentary on *Sharh al-Farā'id al-Sirājiyya*, authored by Zenbilli Ali Efendi's brother Qiwām al-Dīn Qāsim al-Jamālī (d. 903/1497) and dedicated to Sultan Bayezid II, endowed by Nurbanu Sultan

Arabic, Ta'līq
180x127 mm, III+1-106 folios,15 lines
Paper, ink, gold, navy blue, black, burgundy, green, white, red opaque pigment, leather

The manuscript, of a work on inheritance law written by Qiwām al-Dīn Qāsim al-Jamālī, is copied in *ta'līq* script using black and gold ink on cream-coloured sized Eastern paper. It bears the seal impressions of Sultan Bayezid II and Nurbanu Vālide Sultan in various pages.

There is a headpiece on page 1[b] and it is decorated with *rūmī* motifs in white on navy blue, black and burgundy ground. The decoration is enclosed in golden, green and white rule-frames while the golden rule-frame has three-dot illumination created using the needle glazing technique. The inscription of *basmala* is written in *kūfī* script using golden ink. Next to the headpiece, there is a crest-like illumination decorated with *rūmī* motifs in gold on navy blue, green and black ground. The text panels on pages 1[b] and 2[a] are enclosed in golden rule-frames while there are golden spiral-shaped verse markers.

Written by Muhammad al-Sajāwandī (d. after 596/1200), *al-Farā'id al-Sirājiyya* is one of the first works that come to mind in the context of Islamic inheritance law. There are many commentaries and glosses written on the work while the one written by al-Sayyid al-Sharīf al-Jurjānī is the most popular among them. This gloss, written by Zenbilli Ali Efendi's (d. 932/1526) brother Qiwām al-Dīn Qāsim al-Jamālī (d. 903/1497), is dedicated to Sultan Bayezid II.

TYEK, Hacı Selim Ağa Manuscript Library, Nurbanu Sultan 83

TYEK, Hacı Selim Ağa YEK, Nurbanu Sultan 83, 1b-2a

♦ TYEK, Hacı Selim Ağa YEK, Nurbanu Sultan 83, Kapak içi / *Inside cover*

3 Gurerü'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim
Ghurar al-Hikam wa Durar Al-Kalim

Ebü'l-Feth Nâsıhuddin el-Âmidî'nin Hz. Ali'nin özlü sözlerini derlediği *Gurerü'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim* isimli eserinin Nurbanu Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
257x177-165x105 mm, 361 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, deri

Âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılan nüsha, koyu kahverengi deri ciltlidir. Ön-arka kapak ve miklebde şemse, salbek ve köşebentler yer almakta olup soğuk baskı tekniği uygulanmıştır. Şemse, salbek ve köşebent süslemesi rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süslemenin etrafı zencirek bezemeli cetvel ile çevrilidir. Süslemeli alanın etrafı ile cetvelli kısmın iç ve dışında altın çizgiler vardır.

Kapak içleri kahverengi deri ile kaplı olup, katı' tekniğinde yapılmış beyzî formdaki şemseler rûmî grubu motiflerle tezyin edilmiştir. Şemse etrafındaki cetvelde ve geometrik desenlerden oluşan küçük köşebentlerde altın kullanılmıştır. Kapak içi kenarları altın cetvel ve zencirek bezemeli ara bordür ile çevrilidir.

Ebü'l-Feth Nâsıhuddin Abdülvâhid et-Temîmî el-Âmidî (ö. 550/1155) tarafından Hz. Ali'ye nisbet edilen hikmetli sözleri bir araya getirmek üzere kaleme alınan eser, harf sırası gözetilerek ilk kelimelerine göre tertip edilmiştir. Nüshanın baş kısmındaki varaklar eksik olduğundan "Mukaddime" dâhil olmak üzere bazı kelimelerle başlayan özlü sözlerin olduğu kısımlar nüshada yer almamaktadır. Nüshanın sonunda, veciz ifadelerle Nurbanu Sultan'ın vakıf kaydı bulunmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Nurbanu 106

The manuscript of *Ghurar al-Hikam wa Durar Al-Kalim*, Abū al-Fath Nāsih al-Dīn al-Āmidī's compilation of Ali's maxims, endowed by Nurbanu Sultan

Arabic, Naskh
257x177-165x105 mm, 361 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, leather

The manuscript is copied in naskh script using black ink on a sized Eastern paper. The current binding is made of brown leather. There are centre-pieces, pendants and corner-pieces made of blind-stamping on the front and back covers and the envelope flap. The centre-pieces, pendants and corner-pieces are decorated with rūmī and khatāyī motifs, and all are enclosed in a chain-border. Besides, there are golden lines surrounding the ornamentation along with the interior and exterior of the chain border.

The doublures are covered with a brown leather. The oval centre-pieces on the doublures are made with filigree technique and decorated with rūmī motifs. Both the rule-frames surrounding the centre-piece and the small corner-pieces, consisting of geometrical motifs, are in gold. The margins of the doublures are enclosed in golden rule-frames and chain-borders.

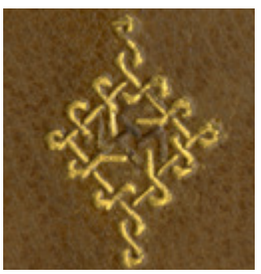
The work, a compilation of maxims attributed to Ali (the fourth caliph of Islam) authored by Abū al-Fath Nāsih al-Dīn al-Āmidī (d. 550/1155), is arranged in alphabetical order based on the first words of the maxims. The first folios of the copy are missing. For this reason, the copy does not include some maxims as well as the introductory section. There is a concise waqf (endowment) statement of Nurbanu Sultan at the end of the copy.

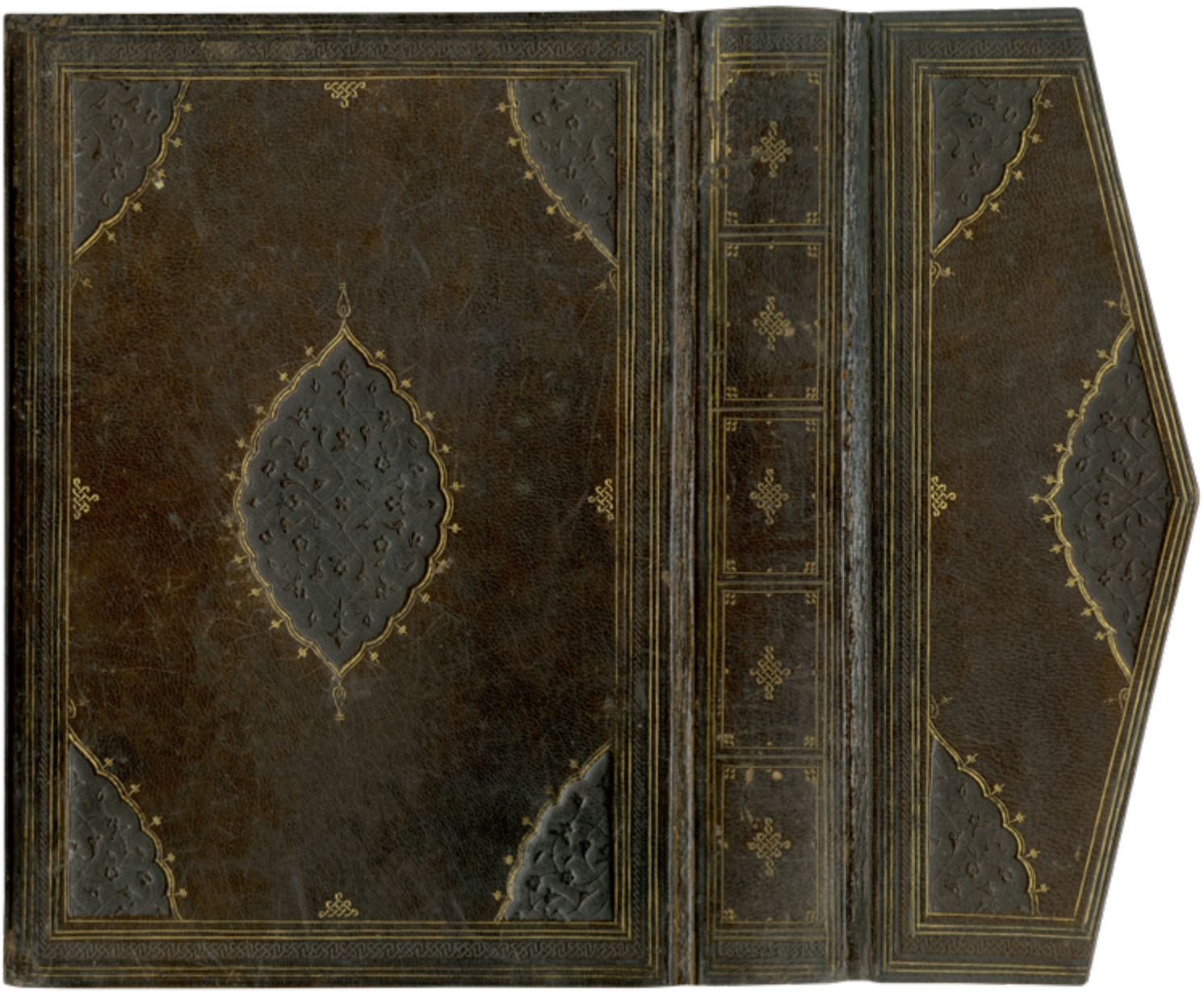
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nurbanu 106

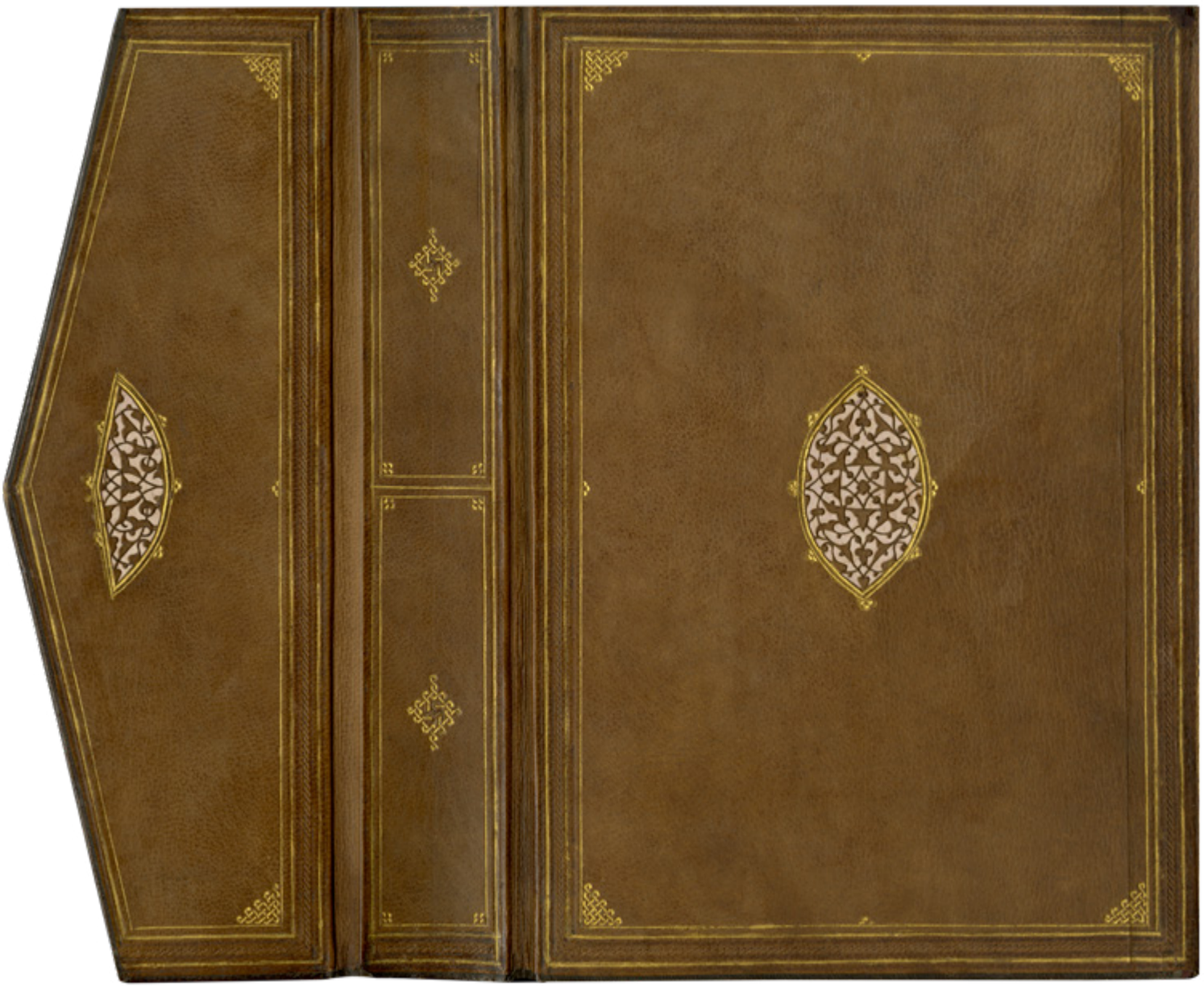
TYEK, Süleymaniye YEK, Nurbanu 106, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Nurbanu 106, Kapak / *Cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Nurbanu 106, Kapak içi / *Inside cover*

Safiye Vâlide Sultan (ö/d. 1619)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1595-1603 (8 yıl 10 ay 24 gün)

Eşi: III. Murad (ö. 1595)

Oğlu: III. Mehmed (ö. 1603)

Vakıfları: Üsküdar'da cami ve çeşme, Safiye Sultan Medresesi, Melike Safiye Camii, Fatih'te Âşıkpaşa mahallesinde türbe, Dâvud Paşa sahasında kasır, Medine ve Mekke'ye giden hac yolu üzerinde suyollarının bakımı ve çeşitli Haremeyn hizmetleri, nakdî yardımlar

Sultan III. Murad'ın hanımı ve III. Mehmed'in annesi olan Safiye Sultan kaynaklarda zeki, akıllı, zarif, hazırcevap, gayet mağrur, basiretli, uyanık ve sabırlı bir insan olarak tasvir edilmiştir. Oğlu III. Mehmed'in 1595 yılında tahta çıkışı ile vâlide sultan olmuştur. Dokuz yıla yakın bir süre vâlide sultanlık yapan Safiye Sultan devletin dış ilişkilerinde de aktif bir rol oynamıştır. Nitekim yabancı hükümdarlarla mektuplaşmış, İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth ile hediyeleşmiştir. Sultan III. Mehmed'in 1603'te ölümü üzerine Eski Saray'a gönderilmiştir. 1619'da ölünceye kadar burada yaşamış ve III. Murad Türbesi'ne defnedilmiştir.

Hasekilik döneminden itibaren çeşitli vakıflar kuran Safiye Sultan, Medine ve Mekke'ye giden hac yolu üzerinde suyollarının bakımını yaptırmıştır. Çeşitli engeller dolayısıyla İstanbul'un tepelerinde selâtîn camisi yaptıramayan Safiye Sultan, 3 Ramazan 1006/9 Nisan 1598 tarihinde Eminönü'ndeki Yeni

Tenure as Vālide Sultan: 1595-1603 (8 years 10 months 24 days)

Spouse: Murad III (d. 1595)

Son: Mehmed III (d. 1603)

Waqfs: Mosque and fountain in Üsküdar, Safiye Sultan Madrasa, Melike Safiye Mosque, Tomb in Āşıkpaşa Neighborhood of Fatih, Palace in the Dâvud Paşa, Maintenance of water ways along the pilgrim's route to Mecca and Medina and various Haramayn services, monetary aid

Safiye Sultan, spouse to Murad III and mother of Mehmed III is described in sources as clever, elegant, quick-witted, quite proud, foresighted, aware and patient. She became vālide sultan with her son Mehmed III's ascension to the throne in 1595. Having served that role for nine years, she also played an active role in the Empire's foreign matters. She exchanged correspondence with other rulers and gifts with Elizabeth I, the Queen of England. Upon Mehmed III's death in 1603 she was sent to the Old Palace (Eski Saray) and lived there until her death in 1619 and consequently buried in Murad III's tomb.

Safiye Sultan established many waqfs since the Haseki era and commissioned the maintenance of water ways along the pilgrim's route to Mecca and Medina. Due to various obstacles, she was not able to have an imperial mosque built upon one of Istanbul's hills, and such started the construction of the Yeni Mosque in Eminönü on Ramadan 3, 1006/April 9, 1598 with a ceremony. However, her son's death and her move to the Old Palace meant that construction had to stop.

Cami'nin inşasını bir törenle başlatmış ancak oğlunun vefatı ve kendisinin Eski Saray'a nakledilmesiyle caminin inşası yarım kalmıştır. Yapı, 1665 yılında Turhan Sultan döneminde tamamlanmıştır.

1598'de kendi adıyla anılan bir medrese yaptıran sultanın hayır işleri İstanbul ile sınırlı değildir. 1610 yılında Kahire'de kölesi Osman Ağa nezâretinde Melike Safiye Camii adıyla anılan camiyi inşa ettirmiş, Üsküdar'da Karamanlı köyünde bir cami ve çeşme yaptırmış; kocasının türbesinde Kur'an okunması için bir vakıf kurmuştur. Fatih'te Âşıkpaşa mahallesindeki türbe ve Dâvud Paşa sahasındaki kasır da Safiye Sultan hayratındandır.

The mosque was later completed in 1665 during Turhan Sultan's era.

The sultan's works, among them a madrasa named after her, were not limited to Istanbul though. She had a mosque named Melike Safiye Mosque built in Cairo in 1610 under her slave Osman Ağa's supervision, a mosque and fountain built in Üsküdar's Karamanlı village, and founded a waqf with the purpose of Qur'ān recital inside her spouse's tomb. The tomb in Āşıkpaşa Neighborhood of Fatih and palace in the Dâvud Paşa are also among her charities.

4 Gül-i Sad-Berk-i Vâlide Sultan
Gül-i Sad-Berk-i Vālide Sultan

Muhammed Visâlî Kütahyevî tarafından Sultan III. Mehmed'in vâlidesi Safiye Sultan'a ithaf edilen ve Hz. Peygamber'in yüz hadisini birer kıt'a ile tercüme ettiği manzum eser

Arapça-Türkçe, Nesih
192x125 mm, 168 yaprak, 17 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, yeşil opak pigment, deri

On altıncı yüzyılın tanınmış şairlerinden Mehmed Visâlî'nin, görev yaptığı medresedeki payesinin yükseltilmesi sebebiyle bir teşekkür nişânesi olarak kaleme aldığı Gül-i Sad Berk-i Vâlide Sultan bir mecmua içerisinde yer almaktadır.

Mecmuânın 127 ile 140. varakları arasında yer alan eserin ilk sayfasında ünvan bezemesi bulunmaktadır. Bezeme tepelik formunda olup, kenarları siyah tahrirli sıvama altın zeminlidir. Lacivert ve kırmızı renkte tığ ile bitirilen süslemede motife rastlanmamaktadır. Metin kırmızı mürekkeple cetvellenmiştir. Ayrıca padişahın ve vâlidesinin zikrinin geçtiği yerler ile hadislerin Arapça metinleri de kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Nesir olarak kaleme alınan mukaddime kısmında Mehmed Visâlî, Arapça ve Farsça terkiplerin yer aldığı süslü, edebî bir dil kullanmıştır. Yer yer nazım formlarının da dâhil edildiği bu mukaddimede Visâlî, hamdele ve salveleden sonra yukarıda değindiğimiz eserini telif sebebini anlatır ve bu sırada Sultan III. Mehmed'i ve vâlidesi Safiye Sultan'ı över. Mukaddimedeki bilgilerden hareketle eserin on altıncı yüzyılın son yıllarında yazıldığı tahmin edilebilir. Hz. Peygamber'in yüz hadisinin birer kıt'a ile tercüme edildiği ve aruzun hafif bahrinden "Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün" kalıbının kullanıldığı metin kısmında mukaddimenin aksine sade bir dil kullanılmıştır. Eserde genellikle iman, ilim, ahlâk, yardımlaşma gibi konulara dair hadisler yer almaktadır.

TYEK, Konya Bölge YEK, 2785/16

Mehmed Visālī Kütahyevī's work in verse, dedicated to Safiye Sultan, mother of Mehmed III, including the translations of a hundred hadiths of the Prophet in stanzas

Arabic-Turkish, Naskh
192x125 mm, 168 folios, 17 lines
Paper, ink, gold, dark blue, green opaque pigment, leather

Gül-i Sad-Berk-i Vālide Sultan, which was written by Mehmed Visālī, one of the well-known poets of the 16th century, as a work of gratitude after his promotion in the madrasah where he worked, is found in a collection (*majmua*).

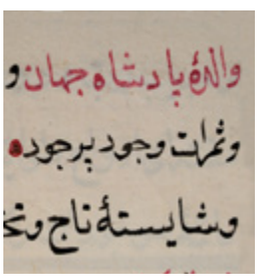
The titlepiece on the first page of the work, which is located between the 127th and 140th pages of the collection, is in the form of a hill (*tepelik*), outlined in black and plastered with a golden background. There is no motif in the ornament, which is completed with dark blue and red vertical stalks. The pages are rule-framed in red ink. The places where the Sultan and his mother are mentioned and the Arabic texts of the hadiths are written in red.

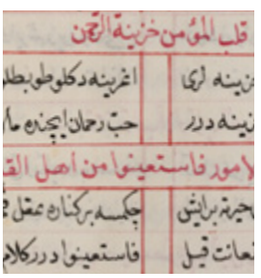
In the prose introduction, the author used an ornate, literary language that included compositions in Arabic and Persian. In this introduction, which also includes verse forms, Visālī explains the reason for the creation of the work after *hamdele* and *salvele* parts, he praises Mehmed III and his mother Safiye Sultan. Based on the information in the introduction, it can be estimated that the work was written in the last years of the 16th century. In the text part, where one hundred hadiths of the Prophet are translated in stanzas and the *bahr-i hafif* pattern of aruz meter, "*fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün*" is used, a plain language is preferred unlike the introduction part. The work generally includes hadiths on subjects such as faith, science, morality and cooperation.

TYEK, Konya Regional Manuscript Library, 2785/16

TYEK, Konya Bölge YEK, 2785/16, 127b-128a

Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan (ö/d. 1651)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1623-1640 ve 1640-1648 (16 yıl 4 ay 29 gün ve 8 yıl 5 ay 30 gün)

Vâlide-i Muazzama Süresi: 3 yıl 25 gün

Eşi: I. Ahmed (ö. 1617)

Oğlu: IV. Murad (ö. 1640), Sultan İbrâhim (ö. 1648)

Vakıfları: Çinili Camii ve Külliyesi (Çinili Dârülhadisi, Çinili Sıbyan Mektebi ve Kütüphanesi, Çinilisuyu Şebekesi ve Çeşmeleri, Çifte Hamamı), İstanbul Çakmakçılar Vâlide Hanı, Anadolu Kavağı Mescidi, Yenikapı Vâlide Çeşmesi, Karamürsel Yalakdere Köprüsü, Konya Vâlide Hanı

Kaynaklarda yer alan adı "Mâhpeyker" iken "Kösem" kendisine sonradan verilen ve şöhret kazandığı lakabıdır. Ölüm yaşından hareketle 1589'da doğduğu söylenebilir. Eşi Sultan I. Ahmed'in ölümcül humma hastalığına tutulması üzerine çeşitli iktidar faaliyetlerine girişmiş, oğlu IV. Murad'ın 1623 yılında tahta çıkışı ile vâlide sultan olmuştur.

1648 yılında torunu IV. Mehmed'in altı buçuk yaşında tahta çıkması ve annesi Turhan Sultan'ın henüz genç bir kadın olmasından dolayı normalde Eski Saray'a gönderilmesi gereken Kösem Sultan, Topkapı Sarayı'nda kalmaya devam etmiştir. Bu nedenle "vâlide-i muazzama, koca vâlide, vâlide-i atîka, vâlide-i kebîre" gibi daha öncesinde kullanılmayan ifadelerle anılmıştır.

Tenure as Vālide Sultan: 1623-1640 and 1640-1648 (16 years 4 months 29 days and 8 years 5 months 30 days)

Tenure as Vālide-i Muazzama (Elder Mother): 3 years 25 days

Spouse: Ahmed I (d. 1617)

Sons: Murad IV (d. 1640), Sultan Ibrāhim (d. 1648)

Waqfs: Çinili Mosque and Complex (Çinili Dārulhadis, Çinili Primary School and Library, Çinili Water Supply and Fountains, Çinili Bathhouse), Büyük Vālide Khan in Istanbul, Anadolu Kavağı Masjid, Yenikapı Vālide Fountain, Karamürsel Yalakdere Bridge, Konya Vālide Khan

While she is primarily called Māhpeyker in historic sources, she became better known as Kösem, a name given to her later on. Based upon her age at death, she was supposedly born in 1589. Upon her husband Ahmed I falling ill with a terminal fever, she attempted various acts of rulership and subsequently became vālide sultan with her son's ascension in 1623.

In 1648, when her grandson Mehmed IV became sultan at the young age of six and a half, and his mother still being a young woman, Kösem Sultan, who should, by tradition, normally be moved to the Old Palace (Eski Saray) continued residing at Topkapı Palace. For that reason, she was called by previously unused titles such as "Great Mother, Old Mother, and Elder Mother".

Vakıf eserlerinin başında Üsküdar'daki Çinili Camii ve bu yapıya ilave olan mektep, çeşme, dârülhadis, çifte hamam gelir. Ek olarak Büyük Vâlide Hanı, Karamürsel Yalakdere Köprüsü, Konya Vâlide Hanı da inşa ettirdiği yapılardandır. Fatih Çarşamba'da Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'nın yaptırdığı medreseyi yeniden ihya eden Mahpeyker Vâlide Sultan, burada bulunan kütüphaneye birtakım kitaplar vakfetmiştir. Bu kitaplar bugün Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmet Ağa Camii Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Eserlerin başında Mahpeyker Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ile "*Yâ Hafiyye'l-eltâf neccinâ mimmâ nehâf Vâlide-i Sultân Murâd*" yazılı mühür vardır.

The most famous of her waqfs are the Çinili Mosque and accompanying buildings such as the primary school, fountain, dārulhadis and bathhouses. Büyük Vālide Khan, Karamürsel Yalakdere Bridge and Vālide Han in Konya are also among the buildings she had commissioned. She restored the madrasa previously built by Dārüssaāde Ağası Mehmed Ağa in Çarşamba Neighborhood of Fatih and donated to its library some books. These books are currently in Suleymaniye Manuscript Library's Mehmet Ağa Camii Collection. The beginning pages of the books contain Māhpeyker Vālide Sultan's waqf (endowment) statement and her seal impression with the following inscription: "*Yā khafiyy al-altāf najjinā mimmā nakhâf Wālidah Sultān Murād*".

يا خفي الألطاف نجنا مما نخاف والدة سلطان مراد

Yâ hafiyye'l-eltâf neccinâ mimmâ nehâf Vâlide-i Sultân Murâd

Ey ihsan ve ikramı gizli olan, bizi korktuklarımızdan emin eyle. Sultan Murad Hân'ın Annesi

O, He of hidden beneficence and kindness, save us from which we fear. Mother of Sultān Murad Khān

5 Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan Vakfiyesi
The Endowment Deed of Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan

Sultan I. İbrahim ve IV. Murad'ın vâlidesi Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan'ın Muharrem 1026/Ocak 1617 tarihli vakfiyesi

Türkçe, İcâze
258x177-252x171 mm, 19 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert opak pigment, deri

Mâhpeyker Vâlide Sultan'a ait vakıfları ihtiva eden eser, açık krem rengi, Doğu kâğıdı üzerine siyah ve altın mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmış, yazı alanı altın cetvel ile çevrelenmiştir.

2ª'da altın cetvel içerisinde yatay vaziyette Sultan I. Ahmed'in tuğrası bulunmaktadır. Tuğra altın ile yazılı olup, içerisi bulut motifi ile bezenmiştir. 3ª'da dikdörtgen formda koltuk bezemeleri ve beyne's-sütur içerisinde Sultan I. Ahmed'in vakfiyeyi kabulünü ifade eden hatt-ı hümâyunu mevcuttur. Koltuk bezemeleri kâğıt rengi zemin üzerine altın ve lacivert renkte rûmî motif ile bezenmiştir. Bu sayfada Sultan I. Ahmed'in oğlu IV. Murad ve Osmanlı'nın son padişahı Sultan Vahdettin'e ait hatt-ı hümâyunlar bulunmaktadır. Ayrıca Şeyhülislâm Esad Efendi, Rumeli kazaskeri olarak meşhur Osmanlı âlimi Taşköprülüzâde Kemâleddin Efendi, Anadolu Kazaskeri Ahîzâde Hüseyin Efendi ve Evkâf-ı Haremeyn müfettişi Ömer b. Hanefî'nin tasdik kayıtlarıyla mührü bulunmaktadır. Eserin cildi özgün olmayıp sonraki devirlerde yenilenmiştir.

Mâhpeyker Vâlide Sultan'ın Mekke, Medine ve hac güzergâhında hacıların ibadetlerini kolaylıkla îfâ edebilmeleri için yaptığı hayrâta dair olan vakfiyede sırasıyla, hamdele ve salvele, vâkıfın tarifi, vâkıfın vekili ve vakfın mütevellisinin tarifi, vakfın akaratı, vakfın ayrıntılı tanıtımı ve vazifelilerin ücretleri, vakfın dayandığı şer'î hükümler, vakfın akdedildiği meclise şahitlik edenlerin isimleri yer almaktadır.

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 931

The endowment deed of Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan, the mother of Sultan Ibrāhim I and Murad IV, dated Muharram 1026/ January 1617

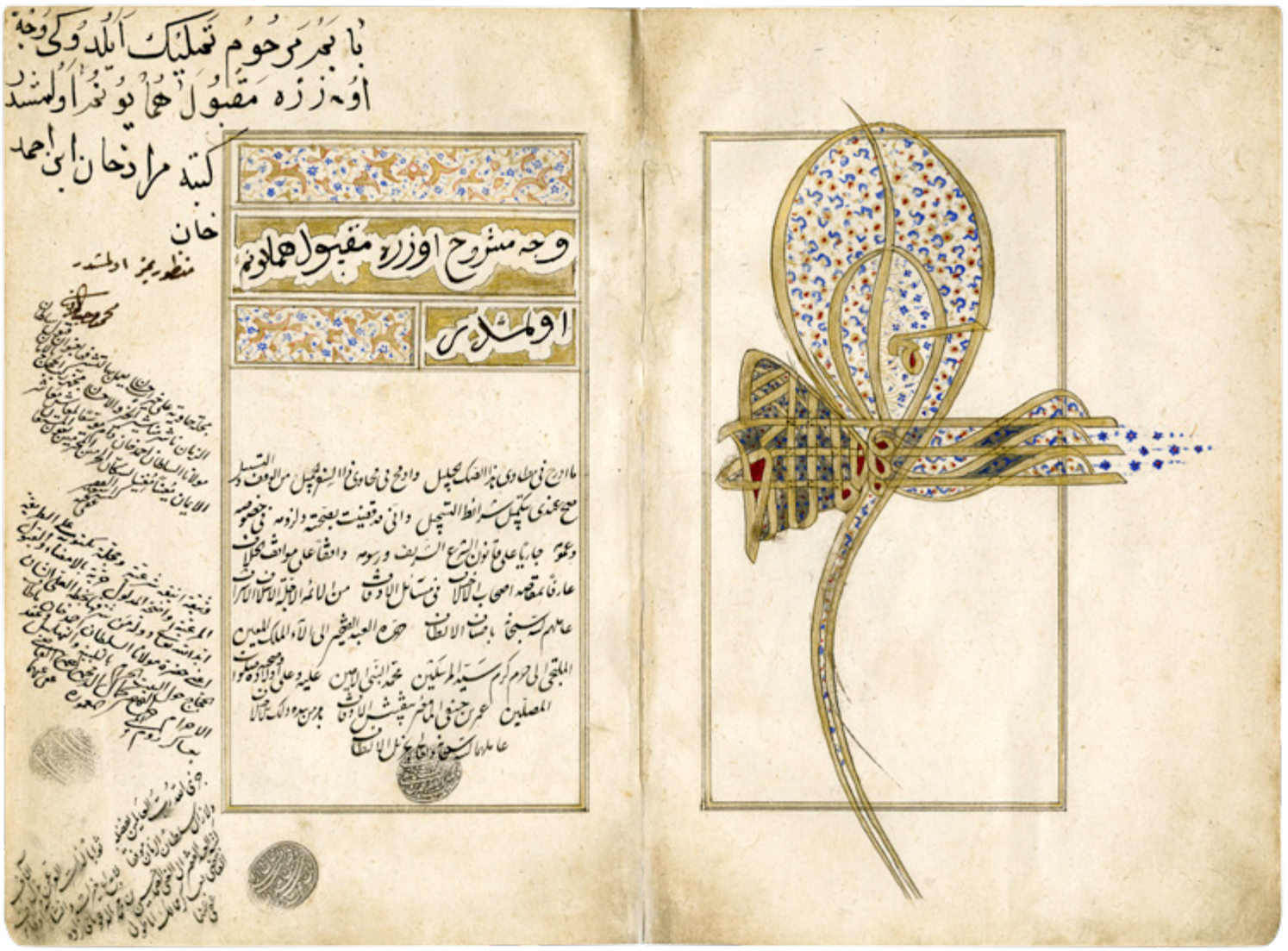
Turkish, Ijāza
258x177-252x171 mm, 19 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, navy blue opaque pigment, leather

The endowment deed of Mahpeyker Vālide Sultan is written in naskh script in black and golden ink on light cream-coloured Eastern paper while the text panel is enclosed in golden rule-frames.

Page 2ª bears the tughra (insignia) of Sultan Ahmed I written horizontally and enclosed in golden rule-frames. The tughra is written in gold while its interior is decorated with cloud-shaped motifs. Page 3ª has the imperial edict of Sultan Ahmed I, bearing the endowment deed written in rectangular illuminated panels and cloudbands. The illumination of rectangular panels is made using rūmī motifs in golden and navy blue on a paper-coloured ground. This page includes the imperial edicts of Sultan Murad IV, the son of Ahmed I, and Sultan Vahdettin, the last Ottoman sultan. Besides, the page has also the confirmation statements and the seal impressions of Şeyhülislām Esad Efendi, Taşköprülüzāde Kemāleddin Efendi (an Ottoman scholar known as Kazasker of Rumelia), Ahīzāde Hüseyin Efendi (Kazasker of Anatolia) and Ömer b. Hanefī (the inspector of Awqāf al-Haramayn, Foundation of the Two Holy Cities). The current binding is not original and renewed in later periods.

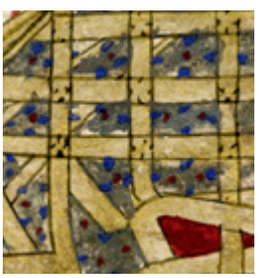
The endowment deed of Mahpeyker Vālide Sultan presents a list of her charities serving pilgrims in Mecca, Medina, and on the way to pilgrimage sites. The text of the endowment deed respectively includes: hamdala and salwala (praise to God and prayers to the Prophet), the description of the wāqif (endower), her assignee and the trustee of the waqf, and the real estate of the waqf, a detailed description of the waqf, the wage of those in charge of the waqf, the legal basis of the waqf in Islamic law, and finally the names of the witnesses in the board of the waqf.

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 931

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 931, 2b-3a

6 Kur’ân-ı Kerîm
al-Qur'ān al-Karīm

Safevî devri özelliklerini taşıyan Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan vakfı Mushaf-ı Şerîf

Arapça, Nesih
351x241-218x139 mm, 363 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, beyaz, sarı, eflatun opak pigment, deri

Mushaf-ı Şerîf nohudî renkli Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Secâvend remizleri ve harekeler kırmızı, sûre başları ise üstübeç mürekkeple yazılıdır. Yazı alanı turuncu, altın, lacivert renkli cetvel ile çevrelenmiştir.

Safevî tarzı cildi ön-arka kapak, sertâb ve miklebden oluşmaktadır. Dışı koyu kahverengi deri üzerine rûmî motifli olup mülemma üslupta altınlanmıştır. Cildin iç kısmı renkli kâğıt ve kumaşlara katı‘ tekniğiyle yapılmış desenlerle bezelidir. Mushaf-ı Şerîf’in çeşitli sayfalarında Mâhpeyker Vâlide Sultan’ın mührü bulunmaktadır.

Eserin 362[b] ve 363[a] sayfalarında dikdörtgen formda Felak ve Nas sûrelerinin yazıldığı karşılıklı serlevha tezhibi mevcuttur. Sûreler sayfa ortasındaki şemse formunun içerisine, lacivert zemin üzerine altın mürekkep ile yazılmıştır. Şemse formunun dışında kalan kısımlar, altın ve lacivert zemin üzerine altın, mavi, turuncu, beyaz, eflatun ve sarı renkler kullanılarak bulut, rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süslemenin etrafı turuncu, altın, lacivert ve altın üzerine zencirek bezemeli cetvellerle çevrilidir. Cetvele bitişik olan dış pervaz, altın ve lacivert zemin üzerine altın, mavi, eflatun, turuncu, beyaz ve sarı renkler kullanılarak bulut, rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

TYEK, Ragıp Paşa YEK, Ragıp Paşa 3

Qur’ān manuscript endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan, bearing the characteristic features of the Safavid era

Arabic, naskh
351x241-218x139 mm, 363 folios, 11 lines
Paper, ink, gold, navy blue, orange, white, yellow, lilac opaque pigment, leather

This Qur’ān manuscript is written on buff-colored Eastern paper using black ink in naskh script. The sajāwand signs and diacritics are red, while lead-white ink is used for surah openings. The text block is surrounded by orange, gold and navy-colored rule-frames.

The binding in Safavid style consists of the front and back covers, the fore-edge and envelope flaps. The outer part of the binding features rūmī style motifs on top of dark brown leather and is gold-stamped. The inside is decorated with filigree-work using papers and textiles of varying colors. The manuscript bears Māhpeyker Vālide Sultan’s seal on multiple pages.

Pages 362[b]-363[a] of the manuscript contain a rectangular-shaped frontispiece illumination in which the sūrahs Falaq and Nās are inscribed. The sūrahs are written inside of the centrally placed medallions with gold ink on a navy-blue ground. The areas outside of the center-pieces are ornamented with cloud, rūmī and khatāyī motifs on a gold and navy ground using gold, blue, orange, white, purple and yellow colours. The ornamentation is enclosed by orange, gold and navy frame and an interlaced frame on a golden ground. The outer border adjacent to the frame is embellished with cloud, rūmī and khatāyī type motifs in gold, blue, purple, orange, white and yellow on a gold and navy ground. The decoration is finished off with navy-blue stalks.

TYEK, Ragıp Paşa Manuscript Library, Ragıp Paşa 3

TYEK, Ragıp Paşa YEK, Ragıp Paşa 3, 362b-363a

TYEK, Ragıp Paşa YEK, Ragıp Paşa 3, 1^{b}-1^{a}

7 el-Keşşâf an Hakâ'ikı Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekāvîl fî Vücûhi't-Te'vîl

al-Kashshāf an Haqā'iq Ghawāmiz al-Tanzīl wa Uyūn al-Aqāwīl fī Wujūh al-Ta'wīl

Zemahşerî'nin (ö. 538/1144) *el-Keşşâf*'ının Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
76x279-270x177 mm, 409 yaprak, 335 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, pembe, mavi, beyaz, yeşil, siyah opak pigment, deri

Zemahşerî'nin el-Keşşâf'ının Abdullah adında bir müstensih tarafından Ramazan 760/Ağustos 1359 tarihinde istinsah edilen bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı, altın ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

1[a] sayfasında IV. Murad Han'ın annesi Mâhpeyker Vâlide Sultan'ın vakfiyesi ve mührü ile Abdullah b. Abdülhay'a ait bir mühür vardır. Aynı sayfada dikdörtgen form zahriye tezhibi yer almaktadır. Merkezde kare form içerisinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile müellifin adı yazılıdır. Yazının etrafı altın ve lacivert zemin üzerine altın, beyaz, siyah, pembe ve yeşil renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Baş ve etek kitâbe yazıları lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak kûfî hattı ile yazılmıştır. Yazının etrafı lacivert ve yeşil zemin üzerine altın ve beyaz renkte rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süslemenin etrafı beyaz, lacivert renklerde ve zencirek bezemeli altın cetveller ile çevrilidir.

Tam adı *el-Keşşâf an Hakâ'ikı Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekāvîl fî Vücûhi't-Te'vîl* olan tefsirinde Zemahşerî dirâyet metodunu kullanmış, rivâyetlere de yer vermiştir. Âyetlerin lügat, nahiv ve belâgat açısından incelendiği eser, Kur'ân'ın i'câz yönünü, edebî üstünlüğünü ve nazım güzelliğini ortaya koyması bakımından çok rağbet görmüştür.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 23

Copy of Zamakhsharī's (d. 538/1144) *al-Kashshāf*, endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan

Arabic, Naskh
76x279-270x177 mm, 409 folios, 335 lines
Paper, ink, gold, navy blue, pink, blue, white, green, black opaque pigment, leather

This copy of Zamakhsharī's al-Kashshāf is written in naskh script using red, gold and black ink on sized Eastern paper by a scribe named Abdullah, in Ramadan 760/August 1359.

Folio 1[a] bears the waqf statement and endowment seal of Māhpeyker Vālide Sultan, mother of Murad IV, and a seal of Abdullah b. Abdulhayy. On the same folio there is a frontispiece in rectangular form. Inside the square form in the center, the name of the author is inscribed using lead white ink on a gold surface. The text is surrounded with khatāyī motifs using gold, white, black, pink and green colours on gold and navy blue backgrounds. The upper and lower panel inscriptions are written in kūfic script using lead white ink on a navy blue background. The inscriptions are surrounded with decorations made with rūmī and hatāyī motifs using white and gold colours on navy blue and green surfaces. The ornament is enclosed in white, navy blue and interlaced golden rule-frames.

In his tafsīr work, the full title of which is *al-Kashshāf an Haqā'iq Ghawāmiz al-Tanzīl wa Uyūn al-Aqāwīl fī Wujūh al-Ta'wīl*, Zamakhsharī used the method of dirāyah (reasoning) and also included narrations. The work, in which the verses are analysed from lexical, grammatical and rhetorical aspects, has gained a great deal of popularity for its ability to highlight the Qur'ān's miraculous nature (i'jāz), its literary excellence and poetical beauty.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mehmed Ağa Cami 23

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 23, 409b-410a

Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan'ın Vakıf Kaydı / *The Endowment Statement of Mahpeyker (Kösem) Vālide Sultan*

من الكتب التي وقفتها شمس فلك العفة والصيانة درية أفق العصمة والديانة مشيدة قصور الأجور الجزيلة مؤيدة مباني المثوبات الجميلة حضرة ماه پيكر سلطان والدة سلطان العصر بدر هالة النصر السلطان بن السلطان السلطان مراد خان ابن السلطان أحمد خان أيد الله دولته وخلد سلطنته إلى يوم الميزان بمدرستها التي جددت رسمها وأحيت اسمها بقسطنطنية المحمية صينت عن البلية، فالله تعالى يقابل أعمالها الصالحة بالقبول ويبلغها في الدارين السؤل إنه ولي الإجابة، فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه على اللذين يبدلونه إن الله سميع عليم.

[Bu kitap]; Zamanımızın sultanı, zaferler aydınlığının dolunayı Sultan oğlu Sultan, Sultan Murad Hân evlâdı Sultan Ahmed Han'ın -Allah devletini kavî, hükümranlığını mizan gününe dek bâkî kılsın- vâlidesi temizlik ve saflık göğünün güneşi, doğruluk ve dindarlık ufkunun incisi, sayısız hayırlardan sarayları yükselten, ecirlerden müteşekkil hoş binaları güçlendiren Mahpeyker Sultan Hazretlerinin Allah Teâlâ'nın her türlü beladan emin kılmasını [umduğumuz] Konstantıniyye-i Mahmiyye'de bakıyyesini yenileyip ismini canlandırdığı medresesine vakfettiği kitaplardandır. Allah Teâlâ sâlih amellerini kabul eylesin ve iki cihanda da emellerine ulaştırsın. Muhakkak i O, dualara icâbet edendir. Bunu duyduktan sonra her kim değiştirirse günahı boynuna olsun, Allah Teâlâ her şeyi işiten her şeyi bilendir.

[This book is one that]; Mother of the Sultan of our time, Sultan son of Sultan, who is the full moon of the brilliance of victories, Sultan Ahmed Khan, the son of Sultan Murad Khān -May God make his state strong and his reign eternal until the day of judgment-; the sun of the sky of cleanliness and purity, the pearl of the horizon of righteousness and piety, the one that raises palaces and strenghten beautiful buildings from countless blessings, Her Majesty Mahpeyker Sultan, endowed to the madrasah in Konstantiniye-i Mahmiyye, which she renewed and revived its name and which we hope God Almighty will protect from all kinds of troubles. May Allah Almighty accept her good deeds and enable her to achieve her goals in both worlds. Surely He is the one who answers prayers. Whoever changes it after hearing it, it is his own sin, Allah Almighty hears everything and knows everything.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 23, 1a

8 Lisânü'l-Arab
Lisān al-Arab

İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) ansiklopedik Arapça sözlüğü *Lisânü'l-Arab*'ın Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
271x179-205x123 mm, 371 yk, 33 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, siyah, mavi, beyaz opak pigment, deri

Ali b. Bedreddin el-Hırvânî tarafından Rebîülevvel 983/Haziran 1575 tarihinde istinsahı tamamlanan bu *Lisânü'l-Arab* nüshası, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak âharlı Doğu kâğıdı üzerine nesih hattıyla yazılmıştır.

Lisânü'l-Arab'ın ikinci cildi olan nüshanın 1ª sayfasında Mâhpeyker Vâlide Sultan'ın vakfiyesi, mührü ve Abdullah b. Abdülhay'a ait bir mühür vardır. Eserin 370ª sayfasında kare form hâtime tezhibi yer almaktadır. Daire şemse formunda olan süslemenin merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle ferağ kaydı yazılmıştır. Yazının etrafı altın, lacivert, somon ve siyah zemin üzerine altın, turuncu, mavi ve beyaz renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Kare formun iç köşeleri kâğıt zemin üzerine lacivert renkte rûmî motiflerle tezyin edilmiştir. Süsleme ve yazı alanı, altın ve mavi renkli cetveller ile çevrilidir.

Dil âlimi, edip ve Şâfiî fakihi olan İbn Manzûr'un Zilhicce 689/ Aralık 1290 tarihinde telifini tamamladığı bu eseri, kendinden önceki sözlüklerden kelime sayısı olarak ayrılmaktadır. Kelimelerin son harflerine göre yapılmış tasnife sahip olan sözlükte, toplamda 9273 kök kelime vardır. Türevleriyle beraber hesaplandığında bu sayı 80.000'e kadar çıkmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 193

Manuscript of Ibn Manzūr's (d. 711/1311) encyclopedic Arabic dictionary *Lisān al-Arab* endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan

Arabic, Naskh
271x179-205x123 mm, 371 folios, 33 lines
Paper, ink, gold, navy-blue, orange, black, blue, white opaque pigment, leather

This manuscript of *Lisān al-'Arab*, copied by Ali b. Bedreddin el-Hırvānī in Rabī' al-Awwal 983/June 1575 was written on sized Eastern paper in naskh script using black and red ink.

On page 1ª of this copy, the second volume of *Lisān al-Arab*, Māhpeyker Vālide Sultan's endowment charter and seal along with a seal belonging to Abdullah b. Abdülhay are found. Page 370ª contains a square finispiece. Centrally inside of the circular pendant-shaped ornamentation, the colophon is inscribed using lead-white ink on a golden ground. The adjacent area is decorated with gold, orange, blue and white *rūmī* and *khatāyī* motifs on a black and salmon-coloured ground. The inner corners of the square shape are embellished with navy-blue *rūmī* motifs on a paper ground. The finispiece and text panel are surrounded with gold and blue rule-borders.

This work by linguist, literary man and Shafi'i scholar Ibn Manzūr completed in Zu'l-hijjah 689/ December 1290 stands out from previous dictionaries with its word count. The dictionary, arranged by the last letter of the word includes 9273 root words in total. This number goes up to around 80000 when derived words are considered as well.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mehmed Ağa Cami 193

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 193, 1a

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 193, 370ª

TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Aga Cami 193, 1b

Hatice Turhan Vâlide Sultan (ö/d. 1683)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1648-1683 (35 yıl 4 gün)

Eşi: Sultan İbrâhim (ö. 1648)

Oğlu: IV. Mehmed (ö. 1687)

Vakıfları: Eminönü Yeni Vâlide Külliyesi (Turhan Sultan Yeni Vâlide Camii, Türbe, Mısır Çarşısı, Hünkâr Kasrı, Sıbyan Mektebi, Sebilhane), Beşiktaş'ta Çeşme (günümüze ulaşmamış), Seddülbahir ve Kumkale'deki Kaleler, Üsküdar'da Para Vakfı, Çeşitli Mekânlarda Tilavetler, Haremeyn Hizmetleri

Çocuk yaşta tahta çıkan oğlu IV. Mehmed'in (Avcı) yaklaşık otuz beş yıl süren hükümdarlığı boyunca vâlide sultan olan Hatice Turhan Sultan, bu süre zarfında sarayın siyasi ve kültürel gündemini biçimlendirmiştir. Turhan Sultan, diğer vâlide sultanlarda bir örneği görülmeyen ve mimarlık faaliyetlerinde ender rastlanan bir tür olarak kaleler inşa ettirmiştir. Venedik tehlikesine karşı Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında Hatice Turhan Sultan tarafından inşa ettirilen kalelerin içerisinde cami, mektep, çarşı, mesken gibi yapılar da bulunmaktadır. Ayrıca bu iki camiye konulmak üzere Hazîne-i Hümâyun'dan tefsir, fetva, sözlük ve akâid gibi konulara dair 48 cilt kitap bağışlamıştır.

Eminönü Yeni Vâlide Külliyesi, Turhan Vâlide Sultan'ın en dikkat çeken vakıf eseridir. Külliye içerisinde Yeni Camii, türbe, Mısır Çarşısı, Hünkâr Kasrı, sıbyan mektebi ve sebilhâne yer almaktadır. Vakfın en büyük akarı Mısır Çarşısı'dır. Yeni Vâlide Camii, İstanbul'daki onuncu selâtîn camii olup külliye içerisindeki kütüphaneye Turhan Vâlide Sultan 352 cilt kitap bağışlamıştır.

Tenure as Vālide Sultan: 1648-1683 (35 years 4 days)

Spouse: Sultan İbrāhim (d. 1648)

Son: Mehmed IV (d. 1687)

Waqfs: Eminönü Yeni Vālide Complex (Turhan Sultan Yeni Vālide Mosque, Tomb, Spice Bazaar, Sultan's Mansion, Primary School, Sebilhāne), Fountain in Beşiktaş (not present today), Fortresses in Seddülbahir and Kumkale, Cash Waqf in Üsküdar, Qur'ān in Various Places, Haramayn Services

Serving as vālide sultan during her son's thirty-five year reign starting with her son Mehmed IV's (the Hunter) ascension to the throne as an infant, Hatice Turhan Sultan during that time shaped the palace's political and cultural agenda. Turhan Sultan built fortresses that were architecturally quite rare and differing from the ones built by other vālide sultans. Built for defensive purposes against Venice, the fortresses on either side of the Dardanelles include a variety of structures like a mosque, school, market and residences. Additionally, books of different topics like exegesis, fatwa, dictionaries and aqā'id comprising a total of 48 volumes were donated from the Royal Treasury to be placed in the mosque.

Turhan Vālide Sultan's most noteworthy waqf is the Eminönü Yeni Vālide Complex. It includes the mosque, tomb, Spice Bazaar, sultan's mansion, primary school and sebihāne. The largest immovable property of this waqf is the Spice Bazaar. Yeni Vālide Mosque is the tenth imperial mosque in Istanbul with Turhan Vālide Sultan having donated 352 volumes of books to its library contained in the complex.

Kütüphaneye konulacak kitapların külliyenin tamamlanışından on yıl kadar önce saraydan gönderildiği vakfiyeden anlaşılmaktadır. Ancak 1683'teki ölümünün ardından vasiyeti üzerine kitaplar türbesine taşınmıştır. 1725 yılında kitaplar, III. Ahmed tarafından Vâlide Sultan'ın türbesinin yanında inşa ettirilen kütüphane binasına taşınmıştır. Eserler bugün Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Turhan Vâlide Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Eserlerde Turhan Vâlide Sultan'a ait "*Tercû rahmete Rabbihe's-Subhân Vâlidetü's-Sultan Gâzî Mehmed Hân*" ibareli mühür vardır.

It is understood from the endowment charter that these books to be donated were sent from the palace 10 years prior to the complex's completion. However, upon her death in 1683, the books were moved to her tomb in accordance with her will. In 1725 the books were relocated again by Ahmed III to a library built next to her tomb. As of today, the books are in Suleymaniye Manuscript Library's Turhan Vālide Collection. The works contain Turhan Vālide Sultan's seal impression with the inscription: "*Tarjū rahmat rabbihā al-Subhān Wālidat al-Sultan Ghāzī Mehmed Khān*".

ترجو رحمة ربها السبحان والدة السلطان غازي محمد خان

Tercû rahmete Rabbihe's-Sübhân Vâlidetü's-Sultân Gâzî Mehmed Hân

Yüce Allah'tan rahmet umar. Gazi Mehmed Hân'ın Annesi

(She) hopes for the mercy of her Great Lord. Mother of Ghāzī Mehmed Khān

9 Turhan Vâlide Sultan Vakfiyesi
Endowment Charter of Turhan Vālide Sultan

Sultan IV. Mehmed'in vâlidesi Hatice Turhan Vâlide Sultan'ın 27 Receb 1073 tarihli vakfiyesi

Türkçe, İcâze
305x185-190x90 mm, 99 yaprak, 10 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, turuncu, yeşil, kırmızı opak pigment, deri

Turhan Vâlide Sultan'a ait vakıfları ihtiva eden eser, krem rengi, altın zerefşanlı Doğu kâğıdı üzerine siyah, kırmızı ve altın mürekkep kullanılarak icâze hattıyla yazılmıştır. Yazı alanının etrafı altın, turuncu ve yeşil renkli cetvel ile çevrelenmiştir. Cetvelin dışında kalan sayfa kenarlarında altın mürekkeple hatâyî grubu motifler ve halkârî bezeme mevcuttur.

1ª'da altın mürekkeple yazılı, tahrirli Sultan IV. Mehmed'in tuğrası, Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin tasdik kaydı, Anadolu kazaskeri Abdurrahman b. Mehmed ve Rumeli kazaskeri Abdülkâdir b. Yûsuf'un tasdik ibareleriyle birlikte mühürleri yer almaktadır. 1ᵇ'de Sultan IV. Mehmed'in vakfın sıhhatine hükmettiğine dair hatt-ı hümâyunu vardır. Eserin cildi özgündür.

1ᵇ'de ünvan kısmında Sultan IV. Mehmed'in vakfın sıhhatine hükmettiğine dair hatt-ı hümâyunu yer almakta olup, etrafı altın cetvellidir. 1ᵇ ve 2ª sayfalarında metnin etrafı altın, turuncu ve açık yeşil renkte cetveller ile çevrilidir. Cetvelin dışında sayfa kenarlarında ise altın ve kırmızı renklerde halkar tekniğinde hatayi grubu motiflerle bezeme yer almaktadır.

Turhan Vâlide Sultan'ın Yeni Câmi, Çanakkale kaleleri ve Haremeyn evkâfı ile Yeni Câmi içerisinde tesis ettiği kütüphanesinin vazifelilerine dair kayıtları ihtiva eden vakfiyeyi oluşturan unsurları şöyle sıralamak mümkündür: Hamdele, salvele ve dua kısmı, vakfedenin (vâkıf) tarifi ve vakfın gâyesi, vakfın tarifi ve vâkıfın vekilinin tanıtılması, vakfın akaratı, vakfın vazifelileri, vakfın ayrıntılı tanıtımı, vakfın şeriata muvafık olduğuna dair deliller, dua ve beddua ile akit meclisine şahitlik edenlerin isimleri.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 150M

Endowment charter belonging to Hatice Turhan Vālide Sultan, mother of Sultan Mehmed IV, dated 27 Rajab 1073

Turkish, Ijāzah
305x185-190x90 mm, 99 folios, 10 lines
Paper, ink, gold, orange, green, red, opaque pigment, leather

This work listing the endowments made by Turhan Vālide Sultan is written on cream-colored gold-sprinkled Eastern paper in the *ijāzah* script using black, red and gold ink. The text block is enclosed by gold, orange and green-colored rule-frames. The area outside the frames is ornamented with *khatāyī* motifs in gold ink and decorations in *halkari* technique (dissolved-gold work).

Page 1ª bears Mehmed IV's outlined tughra written in gold ink, Şeyhülislām Yahya Efendi's statement of confirmation, the statements of confirmation and seals of Kazasker of Anatolia Abdurrahman b. Mehmed and Kazasker of Rumelia Abdülkādir b. Yūsuf. 1ᵇ contains Mehmed IV's imperial note on the validity of the endowment. The binding of this piece is original.

In the titlepiece on 1ᵇ, there is Mehmed IV's imperial note on the validity of the endowment, rule-framed in gold. The text on 1ᵇ and 2ª is surrounded by gold, orange and light green rule-frames. On the page edges around the rule-frames, there are decorations with khatayi group motifs in the halkar technique in gold and red colours.

The endowment charter holds information about Turhan Vālide Sultan's New Mosque, Çanakkale fortresses and Haramayn endowments and the duties of the library established by her inside of the New Mosque. Its content can be listed as follows: hamdalah, salwalah, the prayer portion, description of the endower, purpose of the endowment, description of the endowment, information about the endower's assignee, property held by the endowment, the endowment's servants, detailed description of the endowment, evidence for the endowment being compliant with Sharia law, prayers and curses, and a list of the witnesses present during the act.

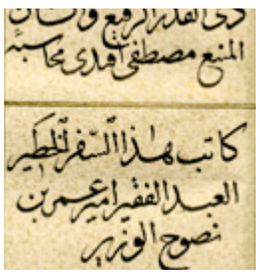
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 150M

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 150M, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 150M, Kapak / *Cover*

♦ TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 150M, Kapak içi / *Inside cover*

10 eş-Şifâ' bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ
al-Shifā' bi-Ta'rīf Huqūq al-Mustafā

Kâdî İyâz'ın (ö. 544/1149) Hz. Peygamber'i anlatan *eş-Şifâ' bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ* adlı eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
210x130-155x80 mm, 351 yaprak, 19 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, deri

Memlük sultanlarından Kayıtbay'ın (ö. 901/1496) kütüphanesi için hazırlanan ve 891/1486 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüsha Ebu'l-Fazl tarafından âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Başlıklarda kırmızı, mavi, bordo ve altın mürekkep kullanılmış, yazı alanı altın ve lacivert cetvellerle çevrelenmiştir.

Eserin 1[b] sayfasındaki Besmele altın mürekkep ile yazılıp tahrirlenmiş; rûmî, çizgisel motifler ve beyne's-sütûr ile bezenmiştir. Satır aralarında bulunan duraklar altın, lacivert ve kırmızı mürekkep kullanılarak penç motifinde bezenmiştir. Cildi özgündür.

Kâtip Çelebi *Keşfü'z-Zunûn*'da Şifâ-i Şerîf'i "Faydası çok, yararı pek, daha önce İslâm [tarihinde] benzeri telif edilmemiştir." sözleriyle tarif etmiştir. Kâdî İyâz'dan Resûlullah'ın (sav) yüceliği, ona gösterilmesi gereken saygıyı konu edinen bir kitap yazması istenince tüm yönleriyle Resûl-i Ekrem'den bahsettiği *Şifâ-i Şerîf*'i kaleme almıştır. Eser zamanın eğitim kurumu olan medrese ve dârü'l-hadisler ile tekkeler, zâviyeler, türbeler ve devlet kurumlarında "şifâhân" denilen kişiler tarafından okunmuştur.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 51

***Copy of al-Shifā' bi-Ta'rīf Huqūq al-Mustafā* endowed by Turhan Vālide Sultan, a work describing the Prophet Muhammad, authored by Qādī 'Iyād (d. 544/1149)**

Arabic, Naskh
210x130-155x80 mm, 351 folios, 19 lines
Paper, ink, gold, leather

This manuscript, prepared for Mamluk sultan Kayıtbay's (d. 901/1496) library is written on sized Eastern paper using black ink in *naskh* script. Red, blue, burgundy and gold ink is used for the headings; the text panel is surrounded by gold and navy-blue rule-frames.

Page 1[b] contains the *basmala* written in gold ink, outlined, and decorated with *rūmī* and linear motifs and interlinear cloudbands. The verse markers between the lines are ornamented with *panj* (Persian number 5, indicating the shape a flower) motifs using gold, navy-blue and red ink. The binding is original.

Kātip Çelebi while describing al-Shifā' says: "[The book is] full of benefits, nothing like it has been composed in [the history of] Islam before." When Qādī 'Iyād was asked to write a book about the Prophet's greatness, and the ways that he deserves respect, he wrote *al-Shifā'*, a work that describes the Prophet in all aspects. The book was read by people called *shifāhān* in dervish lodges, *zawiyas*, mausoleums and governmental institutions.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 51

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 51, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 51, 1ª

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 51, 396[b]

11 Uyûnü't-Tefâsîr
Uyūn al-Tafāsīr

Şehâbeddin Sivâsî'nin (ö. 860/1456) dirâyet tefsiri *Uyûnü't-Tefâsîr*'in Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
295x188-284x178 mm., 331 yaprak, 29 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, turuncu, siyah, yeşil, lacivert opak pigment, deri

Zeyniyye tarikatı şeyhlerinden Şehâbeddin Sivâsî'ye ait olan eser, el yapımı âharlı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

Ali b. Ahî Tûvî tarafından Rebîülevvel 886/Mayıs 1481 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshanın 1[a] sayfasında Turhan Vâlide Sultan ve II. Bayezid'in mühürleri vardır. Aynı sayfada oval formda zahriye tezhibi yer almaktadır. Zahriyenin ortasında altın mürekkep kullanılarak siyah tahrirli nesih hattı ile nüshanın Sultan II. Bayezid'in kütüphanesi için istinsah edildiğini ifade eden yazı bulunmaktadır. Yazının etrafı altın zencirekli cetvel ile çevrilidir. Cetvelin etrafında lacivert zemin üzerine altın, turuncu, siyah ve yeşil renklerde rûmî motifi ile bezeli pervaz yer almaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. 1[b] sayfasında unvan tezhibi vardır.

Şehâbeddin Sivâsî, sûfî meşreb bir kişiliğe sahip olmasına rağmen *Uyûnü't-Tefâsîr*'de işârî tefsir yöntemini kullanmamış, dirâyet yöntemine ağırlık vermiştir. Ancak esere, rivâyet açısından eksik yönlerinin bulunduğuna dair çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir. Müellif mukaddimede eserin dilinin sadeliğinden bahsetmiş, uzun açıklamalardan kaçındığını ifade etmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 42

Manuscript of Şehābeddin Sivāsī's (d. 860/1456) exegesis titled *Uyūn al-Tafāsīr*, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
295x188-284x178 mm., 331 folios, 29 lines
Paper, ink, gold, orange, black, green, navy-blue opaque pigment, leather

This work authored by the leader of the Zayniyyah order Şehābeddin Sivāsī is written on handcrafted, sized Eastern paper in naskh script using red and black ink.

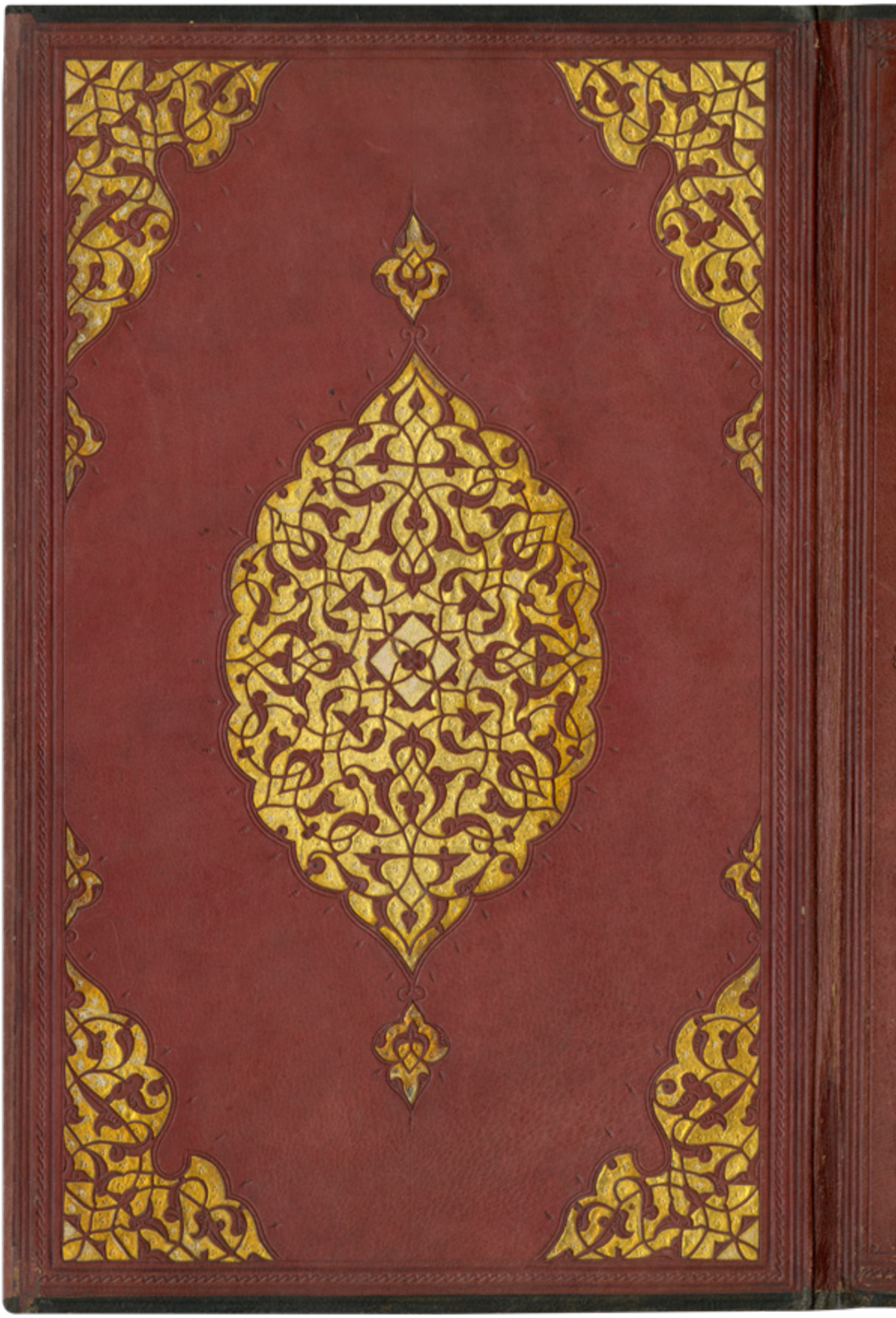
Page 1[a] of this manuscript copied by Ali b. Ahī Tūvī on Rabī' al-Awwal 886/ May 1481 bears the seals of Turhan Vālide Sultan and Bayezid II. The same page includes an oval-shaped frontispiece. Centrally on the frontispiece, a note is inscribed in gold ink in *naskh* script and outlined, stating that this piece was copied for Bayezid II's library. The inscription is enclosed by interlaced rule-frames. The rule-border is surrounded by a frame decorated with *rūmī* motifs in gold, orange, black and green on a navy-blue ground. Navy-blue stalks complete the decoration. Page 1[b] contains a titlepiece.

Despite possessing a Sufi personality, Şehābeddin Sivāsī didn't use the method of *ishārah* (symbolic or spiritual interpretation) in his exegesis, instead focusing on *dirāyah* (reasoned, rational interpretation). Still it faced criticism regarding its deficiencies in terms of narrations. In the introduction, the author writes about the simplicity of the book's language, and that he avoided lengthy explanations.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 42

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 42, 1a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 42, Kapak içi / *Inside cover*

♦ TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 42, Mıklep / *Flap*

12 Keşfü'l-Esrâr ve Uddetü'l-Ebrâr
Kashf al-Asrār wa 'Uddat al-Abrār

Reşîdüddîn-i Meybüdî'nin (ö. 520/1126'dan sonra) *Keşfü'l-Esrâr* isimli Farsça tefsirinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
470x300-335x200 mm, 2+1123+1 yaprak, 43 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, bordo, yeşil opak pigment, deri

Meybüdî'nin *Keşfü'l-Esrâr*'ının İbrâhim b. Ebû İshâk el-Mürşidî tarafından istinsah edilen bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve altın mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı siyah ve altın cetvellerle çevrilidir.

1[a] sayfasında Turhan Vâlide Sultan'ın ve Sultan II. Bayezid'in mühürleri vardır. Hâtime sayfasında (1122[b]) nüshanın Mahdum Ahmed'in emriyle istinsah edildiğine dair kayıt düşülmüştür. Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formda serlevha tezhibi mevcuttur. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine altın, bordo renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiş, etrafı altın, yeşil ve bordo renkli cetvel ile çevrelenmiştir. Sayfanın tezyinatı lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Yazı alanı beyne's-sütûrludur.

Tam adı *Keşfü'l-Esrâr ve Uddetü'l-Ebrâr* olan tefsirinde Meybüdî mukaddimede, Herevî'nin kaynaklarda çok veciz olduğundan bahsedilen ancak günümüze ulaşamayan tefsirini okuyup onu şerh etmek niyetiyle bu eseri kaleme aldığını ifade etmiştir. Meybüdî, birkaç âyeti "meclis" başlığıyla bir araya getirerek önce âyetin Farsça mealini vermiş, sonrasında tefsirini yapmış, son olarak da işârî yorumunu eklemiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 43

The manuscript of Kashf al-Asrār, a Persian exegesis written by Rashīd al-Dīn Maybudī (d. after 520/1126), endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
470x300-335x200 mm, 2+1123+1 folios, 43 lines
Paper, ink, gold, navy blue, burgundy, green opaque pigment, leather

This manuscript of Maybūdī's *Kashf al-Asrār*, copied by Ibrāhim b. Abū Ishāq al-Murshidī, is written in *naskh* script using black and golden ink on sized Eastern paper. The text panel is enclosed in black and golden rule-frames.

Page 1[a] bears the seal impressions of Turhan Vālide Sultan and Sultan Bayezid II. The endpiece on page 1122[b] has a statement showing that this copy was written upon the order of Makhdum Ahmad. On pages 1[b] and 2[a], there is a double-page headpiece in rectangular shape. The illuminations are made using *khatāyī* motifs in golden and burgundy colours on golden and navy blue ground while it is enclosed in golden, green and burgundy rule-frames. The ornamentation is completed with navy blue stalks (*tīgh/tığ*). The text panel is decorated with cloudbands.

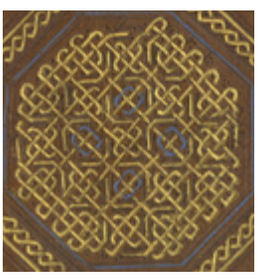
In the introductory section of the work, whose full title is *Kashf al-Asrār wa 'Uddat al-Abrār*, Maybudī states that he wrote this work to comment on Harawī's exegesis, which is a concise one according to sources but has not survived to the present day. In this work, he picks up a number of verses under the title "*majlis*" and gives Persian translation of them. Then, he adds the exegesis of these verses and comments on them in *ishārī* method.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 43

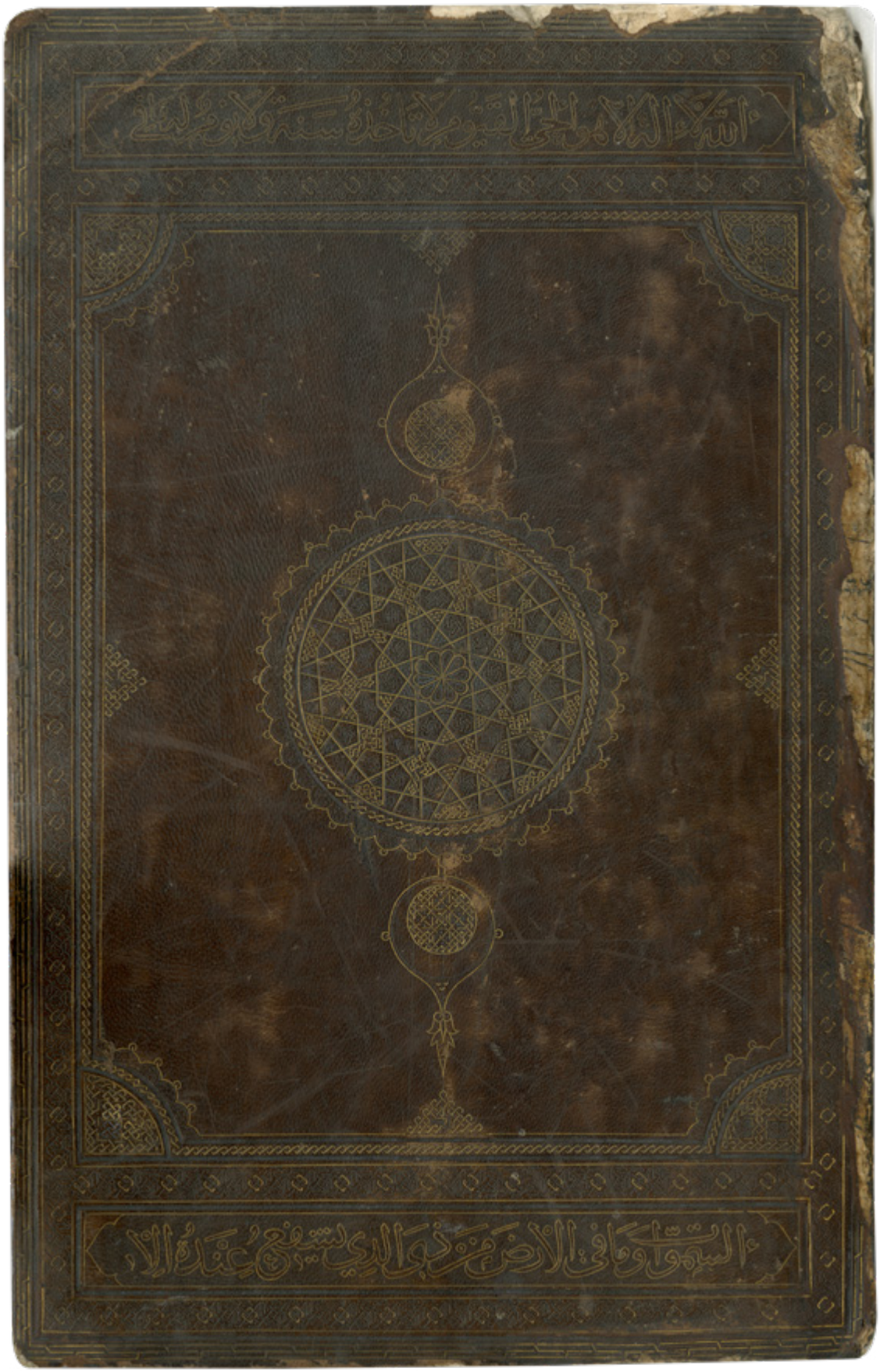

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 43, 1b-2a

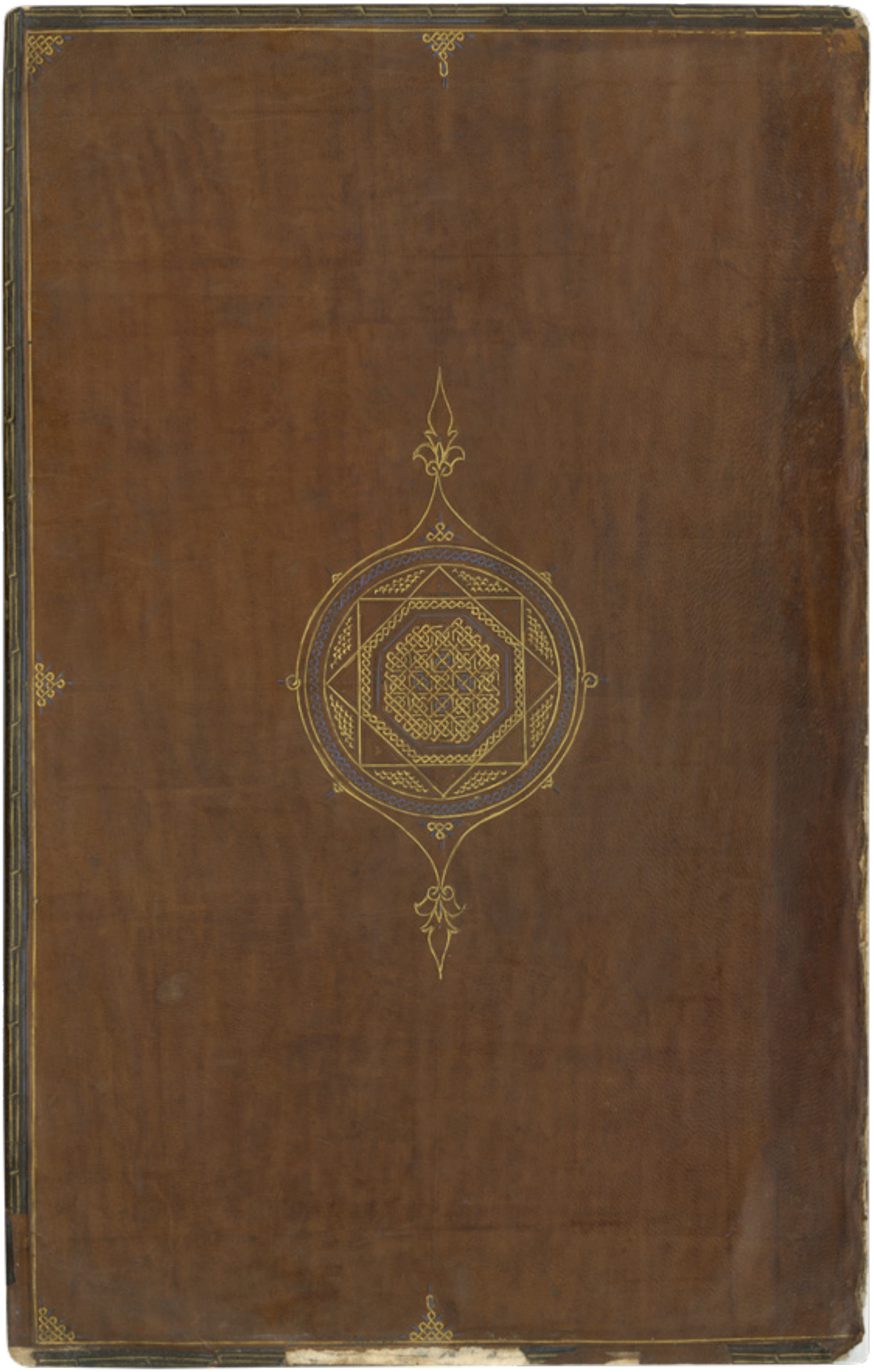

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 43, Kapak / *Cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 43, Kapak içi / *Inside cover*

13 Mevâhib-i Aliyye
Mawāhib-i ʻAliyya

Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin (ö. 910/1505) kaleme aldığı muhtasar tefsiri *Mevâhib-i Aliyye*'nin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Taʻlik
327x240-210x147 mm, 705 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, mavi, beyaz, turuncu, pembe opak pigment, deri

Kâşifî'nin *Mevâhib-i Aliyye* isimli tefsirinin 930/1525 yılında Muhammed Alâeddin b. Muhammed tarafından istinsah edilen bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak taʻlik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve siyah cetvellerle çevrilidir. Eserin başında ve sonunda Turhan Vâlide Sultan'a ait mühür vardır.

Nüsha ön-arka kapak, sertâb ve miklepten oluşan özgün lake cilde sahiptir. Kapaklar ve miklepte şemse ve köşebentler; sertâbda paftalar yer almaktadır. Şemse, köşebent ve paftaların zemininde turuncu (sülyen), orta alanların zemininde siyah renk kullanılmıştır. Cildin yüzeyi bulut, rûmî ve hatayî grubu motifler ile bezelidir. Kapak kenarları altın ve zencirekli cetvellerle çevrilidir.

Hüseyin Vâiz-i Kâşifî daha evvel dört cilt olarak yazmayı tasarladığı ancak sadece birinci cildini tamamlayabildiği *Cevâhirü't-Tefsîr* adlı eserini yarıda bırakarak sade bir dille ve muhtasar olarak *Mevâhib-i Aliyye*'yi yazmaya karar vermiştir. *Tefsîr-i Hüseynî* ismiyle de bilinen bu eserini Ali Şîr Nevâî'ye ithaf etmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 31

The manuscript *of Mawāhib-i ʻAliyya*, a concise Qur'ān commentary written by Husayn Wā'iz-i Kashifī (d. 910/1505), endowed by Turhan Vālide Sultan

Persian, Taʻlīq
327x240-210x147 mm, 705 folios, 21 lines
Paper, ink, golden, dark blue, blue, white, orange, pink opaque pigment, leather

This manuscript of Kashifī's commentary called *Mawāhib-i ʻAliyya*, which was scribed by Muhammad Alāüddīn b. Muhammed, is copied in *taʻlīq* script in black and red ink on sized Eastern paper. Text panel is enclosed in gilded and black frames. On the first and the last page, we see an endowment seal belonging to Turhan Vālide Sultan.

The manuscript has an original lacquer binding consisting of front and back covers, envelope and fore-edge flaps. There is a medallion in covers and fore-edge flap, together with some panels in fore-edge flap. Orange is used in the decoration of the medallion, the corner pieces and in the panel background, whereas black is chosen for the ground of the central areas. The surface of the binding is ornamented with clouds, also *khatāyī* and *rūmī* motifs. The edges of the cover are surrounded by golden rulers with a chain design.

Husayn Wā'iz-i Kāshifī left his work *Jawāhir al-Tafsīr*, which he had planned to write in four volumes but could only complete the first volume, unfinished, and decided to write *Mawāhib-i Aliyya* in a plain language and in a concise manner. He dedicated this work, which is also known as *Tafsīr-i Husaynī*, to Alī Shīr Navā'ī.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 31

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 31, Kapak / *Cover*

14 Me‘âlimü’t-Tenzîl
Ma‘ālim al-Tanzīl

Begavî’nin (ö. 516/1122) rivâyet tefsiri *Me‘âlimü’t-Tenzîl*’in Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
358x257-246x155 mm, 756 yaprak, 25 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, yeşil opak pigment, deri

Me‘âlimü’t-Tenzîl’in Abdullah b. İbrâhim ed-Dımeşkî tarafından Receb 867/Nisan 1463 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve altın mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Metnin satır aralarında altın ile bezenmiş duraklar vardır. Yazı alanının etrafı altın ve mavi renkli cetveller ile çevrilidir.

1[a] sayfasında Turhan Vâlide Sultan’ın mührünün de içerisinde olduğu şemse formunda süsleme mevcuttur. Aynı sayfada Sultan II. Bayezid’in mührü bulunmaktadır. Eserin 1[b] sayfasında yer alan unvan tezhibi lacivert, yeşil ve siyah zemin üzerine altın, yeşil ve kırmızı renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bu kısma altın mürekkeple yazılan Besmele tahrirlenmiş, altın ve mavi renk kullanılarak rûmî grubu motiflerle tezyin edilmiştir. Besmele kitâbesinin yan kısımlarında koltuk tezhipleri yer almaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Hâtime kısmında (755[a]), müzeyyen madalyon formunun içinde, eserin Veziriâzam Mahmud Paşa’nın kütüphanesi için istinsah edildiği ifade edilmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’in ağırlıklı olarak rivâyet yöntemiyle tefsir edildiği bu eserinde Begavî, sade ve akıcı bir üslup kullanmış, âyetleri önce lügat manasıyla ele almış, ardından diğer âyet ve hadislere işaret etmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 44

The copy of Bagavī’s (d. 516/1122) narration-based Quranic exegesis, *Ma‘ālim al-Tanzīl*, endowed by Turhan Valide Sultan

Arabic, Naskh
358x257-246x155 mm, 756 folios, 25 lines
Paper, ink, gold, navy blue, green opaque pigment, leather

This copy of *Ma’ālim al-Tanzīl*, which was completed by Abdullah b. Ibrāhm al-Dimashqī in Rajab 867/April 1463, is written in *naskh* script on sized Eastern paper using black and gold ink. Verse markers between the lines of the text are decorated in gold. The text panel is enclosed by golden and blue rule-frames.

On folio 1[a], there is an illumination in the form of a medallion, including the seal impression of Turhan Valide Sultan, and on the same page there is the seal impression of Sultan Bayezid II. The titlepiece on folio 1[b], is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using gold, green and red colors on a navy blue, green, and black ground. The Basmala, which was written in gold ink in this section, is outlined and decorated with *rūmī* motifs using gold and blue colours. There are panel illuminations on the two sides of the Basmala panel. The illumination is finished with navy blue vertical stalks. In the afterword section (755[a]), in the form of an illuminated medallion, it is stated that the work was copied for the library of Veziriāzam Mahmud Paşa.

In this work, in which the Qur’ān al-Karīm is exegeted predominantly by the narration method, Bagavī used a plain and fluent literary style, first discussing the verses with their lexical meaning and then pointing to other verses and hadiths.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 44

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 44, 1b

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 44, 755a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 44, 1[a]

15 el-Câmi‘u’s-Sahîh
al-Jāmi‘ al-Sahīh

Sahîh-i Buhârî'nin 749/1348 yılında istinsah edilen ve Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
358x257-246x155 mm, 756 yaprak, 25 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, bordo, siyah, beyaz, yeşil opak pigment, deri

Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim tarafından 9 Muharrem 749/9 Nisan 1348 tarihinde istinsahı tamamlanan *Sahîh-i Buhârî*'nin bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve gri cetvelle çevrilidir.

1[a] sayfasında dikdörtgen formda zahriye tezhibi yer almaktadır. Sayfanın tamamını kaplayan süslemenin baş ve etek kısmında altın mürekkep kullanılarak kûfî hattıyla eserin ve müellifin ismi yazılmış ve tahrirlenmiştir. Süsleme altın, lacivert ve bordo zemin üzerine beyaz cetvel ile çevrelenen geometrik desenler ile oluşturulan paftalardan oluşmaktadır. Paftaların içerisi altın, beyaz, yeşil ve siyah renkli rûmî grubu motifler ile bezenmiştir. Cetvelin etrafında lacivert zemin üzerine altın, yeşil, bordo, siyah ve beyaz renkler kullanılarak rûmî grubu motifler ile bezenmiş pervaz yer almaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Eserin cildi özgün değildir.

Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en güvenilir kaynak olarak kabul edilen ve sadece sahih hadislerin toplandığı ilk kitap olan *Sahîh-i Buhârî*, 7275 hadîs-i şerif ihtiva etmektedir. İmam Buhârî'nin eserine seçtiği hadisleri toplarken çok titiz davranması sebebiyle *Sahîh-i Buhârî* İslâm dünyasında geniş bir kabule mazhar olmuş, altı temel hadis kitabının (*kütüb-i sitte*) ilki olarak kabul edilmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 67

Manuscript of Sahīh al-Bukhārī copied in 749/1348 and endowed by Turhan Vâlide Sultan

Arabic, Naskh
358x257-246x155 mm, 756 folios, 25 lines
Paper, ink, gold, navy-blue, burgundy, black, white, green opaque pigment, leather

This manuscript of *Sahīh al-Bukhārī*, copied by Muhammad b. Muhammad b. Abd al-Karīm on Muharram 9, 749/ April 9, 1348 is written on cream-colored sized Eastern paper in *naskh* script using black ink. The text panel is enclosed by gold and grey rule-borders.

Page 1[a] contains a rectangular frontispiece. On the top and bottom of the fully ornamented page, the name of the book and author are inscribed in gold ink in *kūfīc* script and outlined. The ornamentation consists of panels coloured in gold, navy and burgundy created by intersecting white rule-borders resulting in geometric shapes. The panels are decorated with gold, white, green and black-coloured *rūmī* motifs. An outer frame surrounds the border, embellished with gold, green, burgundy, black and white *rūmī* motifs on a navy-blue ground. Navy-blue stalks complete the decoration. The binding is not original to the manuscript.

Sahīh al-Bukhārī, being the first book to include only authentic narrations and regarded as the most credible source after the Qur'ān, contains 7275 hadiths. Since al-Bukhārī was very strict in collecting the narrations he chose to include, *Sahīh al-Bukhārī* became widely accepted within the Islamic world and came to be acknowledged as the first of the six principal hadith collections (*al-Kutub al-Sittah*).

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 67

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 67, 1[a]

16 el-Câmi‘u’s-Sahîh
al-Jāmi‘ al-Sahīh

Sahîh-i Buhârî'nin 771/1369 yılında istinsah edilen ve Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
303x214-221x159 mm, 397 yaprak, 25 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, siyah, beyaz, yeşil opak pigment, deri

Muhammed b. Muhammed b. Ali tarafından 2 Safer 771/5 Eylül 1369 tarihinde istinsahı tamamlanan *Sahîh-i Buhârî*'nin bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve lacivert cetvelle çevrilidir. Eserin cildi özgündür.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı tam sayfa dikdörtgen formda serlevha tezhibi yer almaktadır. Bu karşılıklı sayfalara, üstübeç mürekkebi kullanılarak siyah tahrirli sülüs hattı ile dört parça halinde kitabın ismi yazılmıştır. Süsleme altın, lacivert, siyah ve beyaz zemin üzerine geometrik desen ile oluşturulan paftalardan oluşmaktadır. Paftaların içerisi altın, beyaz, somon ve yeşil renklerde rûmî ve hâtayî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezemeli alanın etrafı beyaz cetvel ile çevrilidir. Cetvelin etrafında lacivert zemin üzerine altın, yeşil, somon ve beyaz renklerde rûmî motifi ile bezenmiş pervaz yer almaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Bu tezhibin solunda Turhan Vâlide Sultan'ın mührü, üst tarafında ise Buhârî şârihlerinden İbn Hacer el-Askalânî'nin el yazısı vardır.

İmam Buhârî, *el-Câmi‘u’s-Sahîh*'ini İslâm beldelerini dolaşarak on altı yıl süren bir çaba sonucunda meydana getirmiştir. Eser, ihtiva ettiği hadislerin tespitinde gösterilen titizlik ve zengin içeriği sebebiyle İslâm dünyasında çok rağbet görmüştür. *el-Câmi‘u’s-Sahîh* sadece hadisleri öğrenmek için değil, fitne ve savaş zamanlarında, hastalıklardan ve belalardan kurtulmak için de topluca okunmuştur.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 68

The manuscript of _Sahīh al-Bukhārī_, copied in 771/1369 and endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
303x214-221x159 mm, 397 folios, 25 lines
Paper, ink, gold, navy blue, black, white, green opaque pigment, leather

This manuscript of *Sahīh al-Bukhārī*, copied by Muhammad b. Muhammad b. ‘Ali in Safar 2, 771/ September 5, 1369, is written in *naskh* script using black ink on cream-coloured sized Eastern paper. As for the text panel, it is enclosed in golden and navy blue rule-frames. The current binding is original.

On pages 1[b] and 2[a], there is a rectangular double-page headpiece. On these facing pages, the name of the book is written in four parts in *thuluth* script in black and outlined using lead white ink. The illumination consists of panels in geometrical shapes drawn on golden, navy blue, black and white ground. The interior of these panels is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs in golden, white, salmon and green colours. These decorated panels are enclosed in white rule-frames and the rule-frame is surrounded by *rūmī* motifs in golden, green, salmon and white colours on a navy blue ground on the margins. The illumination is finished with navy blue stalks (*tīgh/tığ*). On the left of the illumination, there is a seal impression of Turhan Vālide Sultan while on the top there is an example of Ibn Hajar al-Asqalānī's handwriting.

Imam Bukhārī compiled *al-Jāmi‘ al-Sahīh* after sixteen years of traveling to various cities in the Islamic world. The work has been highly sought-after in the Islamic world due to its substantial content and the author's meticulous effort in choosing the hadiths. Besides, it has been recited not only for learning hadiths but also for recovering from illnesses and staying out of trouble, especially during times of unrest and war.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 68

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 68, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 68, Kapak / *Cover*

17 el-İhtiyâr li-Ta‘lîli’l-Muhtâr
al-Ikhtiyār li-Ta‘līl al-Mukhtār

Hanefî mezhebinin temel fıkıh metinlerinden biri kabul edilen *el-İhtiyâr li-Ta‘lîli’l-Muhtâr*’ın Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
269x178-190x122 mm., 336 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, yeşil, beyaz opak pigment, deri

Abdullah b. Mahmûd el-Mevsılî’nin (ö. 683/1284) kaleme aldığı *el-İhtiyâr*’ın bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfasında karşılıklı tam sayfa dikdörtgen formda serlevha tezhibi vardır. Baş ve etek kısmında bulunan kitâbe yazılarında lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile eserin ve müellifin ismi yazılıdır. Formun ortasındaki beyne’s-sütûr içerisinde metnin ilk cümleleri yer almaktadır. Yazı alanının etrafı zencirek bezemeli altın cetvel ile çevrelenmiş olup, sağ ve sol kısmında dikdörtgen formda koltuk tezhipleri bulunmaktadır. Koltuk süslemesi lacivert zemin üzerine altın, turuncu ve yeşil renkler kullanılarak hatâyî motifler ile tezyin edilmiştir. Eserin cildi özgündür. Turhan Vâlide Sultan’ın vakfettiği bu nüshanın 1[a] sayfasında hem kendi mührü hem de Sultan II. Bayezid’in mührü vardır.

Hanefî fıkhının dört temel metninden biri kabul edilen *el-Muhtâr* adlı eserinde Mevsılî, Ebû Hanîfe’nin (ö. 150/767) görüşlerini temel almış, diğer mezhep imamlarının görüşlerine de rumuzlarla işaret etmiştir. Bu kitap çok benimsenmiş, medreselerde ders kitabı olarak okutulmuş hatta ezberlenmiştir. Bunun üzerine müellif *el-İhtiyâr li-Ta‘lîli’l-Muhtâr* adında bir şerh kaleme alarak zikrettiği hükümlerin delillerini aktarmış, başka mezheplerin görüşlerini açıklamış ve bazı fetvalara yer vermiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 127

A copy of *al-Ikhtiyār li-Ta‘līl al-Mukhtār*, which is considered one of the basic fiqh (Islamic jurisprudence) texts of the Hanafī school, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
269x178-190x122 mm, 336 folios, 23 lines
Paper, ink, gold, navy blue, orange, green, white opaque pigment, leather

This copy of *al-Ikhtiyār*, written by Abdullah b. Mahmūd al-Mawsılī (d. 683/1284), is written in *naskh* script using gold, black, and red ink on cream-coloured, sized Eastern paper.

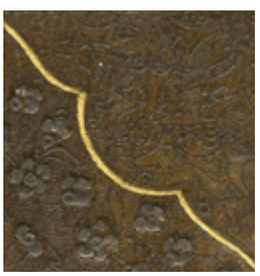
There are illuminated double-page rectangular headpieces on folios 1[b]-2[a]. In the top and bottom panels, the title of the work and the name of the author are inscribed in lead white ink on navy blue ground. In the cloudbands in the center of the form are the first sentences of the text. The text panel is surrounded by interlaced golden rule-frames, and there are illimunations of rectangular panels on the right and left sides of the text. The panel illimunation is decorated with *khatāyī* motifs using gold, orange, and green colors on a navy blue ground. The current binding is original. On folio 1[a] of this copy, which was endowed by Turhan Vālide Sultan, there are both her seal impression and the seal impression of Sultan Bayezid II.

In his work *al-Mukhtār*, which is considered one of the four basic texts of Hanafī fiqh, Mawsılī based his work on the views of Abū Hanīfa (d. 150/767) and pointed out the views of the imams of other school with symbols. This book was widely adopted, taught as a textbook in madrasas, and even memorized. In this regard, the author wrote a commentary titled *al-Ikhtiyār li-Ta’līl al-Mukhtār* in which he cited the evidence for the judgements he mentioned, explained the views of other school, and included some fatwas.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 127

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 127, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 127, Kapak / *Cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 127, Kapak içi / *Inside cover*

18 Mesnevî-i Ma‘nevî
Mathnawi-i Ma‘nawī

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin (ö. 672/1273) Mesnevî’sinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Ta‘lik
305x194-205x115 mm, 313 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, yeşil, pembe, beyaz, kırmızı opak pigment, deri

Mevlânâ’nın tasavvufî görüşlerini âyet, hadis ve çeşitli menkıbelerle izah ettiği ve altı defterden oluşan *Mesnevî* metninin tamamını içeren bu nüsha, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta‘lik hattıyla yazılmıştır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı tam sayfa dikdörtgen formunda serlevha tezhibi vardır. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine kırmızı ve sarı altın, yeşil, pembe, beyaz, kırmızı renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Yazı alanında beyne’s-sütûr ve koltuk tezhipleri yer almaktadır. Süsleme alanlarının etrafı yeşil renkli cetveller ve zencirek bezemeli altın ara suyu ile çevrilidir. Bezeme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Ta’lik hattıyla yazılan eserin serlevha metni iki sütun hâlinde tanzim edilmiştir. Yazı alanı dört sütun olarak düzenlenmiş ve sütunlar tahrirli cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. 1[a] ve 313[b]’de Sultan IV. Mehmed’in annesi Turhan Vâlide Sultan’a ait 1072 tarihli mühür vardır.

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış en önemli edebî ve tasavvufî eserlerden biri olan *Mesnevî-i Ma‘nevî*, tasavvuf düşüncesinin birçok meselesini didaktik bir üslûpla ele almaktadır. Telif edildiği 13. yüzyıldan itibaren büyük rağbet gören eser, önemli sayıda şerhe konu olmuş, ayrıca dünyanın çeşitli dillerine çevirileri yapılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 191

A copy of Mawlānā Jalāl al-Dīn al-Rūmī’s (d. 672/1273) *Mathnawī* endowed by Turhan Vālide Sultan

Persian-Ta‘līq
305x194-205x115 mm, 313 folios, 23 lines
Paper, ink, gold, navy blue, green, pink, white, red opaque pigment, leather

This copy, which contains the entire text of the *Mathnawī*, consisting of six notebooks in which Mawlānā explains his mystical views with verses, hadiths, and various legends, is written in *ta‘līq* script using black ink on European paper.

There are illuminated double-page rectangular headpieces on folios 1[b]-2[a]. The ornamentation is illuminated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using red and yellow gold, green, pink, white, and red colors on a gold and navy blue ground. The text panel bears cloudbands and illumination panels. The ornamental panels are surrounded by green rule-frames and interlaced inner borders. The illumination is finished with navy blue vertical stalks. The inscription within the headpiece is written in *ta‘līq* script and arranged in two columns. The text panel is arranged in four columns, and the columns are separated from each other by outlined rule-frames. Folios 1[a] and 313[b] bear seal impressions dated 1072 belonging to Turhan Vālide Sultan, mother of Sultan Mehmed IV.

Mathnawi-i Ma’nawī, one of the most important literary and Sufi works written in mathnawi verse form, deals with many issues of Sufi thought in a didactic style. The work, which has been in great demand since its compilation in the 13th century, has been the subject of a significant number of commentaries and has also been translated into various languages around the world.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 191

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 191, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 191, Kapak içi / *Inside cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 191, 313a

19 el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye fî Ma'rifeti'l-Esrâri'l-Mâlikiyye ve'l-Mülkiyye

al-Futūhāt al-Makkiyya fī Ma'rifat al-Asrār al-Mālikiyya wa al-Mulkiyya

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (ö. 638/1240) tasavvufî görüşlerini açıkladığı *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
357x252 mm, 815 yaprak, 33 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment, deri

İbnü'l-Arabî'ye nisbet edilen Ekberiyye ekolünün Anadolu'daki temsilcilerinden Molla Fenârî veya oğlu Mehmed Şah Fenârî tarafından muhtasar olarak istinsah edilen nüsha âharlı, krem ve şekerrengi Doğu kâğıdı üzerine altın, kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı, altın ve mavi cetvellerle çevrilidir.

Eserin 601[b] ve 602[a] sayfalarında daire formunda çizimler yer almaktadır. Daire formları altın cetvel ile çevrelenmiştir. 601[b]'de sayfanın baş ve etek kısmında dikdörtgen form içerisinde siyah mürekkep ile çizimlere ait sülüs hatlı başlıklar yer almakta olup dairelerin arasında siyah mürekkep ile nesih hatlı açıklamalar yazılıdır. 602[a] sayfasında altta yer alan sekizinci cenneti temsil eden daire formu dörde bölünmüş ve bu dört bölümün içerisinde nebîler, resuller, velîler ve mü'minlerin makamları altın çizimlerle gösterilmiştir. Çizimlere ait açıklama siyah mürekkep ve nesih hattıyla, dairenin sağındaki dikdörtgen içerisinde yer alan başlık ise siyah mürekkep kullanılarak sülüs hattıyla yazılmıştır.

İbnü'l-Arabî en hacimli ve temel eseri olan *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'de, mânevî tecrübelerinin yanı sıra kendisine nisbet edilen ve müntesipleri tarafından tarikatlar üstü bir irfan yolu olarak nitelenen Ekberiyye ekolünün tasavvufî kabullerini açıklığa kavuşturmuş, sûfîlerin varlık ve bilgi nazariyesi, kozmoloji, metafizik, psikoloji, ibadet, ahlâk, inanç gibi pek çok konuyu ele almıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 187

The manuscript of Muhyī al-Dīn Ibn al-Arabī's (d. 638/1240) *al-Futūhāt al-Makkiyya*, in which he explains his mystical views, endowed by Turhan Vālide Sultan

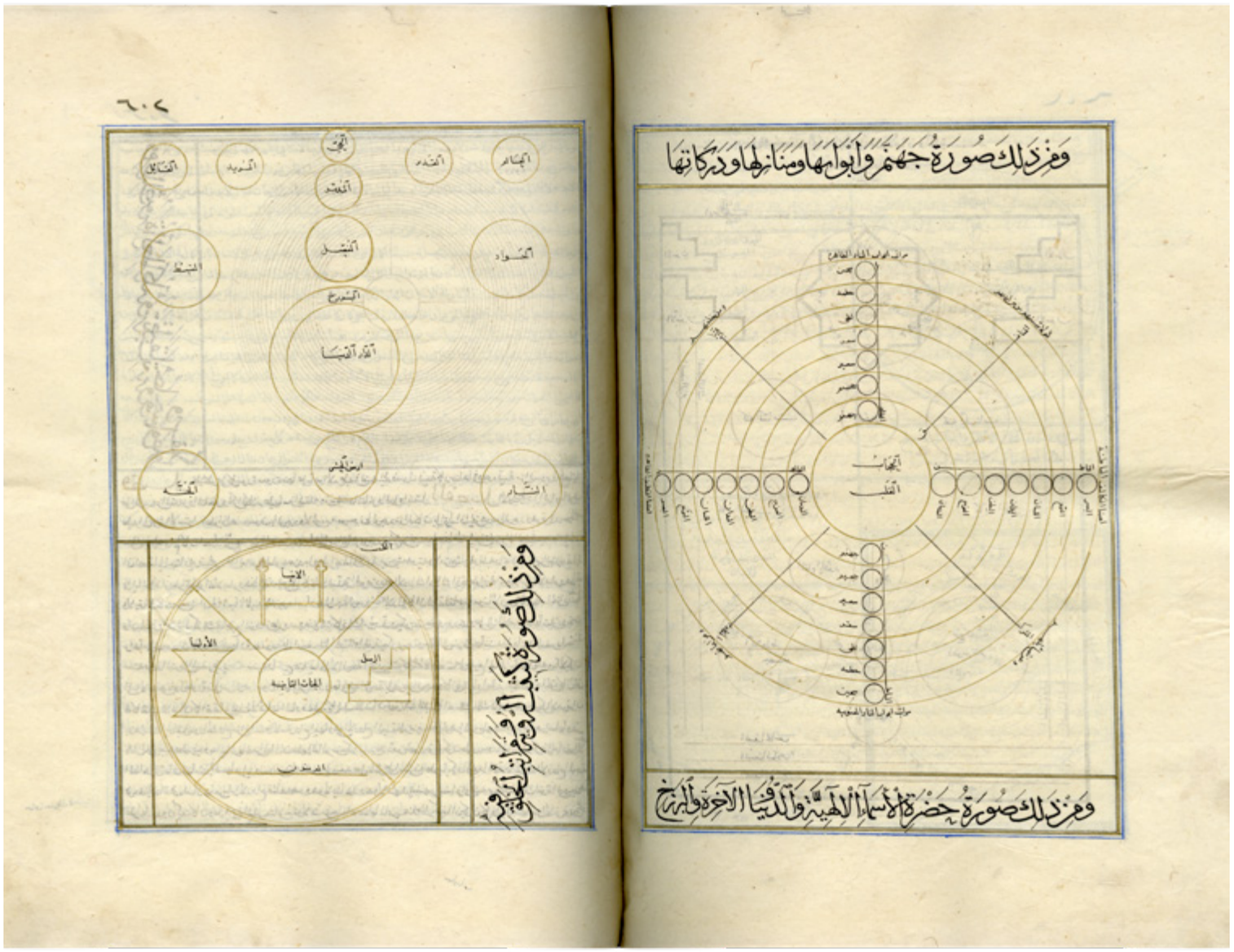
Arabic, Naskh
357x252 mm, 815 folios, 33 lines
Paper, ink, golden, opaque pigment, leather

The manuscript, which was scribed in abridged form by Mullā Fanārī or his son Mehmed Shah Fanārī, one of the representatives of the Akbariyya School in Anatolia, a school attributed to Ibn al-Arabī, is written in *naskh* script in gold, red and black ink, on a sized cream and sugar-coloured Eastern paper. Text panel is enclosed in gilded and blue frames.

Folios 601[b] and 602[a] include circle-shaped drawings, which are surrounded by golden frames. In folio 601[b], there are titles written in rectangular form, of the mentioned drawings in *thuluth* script in black ink at the head and tail of the page, along with some explanations in *naskh* script in black ink between the circles. The circle form at the bottom of folio 602[a], representing the eighth heaven, is divided into four. Within these four sections, the ranks of the prophets, messengers, saints and believers are shown with golden drawings. The explanation of the drawings is penned in *naskh* script in black ink, while the title in the rectangle to the right of the circle is written in *thuluth* script in black ink.

In his most voluminous and fundamental work, *al-Futūhāt al-Makkiyya*, Ibn al-Arabī clarified his spiritual experiences as well as the mystical assumptions of the Akbariyya school, which is attributed to him and described by its adherents as a path of wisdom above the sects. In the work, he also discussed many subjects such as Sufis' theory of existence and knowledge, cosmology, metaphysics, psychology, worship, morality and belief.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 187

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 187, 601b-602a

20 Nefehâtü'l-Üns min Hazarâti'l-Kuds
Nafahāt al-Uns min Hadarāt al-Quds

Molla Câmî'nin sûfîlerin hayatlarına dair kaleme aldığı tabakat kitabı *Nefehâtü'l-Üns*'ün Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
249x172-170x100 mm, 348 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, mor, bordo, lacivert, yeşil, kırmızı, siyah opak pigment, deri

Molla Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns* isimli eserinin Mahmud b. Ali et-Taybâdî tarafından 911/1505 yılında istinsah edilen bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin başında ve sonunda Turhan Vâlide Sultan'ın mührü vardır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında unvan ve kenar suyu tezhipleri yer almaktadır. Süslemeler altın ve lacivert zemin üzerine altın, mavi, yeşil, pembe, mor, bordo, beyaz ve siyah renkler kullanılarak bulut, rûmî ve hatayî grubu motiflerle bezenmiştir. 1[b] sayfasındaki Besmele altın zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Koltuk bezemeleri bulunan kitâbenin etrafı mavi cetveller ve zencirek bezemeli altın ara suyu ile çevrilidir. Sayfanın tezyinatı mavi tığ ile tamamlanmıştır. Yazı alanında altın bezeli beyne's-sütûr süslemesi yer almaktadır.

Molla Câmî *Nefehâtü'l-Üns*'ü kaleme alırken ilk tabakat kitaplarından olan ve Farsçaya Hâce Abdullah Herevî tarafından tercüme edilen *Tabakâtü's-Sûfiyye*'yi temel almış ve kendi devrine kadar yaşamış olan sûfîlerin biyografilerini de dâhil ederek eserini meydana getirmiştir. Ali Şîr Nevâî'nin talebiyle kaleme alınan eser, tasavvuf tarihinin önemli klasikleri arasındadır.

YEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 193

The manuscript of *Nafahāt al-Uns min Hadarāt al-Quds*, Mullā Jāmī's biographic book on the lives of Sufis, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
249x172-170x100 mm, 348 folios, 21 lines
Paper, ink, golden, blue, purple, burgundy, navy blue, green, red, black opaque pigment, leather

The manuscript of Mullā Jāmī's *Nafahāt al-Uns min Hadarāt al-Quds*, which was scribed by Mahmūd b. Ali al-Taybādī in 911/1505, is copied in *naskh* script in black and red ink, on sized Eastern paper. On the first and the last page, there are the seals of Turhan Vālide Sultan.

Folios 1[b] and 2[a] bear a titlepiece and outer panel illuminations. These decorative works reveal some cloud, *khatāyī* and *rūmī* motifs in golden, blue, purple, burgundy, green, black and white colours on golden and dark blue ground. *Basmala* on folio 1[b] is written in black ink, on golden background. The inscription panel with two-sided illuminations is surrounded by blue rulers and a golden middling frame which itself is ornamented with a chain design. Decoration is completed with vertical stalks in blue. There are gilded interlinear cloudbands within the text panel.

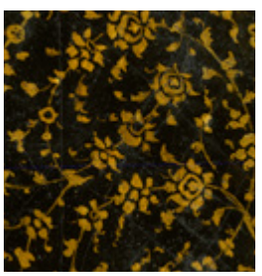
While Mullā Jāmī was writing *Nafahāt al-Uns*, he based his work on *Tabaqāt al-Sūfiyya*, which was one of the first – Islamic– biographic books and translated into Persian by Hāja Abdullāh Harawī, and composed his work by including the biographies of the Sufis who lived until his time. The work, penned at the request of Alī Shīr Navā'ī, is among the most important classics of the history of Sufism.

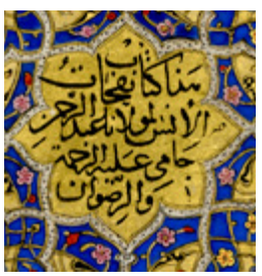
YEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 193

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 193, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 193, Kapak / *Cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 193, 1a

21 el-Kânûn fi't-Tıb
al-Qānūn fī al-Tibb

İbn Sînâ'nın (ö. 1037/428) Doğu ve Batı dünyasında yüzyıllarca tıbbın kaynağı kabul edilen *el-Kânûn fi't-Tıb* adlı meşhur eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
343x230 mm, 697 yaprak, 27 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, gümüş, lacivert, yeşil, beyaz, pembe, turuncu, sarı opak pigment, deri

Zahriyesindeki madalyonda Fatih Sultan Mehmed Hân'ın kütüphanesi için hazırlandığı vurgulanan bu nüsha krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine altın ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı tahrirli altın cetvelle çevrelenmiştir.

1[b] ve 2[a] sayfalarında oval formdaki zahriye tezhipleri ile 2[b] ve 3[a] sayfalarında dikdörtgen formdaki serlevha tezhibinde altın, gümüş ve lacivert zemin üzerine hatâyî ve rûmî motifler uygulanmıştır. Zahriyedeki şemseler içinde lacivert zemin üzerine altın kullanılarak tevkî' hattıyla sağda eserin ve müellifin adları; solda ithaf cümlesi yazılıdır. Süslemede lacivert, yeşil, beyaz, turuncu, sarı, pembe renkler yanında altın ve gümüş kullanılmıştır. Eserin 1[a] sayfasında Sultan II. Bayezid'in ve Turhan Vâlide Sultan'ın mühürleri vardır.

İbn Sînâ'nın bu ansiklopedik tıp eseri beş kitaptan müteşekkildir. "el-Külliyât" başlığını taşıyan ilk kitap teori ağırlıklıdır. İkinci kitapta müellif, tıbbî birikiminin yanı sıra kendi deneylerinden yararlanarak ilaçların tabii özelliklerinden bahseder. Patolojiyle ilgili üçüncü kitapta organlara mahsus hastalıklar; dördüncü kitapta ise organlara özgü olmayan diğer hastalıklar tek tek ele alınır. Son kitap reçetelerden meydana gelen bir kodeks niteliğinde olup burada 650 kadar ilaç hakkında bilgi verilmiştir. *el-Kânûn fi't-Tıb*, 12. yüzyıldan itibaren Latince, İbrânîce, Rusça başta olmak üzere pek çok dile çevrilmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 265

Ibn Sīnā's (d. 428/1037) famous work *al-Qānūn fī al-Tibb*, accepted as the source of medicine in the East and West for centuries, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
340x230x90 mm, 697 folios, 27 lines
Paper, ink, gold, silver, navy blue, green, white, pink, orange, yellow opaque pigment, leather

The manuscript, which is emphasized in the medallion on its frontispiece that it is prepared for Mehmed II's library, is written in *naskh* script using gold and black ink on cream-coloured Eastern paper. The text panel is enclosed in outlined golden frames.

In the illumination of the almond-shaped medallions on folios 1[b] and 2[a] and the rectangular headpieces on folios 2[b] and 3[a], *khatāyī* and *rūmī* motifs are applied on a golden, silver and navy blue ground. Inside the two medallions on frontispiece, the title of the work and the name of the author (on the right) as well as the dedication statement (on the left) are written in *tawqī'* script in gold on a navy blue ground. For the decoration, navy blue, green, white, orange, yellow and pink colours are used along with gold and silver. Folio 1[a] bears the seals of Bayezid II and Turhan Vālide Sultan.

This encyclopedic medical work of Ibn Sīnā consists of five books. The first book, titled "al-Kulliyyāt", is mainly on theoretical matters. The second book deals with the qualities of medications based on his own experiments along with his medical knowledge. The third book is on organ-specific pathological diseases while the fourth book is on non-organ-specific pathological diseases. The last book is a sort of codex consisting of prescriptions and gives information about 650 different medications. *al-Qānūn fī al-Tibb* has been translated to many languages including Latin, Hebrew and Russian since the 12th century.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 265

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 265, 2^{b}-3^{a}

22 el-Filâhatü'n-Nebâtiyye
al-Filāha al-Nabātiyya

İbn Vahşiyye'ye nisbet edilen ve kadim tıp birikimini içeren en önemli eserlerden kabul edilen *el-Filâhatü'n-Nebâtiyye*'nin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
272x180-190x1200 mm, 199 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, yeşil opak pigment, deri

el-Filâhatü'n-Nebâtiyye'nin Memlük sultanı Kansu Gavri (ö. 922/1516) adına hazırlanan bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kağıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin başında ve sonunda Turhan Vâlide Sultan'ın mührü vardır.

Eserin 1ª sayfasındaki dikdörtgen formda müzeyyen zahriye tezhibi, altın ve yeşil zemin üzerine altın kullanılarak rûmî grubu motiflerle bezenmiştir. Bezemenin etrafı altın ve yeşil renkli cetvellerle çevrilidir. Eser ve müellif isimlerinin yazıldığı baş ve etek kitâbesi ile merkezdeki daire formunda lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile eserin Sultan Kansu Gavri'ye ithafen tertip edildiğini ifade eden yazı altınla tahrirlenmiştir. Yazı alanları lacivert zemin üzerine altın kullanılarak rûmî grubu motiflerle bezelidir. Süslemede dikdörtgen forma bitişik nizamda daire ve tepelik formları bulunmaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

İslâm öncesi dönemlere ait tarım, botanik ve coğrafyaya dair birçok bilginin günümüze ulaşmasına vesile olan kadîm dönemin en ilgi çekici eserlerinden *el-Filâhatü'n-Nebâtiyye*'nin müellifi hakkında çeşitli tartışmalar söz konusudur. Sergilenmekte olan bu nüsha, eserin üçüncü cildidir. Karanfile dair bir bölüm ile başlayan bu cildin büyük çoğunluğunda üzüm yetiştiriciliği anlatılmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 264

A copy of *al-Filāha al-Nabātiyya*, attributed to Ibn Wahshiyya and considered one of the most notable works containing ancient medical knowledge, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
272x180-190x1200 mm, 199 folios, 21 lines
Paper, ink, gold, navy blue, green opaque pigment, leather

This copy of *al-Filāha al-Nabātiyya*, prepared for the Mamluk sultan Kansu Gavri (d. 922/1516), is written in *naskh* script using red and black ink on cream-coloured, sized Eastern paper. The work bears the seal impression of Turhan Vālide Sultan at the head and tail of the work.

The rectangular illumination of the frontispiece on folio 1ª of the manuscript is illuminated with *rūmī* motifs using gold on a gold and green ground. The illumination is surrounded by gold and green-coloured rule-frames. The top and bottom panels with the title of the work and the name of the author, and the circle-shaped inscription on the center on a dark blue ground in lead white ink, stating that the work was dedicated to Sultan Kansu Gavri, are outlined in gold. The text panels are decorated with *rūmī* motifs using gold on a dark blue ground. There are circle and triangle forms adjacent to the rectangular form in the illumination. The illumination is finished with navy blue vertical stalks (*tīgh/tığ*).

Several debates have existed about the author of *al-Filāha al-Nabātiyya*, one of the most interesting works of the ancient period, which has been instrumental in the survival of much information on agriculture, botany, and geography from pre-Islamic times. The present copy is the third volume of the work. Beginning with a chapter on cloves, most of this volume covers grape cultivation.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 264

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 264, 1a

23 Tâcü'l-Luga ve Sıhâhu'l-Arabiyye
Tāj al-Lugha wa Sıhāh al-Arabiyya

Cevherî'nin (ö. 400/1009'dan önce) Arapça sözlüğü *Tâcü'l-Luga*'nın Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
360x243-258x155 mm, 438 yk, 35 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, mavi, sarı, eflatun opak pigment, deri

Yâkub b. Muhammed el-Kastamonî tarafından Rebîülevvel 911/Ağustos 1505 tarihinde istinsahı tamamlanan bu *Tâcü'l-Luga* nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı siyah ve altın cetvellerle çevrilidir.

I^{b} ve 1^{a} sayfasında karşılıklı dikdörtgen form içerisinde şemse, salbek ve köşebentlerden oluşan zahriye tezhibi yer almaktadır. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine altın, turuncu, mavi, siyah, sarı ve eflatun renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. 1^{b} sayfasında unvan tezhibi bulunmaktadır. Eserin 1^{a} ve 438^{b} sayfalarında Turhan Vâlide Sultan'ın mührü vardır.

İsmâil b. Hammâd el-Cevherî (ö. 400/1009'dan önce) tam adı *Tâcü'l-Luga ve Sıhâhu'l-Arabiyye* olan eserinde yalnızca sahih, fasih ve meşhur kelimeleri kitabına alarak sözlük yazımında yeni bir akım oluşturmuştur. Baştan ve ortadan eklemeli olması sebebiyle Arapça sözlüklerin kullanımının zorluğunun farkında olan Cevherî, son harfi aynı olan kökler ve türevlerini bir bölümde toplamıştır. Böylelikle hem kelime bulma kolaylaşmış hem de aynı yerde toplanan secîdaş kelimeler birlikte sunulmuştur.

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 314

The manuscript of al-Jawharī's (d. before 400/1009) Arabic dictionary *Tāj al-Lugha*, endowed by Turhan Vālide Sultan

Arabic, Naskh
360x243-258x155 mm, 438 folios, 35 lines
Paper, ink, golden, dark blue, orange, blue, yellow, purple opaque pigment, leather

This copy of Tāj al-Lugha, scribed by Yāqub b. Muhammad al-Kastamonī on Rabī al-Awwal 911/August 1505, is copied in naskh script in black and red ink, on a sized Eastern paper. Text panel is enclosed in gilded and black frames.

Folios I^{b} and 1^{a} have a double-page frontispiece in rectangular form consisting of a central medallion, pendants and corner pieces. These decorative works reveal some khatāyī and rūmī motifs in golden, orange, blue, black, yellow, purple colours on a golden and dark blue ground. On folio 1^{b}, there is a headpiece illumination. Furthermore, folios 1^{a} and 438^{b} display the seal of Turhan Vālide Sultan.

Ismā'il b. Hammād al-Jawharī (d. before 400/1009), by means of his lexicon whose full title is Tāj al-Lugha wa Sıhāh al-Arabiyya, broke new ground in Arabic lexicography with his vocabulary consisting only of authentic, literary and widespread words. Since he was aware of the difficulty in making use of Arabic dictionaries due to the fact that the Arabic language has plenty of prefixes and transfixes, al-Jawharī collected the roots and their derivatives with the same last letter in one section. In this way, it becomes easier to find the words. Also, the similar words in their last letters are gathered in the same place and presented together.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 314

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 314, f^b-1^a

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 314, Kapak / *Cover*

TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 314, Kapak içi / *Inside cover*

24 Yeni Cami Hatice Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi

The Catalogue of The Hatice Turhan Vālide Sultan Library of The New Mosque

Hatice Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin 13 Rebîülevvel 1280 tarihli sayımına ait defter

Türkçe, Ta'lik
340x125-270x90 mm, 12 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Turhan Vâlide Sultan'ın vakfına ait 328 cilt eser ile aynı kütüphaneye Muallim Mustafa Efendi tarafından vakfedilen 10 cilt eserin isimleri ve numaralarının kaydedildiği bu envanter defteri, sığırdili olarak tâbir edilen uzun dikdörtgen şeklindeki krem rengi, Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Konu başlıkları ve kitap numaraları kırmızı, kitap isimleri ise siyah mürekkeple yazılıdır.

Hatice Turhan Vâlide Sultan'ın 1074/1663 yılında tamamlattığı Yeni Cami Külliyesi'nde cami içine koydurduğu dolaplardaki kitaplarla teşekkül etmeye başlayan Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi, Vâlide Sultan'ın vefatından sonra III. Ahmed'in emriyle Hatice Turhan Vâlide Sultan'ın türbesi yanında inşa edilen müstakil bir bina ile kütüphane hüviyetini kazanmıştır.

Kütüphanede 10 Rebîülevvel 1299/30 Ocak 1882 tarihinde yapılan kitap sayımı esnasında hazırlanan kataloğun 11[b] sayfasında sayıma şahitlik edenlerin isimleri ve mühürleri yer almaktadır. Bunlar sırasıyla; Hâfız-ı kütüb-i sâlis Şeyh Mehmed Efendi, Hâfız-ı kütüb-i sâni Abdi Efendi ve Hâfız-ı kütüb-i evvel Mehmed Emin Efendilerdir. 12[b]'de ise sayım kaydı ile müşahitlerin mühürleri vardır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2740

The index of the Hatice Turhan Vālide Sultan Library, prepared after counting the number of books in the library on Rabī' al-Awwal 13, 1280

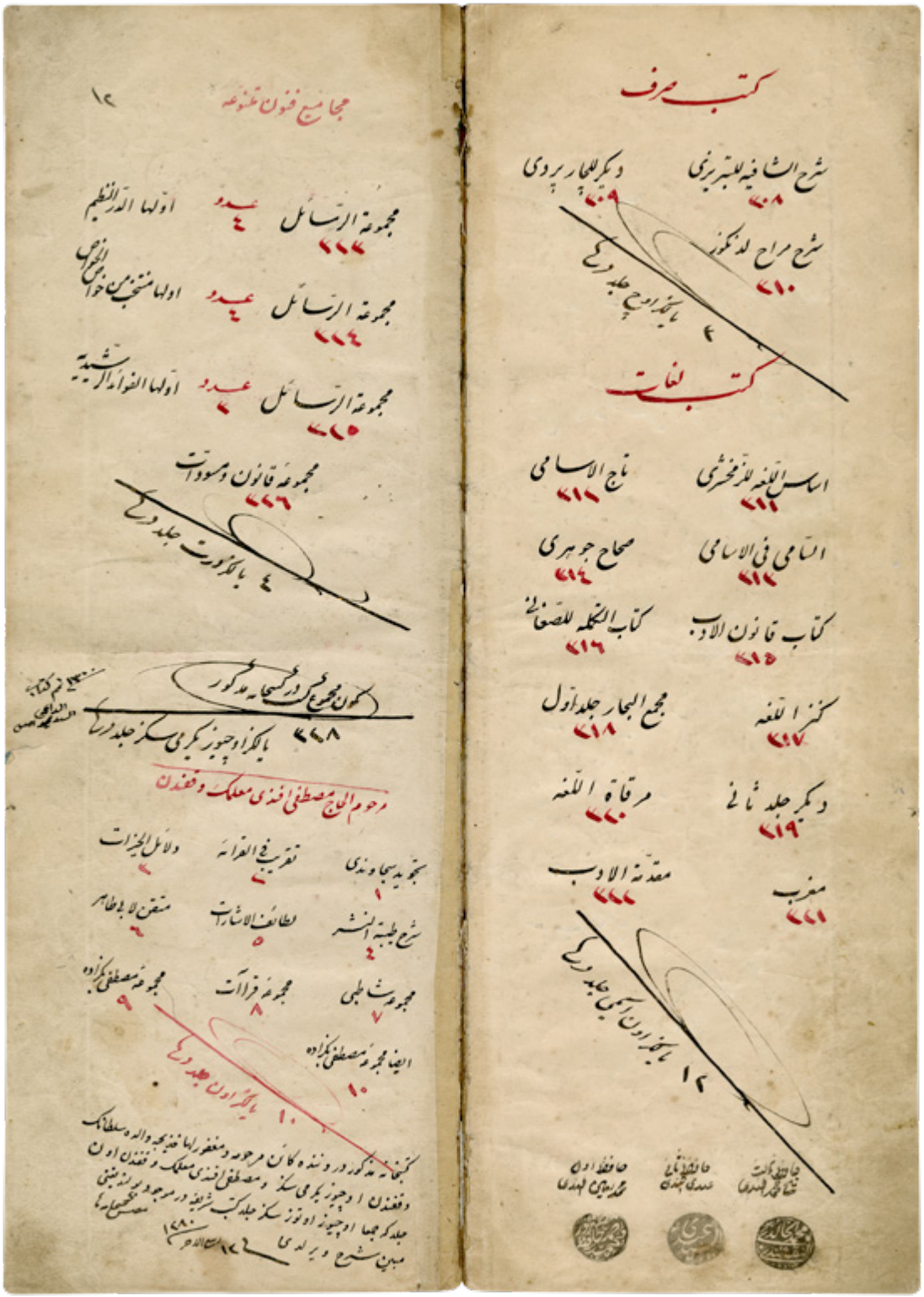
Turkish, Ta'līq
340x125-270x90 mm, 12 folios, 11 lines
Paper, ink, leather

The inventory, containing the name and call number of 328 volumes of work belonged to the *waqf* (endowment) of Turhan Vālide Sultan and 10 volumes of those belonged to Muallim Mustafa Efendi, is written using black and red ink on cream-coloured oblong-shaped European paper that is also called *sığırdili*. The chapter headings and call numbers are written in red ink while the book titles are in black.

Consisting of the books endowed by Hatice Turhan Vālide Sultan to the The New Mosque (Yeni Camii) constructed under her patronage in 1074/1663, the library of Turhan Vālide Sultan attained an independent identity with the construction of a separate building for it next to her tomb, built upon the order of Ahmed III following her death.

Page 11[b] of the catalogue, prepared following the book counting conducted in Rabī' al-Awwal 10, 1299/January 30, 1882, has the names and seal impressions of those witness the counting process. These names are respectively as follows: the third librarian Şeyh Mehmed Efendi, the second librarian Abdi Efendi, and the first librarian Mehmed Emin Efendi. Folio 12[b] bears the counting statement and the seal impressions of the witnesses.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2740

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2740, 11b-12a

Gülnûş Vâlide Sultan (ö/d. 1715)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1695-1703 ve 1703-1715 (8 yıl 6 ay 16 gün ve 12 yıl 2 ay 15 gün)

Eşi: IV. Mehmed

Oğlu: II. Mustafa, III. Ahmed

Vakıfları: Üsküdar Yeni Vâlide Külliyesi (Kütüphane, Çeşme, İmaret, Sıbyan Mektebi, Sebil, Muvakkithane, Bedesten, Hünkâr Mahfili), Sakız Adası'nda Camii, Kütüphane, Galata Camii, Afrika'da Rabia Gülnuş Sultan Adına Cami, Mekke'de İmaret, Dârüşşifa ve Çeşitli Haremeyn Hizmetleri

1640'ta Girit'te doğduğu ifade edilen Gülnûş Vâlide Sultan'ın saraya ne zaman geldiği; Râbia, Gülnûş ve Emetullah isimlerinin kendisine ne zaman verildiğine dair bir bilgi yoktur. Hanedana son 21 yıl içerisinde katılan ilk erkek çocuğunu (II. Mustafa) doğurması nedeniyle sarayda büyük kutlamalar yapılmış, 1673'te ise ikinci şehzadesi Ahmed'i dünyaya getirmiştir. Eşi IV. Mehmed'in seferler dolayısıyla Edirne'de uzun süreli ikametleri sırasında Gülnûş Vâlide Sultan da günlerini genellikle Edirne Sarayı'nda geçirmiştir. Oğlu II. Mustafa'nın 1695'te tahta çıkması üzerine vâlide alayı ile Topkapı Sarayı'na gelen ve nüfuz kazanan Gülnûş Emetullah'ın vâlide sultanlığı, diğer oğlu III. Ahmed'in saltanatı zamanında da devam etmiştir.

Gülnûş Vâlide Sultan'ın gücünü ve otoritesini en güzel temsil eden eser Üsküdar sahilinde inşa ettirdiği Yeni Vâlide Külliyesi'dir. Üsküdar'da cami yaptırmak sûretiyle Nurbânû ve Kösem Sultan çizgine dâhil olmuştur. Caminin içerisinde talebeler için kurulmuş 66 kitaplık

Tenure as Vālide Sultan: 1695-1703 and 1703-1715 (8 years 6 months 16 days and 12 years 2 months 15 days)

Spouse: Mehmed IV

Son: Mustafa II, Ahmed III

Waqfs: Yeni Vālide Complex (Library, Fountain, Public Kitchen, Primary School, Sebil, Timekeeper Room, Covered Bazaar, Imperial Tribune), Mosque and Library in Chios Island, Galata Mosque, Mosque in Africa dedicated to Rabia Gülnūş, Public Kitchen, Hospital and Various Services for Haramayn in Mecca

Supposedly born in Crete in 1640, there is no information about when Gülnūş Vālide Sultan was brought to the palace and about when she acquired the names Rabia, Gülnūş and Emetullah. Following her giving birth to the first male heir (Mustafa II) of the dynasty in last the 21 years, a great celebration took place in the palace. Moreover, she gave birth to another şehzāde, Ahmed III, in 1673. During his spouse Mehmed IV's long residence in Edirne due to the military campaigns, Gülnūş Vālide Sultan spend her days in the Edirne Palace. Coming to Topkapı Palace with a vālide alay (a special ceremony peculiar to vālide sultans) and consolidating her power following her son Mustafa II's ascension to the throne in 1693, Gülnūş Emetullah's tenure as vālide sultan continued during the reign of her son Ahmed III.

The pioneer work showing Gülnūş Vālide Sultan's power and authority is the Yeni Vālide Complex constructed by her on the shore of Üsküdar. She thereby followed the path of Nurbānū and Kösem Sultans in patronizing the construction

küçük bir kütüphane vardır. Gülnûş Vâlide Sultan tarafından vakfedilen bu kitaplık, genellikle dönemin medreselerinde okutulan ve itibar gören dinî eserlerden oluşmaktadır. Kitaplar günümüzde Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Gülnuş Vâlide Koleksiyonu içerisinde yer almaktadır. Kitapların başında Gülnûş Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ile "*Vâlide-i Sultan Ahmed Hân-ı Sâlis*" yazılı mühür vardır.

of a mosque in Üsküdar. Besides, the mosque includes a modest library consisting of 66 books built for students. Endowed by Gülnūş Vālide Sultan, the library mostly contains religious works taught and sought-after in the madrasas of that time. The books are currently in Gülnuş Valide Collection of Süleymaniye Manuscript Library. At the beginning of each book, there is a *waqf* (endowment) statement of Gülnūş Vālide Sultan and a seal impression inscribed with "*Wālida-i Sultan Ahmed Khān-i Thālith*".

والدۀ سلطان احمد خان ثالث

"Vâlide-i Sultan Ahmed Hân-ı Sâlis"

Sultan Üçüncü Ahmed Hân'ın annesi

The mother of Sultan Ahmed Khan III

25 Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl
Anwār al-Tanzīl ve Asrār al-Ta'wīl

Nâsırüddîn Beyzâvî'nin (ö. 685/1286) *Envâru't-Tenzîl* isimli tefsirinin Gülnûş Emetullah Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

250x163-160x80 mm, I+430 yaprak, 33 satır
Arapça, Ta'lik
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, altın, lacivert, pembe, yeşil, turuncu, mavi, beyaz opak pigment, deri

Beyzâvî Tefsiri olarak meşhur olan eserin Ahmed b. Mustafa el-Eyyûbî tarafından Zilkade 1110/Mayıs 1699 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı siyah ve altın cetvel ile çevrelenmiş, hâşiye için ayrılan kısma kırmızı cetvel çekilmiştir. Eserin başında ve sonunda Gülnuş Vâlide Sultan'ın mührü vardır.

1[b] sayfasındaki ünvan tezhibi altın ve lacivert zemin üzerine pembe, mavi, beyaz ve turuncu renklerde rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezemenin etrafı altın, pembe ve yeşil renkli zencirek desenli cetveller ile çevrilidir. Başlık tezhibi lacivert ve kırmızı tığ ile tamamlanmıştır.

Müfessir, Eş'arî kelâmcısı ve Şâfiî fakihi olan Nâsırüddîn Beyzâvî, tam adı *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl* olan tefsirinde kendinden önce yazılmış en mühim tefsirlerden ve Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir etmek için gerekli olan bütün ilimlerden istifade etmiştir. Buna rağmen tefsirini muhtasar tutmayı başarmıştır. Dil kaidelerine dayanılarak son derece doyurucu açıklamaların yapıldığı tefsirde daha çok dirâyet metodu kullanılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Gülnuş Valide 3

The manuscript of Nāser al-Dīn Bayzāwī's (d. 685/1286) exegesis titled *Anwār al-Tanzīl*, endowed by Gülnūş Emetullah Vālide Sultan

250x163-160x80 mm, I+430 folios, 33 lines
Arabic, Ta'līq
Paper, black and red ink, gold, dark blue, pink, green, orange, blue, white opaque pigment, leather

This manuscript of the work known as *Bayzāwī Tafsir*, was written by Ahmed b. Mustafa al-Ayyūbī in Zilkadah 1110/May 1699, in *ta'līq* calligraphy using black and red ink on sized Eastern paper. The text area is surrounded by black and gold rule-frames, and red rulers are drawn on the part used for the supplementary notes (*hashiya*). There is the seal of Gülnūş Vālide Sultan at the beginning and end of the work.

The title illumination on page 1[b] contains *rūmī* and *khatāyī* motifs in pink, blue, white and orange on a gold and dark blue background. The decoration is surrounded by chain-design rulers in gold, pink and green. The illumination of the headpiece is completed with navy blue and red vertical stalks.

Ash'arī theologian and Shāfi'ī jurist Nāser al-Dīn Bayzāwī benefited from the most important commentaries written before him and all the sciences necessary to interpret the Qur'ān while writing his exegesis, whose full name is *Anwār al-Tanzīl* ve *Asrār al-Ta'wīl*. Despite this, he managed to keep his commentary short. The method of *diraya* (comprehension) is used in this exegesis in which very convincing explanations were made according to the rules of language.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Gülnuş Valide 3

TYEK, Süleymaniye YEK, Gülnuş Valide 3, 1b

Gülnuş Vâlide Sultan'ın Vakıf Kaydı / *The endowment statement of Gülnuş Vālide Sultan*

Bu kitâb-ı müstetâbı li-vechillâhi teâlâ vakf-ı şer'î ile vakf edip hâlen mahrûse-i Üsküdar'da tahsîl-i rızâ-i Hüdâvend-i Vâhibu'l-atâyâ ve bâ'is-i takarrüb ve taabbüd-i Hazret-i Hâliku'l-berâyâ için müceddeden binâ ve ihyâ ettirdiğim câmi'-i şerîfin derûnunda hıfz olunup talebe-i ulûm hall-i müşkilât ve istîfâ-i merâm etmeleri üzere şart eyledim. Tağyîr u tebdîl ve nakl u tahvîl olunmayıp vechen mine'l-vucûh hıyânet olunmaya zira vakfullahdır. Vakfullaha hıyânet âlimu's-sırr ve'l-hafiyyâta hıyanettir. el-Vâki' fî gurre-i Muharremi'l-Harâm sene erbain ve 'ışrîn ve mi'e ve elf min hicret-i men lehu'l-izzetü ve'ş-şeref. Vâlide Sultan. Vâlide-i Sultân Ahmed Hân-ı sâlis

Bu güzel kitabı Allah rızası için vakfedip, sayısız ihsan ve ikramları bahşeden Allah'ın rızasını kazanmak ve bütün mahlûkatı yaratan Cenab-ı Hakk'a yaklaşmak emeliyle Üsküdar'da inşa ettirdiğim cami-i şerife talebelerin istifadesi için yerleştirdim. Katiyen yeri değiştirilmeyip herhangi bir surette hainlik edilmesin. Zira vakıf artık Allah'ın mülküdür. Allah'ın mülkü olan vakfa hıyanet de Allah'a hainlik mesabesindedir. Şeref ve izzet sahibi olan (Hz. Muhammed sallallahu aleyhi vesellem'in) hicretinden 1124 sene sonra Muharrem ayının başında vakıf gerçekleşmiştir. Vâlide Sultan. Sultan III. Ahmed'in vâlidesi.

In order to gain the consent of Allah, who gives countless blessings and treats, and to get closer to God the Almighty who creates all creatures, I endowed this beautiful book and placed it in the mosque I built in Üsküdar for the benefit of students. Never displace or betray it in any way. Because the foundation is now God's property. Betrayal of the foundation, which is God's property, is also considered betrayal of God. The foundation was established at the beginning of Muharram 1124 (February/ March 1712), 1124 years after the migration of our honorable and glorious Prophet Muhammad (pbuh). Vālide Sultan. Sultan Ahmed III's mother.

TYEK, Süleymaniye YEK, Gülnuş Valide 3, 1a

Mihrişah Vâlide Sultan (ö/d. 1805)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1789-1805 (16 yıl 6 ay 9 gün)

Eşi: III. Mustafa (ö. 1774)

Oğlu: III. Selim (ö. 1807)

Vakıfları: Mihrişah Vâlide Sultan Külliyesi (Türbe, Hazîre, İmaret (aşhane), Mektep, Sebil ve Çeşmeler), Aksaray'da, Levent Çiftliği'nde, Eyüp Sultan'da Sıbyan Mektepleri, Vâlide Bendi, Üsküdar Karacaahmet'te Hasköy Humbaracılar ve Lağımcılar Kışlası'nda Su, Hamam ve Çeşme Hayratı, Çeşitli Haremeyn Hizmetleri, Aksaray'da Mehmed Paşa Camii, Levent Kışlası Camii

Mihrişah Sultan, 1761 yılında III. Selim'i dünyaya getirerek hem şehzade annesi hem de Sultan III. Mustafa'nın başkadını olmuştur. 33 yıl şehzadenin doğmadığı Hanedan içinde Mihrişah Sultan'ın şehzade dünyaya getirmesi oldukça önemli görülmüştür. Kocası III. Mustafa'nın 1774'teki vefatı üzerine Eski Saray'a gönderilmiş ve I. Abdülhamid'in iktidarı boyunca burada kalmıştır. 1789 tarihinde oğlu III. Selim'in tahta çıkmasıyla Topkapı Sarayı'na vâlide sultan olarak dönmüştür. Mihrişah Sultan, 16 yılı aşkın bir süre vâlide sultanlık yaptıktan sonra 16 Ekim 1805'te vefat etmiş, Eyüp Sultan'da yaptırmış olduğu külliyenin bir parçası olan türbeye defnedilmiştir.

Mihrişah Sultan, kurduğu vakıflar aracılığıyla oğlu III. Selim'in yenilikçi adımlarını desteklemiştir. Aksaray, Levent ve Hasköy'de vakıf eserleri inşa eden Mihrişah Sultan'ın en önemli vakıf eseri Mihrişah Vâlide Sultan Külliyesi'dir. 1792-1796 tarihleri arasında Eyüp Sultan hazretlerinin cami ve türbesinin bitişiğine

Tenure as Vālide Sultan: 1789-1805 (16 years 6 months 9 days)

Spouse: Mustafa III (d. 1774)

Son: Selim III (d. 1807)

Waqfs: Mihrişah Vâlide Sultan Complex (Tomb, Graveyard, Public Kitchen, Primary School, Sebil and Fountains), Primary Schools in Aksaray, Levent Farm, Eyüp, Vâlide Dam, Fountains and Bathhouses in Karacaahmet/Üsküdar and the Barracks of the Mortar and Sapper Corps in Hasköy, Various Services of Haramayn, Mehmed Paşa Mosque in Aksaray, Mosque of Levent Barracks

Mihrişah Vālide Sultan became the chief lady (başkadın) of Mustafa III and the mother of a şehzāde by giving birth to Selim III in 1761. For 33 years no şehzāde had been born in the Ottoman dynasty, hence, Mihrişah Sultan's giving birth to a şehzāde was conceived as quite significant. Upon the death of his spouse Mustafa III in 17774, she was sent to the Old Palace (Eski Saray) and stayed there during the reign of Abdulhamid I. Then, she turned back to Topkapı Palace as vālide sultan following his son Selim III's ascension to the throne in 1789. After serving as vālide sultan for more than 16 years, Mihrişah Sultan died on October 16, 1805, and was buried in the tomb located in the complex she constructed in Eyüp.

Mihrişah Sultan supported the reformist steps of her son Selim III with the *waqfs* she founded. In this respect, she initiated the construction of waqf works and the most significant one is Mihrişah Vālide Sultan Complex. Constructed between 1792-1796 next to Eyüp Sultan Mosque and the tomb of Eyüp Sultan, the complex

inşa edilen külliye; türbe, hazîre, imaret (aşhane), mektep, sebil ve çeşmelerden oluşmaktadır. Ayrıca Eyüp Sultan Camii içerisinde bir kitaplık tesis etmiş, buraya birtakım kitaplar vakfetmiştir. Bu kitaplar günümüzde Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrişah Sultan Koleksiyonu içerisinde yer almaktadır. Kitapların başında Mihrişah Sultan'a ait vakıf kaydı ile "*Kad vakafet hâze'l-kitâb Mihrişâh Sultân ümmü emîri'l-mü'minîn Sultân Selîm Hân bi-şartı en lâ yuhrace an hızânetihi sene 1215*" yazılı vakıf mührü vardır.

consists of a tomb, a graveyard, a public kitchen, a primary school, sebils and fountains. Mihrişah Sultan also built a library inside Eyüp Sultan Mosque and endowed some books there. These books are currently in Mihrişah Sultan Collection of Süleymaniye Manuscript Library. At the beginning of each book, there is a *waqf* (endowment) statement of Mihrişah Sultan along with her seal impression inscribed with "*Qad waqafat hāzā al-kitāb Mihrişāh Sultān umm amīr al-mu'minīn Sultān Selīm Khān bi-Sharti an lā yukhraja 'an khizānatih sana 1215*".

قد وقفت هذا الكتاب مهرشاه سلطان أم أمير المؤمنين سلطان سليم خان بشرط أن لا يخرج عن خزانته سنه ١٢١٥

Kad vakafet hâze'l-kitâb Mihrişâh Sultân ümmü emîri'l-mü'minîn Sultân Selîm Hân bi-şartı en lâ yuhrace an hızânetihi sene 1215

Bu kitabı mü'minlerin emiri Sultan Selim Hân'ın annesi Mihrişah Sultan kütüphanesinden çıkarılmamak şartıyla vakfetmiştir

This book was endowed in 1215 by Mihrişah Sultān, mother of Selim III, the ruler of the believers, on condition that it would not taken out from the library

26 Kitâbü Muhammediyye fî Na‘ti Seyyidi’l-Emîn Habîbillâhi’l-A‘zam Ebi’l-Kāsım Muhammedini’l-Mustafâ

Kitāb Muhammadiyya fī Na‘t Sayyid al-Amīn Habīb Allâh Al-A‘zam Abī al-Qāsim Muhammad al-Mustafā

Yazıcızâde Mehmed Efendi’nin (ö. 855/1451) manzum siyer-i Nebî hüviyetindeki *Muhammediyye* adlı eserinin Mihrişâh Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Türkçe, Nesih
215x145-150x85 mm, 278 yaprak, 17 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, beyaz, pembe, lacivert opak pigment, deri

Ayasofya kâtibi Bevvâb-ı Sultânî Mustafa Efendi tarafından 25 Rebîülâhir 1071/28 Aralık 1660 tarihinde istinsah edilen bu *Muhammediyye* nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Fasıl başları ise altın mürekkeple yazılıdır. Yazma cilt tekniğiyle yapılmış olan ön kapak, arka kapak ve miklebden oluşan cildi, bordo deriyle, kapak içi kâğıdı ebru ile kaplıdır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formda serlevha sayfası vardır. Süsleme rûmî motifi ile paftalara ayrılmıştır. Paftalar iki farklı altın ve lacivert zemin üzerine altın, pembe, beyaz ve mavi renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezeme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

Yazıcızâde Mehmed Efendi, daha önce Arapça yazdığı *Megâribü’z-Zamân* adlı eserinden de istifade ederek *Muhammediyye* nâmıyla meşhur olan bu eserini Türkçe kaleme almıştır. Eserin ilk kısmı yaratılışa, ikinci kısmı siyere, son kısmı ise kıyamete dair konuları ele almaktadır. Akıcı üslûbu, samimi dili sayesinde sadece Anadolu’da değil İslâm dünyasının birçok bölgesinde Müslüman halkın ilgisini çekmiştir. Asırlar boyu ezberlenmiş; camilerde, medreselerde ve çeşitli meclislerde okunmuştur.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 258

Copy of Yazıcızāde Mehmed Efendi’s (d. 855/1451) work about the Prophet Muhammad called *Muhammadiyya* written in verse, endowed by Mihrişāh Vālide Sultan

Turkish, Naskh
215x145-150x85 mm, 278 folios, 17 lines
Paper, ink, gold, blue, white, pink, navy blue opaque pigment, leather

This copy of *Muhammadiyya* which was scribed by one of the clerks of Ayasofya, Bevvāb-ı Sultānī Mustafa Efendi in Rabī‘ al-Ākhir 5, 1071/ December 28, 1660 is written on a sized Eastern paper in *naskh* script using black ink. The headings are written in gold ink. The binding decorations that are applied with brush, consists of front cover, back cover and envelope flap. It is covered with burgundy leather and the doublures are coated with marbled paper.

Folios 1[b] and 2[a] display a double-page rectangular headpiece. The ornament is divided into panels with a *rūmī* motifs. The panels are decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using gold, pink, white and blue colours on backgrounds of navy blue and two colours of gold. The decoration is completed with navy blue stalks (*tīgh*).

When creating this work in Turkish known as *Muhammadiyya*, Yazıcızāde Mehmed Efendi also drew inspiration from his book in Arabic called *Maghārib al-Zaman*. The first part of the work deals with creation, the second part with the life of the Prophet, and the last part with doomsday. Thanks to his flowing style and sincere language, he attracted the attention of Muslim people not only in Anatolia but also in many parts of the Islamic world. It has been memorised for centuries and recited in mosques, madrasas and various gatherings.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 258

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah 258, 1b-2a

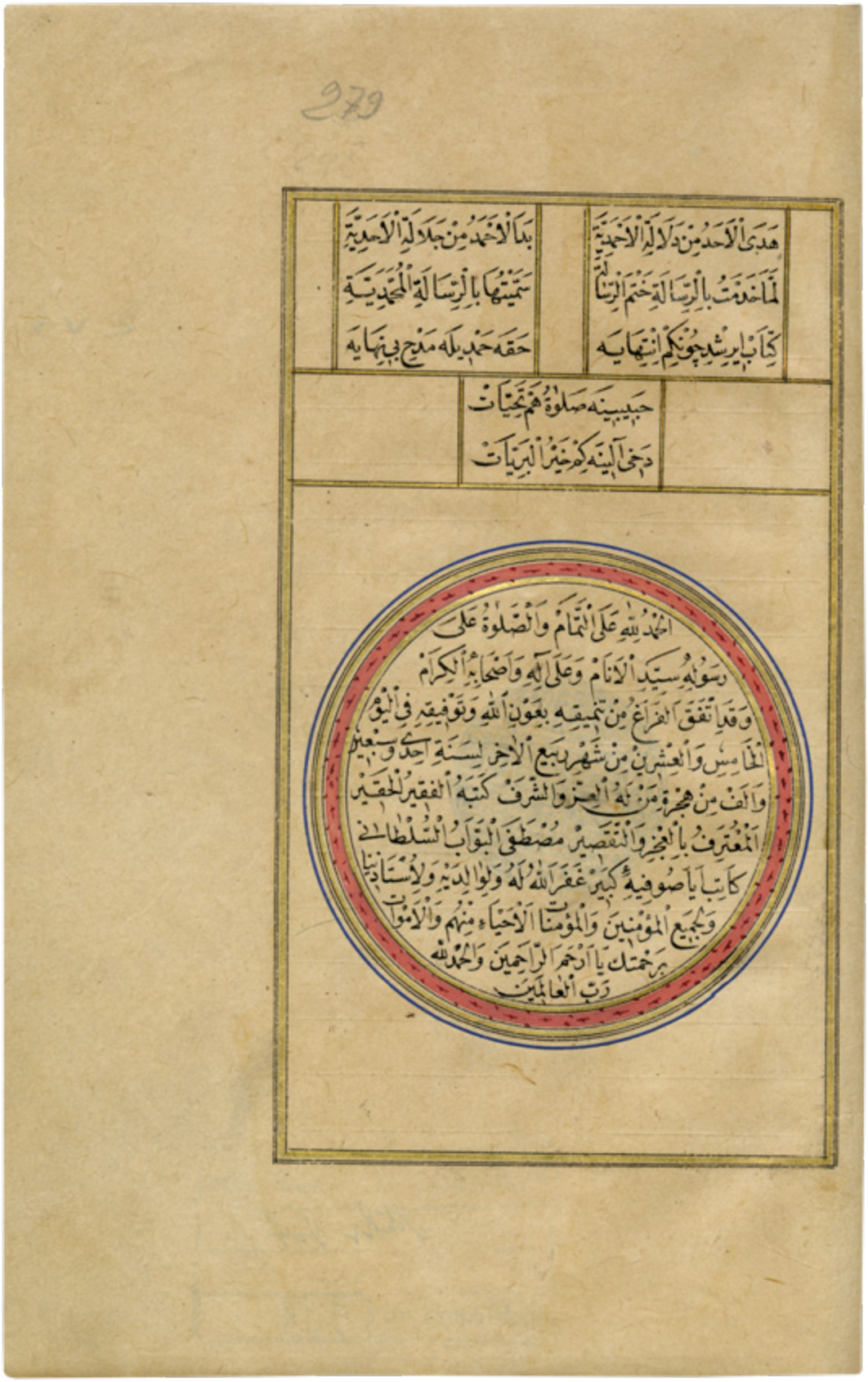

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 258, Kapak / *Cover*

279

هدى الاحد من دلالة الاحدية
بدا الاحمد من جلالة الاحدية
لما خدمت بالرسالة ختم الرسالة
سميتها بالرسالة المحمدية
كتاب ارشد چونكم انتهايه
حقه حمد يله مدح بي نهايه

حبيبينه صلوة هم تحيات
دخي آليه كم خير البريات

الحمد لله على التمام والصلوة على
رسوله سيد الانام وعلى آله واصحابه الكرام
وقد اتفق الفراغ من تبييضه بعون الله وتوفيقه في اليوم
الخامس والعشرين من شهر ربيع الآخر لسنة احدى وسبعين
والف من هجرة من له العز والشرف كتبه الفقير الحقير
المعترف بالعجز والتقصير مصطفى البواب السلطاني
كاتبا ياصوفيه كبير غفر الله له ولوالديه ولاساتذتنا
ولجميع المؤمنين والمؤمنات الاحياء منهم والاموات
برحمتك يا ارحم الراحمين والحمد لله
رب العالمين

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 258, 279a

27 eş-Şifâ’ bi-Ta‘rîfi Hukūki’l-Mustafâ
al-Shifā bi-Ta‘rīfi Huqūq al-Mustafā

Kâdî İyâz’ın (ö. 544/1149) Hz. Peygamber’i anlatan *eş-Şifâ’ bi-Ta‘rîfi Hukūki’l-Mustafâ* adlı eserinin Mihrişah Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
210x130-155x80 mm, 351 yaprak, 19 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, mavi, kırmızı, pembe, turuncu, yeşil, bordo opak pigment, deri

Eğrikapılı Mehmed Râsim Efendi’nin (ö. 1169/1755) talebelerinden Hattat Mehmed Emin Efendi tarafından istinsah edilen *Şifâ-i Şerîf*’in bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve kırmızı cetveller ile çevrilidir.

1[b] sayfasında unvan tezhibi bulunmaktadır. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine altın, lacivert, mavi, yeşil, turuncu, beyaz, pembe, siyah, mor ve sarı renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezeme etrafı altın, kırmızı, lacivert cetveller ve altın ara suyu (ara pervaz) ile çevrilidir. Kırmızı ve mavi renkli cetveller beyaz renk, ara suyu zencirek ile bezelidir. Başlık tezhibi lacivert ve kırmızı renkli tığlarla tamamlanmıştır. 1[b] ve 2[a]’da yazı alanının dışında hatâyî grubu motifleri ile bezenmiş altın halkârî yer almaktadır. Cildi özgündür.

Tertibinin güzelliği yanında muhtevasının sıhhati açısından da âlimlerin takdirini kazanan *Şifâ-i Şerîf*, ibadet yerleri ve eğitim kurumları dışında sarayın Enderun ve Hırka-i Saadet dairelerinde de okunmuştur. Bu nüshayı vakfeden Mihrişah Sultan’ın oğlu Sultan III. Selim, kendisine arz edilen *Şifâ* hatmiyle ilgili bir belgenin üst tarafına “Böyle şeylere dikkat olunsun, Hakk Teâlâ selâmet ve nusret versün, hayrolsun.” kaydını düşerek bu konudaki hassasiyetini göstermiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 76

The copy of Qādī Iyāz’s (d. 544/1149) *al-Shifā bi-Ta‘rīfi Huqūq al-Mustafā* about the Prophet Muhammad, endowed by Mihrişah Sultan

Arabic, Naskh
210x130-155x80 mm, 351 folios, 19 lines
Paper, ink, gold, navy blue, blue, red, pink, orange, green, burgundy opaque pigment, leather

This copy of the *Shifā-i Sharīf*, which was scribed by calligrapher Mehmed Emin Efendi, one of the students of Eğrikapılı Mehmed Rāsim Efendi (d. 1169/1755), is written in *naskh* script using black and red ink on a sized Eastern paper. The text panel is enclosed in golden and red rule-frames.

Folio 1[b] displays a titlepiece. The illumination is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using gold, dark blue, blue, green, orange, white, pink, black, purple, and yellow colours on a gold and dark blue background. It is surrounded by golden, red, and navy blue rule-frames and golden inner borders. The red and blue rule-frames are decorated in white, whereas the inner borders are decorated with chain-borders. The headpiece illumination is completed with navy blue and red vertical stalks. On folios 1[b] and 2[a], there is a golden *halkār* decoration embellished with *khatāyī* motifs outside the text panel. The binding of the manuscript is original.

In addition to the glory of its order and the accuracy of its content, *Shifā-i Sharīf*, which was approved by scholars, was also read in the *Enderun* (the Inner Palace) and *Hırka-i Saadet Chamber* (Chamber of the Holy Mantle) of the palace, in as well as places of worship and educational institutions. Sultan Selim III, the son of Mihrişah Sultan, who endowed this copy, demonstrated his sensitivity to this issue by writing at the top of a document dedicated to him about the recitation (*khatm*) of *Shifā*, “Attention shall be given to these matters. May Allah grant peace and victory and be pleased with you.”

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 76

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله المنفرد باسمه الاسمى المختص بالملك الاعز
الاحمى الذى ليس دونه منتهى ولا وراءه مرمى
الظاهر لا تخيلا ووهما والباطن لقد سما لا عدما
وسع كل شئ رحمة وعلما واسبغ على اوليائه نعما
وبعث فيهم رسولا من انفسهم عربا وعجما
وازكاهم محتدا ومنشا وارجحهم عقلا وحلما واوفرهم
علما وفهما واقواهم يقينا وعزما واشدهم بهم
رأفة ورحمى زكاه روحا وجسما وحاشاه عيبا
ووصما واتاه حكمة وحكما وفتح به اعينا عميا وقلوبا
غلفا واذانا صما فامن به وعزره ونصره من جعل
الله له فى مغنم السعادة قسما وكذب به وصدف

واعرض عن اياته من كتب الله عليه الشقاء حتما
ومن كان فى هذه اعمى فهو فى الاخرة اعمى صلى الله
عليه وعلى اله وسلم صلاة تنمو وتنمى وسلم تسليما
اما بعد اشرق الله قلبى وقلبك بانوار اليقين
ولطف لى ولك بما لطف به لاوليائه المتقين الذين
شرفهم بنزل قدسه واوحشهم من الخليقة بانسه
وخصهم من معرفته ومشاهدة عجايب ملكوته
واثار قدرته بما ملأ قلوبهم حيرة وولهه عقولهم
فى عظمته حيرة جعلوا همتهم به هما واحدا وفريرا
فى الدارين غيره شاهدا فهم بمشاهدة كماله وجلاله
يتنعمون وبين اثار قدرته وعجايب عظمته يتردد
وبالانقطاع اليه والتوكل عليه يتعززون
فحين بصادق قوله تعالى قل الله ثم ذرهم فى خوضهم
يلعبون فانك كرزت على السؤال فى مجموع يتضمن
التعريف بقدر المصطفى صلى الله عليه وسلم وما يجب
من توقيره واكرامه وما حكم من لم يوقه واجب عظيم
ذلك القدر او قصر فى حق منصبه الجليل قلامة
ظفر وان اجمع لك ما الاسلافنا واتمتنا فى ذلك
من مقال وابنته بتنزيل صور وامثال فاعلم

واعرض

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 76, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 76, Kapak / *Cover*

28 İrşâdü'l-Akli's-Selîm
Irshād al-'Aql al-Salīm

Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin (ö. 982/1574) *İrşâdü'l-Akli's-Selîm* adlı tefsirinin Mihrişah Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
270x170-200x110 mm, 629 yaprak, 33 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, pembe, beyaz, siyah, lacivert opak pigment, deri

Ebüssuûd Efendi'nin tefsirinin Halil b. Şeyh Ali tarafından Cemâziyelevvel 1180/Ekim 1766 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshası, el yapımı âharlı Doğu kâğıdı üzerine altın ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvel ile çevrilidir.

1[a] sayfasında Mihrişah Sultan'ın vakfiyesiyle beraber kendisinin, oğlu Sultan III. Selim'in ve Evkâf-ı Haremeyn Müfettişi Mehmed Atâullah Efendi'nin mühürleri bulunmaktadır. Eserin 1[b] sayfasında bulunan taç formundaki unvan tezhibi lacivert, yeşil ve pembe zemin üzerine altın, siyah, pembe, mavi ve beyaz renkler kullanılarak rûmî ve hâtayî grubu motifler ile tezyin edilmiştir. Etrafı lacivert, pembe cetveller ve zencirek bezeli altın ara suyu (ara pervaz) ile çevrelenen bezeme, lacivert ve pembe renkli tığ ile tamamlanmıştır. Sağ ve sol tarafında koltuk tezhibi yer alan Besmele altın mürekkep ile yazılmış ve keşîdesi yaprak motifi ile süslenmiştir. Sayfa kenarlarında altın kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiş halkâr tekniğinde kenar suyu bezemesi bulunmaktadır.

Ebüssuûd Efendi'nin özellikle *Keşşâf* ve *Beyzâvî* tefsirlerinden istifade ederek hazırladığı *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, telifi tamamlanınca Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Eser, Kur'ân'ın fesâhat ve belâgatinin üzerinde durması, âyetler arasındaki münasebeti incelerken gizli manalara işaret etmesi ve kendine has üslûbu ile dikkat çekmektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 15

The copy of Şeyhülislam Ebüssuūd Efendi's (d. 982/1574) exegesis titled *Irshād al-'Aql al-Salīm*, endowed by Mihrişah Vālide Sultan

Arabic, Naskh
270x170-200x110 mm, 629 folios, 33 lines
Paper, ink, gold, blue, pink, white, black, dark blue opaque pigment, leather

This copy of Ebüssuūd Efendi's exegesis was completed by Khalil b. Sheikh Ali in Jumādā al-Awwal 1180/October 1766, and is written in *naskh* script using gold and black ink on handmade, sized Eastern paper. The text panel is enclosed in golden rule-frames.

Folio 1[a], along with Mihrişah Sultan's *waqf* (endowment) statement bears the seal impressions of herself, her son Sultan Selim III, and the inspector of *Awqāf al-Haramayn* (Foundation of the Two Holy Cities), Mehmed Atāullah Efendi. The titlepiece in triangle form on folio 1[b] of the manuscript is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using gold, black, pink, blue, and white colours on a navy blue, green, and pink ground. The illumination is surrounded by navy blue and pink rule-frames and golden inner borders with chain-borders, and finished with navy blue and pink vertical stalks. The Basmala, which has panel illuminations on the right and left sides, is written in gold ink, and the extended parts of the letters are decorated with leaf motifs. The margins bear an outer panel illumination decorated with *khatāyī* motifs using gold in the *halkar* technique.

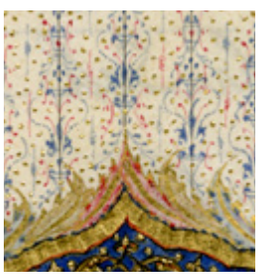
Ebüssuūd Efendi's *Irshād al-'Aql al-Salīm*, which he prepared by utilizing *Kashshāf* and *Beyzāwī* exegeses, was presented to Suleiman the Magnificent upon its completion. The work draws attention with its emphasis on the fluency and eloquence of the Qur'ān, pointing to hidden meanings while examining the relationship between verses and its unique style.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 15

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 15, 1b-2a

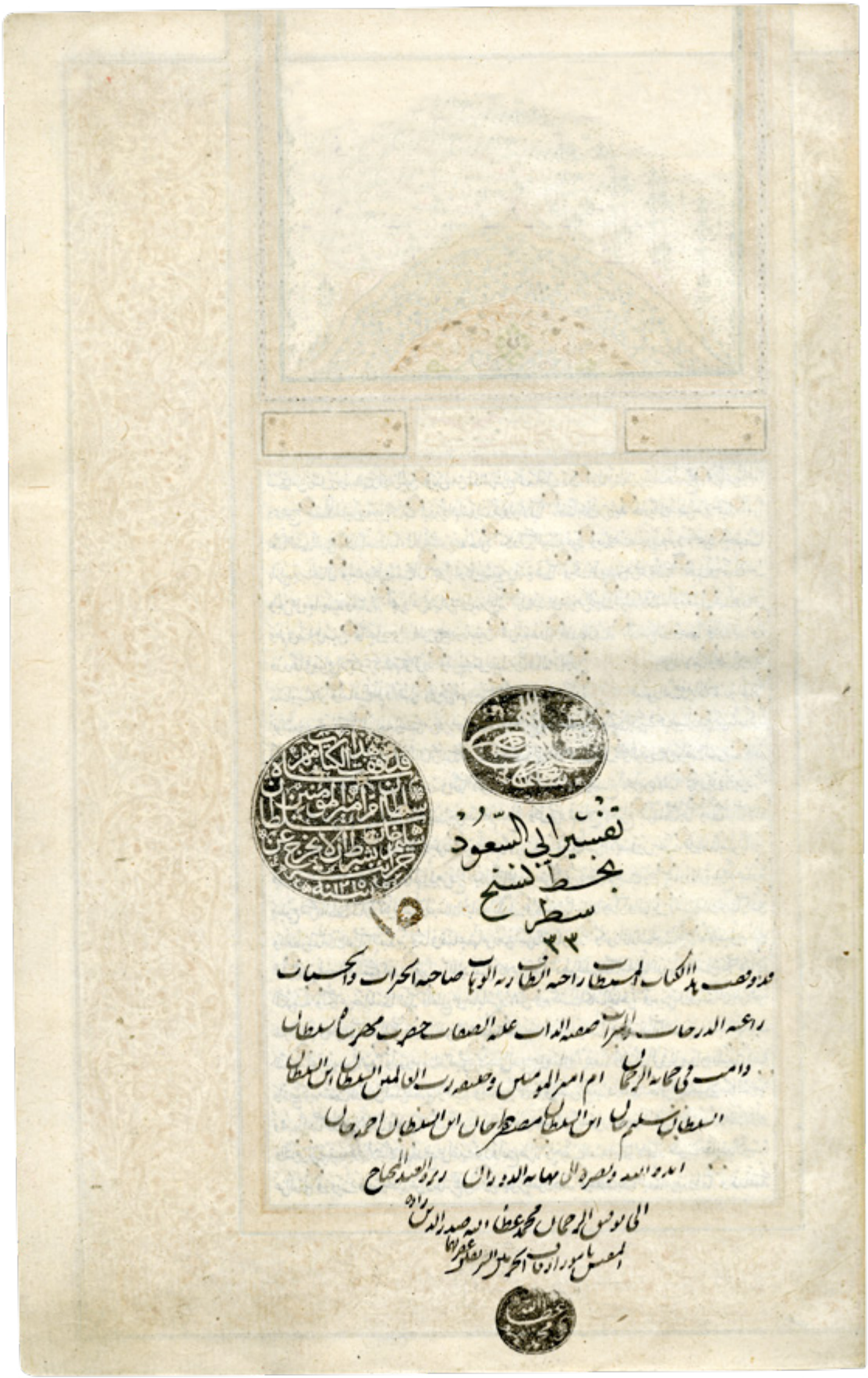
Mihrişah Vâlide Sultan'ın Vakıf Kaydı / *The endowment statement of Mihrişah Vālide Sultan*

قد وقف هذا الكتاب المستطاب راجية ألطاف ربه الوهاب صاحبة
الخيرات والحسنات راغبة الدرجات والمبرات صفية الذات عليّة الصفات
حضرة مهرشاه سلطان دامت في حماية الرحمان أم أمير المؤمنين وخليفة
رب العالمين السلطان ابن السلطان السلطان سليم خان ابن السلطان
مصطفى خان ابن السلطان أحمد خان أيده الله ونصره إلى نهاية الدوران،
زبره العبد المحتاج إلى توفيق الرحمان محمد عطاء الله صدر الدين زاده
المفتش بأمور أوقاف الحرمين الشريفين غفر لهما

Bu güzel kitabı; Sultan Ahmed Han'ın oğlu Sultan Mustafa Han'ın oğlu Sultan oğlu Sultan müminlere emiri âlemlerin Rabbine halife Sultan Selim Han'ın -Allah kıyamete kadar kendisini desteklesin ve ona yardım etsin- vâlidesi; Vehhâb olan Rabbinden daima lütuf uman, nice hayır ve iyiliklerin sahibi, yüksek derecelere ve iyiliklere rağbetkâr, sâfî gönüllü, yüce vasıflı Mihrişah Sultan Hazretleri -Rahman'ın himâyesinde daim olsun- vakfetmiştir. Bu ifadeleri, Rahmân'ın muvaffak kılmasına muhtaç Evkâf-ı Haremeyn müfettişi Mehmed Atâullah Sadreddinzâde -Allah günahlarını bağışlasın- kayda geçirmiştir.

This beautiful book; is endowed by the mother of the Sultan son of the Sultan Ahmed Khan's son Sultan Mustafa Khan, ruler of the believers, caliph of the Lord of the Worlds, Sultan Selim Khan -May Allah support and help him until the day of judgment-; who always hoped for grace from al-Wahhāb, a woman of many good deeds, who was willing of high positions and good deeds, and who was pure-hearted and possessed of great goodness, Her Highness Mihrişah Sultan -may she always be under the protection of al-Rahmān-.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 15, 1a

29 Dîvân-ı Hâfız
Dīwān-i Hāfez

Fars şiirinin önde gelen şairlerinden Hâfız-ı Şîrâzî'nin (ö. 792/1390 [?]) *Dîvân*'ının Mihrişâh Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Ta'lik
210x140-140x70 mm, 201 yaprak, 13 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, mavi, kırmızı, turuncu, beyaz, siyah opak pigment, deri

Gazelleriyle Fars şiirinde öne çıkan ve şöhreti dünyada da yaygın olan Hâfız-ı Şîrâzî'nin *Dîvân*'ının bu nüshası âharlı, krem rengi Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı iki farklı altın ve lacivert renkli cetvelle çevrilidir.

Eserin 1^{b} ve 2^{a} sayfalarında unvan, koltuk ve beyne"s-sütûr tezhipleri yer almaktadır. Süslemeler altın ve lacivert zemin üzerine altın, mavi, turuncu, beyaz, kırmızı ve siyah renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süsleme tığ motifi ile tamamlanmıştır. Başlık süslemesi lacivert, koltuk süslemeleri kırmızı cetvel ile çevrelenmiştir. Başlık yazısı altın zemin üzerine üstübeç mürekkep, bölüm başları ve metin kâğıt zemin üzerine siyah mürekkep kullanılarak iki sütun hâlinde yazılmıştır. 1^{a}'da III. Sultan Selim'in annesi Mihrişah Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve 1215 tarihli vakıf mührü ile evkâf-ı haremeyn müfettişi Sadreddinzâde Mehmed Atâullah Efendi'ye ait teftiş mührü bulunmaktadır.

8. asır Fars edebiyatının önde gelen şairlerinden Hâfız-ı Şîrâzî kaside, rubâî ve kıt'alar yazmışsa da gazelleriyle şöhret bulmuştur. *Hâfız Dîvânı*, Türkiye'de en çok okunan Farsça metinlerin başında gelmektedir. Hem Fars dilinin hem de belâgat konularının öğretiminde *Dîvân*'daki şiirler sıklıkla kullanılmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 361

The manuscript of *Dīwān* of Hāfez-i Shīrāzī (d. 792/1390 [?]), one of the leading poets of Persian poetry, endowed by Mihrişāh Vālide Sultan

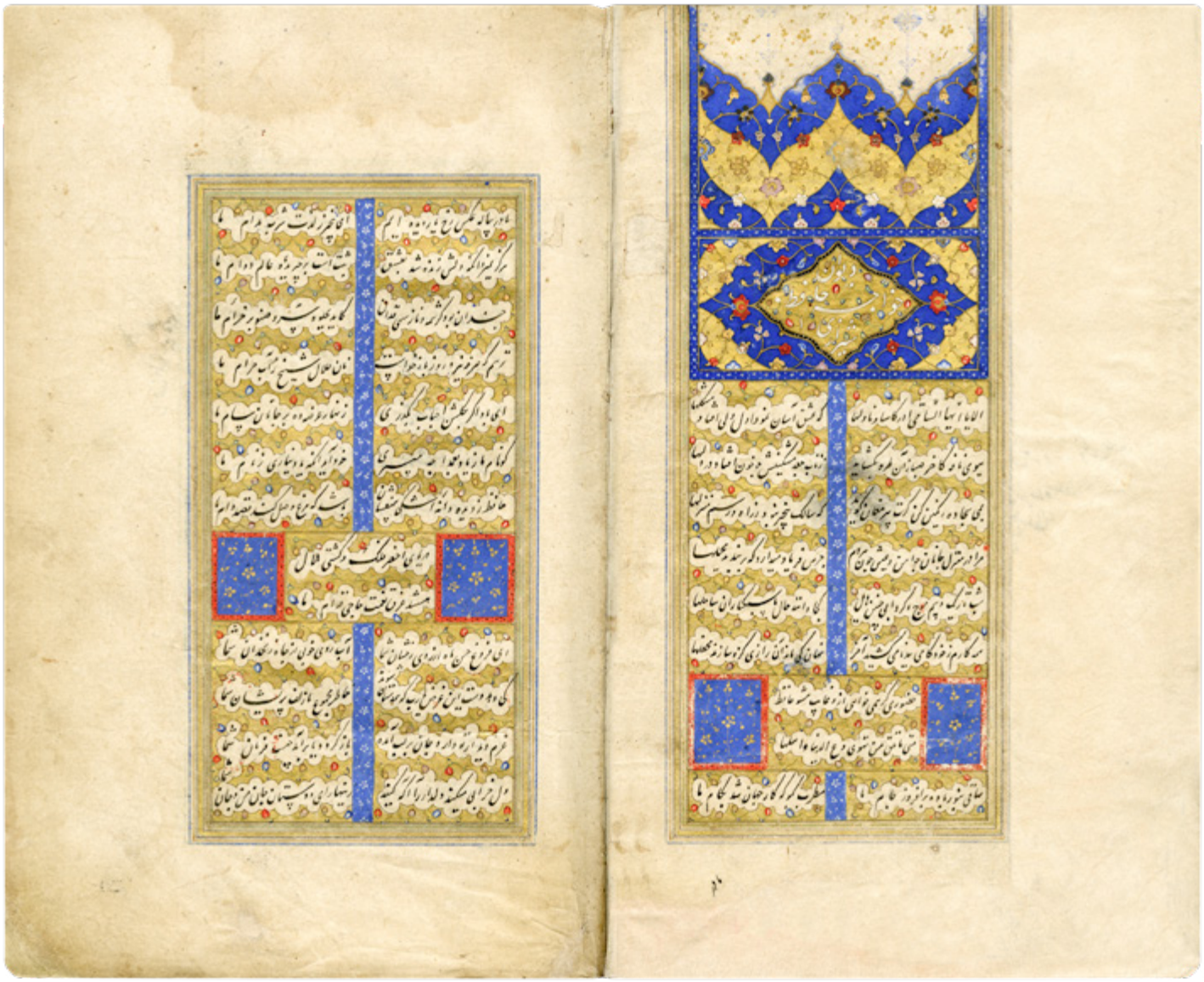
Persian, Ta'liq
210x140-140x70 mm, 201 folios, 13 lines
Paper, ink, golden, dark blue, blue, red, orange, white, black opaque pigment, leather

The manuscript of the *Dīwān* by Hāfez-i Shīrāzī, who stands out in Persian poetry with his ghazals and whose fame is widespread throughout the world, is copied in *ta'līq* script in black ink, on cream-coloured sized European paper. Text panel is enclosed in gilded and dark blue frames.

On folios 1^{b} and 2^{a}, there are ornaments located on the frontispiece, interlinear spaces and panels on the two sides of the text block. These are embellished with *khatāyī* motifs in golden, blue, red, orange, white, black colours on a golden and dark blue ground. Decoration is completed with vertical stalks. The headpiece is rule-framed in navy blue whereas the panel illuminations are rule-framed in red. The headpiece is scribed in white lead ink, on a golden ground, while headings and the rest of the text are penned in black ink, on a paper ground. Folio 1^{a} includes an endowment seal dated 1215 and endowment statement of Mihrişāh Vālide Sultan, mother of Sultan Selim III, as well as the inspection seal of Sadreddinzāde Mehmed Atāullah Efendi, the Inspector of *Awkāf al-Haramayn* (Foundation of the Two Holy Cities).

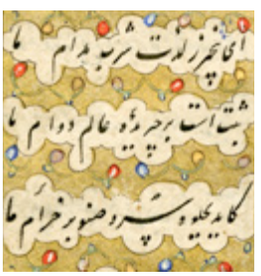
Hāfez-i Shīrāzī, one of the 8th century Persian literature's leading poets, made his mark by composing *ghazals*, even though he wrote in other poetic forms such as *qasida* (ode), *rubāī* (quatrain) and *kıt'a* (stanza). His *Dīwān* has been one of the most widely read Persian texts in Turkey. Poems in this work are frequently used in teaching the Persian language and rhetoric courses.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 361

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 361, 1b-2a

30 Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr
Tuhfat al-Kibār fī Asfār al-Bihār

Kâtip Çelebi'nin coğrafya ve denizciliğe dair musavver eseri *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*'ın Mihrişah Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Türkçe, Ta'lik
185x120-140x70 mm, 1-80 yaprak, 25 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, siyah, beyaz, kahverengi, kırmızı, mavi pembe opak pigment, deri

Denizcilik, gemiler, donanma ile ilgili teknik bilgilerin yer aldığı *Tuhfetü'l-Kibâr*'ın bu nüshası âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdına siyah, kırmızı ve yeşil mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı lacivert cetvelle çevrilidir. Yazıldıktan sonra IV. Mehmed'e sunulan ve eşsiz çizimleri ile ön plana çıkan bu nüsha, III. Selim'in vâlidesi Mihrişah Sultan tarafından vakfedilmiştir. 1[a] sayfasında Vâlide Sultan ve Evkâf-ı Haremeyn Mütefettişi Mehmed Atâullah Efendi'nin mühürleri vardır.

13[a] sayfasında dikdörtgen form içerisinde gemi minyatürü yer almaktadır. Minyatürde mavi, siyah, beyaz, kırmızı, pembe ve kahverengi renkleri kullanılmıştır. Minyatür alanı altın cetvel ile çevrilidir.

Bir mukaddime, iki kısım ve bir hâtimeden oluşan eserin mukaddimesinde Kâtip Çelebi coğrafya bilgisinin öneminden ve bu bilgi sayesinde Amerika gibi kıtaların bulunabildiğinden bahseder. Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika olmak üzere dört bölüme ayırdığı yeryüzü coğrafyasını ayrıntılarıyla ele alan Kâtip Çelebi, eserinde Akdeniz'i ve ayrıca İstanbul fethinde donanmanın faaliyetlerini detaylı olarak ele alır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 304

The copy of *Tuhfat al-Kibār fī Asfār al-Bihār*, Kātip Çelebi's illustrated work on geography and maritime, endowed by Mihrişah Sultan

Turkish, Ta'līq
185x120-140x70 mm, 1-80 folios, 25 lines
Paper, ink, gold, black, white, brown, red, blue pink opaque pigments, leather

This copy of *Tuhfat al-Kibār*, which contains technical information on maritime, ships and navies, is written in *ta'līq* script using black, red and green inks on watermarked European paper. The text area is surrounded with navy blue rule-frames. This copy which stands out with its unique drawings, and was presented to Mehmed IV after it was written, was endowed by Mihrişah Sultan, mother of Selim III. Folio 1[a] bears the seals of Mihrişah Sultan and Mehmed Atāullah Efendi, Inspector of *Awqāf al-Haramayn* (Foundation of the Two Holy Cities).

Folio 13[a] displays a miniature depicting a ship in a rectangular form. The colours used in the miniature are blue, black, white, red, pink and brown. The miniature area is enclosed in golden rule-frames.

The work consists of an introduction, two chapters and a conclusion. In the introduction, Kātip Çelebi mentions the importance of geographical knowledge and the fact that continents such as America can be found thanks to this knowledge. Kātip Çelebi discusses in detail the geography of the earth, which he divides into four parts: Europe, Asia, Africa and America, and also discusses the Mediterranean and the activities of the navy during the conquest of Istanbul in detail.

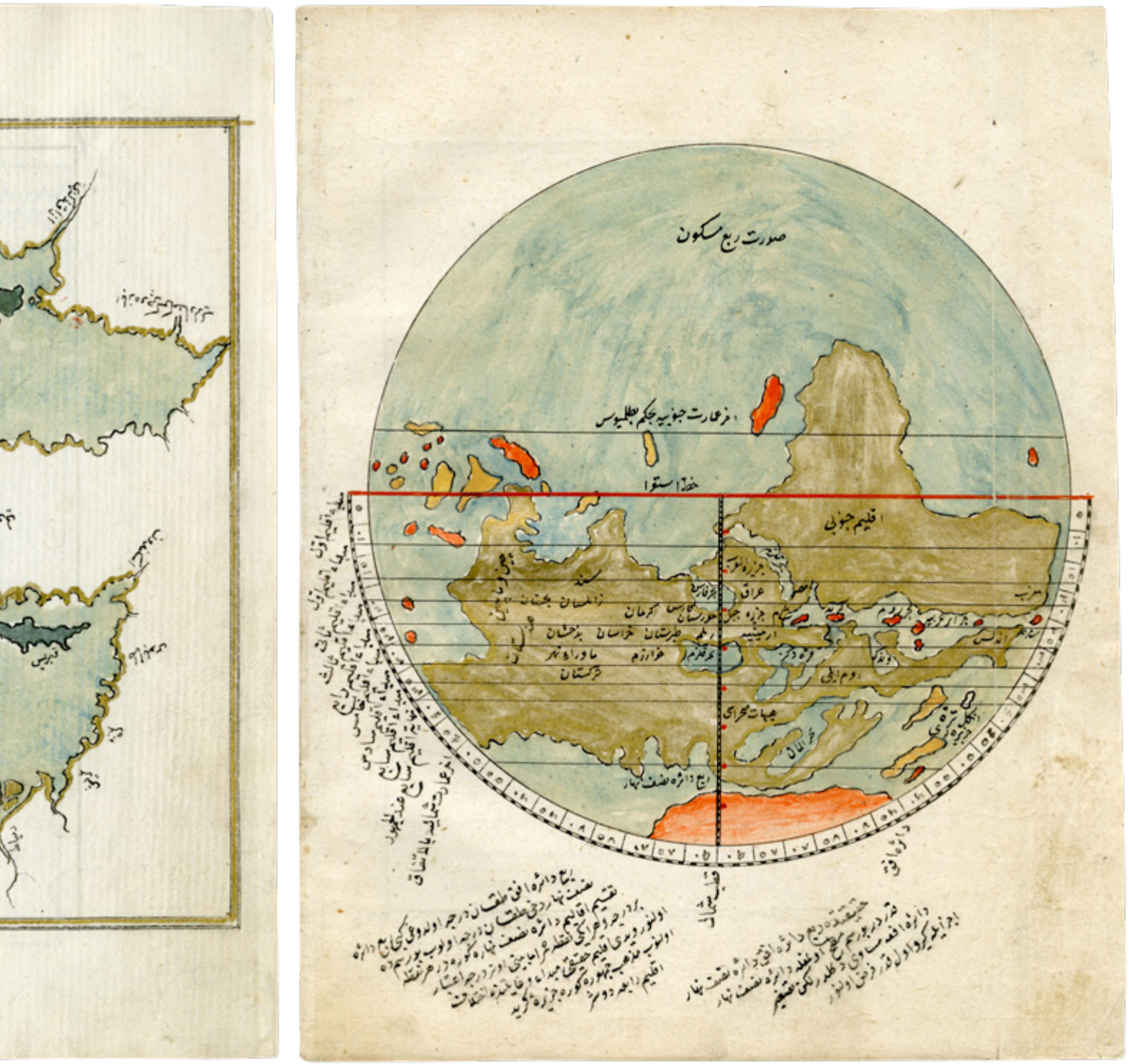
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 304

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 304, 13a

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 304, 4[b]-5[a]

♦ TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 304, 2ᵇ

Ayşe Sîneperver Vâlide Sultan (ö/d. 1828)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1807-1808 (1 yıl 1 ay 29 gün)

Eşi: I. Abdülhamid (ö. 1789)

Oğlu: IV. Mustafa (ö. 1808)

Vakıfları: Hırka-i Şerif ile Karagümrük Arasındaki Sıbyan Mektebi ve Çeşme, Üsküdar'da Çeşme, Manisalı Mehmet Paşa Mahallesi'nde Sıbyan Mektebi, Çeşme ve İçme Suyu, Enderun'da Mevlid Okutulması, Laleli Camii'nde Vaaz Verilmesi

Birinci Abdülhamid'in kadın efendisi olan Sîneperver Sultan'ın 1761 yılında doğduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. Çeşitli vesikalarda adı "Ayşe Sîneperver" olarak geçerken vakfiyelerinde "Sîneperver Ayşe Vâlide Sultan" şeklinde yer almıştır. 1789 yılında I. Abdülhamid'in vefatının ardından kızı Esma Sultan ile birlikte Eski Saray'a dönmüştür. Oğlu IV. Mustafa'nın 1807'de tahta geçmesiyle vâlide sultan olmuştur. Oğlunun on dört ay süren saltanatı boyunca vâlide sultanlık görevini yerine getirmiştir. 1828 yılında vefat etmiş, İstanbul Eyüp Sultan Camii haziresine defnedilmiştir.

Ayşe Sîneperver Sultan'ın hayrat geleneğinin devamını sağlayacak pek çok vakfiyesi vardır. İstanbul'daki bostan ve tarlalarının gelirleri ile Hırka-i Şerif-Karagümrük arasında sıbyan mektebi yaptırmıştır. Ayrıca biri 1780'de Üsküdar Yeni Vâlide Camii ile Bedesten Kapısı yakınında, diğeri 1825'te Hırka-i Şerif ile Karagümrük arasında olmak üzere iki çeşme inşa ettirmiştir. İstanbul'da At Pazarı yakınlarında Manisalı Mehmed Paşa

Tenure as Vālide Sultan: 1807-1808 (1 year 1 month 29 days)

Spouse: Abdulhamid I (d. 1789)

Son: IV. Mustafa (d. 1808)

Waqfs: Primary School and Fountain between Hırka-i Şerif and Karagümrük, Fountain in Üsküdar, Primary School in Manisalı Mehmed Paşa Neighborhood, Fountain and Drinking Water, Recitation of Mawlid in Enderun, Preaching in Laleli Mosque

Sîneperver Sultan, chief-lady of Abdulhamid I, was born in 1761 as indicated in sources. Her name is stated as "Sîneperver Ayşe Vālide Sultan" in the endowment deeds (waqfiya) while "Ayşe Sîneperver" in various documents. She turned back to the Old Palace (Eski Saray) with her daughter Esma Sultan upon the death of Abdulhamid I in 1789. She became a vālide sultan following her son Mustafa IV's ascension to the throne in 1807 and her tenure as vālide sultan continued throughout her son's fourteen-year reign. She died in 1828 and was buried in the graveyard of Eyüp Sultan Mosque.

Ayşe Sîneperver Sultan has many waqf works that perpetuate the tradition of charities. She patronized the construction of a primary school between Hırka-i Şerif and Karagümrük using the income of the gardens and farms. Moreover, she constructed two fountains; one was in 1780 near to Yeni Vālide Mosque and Bedesten Gate in Üsküdar while the other was in 1825 between Hırka-i Şerif and Karagümrük. Besides, her *waqf* works includes a primary school in Manisalı Mehmed Paşa

Mahallesi'nde bulunan sıbyan mektebi de vakıfları arasında yer almaktadır. Tesis ettiği bir kütüphane bulunmamakla beraber şahsî mührünü taşıyan kitaplara tesadüf edilmektedir. Bu mührde "*Bende-i Hüdâ Vâlide-i Sultân Mustafâ Hân Sîneperver*" ibaresi yer almaktadır.

Neighborhood near Atpazarı in Istanbul. Although there is no library built by her, one may happen to find some books bearing her seal impression, which is inscribed with "*Banda-i Khudā Wālida-i Sultān Mustafa Khān Sīneperver*"

بندۂ خدا والدۂ سلطان مصطفی خان سینہ‌پرور

Bende-i Hüdâ Vâlide-i Sultân Mustafâ Hân Sîneperver

Allah'ın kulu ve Sultan Mustafa Hân'ın annesi Sîneperver

Sineperver, the servant of God and mother of Sultan Mustafa Khān

31 Hac Risâleleri
Risālas on Hajj

Hacca dair konuların ele alındığı, müellifi belli olmayan risâlelerin Sultan IV. Mustafa'nın annesi Sîneperver Ayşe Vâlide Sultan'a ait nüshası

Türkçe, Nesih
215x125-140x70 mm, 1-64 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, pembe, turuncu, lacivert, kırmızı, mavi, yeşil opak pigment, deri

Hacda yapılan ibadetler ve hac güzergâhı üzerine kaleme alınmış olan eser, krem rengi, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak hattat Ali Şükrü tarafından nesih hattıyla yazılmış, yazı alanının etrafı altın ve siyah renkli cetvel ile çevrelenmiştir.

Eserin 1[b] ve 64[b] sayfalarında yer alan unvan tezhibi, altın zemin üzerine pembe, mavi, turuncu ve yeşil renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiş, etrafı pembe, siyah ve yeşil renkli cetvel ile çevrelenmiştir. Sayfanın tezyinatı kırmızı ve lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. 64[b] ve 65[a] sayfalarında satır aralarında durak bezemeleri vardır. Eserin cildi kızıl kahverengi orijinal deri olup zerbahar cilt tekniğinde süslenmiştir. Yan kâğıt üzerinde kitabın Sultan I. Abdülhamid'in zevcesi ve Sultan IV. Mustafa'nın vâlidesi Sîneperver Ayşe Vâlide Sultan'a ait olduğu kayıtlıdır.

Müellifi bilinmeyen eser, iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda hacı adaylarının îfâ edecekleri ibadetlere dair kısa ve öz bilgiler (*menâsik-i hac*), ikinci kısımda ise hac yolculuğunun güzergâhları (*menâzil-i hac*) ayrıntılı olarak tanıtılmaktadır. Rehber niteliğindeki bu mensur eser, sade bir üslupla halk için kaleme alınmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 150

Manuscript of risalahs (treatises) about topics related to Hajj of unknown authorship belonging to Mustafa IV's mother Sīneperver Ayşe Vālide Sultan

Turkish, Naskh
215x125-140x70 mm, 1-64 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, pink, orange, navy, red, blue, green opaque pigment, leather

This work about rituals done during the pilgrimage and the pilgrimage route was written by scribe Ali Şükrü on handcrafted, sized, cream-coloured Eastern paper using black and red ink in *naskh* script, with the text panel surrounded by gold and black rule-borders.

The titlepiece on pages 1[b] and 64[b] is decorated with pink, blue, orange and green *khatāyī* motifs on a golden ground and framed with pink, black and green rule-borders. Red and navy-blue stalks complete the decoration. Pages 64[b] and 65[a] include ornamented verse markers between the lines. The original reddish-brown leather binding features *zerbahar* (grill-patterned) ornamentation. On the lining of the front cover, a note is written stating that the book belongs to Abdulhamid I's wife and Mustafa IV's mother Sīneperver Ayşe Vālide Sultan.

This work of unknown authorship consists of two parts. The first part contains information about rituals performed by pilgrims (*manāsik al-hajj*), while the second part describes the pilgrimage routes (*manāzil al-hajj*) in detail. This piece, essentially a guide, was composed using simple language for the use of common people.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 150

بسم الله الرحمن الرحيم

عن استانبول الى الشام ومدينة

ومكة وجبل عرفات شرفهم الله تعالى

منزل اسكدار

ابتداء اسكداره نقل اولنده مرحوم

هدايى محمود افندى عزيز حضرتلرى

زيارت اولنه ويولا اوزرنده مرحوم

شيخ

65

شيخ قره جه احمد حضرتلرى

دخى زيارت اولنوب صدقه ويريله

منزل قرطال ساعت

قصبهٔ قرطال اب وهوا سى لطيف

اولوب جامع شريف اوكنده اولان

قيونك صوبى غايت حفيف در

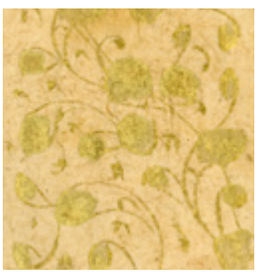
منزل كبوزه ساعت

قصبهٔ كبوزه غلط مشهور اولوب

اصلى كپك بازى ايمش قصبهٔ مزبوره

TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 150, 64b-65a

Bezmiâlem Vâlide Sultan (ö/d. 1853)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1839-1853 (13 yıl 10 ay 1 gün)
Eşi: II. Mahmud (ö. 1839)
Oğlu: Sultan Abdülmecid (ö. 1861)

Vakıfları: İstanbul Gurebâ-yı Müslimîn Hastahanesi, Mekke Gurebâ-yı Müslimîn Hastahanesi, Dârülmaârif (Vâlide Mektebi), Beykoz Bezmiâlem Vâlide Mektebi, Edirnekapı Bezmiâlem Sıbyan Mektebi ve Dârülmaârif yanındaki Bezmiâlem Sıbyan Mektebi (Yeşil Mektep), Dolmabahçe Camii, Gureba Hastahanesi Camii, Galata Köprüsü (Cisr-i Cedîd veya Vâlide Köprüsü), Beşiktaş-Maçka'da Vâlide Çeşmesi, Muhtelif Semtlerde Çeşmeler (Silivrikapı, Sultanahmet, Topkapı, Beşiktaş Cihannümâ, Tarabya, Alibeyköyü, Silivrikapı, Kasımpaşa), Medine'de ve Kerbelâ'da Bezmiâlem Sebili, Haremeyn Hizmetleri

Hayatının ilk evrelerine dair pek bilgi bulunmayan Bezmiâlem Sultan, 1823'te Abdülmecid'i dünyaya getirerek Sultan II. Mahmud'un ikinci kadınlığına yükselmiştir. Eşinin vefatının ardından 16 yaşındaki oğlunun tahtı devralmasıyla "vâlide sultan" ve "mehd-i ulyâ-yı saltanat" unvanını elde etmiştir. Oğlunun padişahlığı süresince kendisine ait gelirlerle çeşitli hayırlarda bulunmuş, hayır faaliyetlerinin devamlılığı için gelirler tahsis etmiş ve oldukça hacimli bir vakfiyeyi ardında miras olarak bırakmıştır. Padişah Abdülmecid, annesinin yardımseverliğinden etkilenmiş ve hayırlarını onun vefatından sonra da yaşatmaya gayret etmiştir. 3 Mayıs 1853'te Beşiktaş Sarayı'nda vefat etmiştir.

Tenure as Vālide Sultan: 1695-1703 (13 years 10 months 1 day)
Spouse: Mahmud II (d. 1839)
Son: Sultan Abdulmecid (d. 1861)

Waqfs: Gurebā-yı Müslimīn Hospital of Istanbul, Gurebā-yı Müslimīn Hospital of Mecca, Dārülmaārif (Vālide Primary School), Bezmiālem Vālide Primary School of Beykoz, Bezmiālem Primary School of Edirnekapı and Bezmiālem Primary School (known as Yeşil Mektep) next to Dârülmaārif, Dolmabahçe Mosque, Mosque of Gureba Hospital, Galata Bridge (New Bridge or Vālide Bridge), Vālide Fountain in Maçka/Beşiktaş, Fountains in Various Cities Districts (Silivrikapı, Sultanahmet, Topkapı, Beşiktaş Cihannümā, Tarabya, Alibeyköyü, Silivrikapı, Kasımpaşa), Bezmiālem Sebil in Medina and Karbala, Haramayn Services

Bezmiālem Sultan, for whom there is almost no information about the early stages of her life, became the second favored consort of Mahmud II by giving birth to Abdulmecid in 1823. She acquired the title of "vālide sultan" and "mahd-i 'ulyā-i saltanat" (the cradle of glorious sultanate) with her sixteen-year old son's ascension to the throne upon the death of her spouse. During the reign of her son, she did various charity works with her income, dedicated incomes to perpetuate the charitable practices, and left a great waqfiya (endowment deed). Sultan Abdulmecid was impressed by his mother's charitable personality and took care of her charities following her death on May 3, 1853 in Beşiktaş Palace.

Galata Köprüsü, Dolmabahçe Camii, Dârülmaârif (Vâlide Mektebi) ve Gureba hastahaneleri gibi büyük vakıf eserleri inşa eden Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın İstanbul'da inşa ettirdiği Gurebâ-yı Müslimîn Hastahanesi, "hastahane" tabirinin ilk defa kullanıldığı ve sadece muhtaç, kimsesiz "garipler"in parasız tedavi edildiği en önemli vakıflarındandır. Dârülmaârif (Vâlide Mektebi) ise Vâlide Sultan tarafından inşa ettirilmiş ayrıca Vâlide Sultan, buradaki öğrenciler için mektep içinde bir litografya matbaası kurdurmuş ve kütüphanesine 546 cilt değerli yazma kitap bağışlamıştır. Bu kitaplar günümüzde Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Umumi Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Kitapların başında Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ile "*An vakfı devletlü ismetlü Vâlide Sultân Bezmiâlem aliyyetü'ş-şân hazretleri 1256*" ibareli vakıf mührü vardır.

Bezmiâlem Vâlide Sultan sponsored the construction of significant waqf projects including the Galata Bridge, Dolmabahçe Mosque, Dârülmaârif (Vâlide Primary School), and Gurebā Hospitals. Notably, Gurebā-yı Müslimīn Hospital stands out as one of the most significant waqfs, being the first structure named as a "hospital" and serving as a refuge exclusively for the care of poor and helpless (gurebā) individuals. As for Dârülmaârif (Vâlide Primary School), it has a lithographic press established by her for the students and its library includes 546 volumes of books again endowed by her. These books are currently in Umumi Collection of Beyazıt Manuscript Library. At the beginning of each book, there is a *waqf* (endowment) statement of Bezmiâlem Vâlide Sultan and a waqf seal impression inscribed with "*An vakfı devletlü ismetlü Vâlide Sultân Bezmiâlem aliyyetü'ş-şân hazretleri 1256*".

عن وقف دولتلو عصمتلو والده سلطان بزم عالم علية الشان حضرتلرى ١٢٥٦

An vakfı devletlü ismetlü Vâlide Sultân Bezmiâlem aliyyetü'ş-şân hazretleri 1256.

Devletli ve ismetli şanı yüce Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın vakfındandır.

It is from the endowment of the virtuous, noble and glorious Bezmiālem Vālide Sultan.

32 Kur'ân-ı Kerîm
al-Qur'ān al-Karīm

Abdullah b. Muhammed el-Mürvârîd'in 843/1439 tarihinde yazdığı, Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı Mushaf-ı Şerîf

Arapça, Muhakkak-Nesih
380x265-230x170 mm, I+214+I yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, beyaz, sarı, eflatun opak pigment, deri

Mushaf-ı Şerîf krem rengi Doğu kâğıdı üzerine altın, kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak muhakkak ve nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin cildi özgündür. Nüshanın başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve vakıf mührü vardır.

Eserin sayfaları önceki onarımları esnasında vassâle tekniği ile yenilenmiştir. 1^b ve 2^a sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formda serlevha tezhibi yer almaktadır. Önceki onarımda yenilenen 1^b sayfasındaki süsleme, 2^a sayfası taklit edilerek yeniden yapılmıştır. Her iki sayfada yer alan baş ve etek kitâbelerinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkep kullanılarak icâze hattıyla sûre isimleri yazılmış, kitâbelerin etrafı zencirek bezemeli ara suyu ve beyaz, yeşil renkli cetveller ile çevrelenmiştir.

Metin siyah mürekkep ile yazılmıştır. Metin alanında beyne's-sütûr ve durak bezemeleri ile metnin iki yanında koltuk tezhipleri vardır. Yazı alanı etrafında altın cetveller, siyah zemin üzerine hatâyî grubu motifler ve mavi zemin üzerine zencirek bezeli ara pervazlar ile kenarsuyu süslemesi bulunmaktadır. Kenar suyu süslemesi altın ve lacivert zemin üzerine altın, mavi, beyaz, turuncu, yeşil ve pembe renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. Hâtimede, Mushaf-ı Şerîf'in hattat Abdullah b. Muhammed el-Mürvârîd tarafından 843/1439 tarihinde yazıldığı bilgisi kayıtlıdır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 14

Copy of the Qur'ān scribed by Abdullah b. Muhammad al-Murwārīd in 843/1439, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Arabic, Muhaqqaq-Naskh
380x265-230x170 mm, I+214+I folios, 15 lines
Paper, ink, gold, navy blue, orange, white, yellow, lilac opaque pigment, leather

This copy of the Qur'ān is written in *muhaqqaq* and *naskh* script using gold, red and black ink on cream-coloured Eastern paper. The binding is original to the codex. The copy bears the *waqf* seal impression of Bezmiālem Vālide Sultan with an endowment statement at the beginning and the end.

The pages of the copy were renewed with the *vassālī* (cut-and-paste) technique during previous repairs. There are illuminated double-page rectangular headpieces on folios 1^b-2^a. The ornamentation on folio 1^b, which was renewed during the previous repair, is reproduced imitating the ornamentation on folio 2^a. Sūra headings are inscribed in the upper and lower rectangular panels on both pages in *ijāza* script using lead white ink on golden background and the panels are surrounded with inner borders illuminated with chain-borders and frames in white and green colours.

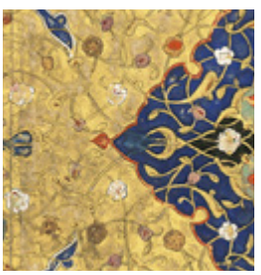
The main text is written in black ink. The text area is decorated with interlinear cloudbands and illuminated rosettes as well as illuminated panels on both sides. The text area is surrounded by golden frames, *khatāyī*-group motifs on black background, inner borders illuminated with chain-borders on blue background and an illuminated outer border. Outer border illumination is decorated with *rūmī* and *hatāyī* motifs using gold, blue, white, orange, green and pink colours on gold and navy blue background. The ornamentation is finished with navy blue stalks (*tīgh*). The colophon at the end of the copy states that this copy is written by a scribe named Abdullah b. Muhammad al-Murwārīd in 843/1439.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 14

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 14, 1^{b}-2^{a}

Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın Vakıf Kaydı / *The endowment statement of Bezmiālem Vālide Sultan*

قد وقف هذا الكتاب الجليل والأثر الجميل والدة السلطان الأعظم
والخاقان المفخم السلطان عبد المجيد خان أدام الله أيامه وعمر دولته
إلى آخر الدوران أعني بها حضرة بزم عالم سلطان عليّة الشان جعل الله
سعي الواقفة مشكورا وجزاها جزاء موفورا، لسنة ست وستين وماتين
وألف ١٢٦٦

Bu kıymetli kitabı ve güzel eseri; Sultan-ı Azam Sultan Abdülmecid Han -Allah günlerini dâim kılsın, devletini kıyamete kadar kaim etsin- vâlidesi olan şanı yüce Bezmiâlem Vâlide Sultan hazretleri vakfetmiştir. Allah vakfedenin gayretini meşkûr kılsın, ona ecrini tastamam versin. Sene 1266.

This valuable book and beautiful work; was endowed by the glorious Bezmiālem Vālide Sultan, mother of Sultan Abdülmecid Khan - May God bless his days and preserve his state until the end of time-. May God praise and fully reward the donor for her efforts. The year is 1266 H [1849-1850].

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 14, 1ª

33 Tesâvîr-i Selâtîn-i Osmâniyye
Tasāwīr-i Salātīn-i Osmānıyya

Sultan II. Mahmud'a kadar Osmanlı sultanlarının tasvirini ihtiva eden Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı albüm

Türkçe, Nesih
270x210 mm
Kâğıt, mürekkep, siyah, koyu yeşil, beyaz, kahverengi, sarı, bordo opak pigment, deri

Osman Gazi'den Sultan II. Mahmud'a kadar olan otuz Osmanlı padişahının portrelerinin yer aldığı eser, siyah ve kâğıt rengi zeminden oluşan çerçeve içerisinde çeşitli renkler kullanılarak çizilmiştir. Eserde her bir portreden sonra ilkinde padişahın ismi yazılı olan çeşitli ebat ve renklerde boş sayfalar bulunmaktadır. Eserin başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve vakıf mührü vardır.

Eserin son sayfasında Sultan II. Mahmud'un portre resmi, siyah ve kâğıt rengi zeminden oluşan çerçeve içerisinde yer almaktadır. Portre koyu yeşil zemin üzerine pembe, beyaz, siyah, kahverengi, sarı, bordo renkler kullanılarak çizilmiştir. Bu portrenin yanında sultan için uzun ömür temenni eden dua dikkat çekmektedir.

Eserin bordo renkli iki parça deriden oluşan cildi, şemse ve köşebent benzeri çiçek, geometrik motif, yaprak ve dal gibi süsleme unsurlarıyla bezeli Avrupa cildine benzemektedir. Sertâb ve miklebinde de benzer süslemeler vardır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5018

Bezmiālem Vālide Sultan endowment album containing the drawing of Ottoman sultans until Sultan Mahmud II

Turkish, Naskh
270x210 mm
Paper, ink, black, dark green, white, brown, yellow, burgundy opaque pigment, leather

The work, which includes the portraits of thirty Ottoman sultans from Osman Gazi to Sultan Mahmud II, is drawn using various colors with a black frame and paper-coloured ground. After each portrait, the work has blank pages of various sizes and colors, the first of which bears the sultan's name. At the beginning and the end of the work, there is an endowment statement and an endowment seal impression of Bezmiālem Vālide Sultan.

On the last page of the work, a portrait of Sultan Mahmud II is framed on a black and paper-coloured ground. The portrait was drawn on a dark green ground using pink, white, black, brown, yellow, and burgundy colors. Next to this portrait is a prayer wishing long life for the sultan.

The binding is made of two pieces of burgundy leather and resembles European bindings with ornamental elements such as flowers, geometric motifs, leaves, and boughs, similar to the centre-piece and corner-piece. There are also similar illuminations on the fore-edge flap and envelope flap.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5018

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5018, 30. Portre / *30th figure*

34 Mecmua
Majmūʿa (A Collected Work)

Çeşitli hattatlar tarafından yazılıp müzehhip Mehmed Şevki Efendi tarafından süslenen *Delâ'ilü'l-Hayrât, Kasîde-i Bürde ve Hizb-i A'zam*'dan oluşan mecmua

Arapça, Nesih
307x198-230x110 mm, III+1-32 yk., 23 st.
Kâğıt, mürekkep, altın, turuncu, beyaz, sarı, kahverengi, yeşil, siyah, gri opak pigment, deri

Hattat Mahmud Râci ve Ali Şâkir tarafından yazılan bu nüsha, Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Başlıklarda üstübeç mürekkebi tercih edilmiştir. Metin alanı altın, siyah ve kırmızı cetvelle çevrilidir.

1[a] ve 71[a] sayfalarında Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın mührü ve şemse içerisinde vakfiyesi bulunmaktadır. 22[b] sayfasındaki ketebe kaydında eserin istinsah tarihi 1191/1777 olarak zikredilmekte, aynı sayfada müzehhib Kalyonî'nin talebesi Mehmed Şevki Efendi'nin imzası yer almaktadır. Eserin 5[b] ve 6[a] sayfasında karşılıklı olarak devam eden dikdörtgen form içerisinde Ravza-i Mutahhara tasviri vardır. Tasvirin altında dendan içerisinde bulunan yazı siyah mürekkep ile yazılmıştır. Yazı alanının dışında kalan kısım altın kullanılarak halkâr tekniğinde hâtayî grubu motifler ile bezenmiştir. Ravza-i Mutahhara tasvirinde altın, turuncu, beyaz, sarı, kahverengi, yeşil ve gri renkler kullanılmıştır.

Evrad mecmuası tarzında hazırlanan bu sanatlı nüsha, Osmanlı toplumunda sıkça okunan *Delâ'ilü'l-Hayrât, Kasîde-i Bürde, Hizb-i A'zam ve Esmâ-i Ashâb-ı Bedir* gibi meşhur metinlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1270

A collection consisting of *Dalāʾīl al-Khayrāt, Qasīda-i Burda* and *Hizb-i Aʿzam*, written by various calligraphers and decorated by illuminator Mehmed Şevki Efendi

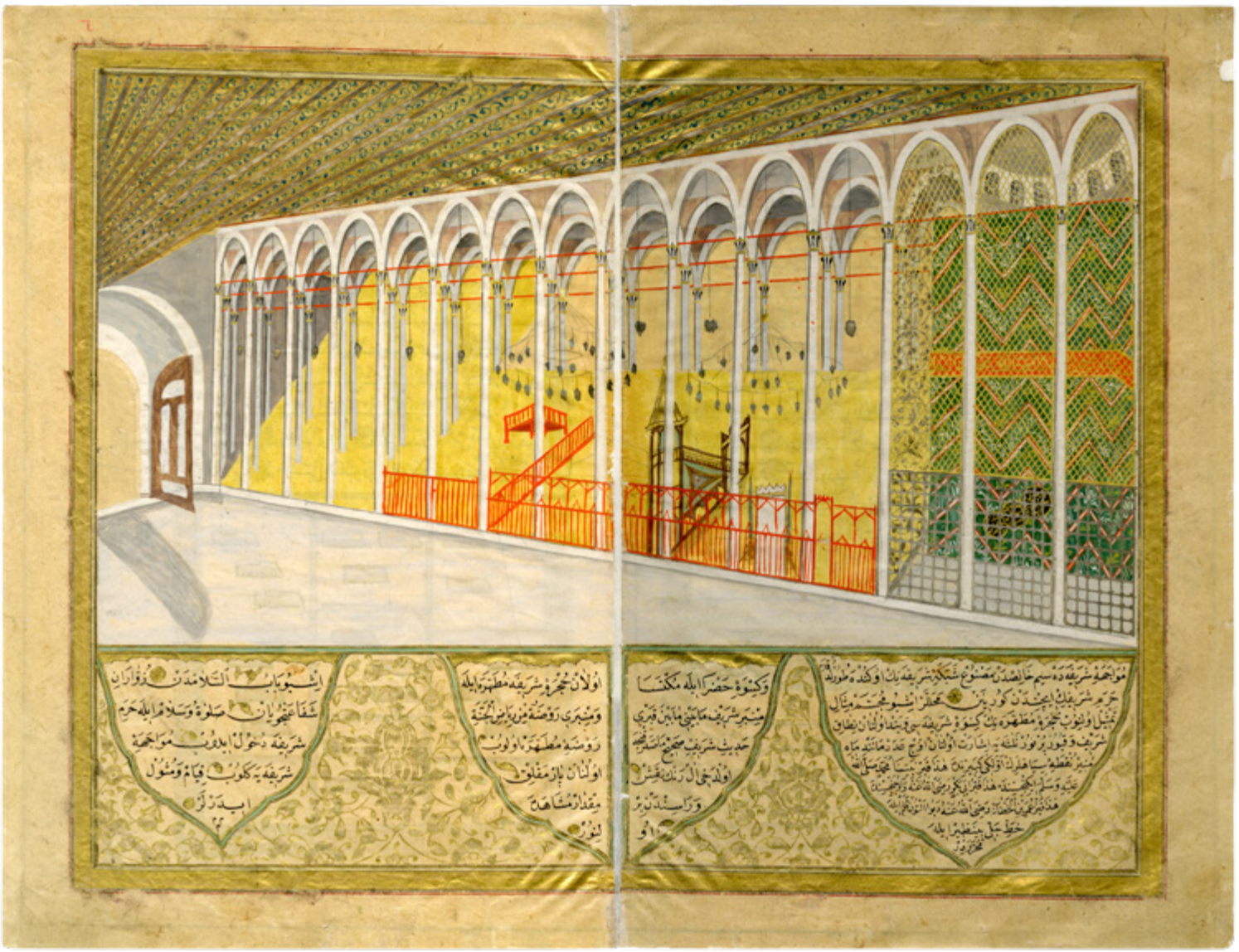
Arabic, Naskh
307x198-230x110 mm, III+1-32 folios, 23 lines
Paper, ink, gold, orange, white, yellow, brown, green, black, gray opaque pigment, leather

This copy, written by calligraphers Mahmud Rāci and Ali Şākir, is written in *naskh* script using red and black ink on Eastern paper. Lead white ink is preferred in the headings. The text panel is surrounded by golden, black and red rule-frames.

On pages 1[a] and 71[a], are Bezmiâlem Vālide Sultan's seal impression and her endowment deed in a medallion. On page 22[b], date of copying the work is mentioned as 1191/1777 in the colophon. On the same page is the signature of Mehmed Şevki Efendi, a student of the illuminator Kalyonī. On pages 5[b] and 6[a], there is a drawing of Ravza-i Mutahhara in a rectangular form that lies on both sides. The lobed text below the drawing is written in black ink. The part outside the text panel is decorated with *khatāyī* motifs in gold in the *halkār* technique. Gold, orange, white, yellow, brown, green, and gray colors are used in the drawing of Ravza-i Mutahhara.

This artful manuscript, prepared in the style of a prayer collected volume, is a collection of famous texts that were frequently read in Ottoman society, such as *Dalāʾīl al-Khayrāt, Qasīda-i Burda,* and *Hizb-i Aʿzam*, and *Asmā-i Ashāb-i Badr.*

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1270

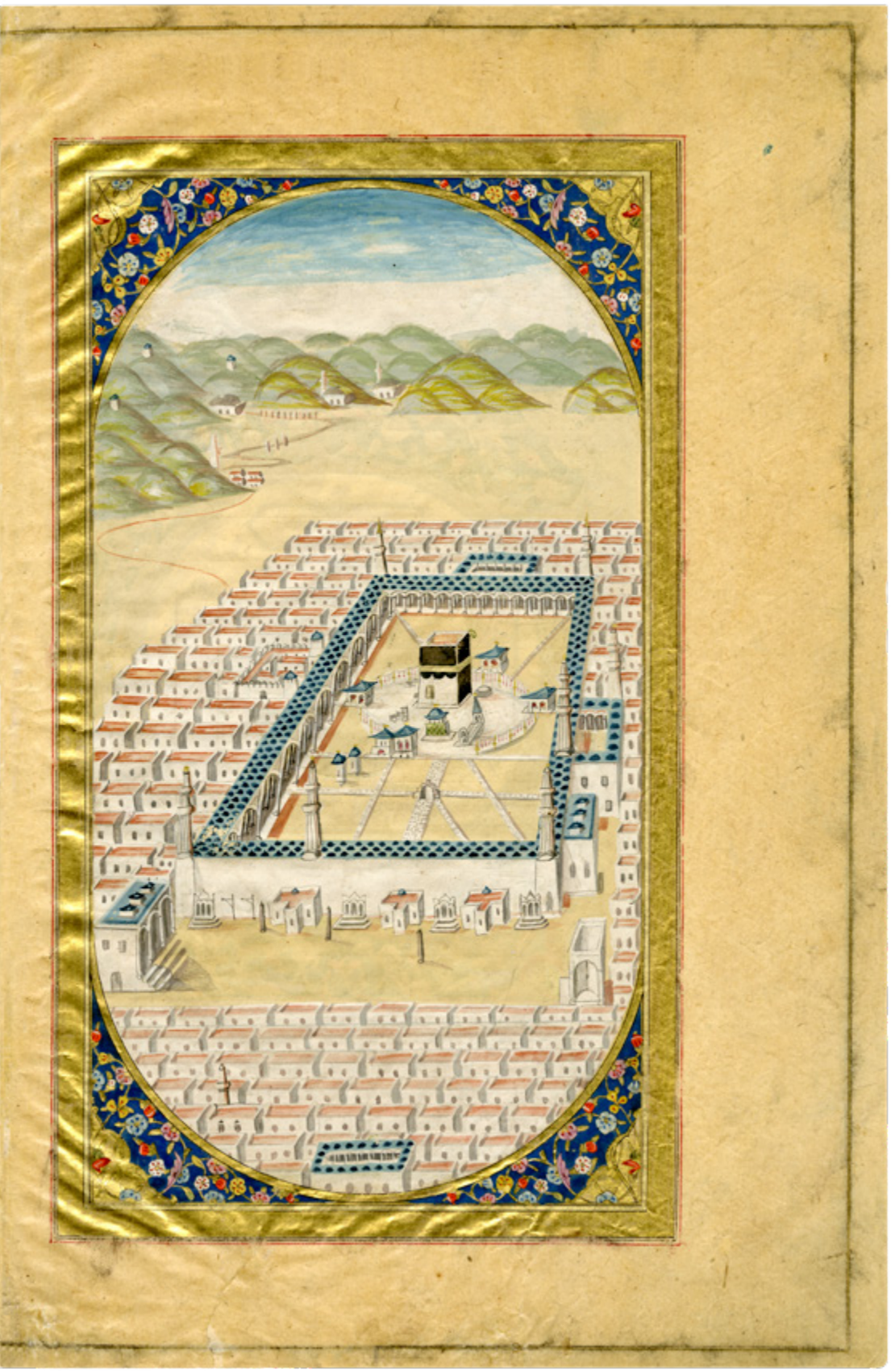
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1270, 5b-6a

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1270, 7b-8a

35 Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār

Delâ'ilü'l-Hayrât'ın satır altı Farsça tercümesi ve şerhinin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih-Ta'lik
210x135-95x60 mm, VI+117+III yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, bordo, kiremit, yeşil, kırmızı opak pigment, deri

Delâ'ilü'l-Hayrât'ın bu nüshasında metin kısmı nesih hattıyla, hâşiyesi ve satır altı tercüme kısımları ise ta'lik hattı ile Doğu kâğıdı üzerine kırmızı, beyaz ve siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır.

Eserin 21[b] ve 22[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen form içerisinde Kâbe ve Ravza tasvirleri vardır. Her iki tasvirde altın zemin üzerine altın, lacivert, turuncu, bordo, kiremit, kırmızı, yeşil ve pembe renkler kullanılmıştır. Cildi ön kapak, arka kapak, sertâb ve miklebden oluşmaktadır. Dışı yeşil deri üzerine altın cetvelli ve kapak içleri yeşil kâğıt ile kaplıdır. 1[a] ve 118[b]'de Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait 1266 tarihli vakıf kaydı ve 1256 tarihli mühür mevcuttur.

Kuzey Afrika tasavvufunun önde gelen isimlerinden biri olan Cezûlî, Şâzeliyye'nin Cezûliyye kolunun kurucusu olup derlediği _Delâ'ilü'l-Hayrât_ isimli bu dua ve salavât mecmuası Müslümanlar arasında birçok ülkede, husûsen Anadolu'da yaygın bir şekilde okunmuştur. _Delâ'il_'in bu nüshasında ana metin sayfa ortasında nesih hattıyla yazılmış, satır altında kırmızı mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla Farsça tercümesine yer verilmiştir. Yine ana metnin derkenarında ta'lik hattıyla eserin Farsça şerhi bulunmaktadır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1267

The copy of the Persian interlinear translation and commentary of _Dalā'il al-Khayrāt_ endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

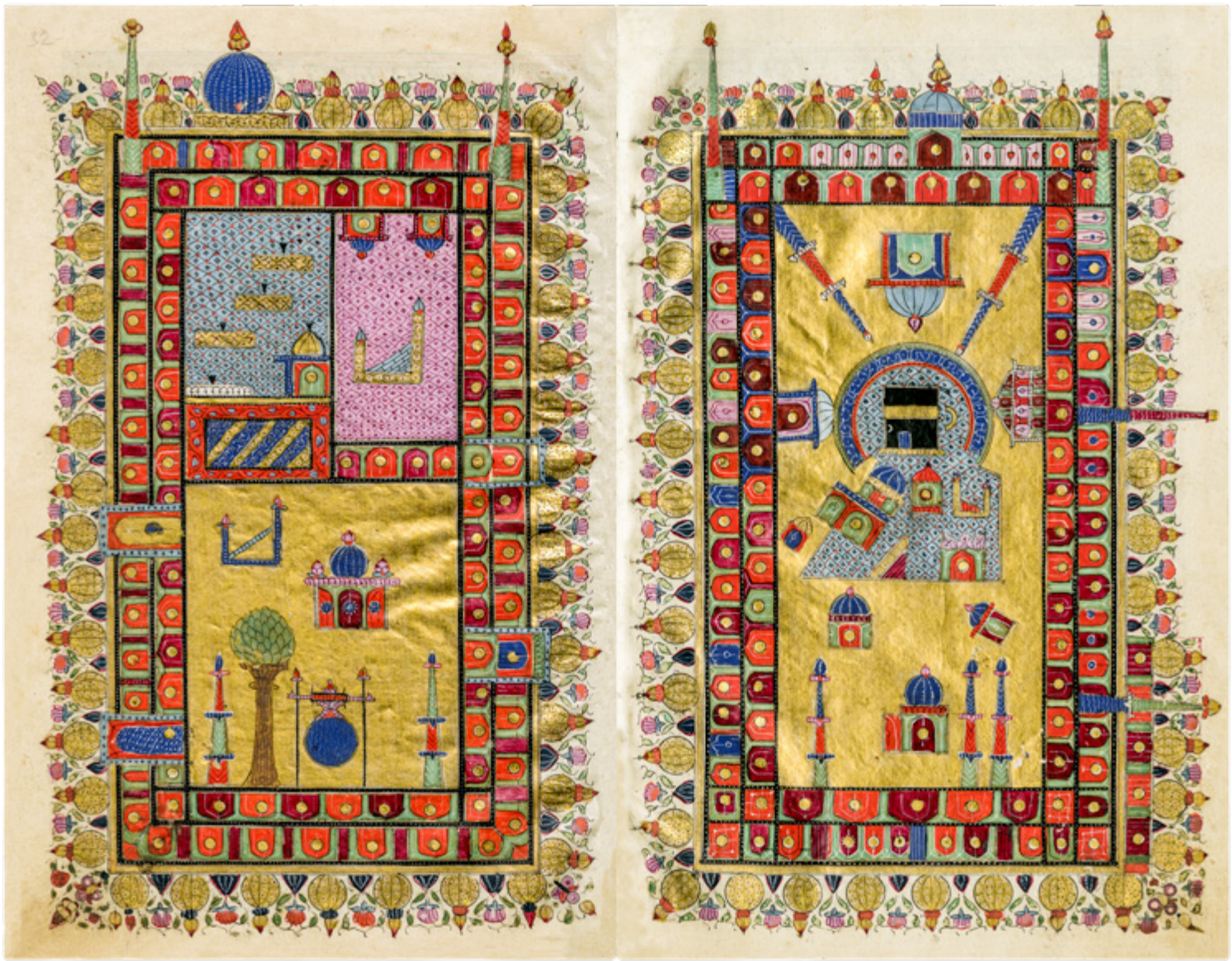
Arabic, Naskh-Ta'liq
210x135-95x60 mm, VI+117+III folio, 9 lines
Paper, ink, gold, dark blue, navy blue, orange, burgundy, tile red, green, red opaque pigment, leather

In this copy of _Dalā'il al-Khayrāt_, the text is written in _naskh_ script, whereas the commentary and the interlinear translation are written in _ta'liq_ script on Eastern paper using red, white, and black ink.

On pages 21[b] and 22[a] are drawings of the Kaaba and Ravza in a rectangular form. In both drawings, gold, navy blue, orange, burgundy, tile red, green, and pink colors are used on a golden ground. The binding consists of a front cover, a back cover, a fore-edge flap and an envelope flap. The binding is covered with green leather and illuminated with golden rule frames, and the doublures are overlaid with green paper. 1[a] and 118[b], bear the endowment statement of Sultan Abdulmecid's mother, Bezmiālem Vālide Sultan, dated 1266, and a seal dated 1256.

Al-Jazūlī, one of the leading figures of North African Sufism, is the founder of the al-Jazūliyya branch of the Shāzeliyya, and this collection of prayers and salawāt, _Dalā'il al-Khayrāt_, is widely read among Muslims in many countries, especially in Anatolia. In this copy of _Dalā'il_, the main text is written in the center of the page in _naskh_ script, and the Persian translation is written in _ta'liq_ script using red ink below the lines. There is also a Persian commentary on the work in _ta'liq_ script in the margins of the main text.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1267

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1267, 21b-22a

36 el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye

al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah

***Kasîde-i Bürde*'nin İbrâhim eş-Şehrî tarafından katı' tekniğiyle hazırlanan Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı nüshası**

Arapça, Ta'lik
190x125-125x70 mm, 85 yaprak, 4 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı opak pigment, deri

Sâdullah el-Halvetî'ye nisbet edilen Kasîde-i Bürde Şerhi'nin mukaddimesiyle başlayan eser, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. 5ª'dan sonra Kasîde-i Bürde'ye ait beyitler mavi, bordo, turuncu, sarı ve kahverengi kâğıtlardan katı' tekniğiyle kesilmiş, zemin kâğıdı üzerine yapıştırılarak hazırlanmıştır. Yazı alanı ve satır araları kırmızı, siyah ve altın renkli cetvel ile çevrelenmiştir.

Eserin 84ᵇ ve 85ª sayfalarında bulunan kıt'a formundaki yazılar, krem rengi kâğıt üzerine katı' tekniğinde pembe ve sarı renkli kâğıtlara tâ'lik hattı ile uygulanmıştır. 84ᵇ sayfasındaki altın ve yeşil cetveller ile çevrelenmiş yatay düzendeki yazı alanının satır araları altın cetveller ile sütunlara ayrılmıştır. Celî yazıların alt sütunlarına siyah mürekkep ile tercümeleri yazılmıştır. 85ª sayfasındaki kırmızı renkli cetvelle çevrelenmiş dikey düzendeki yazı alanının satır araları kırmızı cetveller ile sütunlara ayrılmıştır. 1ª ve 85ᵇ'de altın bir madalyon içerisinde Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve altında vakıf mührü bulunmaktadır.

el-Kevâkibü'd-Dürriyye isimli eserin Kasîde-i Bürde olarak meşhur olması, müellifinin başından geçen bir hadiseyle alâkalıdır. Felçli olan İmam Bûsîrî bir gece rüyasında Hz. Muhammed'i görür ve kendisi için yazdığı kasideyi ona okur. Bunun üzerine Hz. Muhammed hırkasını çıkarıp ayakları üzerine örterek elleriyle sıvazlar ve İmam Bûsîrî sıhhatli bir şekilde uyanır. Hadisenin duyulmasıyla kaside şöhret bulur.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3462

Manuscript of *Qasīdah Burdah* prepared with filigree-work by İbrāhim eş-Şehrī from Bezmiālem Vālide Sultan's endowment

Arabic, Ta'līq
190x125-125x70 mm, 85 folios, 4 lines
Paper, ink, gold, red opaque pigment, leather

This work, starting with the introduction of the *Commentary on Qasīdah Burdah*, which is attributed to Sādullah el-Halvetī, is written on cream-coloured Eastern paper using black ink in *ta'līq* script. From page 5ª onwards, the couplets belonging to *Qasīdah Burdah* have been cut out from blue, burgundy, orange, yellow and brown papers and glued to the paper base. The text panel and area between the lines are surrounded by red, black and gold rule-frames.

The text in stanza-form on pages 84ᵇ-85ª in *ta'līq* script is cut out from papers in pink and yellow and pasted on cream-coloured paper. The horizontal text panel enclosed by gold and green rule-frames has its interlinear space divided into columns with golden rule-borders. In the columns beneath the *jalī* script, the translation is written in black ink. On page 85ª, the space between the lines on the vertical text panel is divided into columns with red rule-frames. Pages 1ª and 85ᵇ bear Bezmiālem Vālide Sultan's note and seal of endowment inside of a golden medallion.

al-Kawākib al-Durriyyah is more prominently known as *Qasīdah Burdah* because of an experience of the author. One night in his sleep, the paralyzed İmam Būsīrī sees the Prophet Muhammad in his dream upon which he recited the *qasīdah* that he wrote for him. Subsequently, the Prophet takes off his coat and puts it on İmam Būsīrī's feet and strokes them; the other day İmam Būsīrī wakes up cured. The *qasīdah* became famous when this incident spread.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3462

TYEK, Beyazit YEK, Umumi 3462, 84b-85a

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3462, 83[b]-84[a]

♦ TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3462, 51[b]-52[a]

37 el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye

al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah

Memlük emîrlerinden Canbulat'ın kütüphanesi için istinsah edilmiş *Kasîde-i Bürde*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Muhakkak-Nesih
235x160-162x100 mm, I+25 yaprak, 7 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, yeşil, beyaz opak pigment, deri

Hz. Peygamber'i methetmek üzere manzum olarak yazılmış olan *Kasîde-i Bürde*'nin bu nüshası siyah, kırmızı, lacivert ve altın mürekkep kullanılarak krem rengi Doğu kâğıdı üzerine muhakkak ve nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin cildi özgündür. Nüshanın başında Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve mührü bulunmaktadır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formda serlevha tezhibi vardır. Baş ve etek kitâbe kısmında Besmele ve eserin ismi krem rengi zemin üzerine altın mürekkep ile yazılmıştır. Yazının etrafı lacivert zemin üzerine altın kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiş, koltuk tezhibi kısmında yer alan fasıl başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazı alanı altın, yeşil ve beyaz renkli cetveller ile çevrelenmiştir. Cetvele bitişik olan dış pervazda lacivert zemin üzerine altın ile zencirek bezemesi bulunmaktadır. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

İslâm dünyasının en meşhur kasidesi olan eser, sevgiliye duyulan özlemin anlatıldığı bir bölümle başlar, akabinde nefsin zemmedilmesi, Hz. Peygamber'i medh ü senâ, Hz. Peygamber'in mevlidi, mucizeleri, isrâ ve mirâcı, cihadı ile devam etmekte dua, tazarrû ve yakarış bölümleri ile son bulmaktadır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3463

The manuscript of *Qasīda al-Burda*, copied for the library of Janbalat, a Mamluk Sultan, and endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Arabic, Muhaqqaq-Naskh
235x160-162x100 mm, I+25 folios, 7 lines
Paper, ink, gold, navy blue, green, white opaque pigment, leather

The manuscript of *Qasīda al-Burda*, a work in verse penned for praising the Prophet Muhammad, is written in *muhaqqaq* and *naskh* script using black, red, navy blue, golden ink on cream-coloured Eastern paper. The current binding is original. There is a *waqf* (endowment) statement and a seal impression of Bezmiālem Vālide Sultan in the beginning of the copy.

There are illuminated double-page rectangular headpieces on pages 1[b]-2[a]. In the top and bottom panels, *basmala* and the name of the work is written on a cream-coloured ground using golden ink. The inscription is surrounded by *khatāyī* motifs in gold on a navy blue ground while chapter headings on side panels are written in red ink. The text panel is enclosed in golden, green and white rule-frames. On the four margins adjacent to the rule-frame, there is golden chain-border on a navy blue ground. The illumination is finished with navy blue stalks (*tīgh/tığ*).

Being the most well-known *qasīda* of the Islamic world, the work starts with a chapter on the longing for the beloved, then continues with decrying *nafs* (human self), praising the Prophet Muhammad, describing his birth, miracles, *isrā* (his night journey to Jerusalem) and *mi'rāj* (his ascension into heaven), *jihād* and finally ends with the chapter of prayers in a state of humbleness and humility.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3463

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3463, 1b-2a

38 Ravzatü’s-Safâ fî Sîreti’l-Enbiyâ ve’l-Mülûk ve’l-Hulefâ

Rawdat al-Safā’ fī Sīrat al-Anbiyā’ wa al-Mulūk wa al-Khulafā’

Seyyid Mîrhând’ın (ö. 672/1273) Farsça kaleme aldığı yedi ciltlik mensur tarih kitabının dördüncü cildinin 1020/1611 yılında istinsah edilen nüshası

Farsça, Ta‘lik
290x170-205x105 mm, 371+I yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, sarı, turuncu, mor, beyaz, kırmızı opak pigment, deri

Seyyid Mîrhând tarafından Ali Şîr Nevâî’ye ithafen yazılan *Ravzatü’s-Safâ*’nın dördüncü cildi olan bu nüsha, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak ta‘lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı siyah, turuncu ve altın cetvelle çevrelidir. Eserin başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan’a ait vakıf kaydı ve vakıf mührü bulunmaktadır.

Eserin 1[b] sayfasındaki unvan tezhibi altın, lacivert ve siyah zemin üzerine altın, sarı, turuncu, mavi, mor, kırmızı ve beyaz renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Başlıkta yer alan eser ismi, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile yazılıdır. 1[b] ve 2[a] sayfalarında metin alanında bulunan beyne’s-sütûr süslemesi altın üzerine altın, turuncu, mavi, sarı ve mor renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bu sayfalar yeşil, turuncu, altın, kahverengi ve lacivert cetveller ile çevrilidir.

Yedi ciltten müteşekkil umumi bir tarih kitabı olan *Ravzatü’s-Safâ*’nın son cildi Mîrhând’ın ölümünün ardından torunu Hândmîr tarafından tamamlanmıştır. Eserde yaratılışın başlangıcından Sultan Hüseyin Baykara (ö. 911/1506) devrine kadar meydana gelen tarihî hadiselerden bahsedilmektedir. Eserin bu cildinde Abbâsîler, onların çağdaşı olan Selçuklular ve Hârizmşahlardan bahsedilmektedir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 4973

The manuscript of the fourth volume of Sayyid Mīrkhānd’s (d. 672/1273) seven-volume Persian history book in prose, copied in 1020/1611

Persian, Ta‘līq
290x170-205x105 mm, 371+I folios, 21 lines
Paper, ink, gold, navy blue, yellow, orange, purple, white, red opaque pigment, leather

This copy of the fourth volume of *Rawdat al-Safā’*, a work authored by Sayyid Mīrkhānd and dedicated to ‘Ali-Shīr Navā’ī, is written in *ta‘līq* script using black and red ink on sized Eastern paper. The text panel is enclosed in black, orange and golden rule-frames. There is a *waqf* (endowment) statement and a *waqf* seal impression of Bezmiālem Vālide Sultan.

The titlepiece on page 1[b] is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs using golden, yellow, orange, blue, purple, red and white colours on golden, navy blue and black ground. The title of the work is written in lead white ink on a golden ground. On pages 1[b] and 2[a], there are cloudbands on the text panels decorated with *khatāyī* motifs using golden, orange, blue, yellow and purple colours on a golden ground. These pages are enclosed in green, orange, golden, brown and navy blue rule-frames.

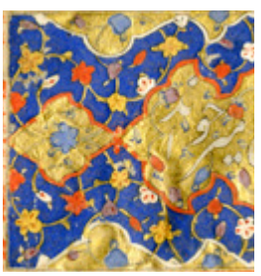
The last volume of *Rawdat al-Safā’*, a universal history book consisting of seven volumes, was completed by Mīrkhānd’s grandson, Khāndmīr, following the former’s death. The work makes mention of historical events that took place from the creation till the time of Sultan Husayn Bayqara (d. 911/1506). As for this volume of the work, it covers the Abbasids along with the Seljuks and Khwarazmians, both contemporary of the former.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 4973

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 4973, 1b-2a

39 Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ

Rawdat al-Safā' fī Sīrat al-Anbiyā' wa al-Mulūk wa al-Khulafā'

Seyyid Mîrhând'ın (ö. 672/1273) Farsça kaleme aldığı yedi ciltlik mensur tarih kitabının ilk cildinin 979/1571 yılında istinsah edilen nüshası

Farsça, Ta'lik
315x195-240x130 mm, I+260+I yaprak, 26 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, yeşil, turuncu, mavi, sarı, beyaz, kırmızı, pembe opak pigment, deri

Seyyid Mîrhând'ın *Ravzatü's-Safâ* isimli eserinin ilk cildine ait bu nüsha, nohudî renk, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Eserin sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve mührü vardır.

Eserin 151[b] sayfasında siyah cetvel ile çevrelenmiş minyatür yer almaktadır. Zekeriyya Peygamber'in öldürülmesi sahnesinin resmedildiği minyatürde altın, koyu yeşil, mavi, turuncu, kırmızı, sarı, beyaz ve pembe renkler kullanılarak insan figürleri, ağaç, çiçek ve testere tasviri işlenmiştir. Minyatürün baş ve etek kısmında bulunan yazılar siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. 152[a] sayfasında altın cetvel içerisinde siyah mürekkep ile yazılmış metin vardır. Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında yer alan minyatürlerin etrafı tezhiple bezenmiştir.

Seyyid Mîrhând umumi tarih mahiyetindeki bu eserini Nevâî'nin kendisine tahsis ettiği İhlâsiye Hankâhı'nda yazmaya başlamıştır. *Ravzatü's-Safâ*'nın ilk cildinde tarihin faydaları, eserde faydalanılan kaynaklardan söz edildikten sonra yaratılıştan başlayarak peygamberlerin hayatı ve İslâmiyet'ten önceki İran tarihine yer verilmiştir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5261

Copy of the first volume of Sayyid Mīrhānd's (d. 672/1273) seven-volume prose history book in Persian, scribed in 979/1571

Persian, Ta'līq
315x195-240x130 mm, I+260+I folios, 26 lines
Paper, ink, gold, green, orange, blue, yellow, white, red, pink opaque pigment, leather

This copy of the first volume of Sayyid Mīrhānd's *Rawdat al-Safā* is written in *ta'līq* script using black ink on chickpea-coloured sized Eastern paper. The copy bears the *waqf* seal of Bezmiâlem Vâlide Sultan at the end with an endowment statement.

On folio 151[b] there is a miniature surrounded with a black rule-frame. In the miniature displaying the scene of the killing of the Prophet Zakariyyah; gold, dark green, blue, orange, red, yellow, white and pink colours are used to depict human figures, a tree, flower and saw. Inscriptions in the upper and lower sides of the miniature are written in *ta'līq* script using black ink. On folio 152[a] there is a text within gold rule-frames written in black ink. The miniatures on folios 1[b] and 2[a] are surrounded with illuminations.

Sayyid Mīrhānd started to write this work of general history in the Ikhlāsiya Dervish Lodge allocated to him by Navāī. In the first volume of *Rawdat al-Safā*, after mentioning the benefits of history and the sources used in the work, the author delves into the life of the prophets starting from the creation of mankind and the history of Iran before Islam.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5261

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5261, 151[b]

40 Mevâhib-i Aliyye
Mawāhib-i ʻAliyya

Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin (ö. 910/1505) kaleme aldığı muhtasar tefsiri *Mevâhib-i Aliyye*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen tezyinatlı nüshası

Farsça, Nesih
280x185-185x110 mm, I+539+I yaprak, 27 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, mavi, pembe, siyah, beyaz opak pigment, deri

Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin Farsça muhtasar tefsirinin bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın, siyah ve lacivert cetvellerle çevrilidir. Eserin başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve vakıf mührü vardır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formunda serlevha tezhibi yer almaktadır. Süsleme altın, lacivert, bordo ve siyah zemin üzerine altın, sarı, pembe, mavi, turuncu, beyaz ve siyah renkler kullanılarak rûmî ve hatayî grubu motifler ile bezenmiştir. Baş ve etek kısmında bulunan kitâbeler yeşil, lacivert cetveller ve zencirek bezemeli altın ara suyu ile çevrilidir. Fussilet sûresinin 42. âyetinin yazılı olduğu kitâbe yazıları, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle yazılmıştır. Muhtelif yapraklarda sûre başı süslemeleri bulunmaktadır. Yazı alanında altın bezemeli beyne's-sütûr vardır. Metnin iki tarafında altın ve yeşil renkli cetvellerle çevrelenmiş koltuk tezhipleri yer almaktadır. Serlevha sayfalarının tezyinatı lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

Kâşifî'nin, İran, Hindistan gibi ülkelerde çokça istinsah edilip Urduca ve Peştucaya da tercüme edilen *Mevâhib-i Aliyye* isimli muhtasar tefsiri sade ve akıcı bir üsluba sahiptir. Edebî ve tasavvufî yönüyle öne çıkan eserde hikâye, kıssa ve şiirlere de yer verilmiştir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 356

The illuminated manuscript of *Mawāhib-i ʻAliyya*, a concise Qur'ān exegesis written by Husayn Wā'iz-i Kashifī (d. 910/1505), was endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Persian, Naskh
280x185-185x110 mm, I+539+I folios, 27 lines
Paper, ink, golden, dark blue, orange, blue, pink, black and white opaque pigment, leather

This manuscript of Husayn Wā'iz-i Kashifī's concise commentary in Persian is copied in *naskh* in black and red ink on sized Eastern paper. Text panel is enclosed in gilded, black and navy blue frames. On the first and the last page, we see an endowment statement and an endowment seal belonging to Bezmiālem Vālide Sultan.

Folios 1[b] and 2[a] have a double-page frontispiece of two rectangular panel illuminations. Decorations display some *khatāyī* and *rūmī* motifs in golden, yellow, pink, blue, orange, black and white colours on a golden, dark blue, claret red and black ground. The inscriptions on the head and tail surrounded by green and dark blue rule-frames and a golden middling frame which itself is ornamented with a chain design. The inscription panel, in which the 42nd verse of Surah Fussilat is written, are penned in lead white ink on a golden ground. On various folios, there are some decorative works around sūrah headings. There are gilded interlinear cloudbands within the text panel. On both sides of the text, there are panel illuminations surrounded by golden and green rulers. The decoration of the headpiece is completed with navy blue needle stalks stalks (*tīgh/tığ*).

Kashifī's concise commentary named *Mawāhib-i ʻAliyya*, which has been frequently copied in countries such as Iran and India, and translated into Urdu and Pashto, has a simple and fluent style. The work, which stands out with its literary and mystical aspects, also includes stories, parables and poems.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 356

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 356, 1b-2a

41 el-Câmi‘u’s-Sahîh
al-Jāmi‘ al-Sahīh

Müslim’in (ö. 261/875) *el-Câmi‘u’s-Sahîh*’inin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
306x214-218x165 mm, I+331+I yaprak, 29 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, siyah, yeşil, lacivert, kahverengi, beyaz opak pigment, deri

el-Câmi‘u’s-Sahîh’in Yûsuf b. Ömer el-Kuraşî tarafından Rebîülevvel 748/Haziran 1347 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah, kırmızı ve altın mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

I^{b} ve 332^{a} sayfalarında iki ayrı şemse formu içerisinde Abdülmecid Hân’ın annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan’ın vakfiyesi ve mührü bulunmaktadır. 1^{a} sayfasında dikdörtgen form zahriye tezhibi vardır. Baş kısmında yer alan kitâbe yazısı lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak kûfî hattıyla yazılmıştır. Eserin isminin yazılı olduğu bu alan beyaz cetvel ile paftalara ayrılmış olup, lacivert ve kahverengi zemin üzerine altın, siyah ve açık yeşil renklerde rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Kitâbe altında yer alan bölümde müellifin adı lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak, koltuk yazıları ise siyah zemin üzerine altın mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Altın cetveller ile bölümlere ayrılan kısımda eserin bölüm başlıklarına yer verilmiş, buradaki başlıklar siyah mürekkep ile yazılmıştır.

İmam Müslim on beş yılda hazırladığı eserini tasnif ederken hocalarından rivâyet ettiği, sahihlik şartlarını taşıdığını belirttiği hadislerden dört bin kadarını seçmiş ve bu yönüyle hocası Buhârî’nin yolunu izlemiştir. Böylelikle Müslim’in *el-Câmi‘u’s-Sahîh*’i Buhâri’nin *Sahîh*’iyle birlikte hadis ilminin en temel iki kaynağından biri hâline gelmiştir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 844

Copy of Muslim’s (d. 261/875) *al-Jāmi‘ al-Sahīh*, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Arabic, Naskh
306x214-218x165 mm, I+331+I folios, 29 lines
Paper, ink, gold, black, green, navy blue, brown, white opaque pigment, leather

This copy of *al-Jāmi‘ al-Sahīh* is written in *naskh* script using black, red and gold ink on a cream-coloured, sized Eastern paper by Yūsuf b. Omar al-Qurashī in Rabī al-Awwal 748/June 1347.

On folios I^{b} and 332^{a}, there are the *waqf* statement and endowment seal of Bezmiālem Vālide Sultan, mother of Sultan Abdülmecid, on two separate medallions. Folio 1^{a} displays a rectangular frontispiece. The inscription on the upper side is written in *kūfic* script using lead white ink on a navy blue surface. The area where the title of the work is inscribed is divided into panels with white rule-frames and decorated with *rūmī* and *hatāyī* motifs in gold, black and light green colours on navy blue and brown backgrounds. In the section below the inscription panel, the name of the author is written on a navy blue background using lead white ink, and the inscriptions on the panels indicating the number of chapters in the work are written on a black background using gold ink. In the area that is divided into sections with golden rule-frames, the chapter headings in the work are given, and the headings here are written in black ink.

When composing his work, which he prepared in fifteen years, Imam Muslim selected about four thousand of the hadiths he narrated from his teachers and stated that they met the conditions of authenticity, and in this respect he followed the path of his teacher al-Bukhārī. Thus, Muslim’s *al-Jāmi‘ al-Sahīh* became one of the two most fundamental sources of hadīth together with Bukhāri’s *al-Sahīh*.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 844

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 844, 1ª

42 Şerhu'r-Risâleti'l-Kuşeyriyye ve Tercemesi
Sharh al-Risāla al-Kushayriyya and Its Translation

Seyyid Mehmed Tevfik Efendi'nin (ö. 1274/1858) Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın arzusu üzerine tercüme ettiği *Risâle-i Kuşeyrî*'nin birinci ve ikinci cildi

Türkçe, Nesih
300x205-195x115 mm, 258 yaprak, 19 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, yeşil, mor, sarı, pembe, beyaz, mavi opak pigment, deri

Tasavvufun temel klasiklerinden *Risâle-i Kuşeyrî*'nin izahlı tercümesi olan eser, koyu krem rengi odun kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmış, yazı alanı altın ve kırmızı renkli cetvel ile çevrelenmiştir. Eserin cildi özgündür. Nüshanın başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve mührü bulunmaktadır.

Eserin 1[b] sayfasında unvan tezhibi yer almaktadır. Barok-Rokoko tarzında olan süsleme altın ve sarı zemin üzerine yeşil, mor, pembe, beyaz, mavi renkler kullanılarak vazo ve bitkisel motifler ile bezenmiştir. Altın zemin üzerine iğne perdahı ile üç nokta süslemesi vardır. Yazı alanının etrafı altın cetvel ile çevrelenmiş olup satır araları duraklıdır. 1[b] ve 2[a] sayfalarında bulunan kenar suyu süslemesi altın kullanılarak hatâyî grubu motifler ile halkârî tekniğinde bezenmiştir.

Abdülkerim el-Kuşeyrî'nin (ö. 465/1072) kaleme aldığı ve devrinde mûteber bir müracaat kaynağı olarak kabul edilen 83 mutasavvıfın hayatı ve menkıbeleriyle tasavvufa dair ıstılahların tarifini yaptığı *er-Risâle* isimli eseri, Dâru'l-Mesnevî Tekkesi şeyhi Murad Molla'nın (ö. 1264/1848) müridlerinden Seyyid Mehmed Tevfik Efendi tarafından Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın arzusu üzerine tercüme ve şerh edilmiştir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3303, 3304

The first and second volumes of Seyyid Mehmed Tevfik Efendi's (d. 1274/1858) *Risāla-i Kushayrī* which he translated upon the request of Bezmiālem Vālide Sultan

Turkish, Naskh
300x205-195x115 mm, 258 folios, 19 lines
Paper, ink, gold, green, purple, yellow, pink, white, blue opaque pigment, leather

The work, which is an annotated translation of *Risāla-i Kushayrī*, one of the basic classics of Sufism, is written in *naskh* script using black and red ink on dark cream-coloured wood paper, and the writing area is surrounded by gold and red coloured rule-frames. The binding is original to the codex. The copy bears the *waqf* seal of Bezmiālem Vālide Sultan at the beginning and the end with an endowment statement.

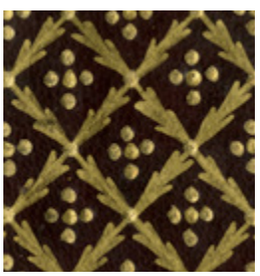
On folio 1[b] there is a title-piece. The Baroque-Rococo style ornament is decorated with vase and floral motifs using green, purple, pink, white and blue colours on gold and yellow surfaces. A three-dot decoration is made with needlework on a golden background. The text area is surrounded with gold rule-frames and there are rosettes in between sentences. The outer border ornament on folios 1[b] and 2[a] is decorated with *khatāyī* motifs using gold in *halkār* technique.

Abdulkarim al-Qushayrī's (d. 465/1072) *al-Risāla*, which is accepted as an authoritative source of reference in his time, in which he describes the lives and legends of 83 Sufis and the terms related to Sufism, was translated and commented by Seyyid Mehmed Tevfik Efendi, one of the disciples of Murad Molla (d. 1264/1848), the sheikh of Dār al-Mathnawī Dervish Lodge, upon the request of Bezmiālem Vālide Sultan.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3303, 3304

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3303, 1b-2a

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3304, 1b-2a

43 Ma‘rifetnâme
Ma‘rifat-nāmah

Erzurumlu İbrâhim Hakkı’nın ansiklopedik eseri *Ma‘rifetnâme*’nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
305x180-200x100 mm, XIII+364+II yaprak, 37 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, siyah, beyaz, mavi, kırmızı, pembe opak pigment, deri

Tasavvuf ve ahlâk ilminin başlıca mevzularını ele alan *Ma‘rifetnâme*’nin Erzurumlu İbrâhim Hakkı’nın hocası ve mürşidi olan İsmail Fakirullah’ın (ö. 1147/1734) müritlerinden Hakkı b. Cafer tarafından istinsah edilen bu nüshası, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Kızıl kahverengi cilde sahip olan nüsha, sertâblı ve mikleplidir. Kapaklarda altın şemse ve zencirek süsleme vardır.

Eserin 114[b] ve 115[a] sayfalarında karşılıklı altın cetvel ile çevrelenmiş daire formunda dünya haritaları çizimi yer almaktadır. Haritalar sarı zemin üzerine siyah, mavi, beyaz, kırmızı ve pembe renkler kullanılarak çizilmiştir.

Astronomi, coğrafya gibi alanlarda devrindeki yeni gelişmelerden haberdar olduğu anlaşılan Erzurumlu İbrâhim Hakkı’nın *Ma‘rifetnâme*’si tasavvuf, ahlâk, kelâm ve fıkıh gibi ilimlerle aritmetik, geometri, astronomi, fizyoloji ve psikoloji gibi pek çok alanda bilgileri ihtiva eden ansiklopedik bir eserdir. Mukaddimeden önceki “Sebeb-i Telif” bölümünde Erzurumlu İbrâhim Hakkı, pek çok ilme değinmesine rağmen eserin asıl konusunun Hakk’ı bilmek olarak özetlenebilecek “mârifet” ilmi olduğu vurgusunu yapmıştır. Ona göre asıl hakikat, tüm bu ilimler neticesinde Allah’ı bulmak olmalıdır.

YEK, Beyazıt YEK, Umumi 3487

Manuscript of Erzurumlu İbrāhim Hakkı’s encyclopedic work titled *Ma‘rifat-nāmah* endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

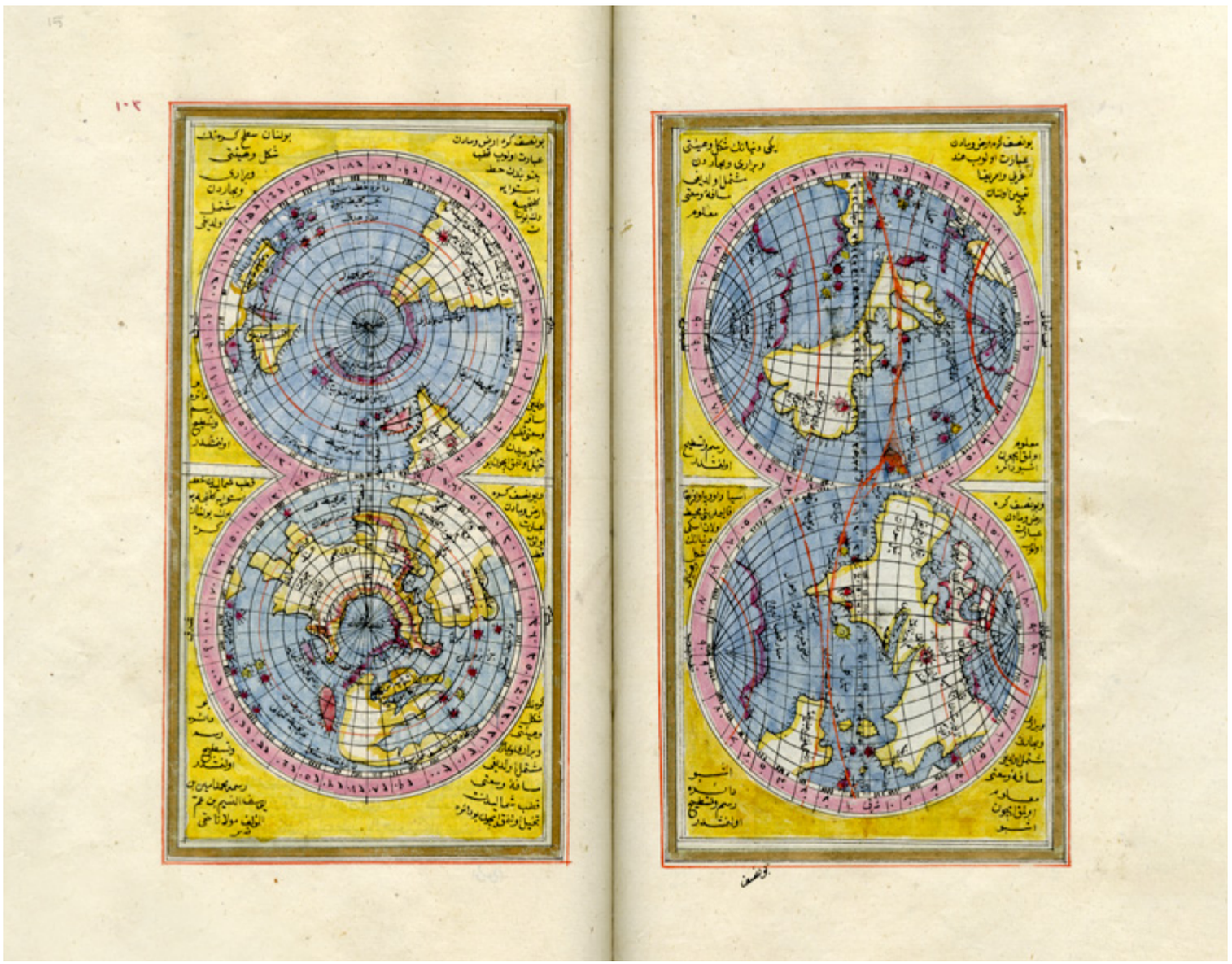
Arabic, Naskh
305x180-200x100 mm, XIII+364+II folios, 37 lines
Paper, ink, gold, black, white, blue, red, pink opaque pigment, leather

Ma‘rifat-nāmah is a work by Erzurumlu İbrāhim Hakkı dealing with the central topics in the fields of *tasawwuf* (Sufism) and ethics. This particular manuscript, copied by Hakkı b. Cafer, one of the followers of his teacher and mentor İsmail Fakirullah (d. 1147/1734) is written on sized European paper using black and red ink in *naskh* script. Its reddish-brown binding includes a fore-edge and envelope flap. The covers are decorated with golden center-pieces and interlaced borders.

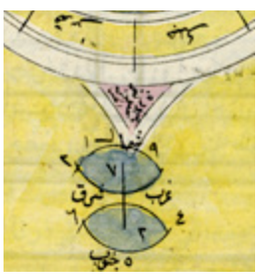
Pages 114[b] and 115[a] contain world maps in circular shape, surrounded by golden rule-borders. The maps are drawn on a yellow ground using black, blue, white, red and pink colours.

It is clear that Erzurumlu İbrāhim Hakkı was aware of the progress made during his time in sciences like astronomy and geography. His work *Ma‘rifat-nāmah* is a book of encyclopedic nature, containing information on many fields like arithmetic, geometry, astronomy, physiology, psychology, theology and ethics alongside *tasawwuf*. In the “reason for authoring” section prior to the introduction, Erzurumlu İbrāhim Hakkı states that although the book touches upon many sciences, the main objective is ‘*ma‘rifah*’, which can be summarized as knowledge of the Creator. According to him, the most vital truth after studying all these matters should be finding Allah.

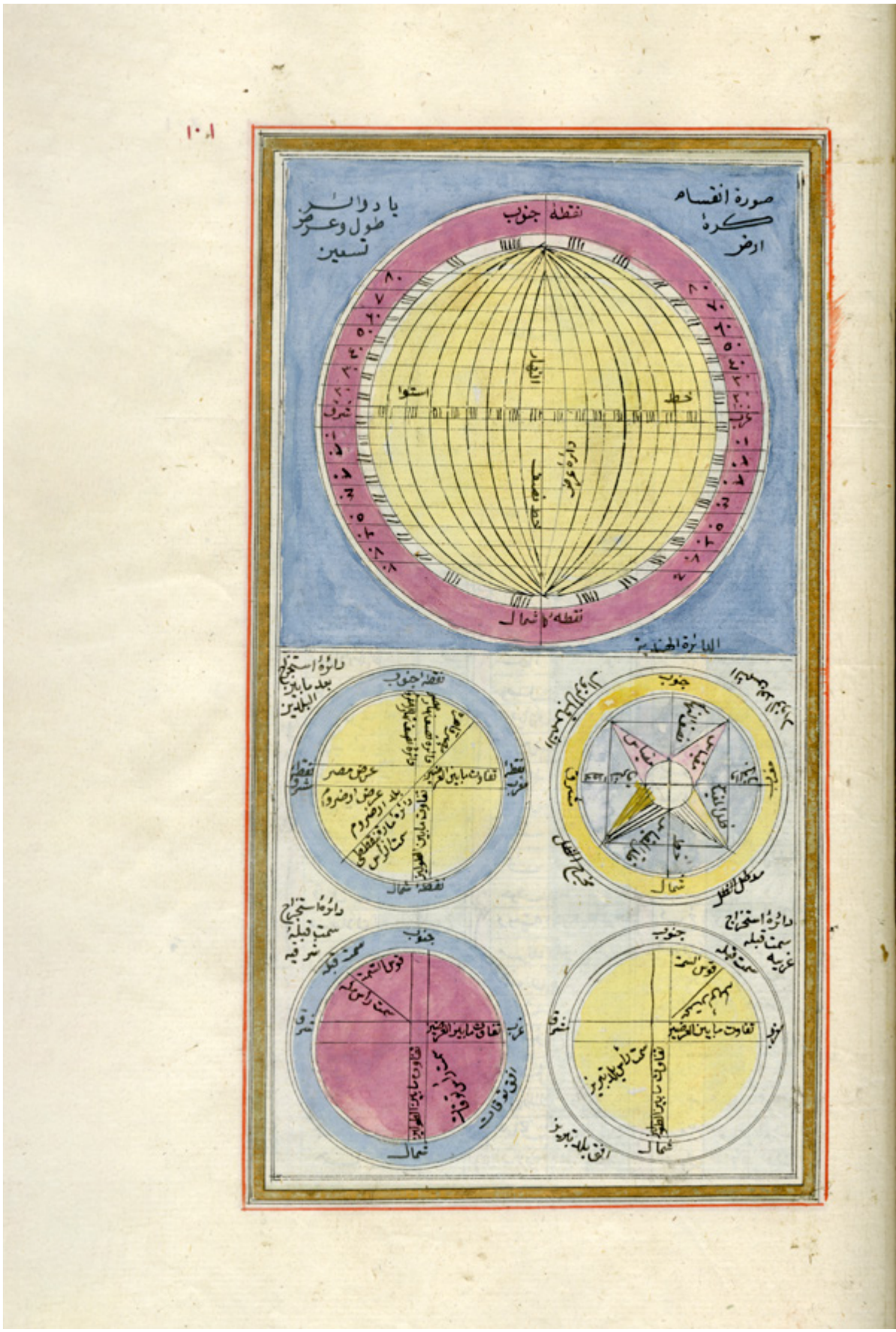
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3487

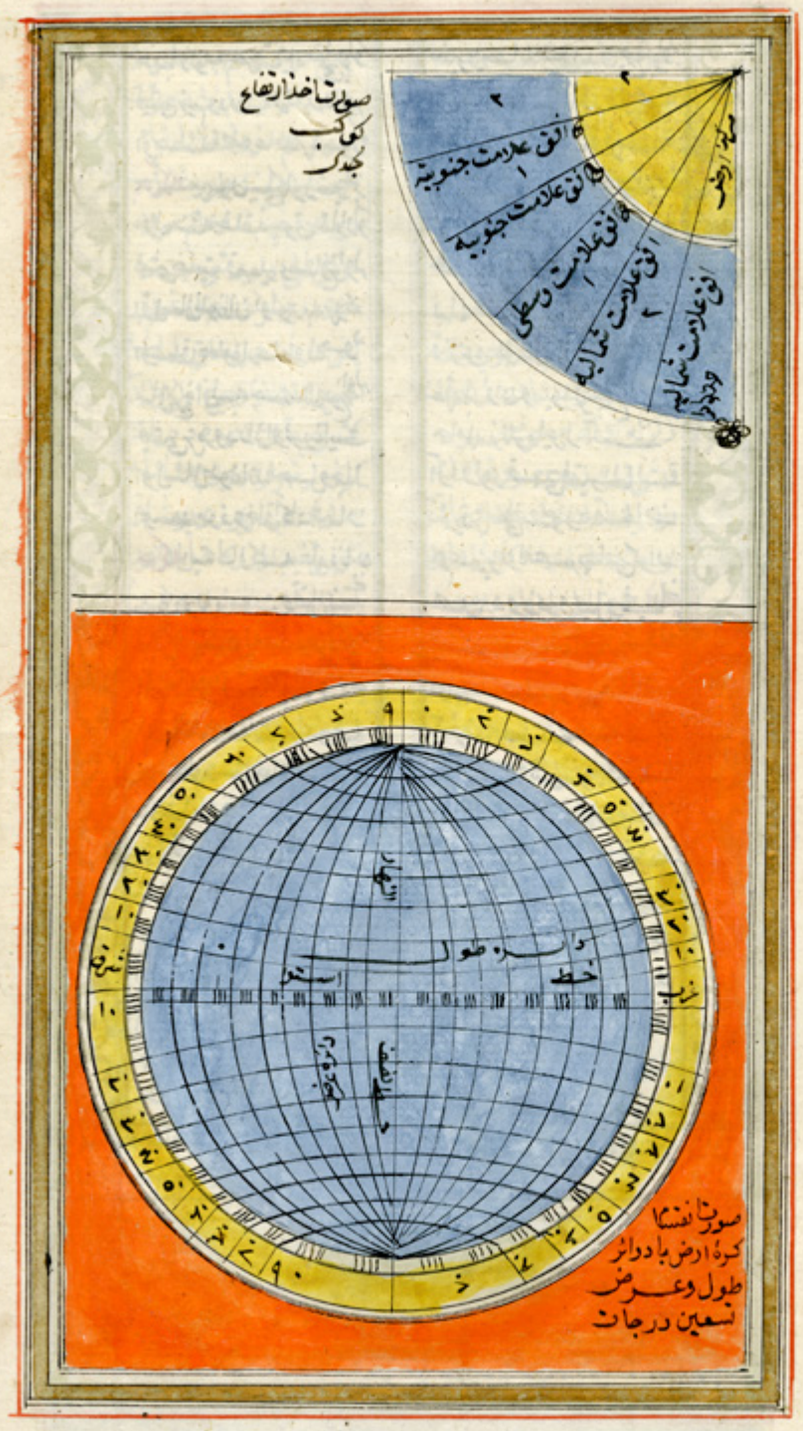

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3487, 114b-115a

صورة اقسام كرة ارض
با دوائر طول وعرض تسعين
نقطه جنوب
نقطه شمال
استوا
خط نصف النهار
دائرة عرض
الدائرة الهندية
دائرة استخراج سمت قبله
دائرة استخراج سمت قبله غربيه
دائرة استخراج سمت قبله شرقيه
جنوب
شمال

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3487, 100b-101a

44 Mesnevî-i Ma‘nevî
Mathnawī Ma‘nawī

Mevlânâ’nın (ö. 672/1273) *Mesnevî* adlı eserinin Cemâziyelâhir 1018/Eylül 1609 tarihinde istinsah edilen minyatürlü nüshası

Farsça, Nesta‘lîk
154x240x43 mm, 303 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, opak ve şeffaf pigmentler

İlhamını Kur’ân’dan alıp yaradılış sırrını arayan her câna hakikat ilminin kapılarını aralayan *Mesnevî*’nin bu nüshası âharlı, nohudî renk Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesta‘lîk hattıyla yazılmıştır. Dört sütun şeklinde düzenlenen yazı alanı zerefşân ile bezeli olup etrafı ve sütun araları altın, turuncu, mavi ve yeşil renkli cetvellerle çevrilidir.

On iki sayfasında karşılıklı unvan ve sayfa kenarı tezhibi bulunan nüshanın bölüm başı yazıları beyne’s-sütûr ve altın zemin üzerine hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Sayfa kenarlarında altın ve lacivert zemin üzerine vakvak üslûbunda bezemeler yapılmıştır. 73^{b}’de, dikdörtgen form içerisinde altın, yeşil, turuncu, mavi, beyaz, gri, kırmızı, kahverengi ve sarı renkler ile figür, hayvan, ağaç, bulut, kaya, çiçek ve su süslemelerinin yer aldığı bir minyatür vardır. 73^{b} ve 74^{a}’daki metinde satırlar beyne’s-sütûr ve altın zemin üzerine hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Sayfa kenarlarında altın ile halkâr tekniğinde bezeme mevcuttur. 1^{b}, 2^{a}, 17^{a}, 56^{b}, 96^{a}, 130^{a}, 159^{a}, 178^{a}, 209^{a}, 288^{a}, 302^{a} ve 303^{a} sayfaları minyatürlü olan nüshada müzehheb birçok sayfa vardır. Zahriye sayfasında Bezmiâlem Vâlide Sultan’ın vakıf mührü ve vakıf kaydı yer almaktadır.

Nüsha, mesnevi nazım şekliyle yazılmış 27.500 beyitten müteşekkil, İslâm kültür ve edebiyatının tesiri asırlar boyunca artarak devam eden en önemli edebî ve tasavvufî eserlerinden olan *Mesnevî*’nin altı cildini de muhtevîdir.

Beyazıt YEK, Beyazıt Umumi 3480

The copy of Mawlānā Rūmī’s (d. 672/1273) *Mathnawī* which was scribed in Jumādā al-Awwal 1018/ September 1609 and decorated with miniature art

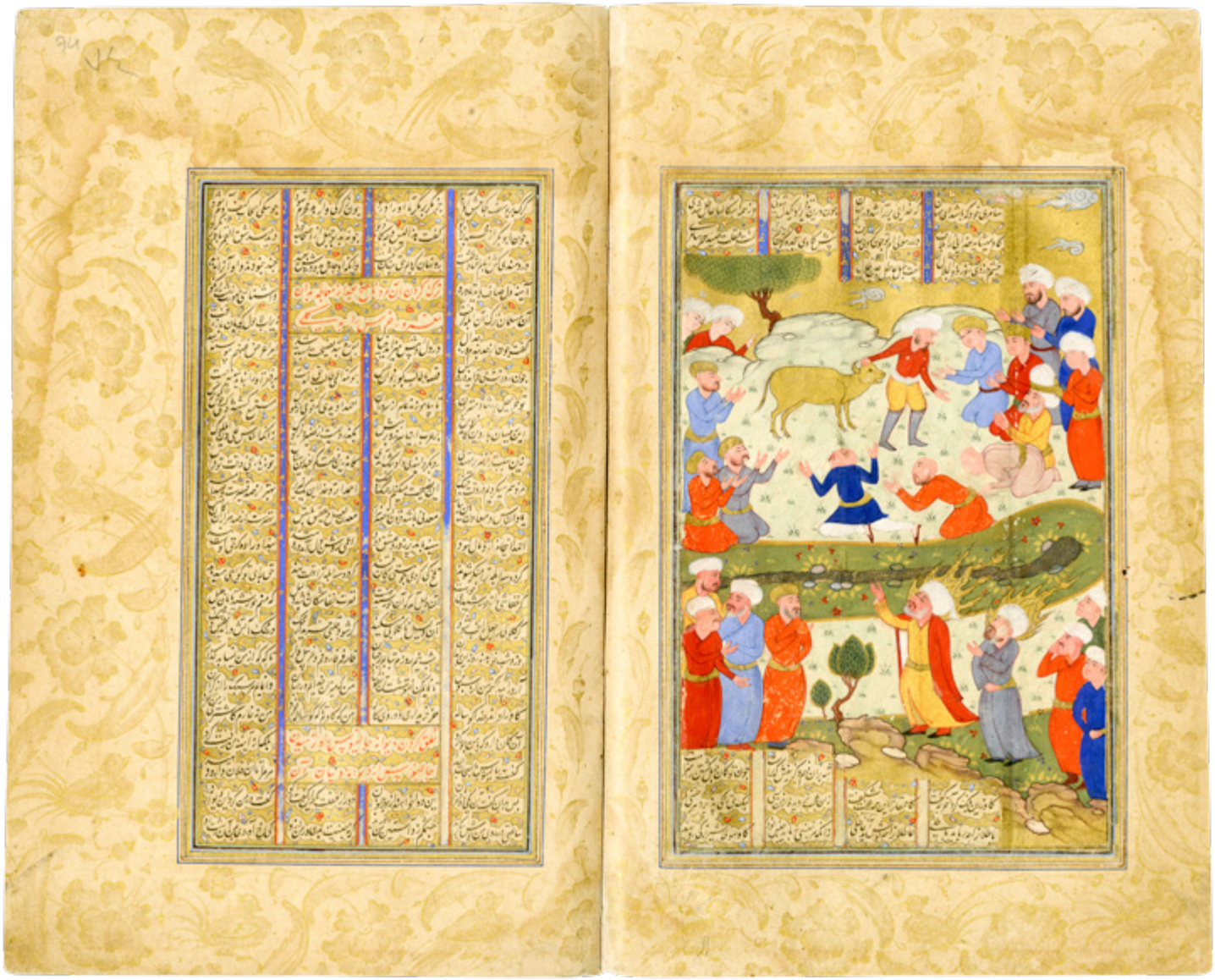
Persian, Nasta’līq
154x240x43 mm, 303 folios, 23 lines
Paper, ink, gold, opaque and transparent pigments

This copy of *Mathnawī*, a book that reveals the knowledge of truth in the light of Qur’ān to the ones who seek to discover the mysteries of creation, was written in *nasta’līq* script using black and red ink on chickpea-colored sized Eastern paper. The writing area, which is arranged in four columns, is decorated with gold-sprinkling and is surrounded by golden, orange, blue and green rule-frames around and between columns.

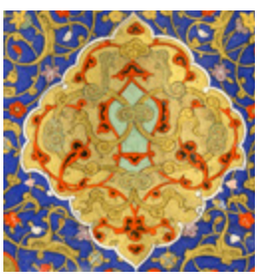
The copy has titlepiece and margin decorations on its twelve pages in which chapter headings are decorated with cloudbands and *khatāyī* motifs on a golden ground. *Waqwaq* style decorations are applied on gold and dark blue grounds on the margins of the pages. On folio 73^{b}, there is a miniature in rectangular form with gold, green, orange, blue, white, gray, red, brown and yellow colours and ornaments of figures, animals, trees, clouds, rocks, flowers and water. In the texts on 73^{b} and 74^{a}, the lines are decorated with interlinear cloudbands and *khatayi* motifs on a golden ground. There are decorations in *halkar* technique in gold on the page margins. There are many illuminated pages in the copy and the folios 1^{b}, 2^{a}, 17^{a}, 56^{b}, 96^{a}, 130^{a}, 159^{a}, 178^{a}, 209^{a}, 288^{a}, 302^{a} and 303^{a} include miniature art. On the title page, there is endowment statement and seal impressions of Bezmiālem Vālide Sultan.

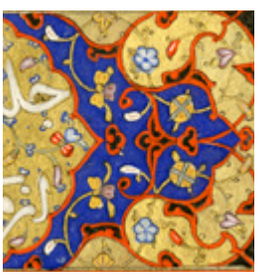
The copy contains six volumes of *Mathnawī*, one of the most important literary and mystical works of the Islamic culture and literature, which is composed of 27500 couplets written in mathnawi form.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Beyazıt Umumi 3480

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3480, 73b-74a

45 eş-Şifâ
al-Shifā

İbn Sînâ'nın (ö. 1037/428) mantık, fizik, matematik ve metafizik ilimlerine dair konuları ele aldığı *eş-Şifâ*'nın Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
165x265-160x260 mm., I+658+II yaprak, 35 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, mavi, eflatun, siyah, yeşil, beyaz, pembe opak pigment, deri

İbn Sînâ'nın 22 kitaptan müteşekkil kapsamlı külliyâtı *eş-Şifâ*'nın bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı tahrirli altın cetvelle çevrelenmiştir. Nüshanın 1[a] sayfasında Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın vakıf mührü vardır.

Eserin 1[b] ve 2[a] sayfalarında karşılıklı dikdörtgen formda serlevha tezhibi yer almaktadır. Baş ve etek kısmında bulunan kitâbe yazılarında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile eserin ve müellif İbn Sînâ'nın ismi yazılmıştır. Yazıların etrafı altın ve lacivert zemin üzerine altın, turuncu, mavi, eflatun, siyah ve yeşil renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Yazı alanının etrafı lacivert renkli cetvel ile çevrilidir. Cetvele bitişik olan dış pervaz altın ve lacivert zemin üzerine altın, turuncu, mavi, beyaz ve pembe renkler kullanılarak rûmî ve hâtayî grubu motifler ile bezenmiştir. Süsleme lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır.

İlk İslâm filozoflarından İbn Sînâ'nın, öğrencisi ve arkadaşı Abdülvâhid el-Cüzcânî'nin isteği üzerine kaleme aldığı, konuların tertibinde Yeni-Eflatuncu ve Aristocu şerh geleneğini takip ettiği *eş-Şifâ*'nın meseleleri ele alış biçimi özgündür. Müellifin ahlâk, siyaset ve nübüvvet gibi konulara da değindiği bu kapsamlı felsefe külliyatı, felsefenin tüm meselelerini bir başka kaynağa ihtiyaç duymaksızın bir arada bulabilme imkânı vermesiyle dikkat çekmektedir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3966

The manuscript of *al-Shifā*, in which Ibn Sīnā (d. 1037/428) discusses the subjects of logic, physics, mathematics and metaphysics, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Arabic, Naskh
165x265-160x260 mm., I+658+II folios, 35 lines
Paper, ink, golden, dark blue, blue, lilac, black, green, white, pink opaque pigment, leather

The manuscript of Ibn Sīnā's comprehensive collection *al-Shifā*, consisting of 22 books, is written in *naskh* script in black and red ink, on a sized cream-coloured Eastern paper. Text panel is enclosed in outlined and golden frames. On folio 1[a], there is an endowment seal belonging to Bezmiālem Vālide Sultan.

Folios 1[b] and 2[a] have a double-page frontispiece consisting of two rectangular panel illuminations. In the inscriptions on the head and tail, the name of the work and the author, Ibn Sīnā, is penned in lead white ink on a golden ground. The surroundings of these inscriptions is ornamented with *khatāyī* and *rūmī* motifs in gold, orange, blue, purple, black and green colours, on a golden and dark blue ground. Text panel is enclosed in dark blue frames. The framing lines adjacent to the frames are decorated with *khatāyī* and *rūmī* motifs in gold, orange, blue, blue and pink colours, on a golden and dark blue ground. Decoration is completed with dark blue coloured vertical stalks.

Composed by Ibn Sīnā, who is also known as Avicenna, one of the first Islamic philosophers, upon the request of his student and friend 'Abd al-Wāhid al-Juzjānī, and in which he followed the Neo-Platonic and Aristotelian commentary tradition in the arrangement of the topics, *al-Shifā*'s approach to issues is unique. This comprehensive philosophical corpus, in which the author also touches upon ethics, politics, and prophethood, attracts attention by offering an opportunity to find all the issues of philosophy together without the need for another source.

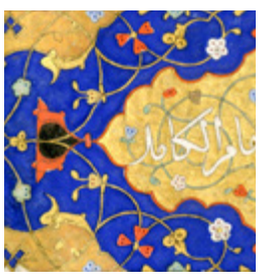
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3966

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3966, 1b-2a

♦ TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3966, Kapak içi / *Inside cover*

46 Dîvân
Dīwān

Kemâl-i Hucendî'nin (ö. 803/1401) *Dîvân*'ının 885/1480 tarihinde istinsah edilen ve Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Ta'lik
245x135-150x75 mm, 274 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert opak pigment, deri

Kemâl-i Hucendî'ye ait *Dîvân*'ın bu nüshası Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı çift sütun olarak düzenlenmiş, sütunlar ve başlıklar birbirinden tahrirli cetvellerle ayrılmıştır.

Eserin 1^b ve 2^a sayfasında karşılıklı tam sayfa dikdörtgen formunda zahriye tezhibi yer almaktadır. Bezemenin merkezinde bulunan lacivert cetvel ile çevreli daire formları altın ile tezyin edilmiştir. Altın cetveller ile çevrelenen dikdörtgen formun içi ve sayfa kenarlarında bulunan kenar suyu tezhipleri altın ve lacivert renk kullanılarak hatâyî grubu motifler, hayvan tasvirleri ise halkâr tekniğiyle bezenmiştir. 1^b-2^a sayfalarında zeminin tamamı halkâr tekniği uygulanmış bitkisel motiflerle bezelidir. 2^b-3^a'da karşılıklı serlavha tezhibi, 1^a-103^a-174^b-175 sayfalarında minyatür vardır. Nüshanın başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait 1266 tarihli vakıf kaydı ve 1256 tarihli vakıf mührü mevcuttur.

Genellikle gazel, kıt'a ve rubâîlerden oluşan Kemâl-i Hucendî'nin dîvânı, sekiz bine yakın beyit ihtiva etmektedir. Gazellerinde daha çok Sa'dî-yi Şîrâzî ve Hümâm-ı Tebrîzî'nin tesirleri görülür.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5679

The manuscript of Kamāl Khujandī's *Dīwān*, which was copied in 885/1480 and endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

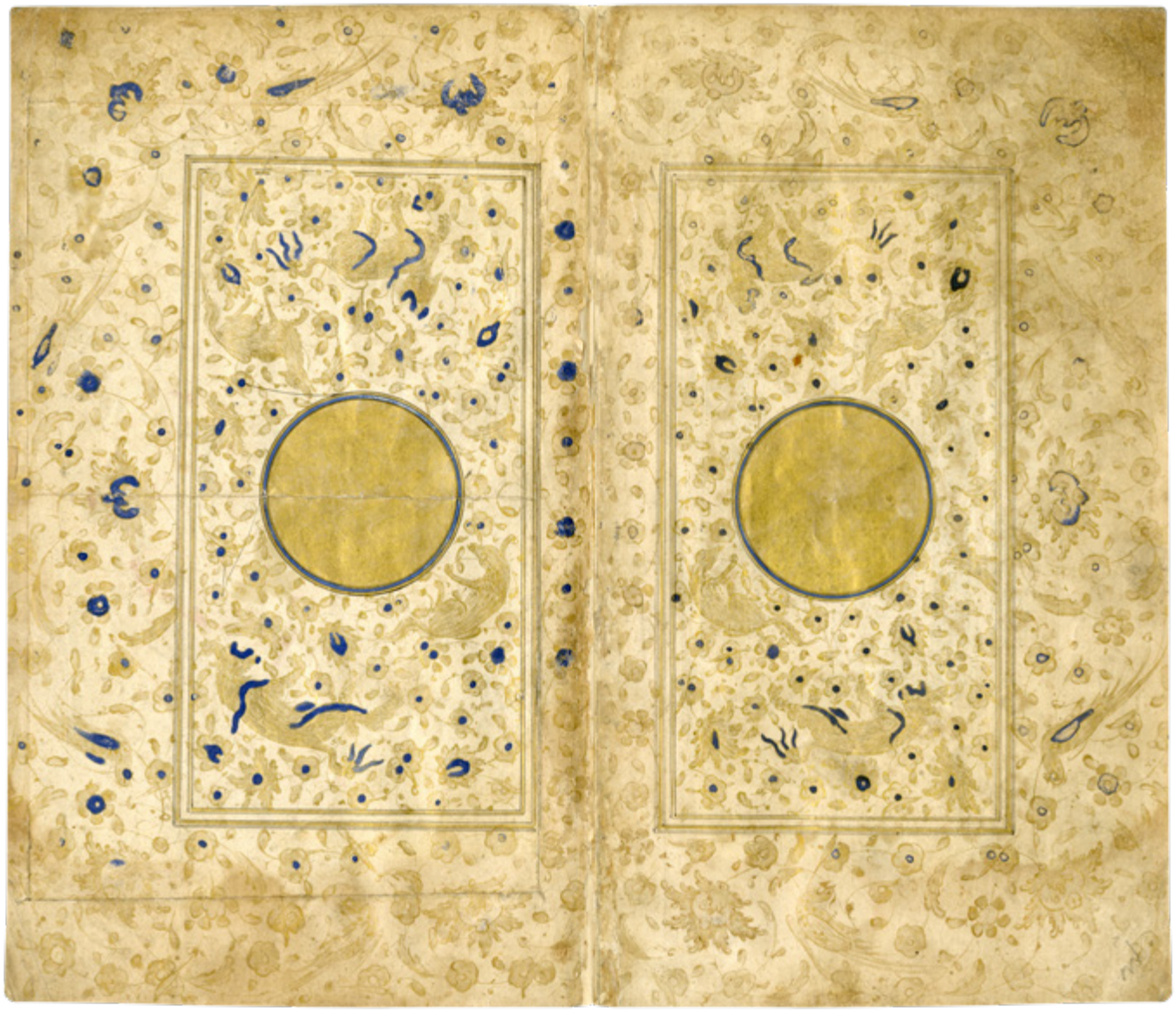
Persian, Ta'līq
245x135-150x75 mm, 274 folios, 15 lines
Paper, ink, golden, dark blue opaque pigment, leather

The manuscript of the *Dīwān* by Kamāl Khujandī is copied in *ta'liq* script in black ink on Eastern paper. The text panel is arranged in double columns; the columns and headings are separated from each other by outlined rulers.

Folios 1^b and 2^a have a double-page frontispiece consisted of two rectangular panel illuminations. The circle forms in the centre of the ornament, surrounded by dark blue rulers, are decorated with gold. The interior of the rectangular form surrounded by golden rulers and the border decorations on the page edges are decorated with *khatayī* motifs in gold and dark blue colours, while the animal depictions are decorated in the gilding (*halkār*) technique. On folios 1^b and 2^a, the entire ground is decorated with floral motifs made in gilding technique. Folios 2^b and 3^a reveal a headpiece illumination, and folios 1^a, 103^a, 174^b and 175 have miniature paintings. At the first and the last papers of the manuscript, there is the endowment statement dated 1266 and an endowment seal dated 1256, both of which is belonging to Bezmiālem Vālide Sultan.

Kamāl Khujandī's *Dīwān*, which generally consists of *ghazal*s, *kıt'a*s (stanzas) and *rubāī*s (quatrain) contains nearly eight thousand couplets. It can be said that Khujandī is influenced by Sa'dī-i Shīrāzī and Humām-ı Tabrīzī in writing his *ghazal*s.

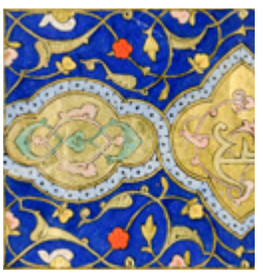
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5679

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5679, 1^{b}-2^{a}

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5679, 2b-3a

47 Dîvân
Dīwān

Örfî-i Şîrâzî'nin (ö. 999/1591) *Dîvân*'ının Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Ta'lik
225x125-155x65 mm, 264 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, beyaz, mavi, sarı, turuncu, eflatun opak pigment, deri

Örfî-i Şîrâzî'nin *Dîvân*'ının bu nüshası nohudî renk, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı çift sütun olarak tanzim edilmiş, sütunlar ile başlıklar birbirinden tahrirli cetvellerle ayrılmıştır.

Eserin 143[b] sayfasında unvan tezhibi vardır. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine altın, turuncu, mavi, eflatun, beyaz ve sarı renkler kullanılarak rûmî ve hatayî grubu motiflerle bezenmiştir. Başlık yazısı altın zemin üzerine üstübeç mürekkep ile yazılmıştır. Başlık kitâbesi ve süsleme alanı yeşil, kahverengi, siyah cetveller ve zencirek bezemeli altın ara suyu ile çevrilidir. Sayfa kenarlarında bulunan kenar suyu süslemesi, altın kullanılarak hatâyî grubu motifleri ile halkâr tekniğinde bezenmiştir. 1[a] ve 260'da Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait 1266 tarihli vakıf kaydı ve 1256 tarihli vakıf mührü mevcuttur.

Fars şiirinde *sebk-i hindî* üslûbunun ilk temsilcilerinden olan ve yazdığı kasidelerle şöhreti yayılan Örfî-i Şîrâzî'nin gazel, kaside, kıt'a, rubâî ve mesnevilerinden oluşan *Dîvân*'ı yaklaşık on dört bin beyiti ihtiva etmektedir.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5690

The manuscript of Orfī-i Shīrāzī's *Dīwān*, which was endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Persian, Ta'līq
225x125-155x65 mm, 264 folios, 15 lines
Paper, ink, golden, dark blue, white, blue, yellow, orange, purple opaque pigment, leather

The manuscript of the *Dīwān* by Orfī-i Shīrāzī is copied in *ta'līq* script in black ink, on a sized chickpea-coloured Eastern paper. The text panel is arranged in double columns; the columns and headings are separated from each other by outlined rulers.

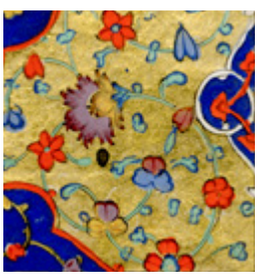
Folio 143[b] has a headpiece illumination. The illumination that placed on a golden and dark blue ground displays some *khatāyī* and *rūmī* motifs in golden, blue, purple, white and yellow colours. The headpiece is scribed in white lead ink, on a golden ground. The title inscription and ornamentation are surrounded by green, brown, black rulers and a golden middling panel which itself is ornamented with a chain design. Further, the outer border on the page edges is decorated with golden *khatāyī* motifs made in gilding (*halkār*) technique. Folios 1[a] and 260 include an endowment statement dated 1266 and an endowment seal dated 1256 belonging to Bezmiālem Vālide Sultan, mother of Sultan Abdülmecid.

The *Dīwān* of Orfī-i Shīrāzī, who was one of the first representatives of the new poetic style called *sabk-i hindī* in Persian poetry and whose fame spread with *qasida*s he wrote, contains approximately fourteen thousand couplets, consisting of *ghazal*s, *qasida*s, *kıt'a*s, *rubaī*s and *masnawī*s.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5690

TYEK, Beyazit YEK, Umumi 5690, 143^{b}-144^{a}

48 Hamse-i Nizâmî
Khamsah-i Nizāmī

Nizâmî-i Gencevî'nin *Penç Genc* olarak da bilinen *Hamse*'sinin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen minyatürlü nüshası

Farsça, Ta'lik
315x195-190x100 mm, I+1-32 yaprak, 19 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, beyaz, turuncu, kahverengi, sarı, yeşil, siyah opak pigment, deri

Hamse-i Nizâmî'nin çok sayıda minyatür ihtiva eden bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve lacivert mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı dört sütun olarak düzenlenmiş ve sütunlar birbirinden tahrirli cetvellerle ayrılmıştır. Bu sütunlar altın, kırmızı ve siyah cetvellerle çevrelenmiştir. Eserin başında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı ve vakıf mührü bulunmaktadır.

214[b] sayfasında altın cetvel ile çevrelenmiş dikdörtgen formunda minyatür vardır. Bu minyatürde Sâsânî hükümdarı Behrâm-ı Gûr'un hayatı, av ve aşk maceralarını konu alan *Heft Peyker*'den Behrâm'ın kızıl kümbete yerleşmesi tasvir edilmektedir. Minyatürde altın, turuncu, kırmızı, pembe, lacivert, siyah, beyaz, mavi ve yeşil renkler kullanılarak iç mekân, obje, çiçek, kadın ve erkek figürleri işlenmiştir. 215[a] da ise ana metin dört sütun olarak düzenlenmiş formda, cetvel içerisinde ta'lik hattıyla yer almaktadır.

Fars edebiyatında hamse sahibi ilk şair olan ve mesnevi formunda anlattığı hikâyeleriyle ustalığını sergileyen Nizâmî-i Gencevî'nin *Hamse*'si şu mesnevilerden oluşmaktadır: *Mahzenü'l-Esrâr, Hüsrev ü Şîrîn, Leylâ vü Mecnûn, Heft Peyker* ve *İskendernâme.*

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5710

Manuscript of Nizāmī-i Ganjawī's *Khamsah*, also known as *Panj Ganj*, containing miniatures, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Persian, Ta'līq
315x195-190x100 mm, I+1-32 folios, 19 lines
Paper, ink, gold, navy blue, white, orange, brown, yellow, green, black opaque pigment, leather

This manuscript of *Khamsah-i Nizāmī* containing various miniature drawings, was written on cream-coloured, sized Eastern paper using black and navy-blue ink in *ta'līq* script. The text panel is divided into four columns with outlined rule-borders separating them. These columns are surrounded by gold, red and black rule-borders. At the beginning and end of this work, there is the endowment statement and seal belonging to Bezmiâlem Vālide Sultan.

Page 214[b] includes a rectangular miniature drawing framed by golden rule-borders. The drawing illustrates Bahram Gur visiting the red dome, a scene from the epic *Haft Paykar*, a tale about Bahram's life and his adventures in hunting and love. Gold, orange, red, pink, navy, black, white, blue and green colours were used for drawing the interior space, objects, flowers and male and female figures. Page 215[a] contains the main text written in *ta'līq* script, arranged in four columns and separated with rule-borders.

Nizāmī-i Ganjawī was the first poet in Persian literature to compose a *khamsa* (quintet). His *Khamsah* consisting of five stories in *mathnawī* form is a display of his expertise. The five *mathnawīs* are: *Makhzan al-Asrār*, *Khosrow and Shirin*, *Layla and Majnun*, *Haft Paykar and Iskendernāmah.*

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5710

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5710, 214b

49 Zafernâme
Zafar-nāma

Şerefeddin Alî Yezdî'nin (ö. 858/1454) Timur devrini anlatan eseri *Zafernâme*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Farsça, Nesih
357x220-270x150 mm, 903 sayfa, 22 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, beyaz, turuncu, lacivert, mor opak pigment, deri

Timur devriyle alâkalı en mûteber kaynaklardan biri olan *Zafernâme*'nin bu nüshası, âharlı Doğu kâğıdı üzerine nesih hattıyla yazılmıştır.

Eserin 77^{b} sayfasında unvan tezhibi yer almaktadır. Süsleme altın ve mavi zemin üzerine altın, beyaz, turuncu, mor ve mavi renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezemenin etrafı siyah renkli cetvel ile çevrilidir. Başlık yazısı mavi zemin üzerine üstübeç mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Süsleme altın ve lacivert renkli tığ ile tamamlanmıştır. 77^{b} ve 78^{a} sayfalarındaki yazı alanlarında beyne's-sütûr ve durak bezemeleri bulunmaktadır. Sayfa kenarlarında yer alan kenar suyu tezhipleri, altın ve kırmızı renkler kullanılarak halkâr tekniğinde hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. 1^{b}-2^{a} ve 77^{b}-78^{a} sayfalarının tamamı halkâr tekniğiyle bezenmiş ve yazılar beyne's-sütûrludur. 1^{a} ve 902^{a}'da Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait 1266 tarihli vakıf kaydı ve 1256 tarihli vakıf mührü mevcuttur.

Zafernâme, Şerefeddin Ali Yezdî tarafından Mirza İbrâhim Sultan'ın isteği üzerine dört yıllık bir çalışmanın ardından 828/1425'te tamamlanmıştır. Müellif *Zafernâme*'yi Mirza İbrâhim Sultan'ın toplattığı bilgiler, derlediği çeşitli kayıtlar ile büyük ölçüde Nizâmeddîn-i Şâmî'nin *Zafernâme*'sinden yararlanarak kaleme almıştır. Sanatlı bir nesirle yazılan eser, üslûbuyla da öne çıkmaktadır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 4975

The manuscript of *Zafar-nāma*, a work on the Timurids written by Sharaf al-Dīn 'Alī Yazdī (d. 858/1454), endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Persian, Naskh
357x220-270x150 mm, 903 pages, 22 lines
Paper, ink, gold, blue, white, orange, navy blue, purple opaque pigment, leather

This copy of *Zafar-nāma*, one of the most notable works on the Timurids, is written in *naskh* script on sized Eastern paper.

There is a titlepiece on page 77^{b} and it is decorated with *khatāyī* motifs using golden, white, orange, purple and blue colours on golden and blue ground. The decoration is enclosed in black rule-frames. The inscription on the titlepiece is written in lead white ink on a blue ground while the illumination is finished with golden and navy blue stalks (*tīgh/tığ*). The text panels on pages 77^{b} and 78^{a} has cloudbands and illuminated verse markers. Border decorations on the margins of these pages have *khatāyī* motifs made of *halkār* technique in golden and red colours. Pages 1^{b}-2^{a} and 77^{b}-78^{a} are all decorated using *halkār* technique while the text panels are ornamented with cloudbands. On pages 1^{a} and 902^{a}, there is a *waqf* (endowment) statement, dated 1266, and a *waqf* seal impression, dated 1256, of Sultan Abdülmecid's mother Bezmiālem Vālide Sultan.

Zafar-nāma was completed in 828/1425 following four years of effort by Sharaf al-Dīn 'Alī Yazdī upon the order of Mirza Ibrāhim Sultan. The author wrote his work using information provided by Mirza Ibrāhim Sultan, various notes that he compiled, and, most notably, Nizām al-Dīn al-Shāmī's *Zafar-nāma*. Written in an artful prose, the work stands out with its literary style.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 4975

TYEK, Beyazit YEK, Umumi 4975, 77b

50 Terceme-i Enîsü'l-Münkatı'în ilâ İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn

Tarjama-i Anīs al-Munqatı'īn ilā 'Ibādati Rabb al-'Ālamīn

Antalyalı Ali Halife'nin (1065/1655'den sonra) Turhan Vâlide Sultan'ın isteği üzerine tercüme ettiği eserin Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı nüshası

Türkçe, Nesih
258x165-197x114 mm, 248 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, açık yeşil, bordo opak pigment, deri

Muâfâ b. İsmâil'in üç yüz hadîs-i şerif ile üç yüz hikâyeyi bir araya getirdiği *Enîsü'l-Münkatı'în İlâ İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn* isimli eserinin Antalyalı Ali Halife tarafından yapılan tercümesi olan eser, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmış, yazı alanı altın ve yeşil renkli cetvellerle çevrelenmiştir. Eserin cildi özgündür.

1[b] sayfasında unvan tezhibi yer almaktadır. Süsleme kâğıt zemin üzerine altın, yeşil ve bordo renkler kullanılarak rûmî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezeme yeşil renkli tığ ile tamamlanmıştır. Süsleme alanı altın ve bordo renkli cetvellerle çevrilidir. Metinde siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmış olup satır aralarında altın ile bezeli duraklar bulunmaktadır.

Hayatı hakkında kaynaklarda yeterince bilgi bulunmayan Antalyalı Ali Halife eserin telif sebebi olarak mukaddimesinde şöyle demektedir: *Devletlü, Saadetlü Vâlide Sultan Hazretlerinin dahi yümn-i teveccühleri ve meyl-i hâtırları olmagın ol kitâbın lisân-ı Türkî-i âsânla tercüme olunması için bu bendelerine işâret-i aliyye buyurdular.* IV. Mehmed döneminde yaşayan ve *Şifâü'l-Mü'min* isimli eserini Sultan IV. Mehmed'e sunduğu kaynaklarda bildirilen Ali Halife'nin IV. Mehmed'in vâlidesi Turhan Vâlide Sultan'ın isteği üzerine tercüme ettiği bu eser, sonraki dönemde bir başka vâlide sultanın (Bezmiâlem) vakfettiği kitaplar arasında yerini almıştır.

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1426

The copy of the work translated by Antalyalı Ali Halife (d. after 1065/1655) upon the request of Turhan Vālide Sultan, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Turkish, Naskh
258x165-197x114 mm, 248 folios, 15 lines
Paper, ink, gold, light green, burgundy opaque pigment, leather

The work, which is the translation of Muāfā b. Ismâil's *Anīs al-Munqati'īn ilā 'Ibādati Rabb al-'Ālamīn*, in which he gathered three hundred hadiths and three hundred stories, is written in *naskh* script using black and red inks on cream-coloured Eastern paper, and the writing area is surrounded with gold and green coloured rule-frames. The binding is original to the codex.

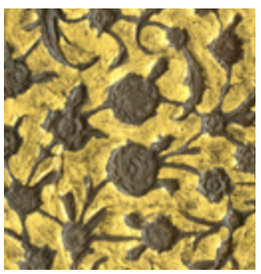
Folio 1[b] bears a titlepiece illumination that is decorated with *rūmī* motifs using gold, green and burgundy colours on a paper surface. The decoration is completed with green stalks and surrounded with gold and burgundy coloured rule-frames. Black and red inks are used in the text, with rosettes in between sentences decorated with gold.

Antalyalı Ali Halife, whose biography is not sufficiently covered in the sources, states the following in his introduction as the reason for the composition of the work: *With the intent and favour of her highness Vālide Sultan, they commanded this poor person to translate the book into simple Turkish.* Ali Halife, who lived during the reign of Mehmed IV and is reported in the sources to have presented his work entitled *Shifā' al-Mu'min* to Sultan Mehmed IV, translated this work upon the request of Turhan Vālide Sultan, mother of Mehmed IV, and in the following period, it took its place among the books endowed by another Vālide Sultan (Bezmiālem).

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1426

TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1426, 1b-2a

51 Manzum Mecmua
A Compilation of Texts Written in Verse

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı ve birtakım şiirler ile mukaddes mekânların minyatürlerini ihtiva eden Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı mecmua

Türkçe, Nesih
338x228-263x155 mm, 184 yaprak
Kâğıt, mürekkep, altın, gümüş, sarı, beyaz, mavi, yeşil, turuncu, siyah opak pigment, deri

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* isimli meşhur mevlidi ve başka birçok şiirden oluşan eser, Hattat Mustafa el-Kütâhî (ö. 1197/1783) tarafından krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin sonunda yer alan "Medh-i Resûl Aleyhisselam" başlıklı mensur kısmın hattatı Hakkâkzâde Mustafa Hilmi Efendi'dir (ö. 1268/1851). Eserin cildi özgündür. Nüshanın başında, 184[a] sayfasında ve sonunda Bezmiâlem Vâlide Sultan'a ait vakıf kaydı vardır.

Eserin 160[a] ile 181[b] sayfaları arasında mukaddes mekânların tasvirinin ağırlıkta olduğu çeşitli minyatürler bulunmaktadır. Bunlardan 177[b]-178[a] sayfalarında, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken konakladığı Kubâ'da inşa ettirdiği, inşaatında kendisinin de bizzat çalıştığı, İslâm tarihinde inşa edilen ilk mescid olarak kabul edilen Kubâ Mescidi ile Mescid-i Nebevî'nin minyatürleri vardır. Mimari yapılar ve peyzaj tasvirinin yer aldığı minyatürlerin süslemesinde altın, gümüş, sarı, mavi, beyaz, yeşil, turuncu ve siyah renkler kullanılmıştır. Minyatürlerin etrafı altın cetvellerle çevrilidir.

Eserde yer alan *Vesîletü'n-Necât*, *Destân-ı Geyik* ve *Kesik Baş Destânı* gibi bölümler, halk arasında meşhur olmuş, insanların dinî duygularını diri tutmak maksadıyla kaleme alınmış ve meclislerde okunagelmiş manzum eserlerdir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Galata Mevlevihanesi 76

A collection of works including Süleyman Çelebi's *Wasīla al-Najāt* and other poems as well as miniatures of holy places, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Turkish, Naskh
338x228-263x155 mm, 184 folios
Paper, ink, gold, silver, yellow, white, blue, green, orange, black opaque pigment, leather

The copy consisting of Süleyman Çelebi's famous *mawlid*-style work *Wasīla al-Najāt* and many other poetic works, is written by the scribe Mustafa al-Kutāhī (d. 1197/1783) in *naskh* script on cream-coloured sized European paper. The calligrapher of the last section written in prose titled "Madh-i Rasūl Alayhissalām" is Hakkākzāde Mustafa Hilmi Efendi (d. 1268/1851). The copy bears Bezmiālem Vālide Sultan's endowment statement at the beginning, on folio 184[a] and also at the end.

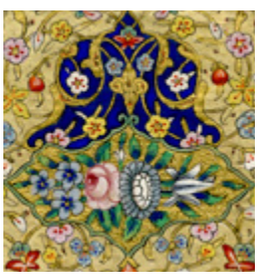
There are various miniatures between folios 160[a] and 181[b], mostly depicting sacred places. Folios 177[b]-178[a] display miniatures of Masjid al-Nabawī, as well as the Qubā' Masjid, the first masjid built in the history of Islam, which was built by the Prophet Muhammad in Qubā', where he stayed during his migration from Mecca to Medina, and he himself worked on its construction. Gold, silver, yellow, blue, white, green, orange and black colours were used in the decoration of miniatures depicting architectural structures and landscapes. The miniatures are surrounded with gold rule-frames.

The works written in verse in the copy such as *Wasīla al-Najāt* (Means of Salvation), *Destân-ı Geyik* (Story of the Deer) and *Kesik Baş Destânı* (Story of the Cut Off Head) are works written to keep people's religious feelings alive, which became famous among the people and have been read in assemblies.

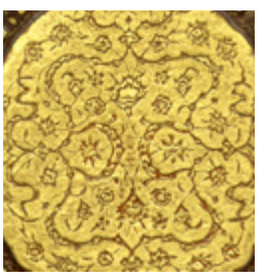
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Galata Mevlevihanesi 76

TYEK, Süleymaniye YEK, Galata Mevlevihanesi 76, 117b-118a

Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın Vakıf Kaydı / *The endowment statement of Bezmiālem Vālide Sultan*

Mülk-i şâh-ı cihân mehâbetlü kerâmetlü kudretlü şecaatlü rûhu'l-âlem Sultan Abdülmecid Han Efendimiz hazretlerinin vâlideleri Bezm-i âlem devletlü ismetlü kerametlü cemî'-i âleme merhametlü Vâlide Sultan aliyyetü'ş-şân efendimiz hazretlerinin bu Mevlüd'n-Nebî kendi kitablarıdır içinde nice ve nice zamanlar kıraat eylemek nasib müyesser eyle yâ rab yâ rab yâ rab bi-hürmeti Tâhâ ve Yâsîn ve bi-hürmeti seyyidi'l-enbiyâi ve'l-mürselîn âmîn.

This Mevlüd'n-Nebî, the mothers of our master Sultan Abdülmecid Khan, the lord of the world, the lord of the world, the loving, the miraculous, the powerful, the brave, the mother of our master Sultan Abdülmecid Khan, the worldly-stated, the noble, the miraculous, the merciful to the whole world. These are their own books, may you have the chance to recite many and many times in them, O Lord, O Lord, O Lord, for the sake of Tâhâ and Yâsin, and for the sake of Sayyidi'l-enbiyâi ve'l-Mürselîn, amen.

TYEK, Süleymaniye YEK, Galata Mevlevihanesi 76, 184[a]

مُلكُ شاهُ جِهانِ شوكتلو مهابتلو
كرامتلو قدرتلو شجاعتلو روح العالم سلطان
عبد المجيد خان افندمز حضرتلرينك والده لري
بزم عالم دولتلو عصمتلو كرامتلو جميع عالمه مرحمتلو
والده سلطان عليه الشان افندمز حضرتلرينك
بو مولود النبي كندي كتابلريدر ايچندهكي
وبنجه زمانلرده قرائت ايلمك نصيب ميسر ايله
يا رب يا رب يا رب بحرمة طه ويس
وبحرمة سيد الانبياء والمرسلين
امين

Pertevniyal Vâlide Sultan (ö/d. 1884)

Vâlide Sultanlık Süresi: 1861-1876 (14 yıl 11 ay 5 gün)

Eşi: II. Mahmud (ö. 1839)

Oğlu: Sultan Abdülaziz (ö. 1876)

Vakıfları: Pertevniyal Vâlide Sultan Külliyesi (Cami, Kütüphane, Mektep, Muvakkithâne, Sebil, Türbe) Trabzon Hoca Pîrefendi Medresesi Mescidi, muhtelif semtlerde çeşmeler (Fatih Taşkasap Pertevniyal Kadınefendi Çeşmesi, Aksaray, Eyüp, Şebinkarahisar) Sarıyer Sıbyan Mektebi, Tersane'de Taş Tezgâhı İnşası

Çerkez asıllı olan Pertevniyal Vâlide Sultan'ın 1810 tarihinde doğduğu düşünülmektedir. Sultan Abdülaziz'i doğurarak II. Mahmud'un beşinci kadınefendisi olmuş, 1861 yılında Abdülaziz'in tahta geçmesiyle vâlide sultan unvanına sahip olmuştur. Sultan üzerindeki nüfuzu hasebiyle "ümmü'l-cihân" olarak da anılmıştır. On beş yıla yakın bir süre vâlide sultanlık yapan Pertevniyal Vâlide Sultan, 26 Ocak 1884 tarihinde uzun süredir devam eden hastalığı nedeniyle vefat etmiştir. Aksaray'da inşa ettirdiği külliyenin türbesine defnedilmiş, ancak tramvay yolu genişletme çalışmaları sırasında 1958 yılında türbesi yıktırıldığından naaşı eşi II. Mahmud'un türbesine nakledilmiştir.

Pek çok vakıf eseri olan Pertevniyal Vâlide Sultan'ın en öne çıkan eseri Aksaray'da yanan Kâtip Camii yerine inşa ettirdiği külliyedir. Pertevniyal Vâlide Sultan Külliyesi, cami, mektep, kütüphane, muvakkithâne, sebil ve türbeden oluşmaktadır. Caminin yanında inşa edilen kütüphaneye Vâlide Sultan'ın kendisi 828 cilt kitap vakfetmiştir. Kütüphanedeki

Tenure as Vālide Sultan: 1861-1876 (14 years 11 months 5 days)

Spouse: Mahmud II (d. 1839)

Son: Sultan Abdulaziz (d. 1876)

Waqfs: Pertevniyal Vālide Sultan Complex (Mosque, Library, Primary School, Timekeeper Room, Sebil, Tomb), Mosque of Trabzon Hoca Pîrefendi Madrasa, Fountains in Various Districts (Taşkasap Pertevniyal Kadınefendi Fountain in Fatih, Fountains in Aksaray, Eyüp, Şebinkarahisar), Sarıyer Primary School, Grinder Machine in Tersane

Pertevniyal Vālide Sultan, a Circassian origin, was supposedly born in 1810. She became the fifth favored consort of Mahmud II by giving birth to Sultan Abdulaziz, and acquired the title of "vālide sultan" with the latter's ascension to the throne in 1861. She was called as "umm al-jihān" (the mother of the universe) for her authority over the Sultan. After her fifteen-year tenure as vālide sultan, Pertevniyal Vālide Sultan died on January 26, 1884, due to a long-standing illness. She was initially buried in the tomb of the complex she had constructed. However, her corpse was moved to the tomb of her spouse Mahmud II due to the collapse of her original tomb in 1958 during the widening of tramline.

The most significant work of Pertevniyal Vālide Sultan, who had many waqf works, is the complex she had constructed in place of once burned Katip Mosque in Aksaray. It consists of a mosque, primary school, library, timekeeper room, sebil, and tomb. She endowed 828 volumes of books to the library located next to the mosque. The books in the library stand out with their elegant binding, exquisite calligraphy and illumination. These books are

kitaplar zarif ciltleri, nefis hat ve tezhipleriyle dikkat çekmektedir. Bu kitaplar günümüzde Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertevniyal Valide Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Kitapların başında Pertevniyal Vâlide Sultan'a ait *"An vakfı devletlü ismetlü Pertevniyâl Vâlide Sultân aliyyetü'ş-şân hazretleri 1279"* ibareli vakıf mührü vardır.

currently in Pertevniyal Vālide Sultan Collection of Süleymaniye Manuscript Library. At the beginning of each book, there is waqf seal impression of Pertevniyal Valide inscribed with *"It is from the endowment of the virtuous, noble and glorious Pertevniyal Vālide Sultan 1279"*.

عن وقف دولتلو عصمتلو پرتونیال والده سلطان
علیة الشان حضرتلری ۱۲۷۹

'An vakfı devletlü ismetlü Pertevniyâl Vâlide Sultân aliyyetü'ş-şân hazretleri 1279

Devletli ve ismetli şanı yüce Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakfındandır.

It is from the endowment of the virtuous, noble and glorious Pertevniyal Vālide Sultan.

52 Kur’ân-ı Kerîm
al-Qur’ān al-Karīm

Sultan Abdülmecid Hân’ın emri üzere Pertevniyal Vâlide Sultan’ın türbesinde okunmak için Safer 1259/Mart 1843 tarihinde Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılan Mushaf-ı Şerif

Arapça, Nesih
Kağıt, mürekkep, altın, beyaz, pembe, mor, yeşil, turuncu, mavi, kırmızı opak pigment, deri
280x192 mm, 346 yaprak, 13 satır

Osmanlı Devleti’nin 19. yüzyıldaki en yetkin hattatlarından Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından Safer 1259/Mart 1843 tarihinde istinsahı tamamlanan Mushaf-ı Şerîf, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak koyu nohudi renk Doğu kağıdı üzerine nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve siyah cetvellerle çevrelenmiştir. Sûre başları altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak icâze hattıyla yazılmıştır.

Eserin 1[b]-2[a] sayfasında karşılıklı serlevha tezhibi yer almakta olup altın zemin üzerine, beyaz, pembe, mor, mavi, turuncu ve yeşil renklerde çiçek ve buket motifleriyle süslenmiştir. 345[b] sayfasında ise hatime bezemesi yer almaktadır. Süsleme altın zemin üzerine beyaz, mor, pembe, mavi ve yeşil renklerde bitkisel motifler ile çiçek buketi bezemelidir. Metinde satır araları penç motifi bezemeli duraklıdır. 346[a] sayfasında dikdörtgen form içerisinde, bezeme yer almaktadır. Süsleme altın zemin üzerine ortada beyaz, mor, pembe, turuncu, kırmızı, mavi ve yeşil renklerde bitkisel motifler ile çiçek buketi bezemelidir. Süsleme altın cetvel ile çevrelenmiştir.

Türk Rokoko üslubu tezhibinin önde gelen müzehhiplerinden Hezargradlızâde Ahmed Atâî’nin talebelerinden Mehmed Salih tarafından rokoko tarzında tezhiplenen eserin sûre başları, hizip ve aşır gülleri ile durakları bu üslubun en güzel örneklerini teşkil etmektedir.

Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Ebû Eyyüb el-Ensarî Câmi-i Şerîfi hatibi iken yazdığı bu Mushaf-ı Şerîf’i Şeyh Hamdullah uslübuna riayet ederek ve Sultan Abdülmecid Hân’ın emri üzere yazdığını ifade etmektedir. Mushaf-ı Şerîf’in başında ve sonunda Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından türbesine konulmak üzere vakfedildiği ve okuyanların sevabını kendisine de bağışlaması ricasında bulunduğu bir vakıf kaydı ile Vâlide Sultan’a ait vakıf mührü yer almaktadır.

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 408

Qur’ān manuscript, written by Kazasker Mustafa İzzet Efendi on Safer 1259/March 1843, to be read in the tomb of Pertevniyal Vālide Sultan upon the order of Sultan Abdülmecid Khan.

Arabic, Naskh
Paper, ink, gold, white, pink, purple, green, orange, blue, red opaque pigment, leather
280x192 mm, 346 folios, 13 lines

This Qur’ān manuscript, whose copying was completed in Safer 1259/March 1843 by Kazasker Mustafa İzzet Efendi, one of the most competent calligraphers of the Ottoman Empire in the 19th century, was written in *naskh* script in black and red ink on dark chickpea-coloured Eastern paper. The text area is surrounded by gold and black rule-frames. The surah headings are written in black ink on a gold background.

The headpiece on folios 1[b]-2[a] of the work is decorated with flower and bouquet motifs in white, pink, purple, blue, orange and green on a gold background. There is an end page (*hatima*) decoration on page 345[b]. The decoration is full of floral motifs and flower bouquets in white, purple, pink, blue and green colours on a gold background. There are decorated rosettes of *panj* motifs between the lines in the text. There is a rectangular decoration on page 346[a] which is decorated with flower bouquets and floral motifs in white, purple, pink, orange, red, blue and green colours on a gold background. The decorations are surrounded by golden rule-frames.

The surah headings and rosettes of the work which were illuminated in the rococo style by Mehmed Sālih, a student of Hezargradlızāde Ahmed Atāī, who is one of the leading illuminators of the Turkish Rococo style decorative art, constitute one of the best examples of this illumination style.

Kazasker Mustafa İzzet Efendi states that he wrote this Qur’ān manuscript, which he scribed while he was the orator of Ebū Eyyüb el-Ensārī Cāmi-i Şerīf, in accordance with the style of Sheikh Hamdullah and by the order of Sultan Abdülmecid Khan. At the beginning and at the end of the manuscript, there is a record stating that it was endowed by Pertevniyal Vālide Sultan and dedicated to be placed in her tomb, and she asks those who read it to donate its reward to her. The page also bears the foundation seal belonging to Vālide Sultan.

Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum, 408

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 408, 1b-2a

مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ۝ رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ يَتْلُوا۟ صُحُفًا
مُّطَهَّرَةً ۝ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ۝ وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ
إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ۝ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ
وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ۝ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ
وَٱلْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ ۚ
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ
جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ أَبَدًا ۖ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُۥ

سورة الزلزال مدنية وهي ثمان آيات

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۝

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 408, 338b-339a. Aslı ebadındadır / *In original size*

سورة القارعة مكية وهي احدى عشرة آية

بسم الله الرحمن الرحيم

القارعة ۝ ما القارعة ۝ وما أدريك ما القارعة ۝
يوم يكون الناس كالفراش المبثوث ۝ وتكون
الجبال كالعهن المنفوش ۝ فأما من ثقلت موازينه ۝
فهو في عيشة راضية ۝ وأما من خفت موازينه ۝
فأمه هاوية ۝ وما أدريك ما هيه ۝ نار حامية

سورة التكاثر مكية وهي ثمان آيات

بسم الله الرحمن الرحيم

ألهيكم التكاثر ۝ حتى زرتم المقابر ۝ كلا
سوف تعلمون ۝ ثم كلا سوف تعلمون ۝ كلا لو

وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَا ۝ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا
بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ۝ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ
اَشْتَاتًا ۝ لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ۝ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

سورة العاديات مكية وهي احدى عشر اية

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ۝ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ۝ فَالْمُغِيْرٰتِ
صُبْحًا ۝ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ۝ فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ۝
اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۝ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ
لَشَهِيْدٌ ۝ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ۝ اَفَلَا يَعْلَمُ
اِذَا بُعْثِرَ مَا فِى الْقُبُوْرِ ۝ وَحُصِّلَ مَا فِى الصُّدُوْرِ
اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيْرٌ ۝

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 408, 339b-340a. Aslı ebadındadır / *In original size*

عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۝ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤْصَدَةٌ ۝ فِيْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ

سورة الفيل مكية وهي خمس آيات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ ۝ اَلَمْ يَجْعَلْ

كَيْدَهُمْ فِيْ تَضْلِيْلٍ ۝ وَّاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيْلَ ۝

تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ ۝ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاْكُوْلٍ

سورة الشتاء مكية وهي اربع آيات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لِاِيْلٰفِ قُرَيْشٍ ۝ اٖيْلٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّيْفِ

فَلْيَعْبُدُوْا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ۝ الَّذِيْٓ

اَطْعَمَهُمْ مِّنْ جُوْعٍ ۝ وَّاٰمَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ

تعلمون علم اليقين ۝ لترون الجحيم ۝ ثم لترونها
عين اليقين ۝ ثم لتسئلن يومئذ عن النعيم

سورة العصر مكية وهي ثلاث ايات

بسم الله الرحمن الرحيم
والعصر ۝ ان الانسان لفي خسر ۝ الا الذين امنوا وعملوا
الصالحات وتواصوا بالحق ۝ وتواصوا بالصبر

سورة الهمزة مكية وهي تسع ايات

بسم الله الرحمن الرحيم
ويل لكل همزة لمزة ۝ الذي جمع مالا وعدده ۝
يحسب ان ماله اخلده ۝ كلا لينبذن في الحطمة ۝
وما ادريك ما الحطمة ۝ نار الله الموقدة ۝ التي تطلع

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 408, 340b-341a. Aslı ebadındadır / *In original size*

مُراعِيًا لِفَواصِلِ الْآيِ وَاٰياتِ الْوُقُوفِ ۞ فَكَمُلَ وَتَمَّ
بِحَمْدِ اللّٰهِ الْحَمِيدِ الْمَجِيدِ ۞ فَحَقَّ اَنْ يُقَالَ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ
لَا يَاْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ
حَمِيدٍ ۞ فِي شَهْرِ صَفَرِ الْخَيْرِ لِسَنَةِ تِسْعٍ وَخَمْسِينَ وَمِائَتَيْنِ
خَلَتْ مِنْ هِجْرَةِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ ۞ وَاَنَا اَضْعَفُ الْكُتَّابِ
وَاَحْوَجُهُمْ اِلَى الْمَغْفِرَةِ ۞ اَلسَّيِّدُ الْحَاجُّ مُصْطَفَى عِزَّتْ
اَلْخَطِيبُ فِي جَامِعِ خَالِدِ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ عَنْهُ الْبَارِي
مِنْ تَلَامِيذِ مُصْطَفَى وَاصِفٍ ۞ غَفَرَ اللّٰهُ لَهُمَا اٰمِينَ
بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ ۞ وَصَلَّى اللّٰهُ
عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ
اَجْمَعِينَ

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 408, 345ᵇ-346ᵃ . Aslı ebadındadır / *In original size*

53 Evrâd-ı Şerîf
Awrād-i Sharīf

Hattat Dürbünîzâde Mustafa Nazif Efendi'nin (ö. 1168/1755) yazdığı, Müzehhib Mehmed Nûri Efendi'nin süslediği Pertevniyal Vâlide Sultan vakfı Evrâd-ı Şerîf

Arapça-Türkçe, Nesih
169x115-109x62 mm, 66 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı opak pigment, deri

Kur'ân-ı Kerîm'den bazı sûreler ile salavât-ı şerife ve duaların bulunduğu eser, koyu krem rengi, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine Hattat Dürbünîzâde Mustafa Nazif (ö. 1168/1755) tarafından nesih hattıyla yazılmış, yazı alanı altın cetvel ile çevrelenmiştir. Cetvelin dışında kalan yerler zerefşanlıdır. Eserin cildi özgündür.

56[b] sayfasında, Kâbe-i Muazzama tasviri ve çevresinde altın ile bezenmiş hatâyî grubu tezhip desenleri bulunmaktadır. 57[a] sayfasında, altın zemin üzerine üstübeç mürekkeple yazılı "Muhallefât-ı Resûlillah (sallallahu aleyhi vesellem)" başlığı altında Hz. Muhammed'den miras kalan eşyalar tasvir edilmiştir. Bunlar; Hırka-i Şerîf, Mushaf-ı Şerîf, Misvak-ı Şerîf, Tarak-ı Şerîf, Tesbih-i Şerîf, Leğen-i Şerîf ve İbrik-i Şerîf'tir. Hırka-i Şerîf deseninde pembe, yeşil ve altın renkleri kullanılmıştır. Sayfa içerisinde altın ile serbest tezhip desenleri bulunmaktadır. Diğer eşyalar ise altın ile bezenmiştir. Karşılıklı iki sayfanın kenarları altın cetvel ve zerefşan ile çevrilidir.

Eserde Yasin, Mülk, Nebe, Fetih, Rahmân sûreleri ile diğer bazı sûrelerden bölümler ve kısa sûrelerin yanında çeşitli salavât ve dualar yer almaktadır. Sûre başları tezhipli olup sûre isimleri üstübeç mürekkeple yazılıdır. 63[a]'da müzehhib Mehmed Nûri Efendi'nin imzası ve 1208 tarihi mavi zemin üzerine altınla yazılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 43

***Awrād-i Sharīf*, written by the calligrapher Dürbünīzāde Mustafa Nazif (d. 1168/1755), ornamented by the illuminator Mehmed Nūrī Efendi, and endowed by Pertevniyāl Vālide Sultan**

Arabic-Turkish, Naskh
169x115-109x62 mm, 66 folios, 11 lines
Paper, ink, gold, red opaque pigment, leather

The work, which includes some surahs from al-Qur'ān al-Karīm, and some prayers, is written by the calligrapher Dürbünīzāde Mustafa Nazif (d. 1168/1755) in *naskh* script on a dark cream-coloured handmade Eastern paper while the text panel is enclosed in golden rule-frames. The exterior of the rule-frame is decorated with gold-sprinkling. The current binding is original.

On page 56[b], there is a depiction of al-Ka'ba surrounded by *khatāyī* motifs in gold. Page 57[a] also includes a depiction of some objects inherited from the Prophet Muhammad under the title "Muhallafāt-i Rasūlillāh (sallallahu alayhi wa sallam)" written in lead white ink on a golden ground. These objects are as follows: Khirqa-i Sharīf (Cloak), Mushaf-i Sharīf (Qur'ān manuscript), Miswāk-i Sharīf (Toothbrush), Taraq-i Sharīf (Comb), Tasbīh-i Sharīf (Subha), Leghen-i Sharīf (Basin), Ibrīq-i Sharīf (Pitcher). The cloak is made using pink, green and golden colours. The page has random motifs of illumination in gold. As for the other objects, they are all decorated with gold. These two facing pages are enclosed in golden rule-frames and gold-sprinkling.

The work includes sūrat Yāsīn, al-Mulk, al-Naba', al-Fath, al-Rahmān, some verses from other sūrahs, short sūrahs and various prayers. Sūrah headings are illuminated while their names are written in lead white ink. Page 63[a] bears the signature of the illuminator Mehmed Nūrī Efendi and the year 1208, both written in gold on a blue ground.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 43

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 43, 56b-57a

54 Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār

Cezûlî'nin (ö. 870/1465) derlediği salavât mecmuası *Delâ'ilü'l-Hayrât*'ın Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
227x135-168x92 mm, 156 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, bordo opak pigment, deri

Hattat Hâfız Mustafa Hazine tarafından 1205/1790 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüsha âharlı, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin cildi özgündür. Zahriyede Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakıf mührü yer almaktadır.

Eserin 20^{b}-21^{a} sayfalarında dikdörtgen form içerisinde minyatür, mimari yapılar ve doğa betimlemesi vardır. 20^{b} sayfasında beyaz, mavi ve krem renkleri kullanılarak yapılan Mekke tasvirinde Kâbe ve Mescid-i Haram bulunmaktadır. 21^{a} sayfasındaki Mescid-i Nebevî tasvirinde ise Yeşil Kubbe (kubbe-i hadrâ) üzerinde altın ile nur deseni vardır. Minyatürün etrafı altın, lacivert ve bordo renklerde hatâyî grubu ve rûmî motifleri ile bezenmiştir.

Eserin mukaddimesinde *Delâ'ilü'l-Hayrât*'taki salavât ve evrâdı okuyanların Hz. Peygamber'in şefaatine nâil olacakları, mağfiret olunacakları, maddî-manevî sıkıntılarının hallolacağı ve dünya işlerinin düzeleceği belirtilmiştir. *Delâ'il*'i okumaya başlamadan önce niyet ve istiğfar etmek, esmâ-i hüsnâ okumak, başlama ve bitirme duası yapmak âdâbdandır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 32

Copy of al-Jazūlī's (d. 870/1465) salawāt collection titled *Dalā'il al-Khayrāt*, endowed by Pertevniyal Vālide Sultan

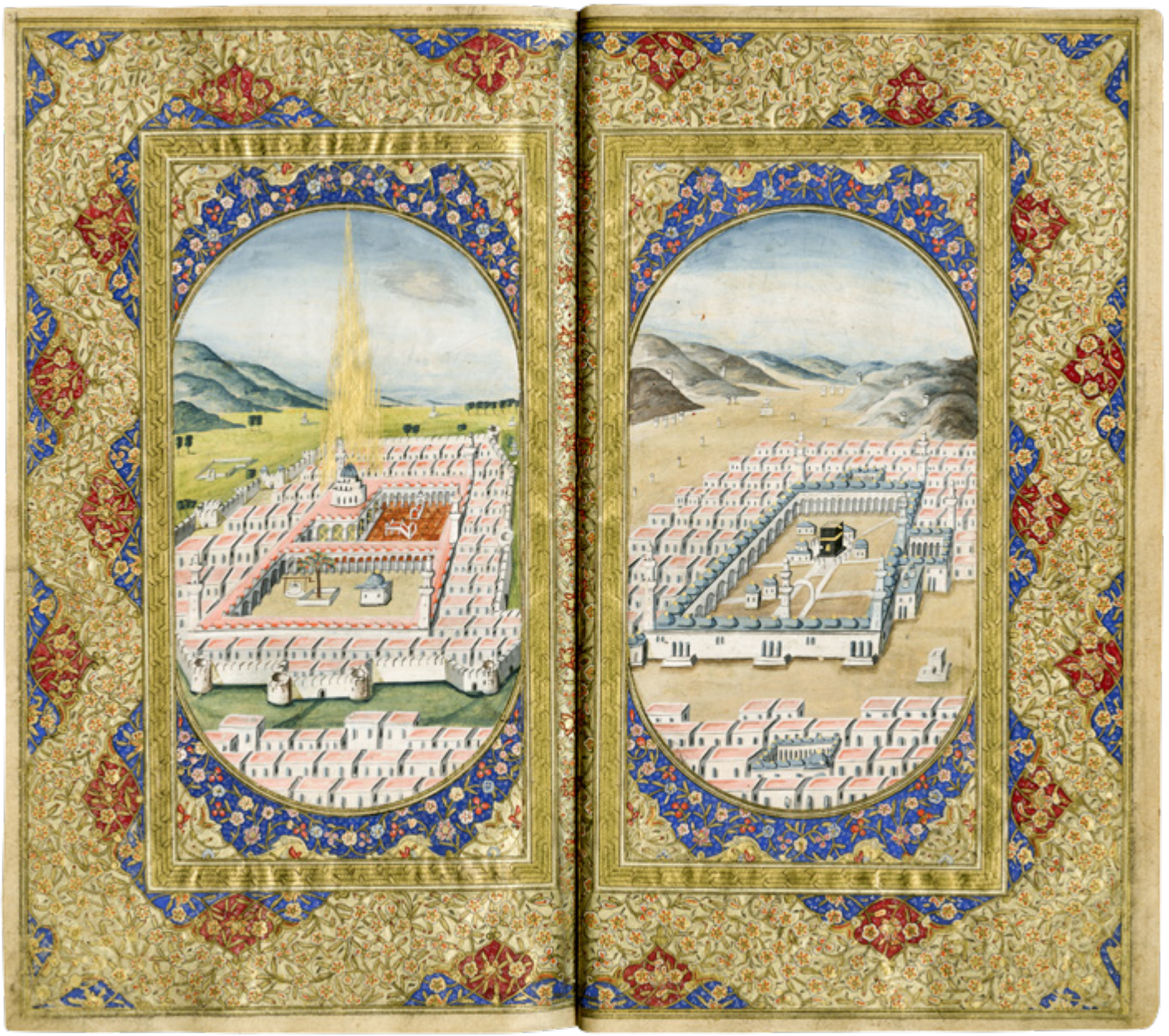
Arabic, Naskh
227x135-168x92 mm, 156 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, navy blue, burgundy opaque pigment, leather

This manuscript, copied by scribe Hāfız Mustafa Hazine in 1205/1790 is written on cream-coloured sized Eastern paper using red and black ink in *naskh* script. The binding is original. Pertevniyal Vālide Sultan's endowment seal can be found on the title page.

On pages 20^{b}-21^{a} inside of a rectangular shape, miniature paintings, architectural structures and nature illustrations can be seen. The depiction of Mecca on 20^{b} is done using white, blue and cream colours and shows the Kaaba and Masjid al-Harām. The illustration of Masjid al-Nabawī on page 21^{a} depicts the Green Dome (*al-qubbah al-khadrā'*) with golden divine light above it. The area surrounding the miniature painting is decorated with *rūmī* and *khatāyī* motifs in gold, navy blue and burgundy.

It is stated in the introduction of the book that whoever recites the prayers and *salawāt* found in *Dalā'il al-Khayrāt* will receive the Prophet's intercession, be forgiven and freed from material and spiritual woes; and their earthly matters be put in order. It is customary before reading *Dalā'il* to contemplate and ask for forgiveness, recite the Names of Allah, and perform a beginning and ending prayer.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal Valide 32

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 32, 20b-21a

55 Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār

Cezûlî'nin *Delâ'ilü'l-Hayrât* adlı salavât mecmuasının Hattat Mehmed Râsim Efendi tarafından 1270/1853 tarihinde istinsah edilen ve Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
197x123-124x78 mm, 130 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, yeşil, mavi, sarı, siyah, kırmızı opak pigment, deri

Muhammed Râsim tarafından 1270/1853 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüsha, krem rengi odun hamuru kâğıt üzerine kırmızı, siyah ve üstübeç mürekkebi kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve mavi renkli cetvel ile çevrelenmiştir.

22^{b}-23^{a} sayfaları karşılıklı minyatürden oluşmaktadır. İç mekân tasviri ile Ravza-i Mutahhara karşılıklı iki sayfayı kapsayacak şekilde resmedilmiştir. Altın, yeşil, siyah, sarı, beyaz, mavi ve kırmızı renklerin kullanıldığı minyatür deseninin çevresi altın cetvel ile çevrelenmiştir. 1^{b} sayfasının sağ alt köşesinden başlayarak sayfaların alt kısmını kaplayacak şekilde siyah mürekkep ile yazılmış kenar notları (hâşiye) bulunmaktadır. 1^{a} ve 126^{b} sayfalarında Pertevniyal Vâlide Sultan'ın mührü vardır. Nüshada *Delâ'ilü'l-Hayrât*'tan sonra esmâ-i hüsnâ yazılıdır.

Tam adı *Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr* olan bu eser, Şâzeliyye tarikatının Cezûliyye kolunun kurucusu Şeyh Cezûlî'nin müridleri arasında okunan bir tarikat evrâdıdır. Kuzey Afrika ve Anadolu'da büyük rağbet gören eserin çokça baskısı yapılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 35

The manuscript of Jazūlī's salawāt collection titled *Dalā'il al-Khayrāt* copied by the calligrapher Mehmed Rāsim Efendi in 1270/1853 and endowed by Pertevniyal Vālide Sultan

Arabic, Naskh
197x123-124x78 mm, 130 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, green, blue, yellow, black, red opaque pigment, leather

The manuscript, copied by Mehmed Rāsim in 1270/1853, is written in *naskh* script using red, black and lead white ink on cream-coloured groundwood paper. The text panel is enclosed in golden and blue rule-frames.

There is a double-page miniature on pages 22^{b}-23^{a}. It depicts the interior of al-Rawda al-Mutahhara (a part of Masjid al-Nabawī) on facing pages. Besides, the miniature is made of golden, green, black, yellow, white, blue and red colours while it is enclosed in golden rule-frame. Starting from bottom-right corner of page 1^{b}, there are various notes on the margins (marginalia) written in black ink. Pages 1^{a} and 126^{b} bear the seal impression of Pertevniyal Vālide Sultan. The copy continues with al-Asmā al-Husnā (99 names of Allah) following the text of *Dalā'il al-Khayrāt*.

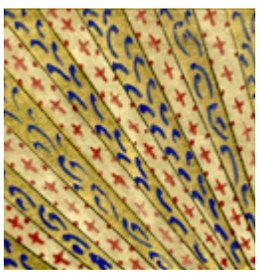
The work, whose full title is *Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Zikr al-Salāt 'alā al-Nabiyy al-Mukhtār*, is a compilation of prayers recited by the followers of Shaykh Jazūlī, the founder of Jazūlīyya branch of Shāzaliyya, a Sufi order. Being highly sought-after in North Africa and Anatolia, the work has been published many times.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal Valide 35

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 35, 22b-23a

56 Tevfîku Muvaffıkı'l-Hayrât li-Neyli'l-Berekât fî Hidmeti Menba'i's-Saâdât Şerhu Delâ'ili'l-Hayrât

Tawfīqu Muwaffiq al-Khayrāt li Nayl al-Barakāt fī Khidmat Manba' al-Sa'ādāt Sharh Dalā'il al-Khayrāt

Karadâvudzâde Mehmed Efendi'ye (ö. 1170/1756) ait en meşhur Türkçe *Delâ'il* şerhi olan ve *Kara Dâvud* olarak bilinen eserin taşbaskı tekniğiyle basılmış ve tezhiplenmiş nüshası

Türkçe, Nesih
Orta Boy Matbu
Kâğıt, mürekkep, altın, yeşil, mavi, pembe, turuncu, mor opak pigment, deri

Eser Recep 1266/Mayıs 1850 tarihinde, Sultan Abdülmecid Han döneminde Hattat Zağrevî Hüseyin Lütfi Efendi tarafından yazılarak Matbaa-i Âmire'de taş baskı tekniği ile basılmıştır. Nüshanın başında ve sonunda Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakıf mührü vardır.

Eserin 2. sayfasında dikdörtgen formda unvan tezhibi yer almaktadır. Süsleme altın zemin üzerine yeşil, mavi, sarı, pembe, turuncu ve mor renkler kullanılarak Batı üslûbunda bitkisel motiflerle bezenmiştir. Tezhipli alanda pafta içinde siyah mürekkeple eserin ismi yazılıdır. Başlıkta yer alan sülüs Besmele'nin keşîdesinde ve yazının sonunda altın bezeme bulunmaktadır. Satır aralarında altın ile bezenmiş durak tezhipleri vardır. Yazı alanı altın cetvel ile çevrelenmiştir. 2. ve 3. sayfalardaki dış pervazda üçgen koltuk tezhipleri bulunmaktadır. Koltuk bezemeleri altın zemin üzerine pembe, yeşil renkler kullanılarak bitkisel motifler ile süslenmiştir.

Karadâvudzâde, *Delâ'il* metnini klasik usûlde şerh etmemiş, çeşitli konularla eserini zenginleştirmiştir. Kitabın en önemli özelliği tasvirler ve menkıbelerle avâmın duygu ve hayal dünyasına hitap edici nitelikte olmasıdır. Bu sebeple eser halk arasında çok rağbet görmüştür.

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 39

An illuminated lithograph print copy of the most famous Turkish *Dalā'il* commentary known as *Kara Dāvud* by Karadāvudzāde Mehmed Efendi (d. 1170/1756)

Turkish, Naskh
Medium size printed work
Paper, ink, gold, green, blue, pink, orange, purple opaque pigment, leather

The work was written by the calligrapher Zağrevī Hüseyin Lütfī Efendi in Rajab 1266/May 1850, during the reign of Sultan Abdülmecid, and printed with lithographic printing technique in Matbaa-i Āmire. There is the endowment seal of Pertevniyal Vālide Sultan at the beginning and at the end of the copy.

There is a titlepiece in rectangular form on the second page of the work. The ornament is decorated with floral motifs in Western style using green, blue, yellow, pink, orange and purple colours on a golden background. The title of the work is written in black ink on the panel inside the illuminated area. The extended part and the end of the *basmala* in *thuluth* script is illuminated with gold. The rosettes in the text are illuminated with gold. The text area is enclosed in golden rule frames. On pages 2 and 3, there are illuminated triangular panels on the outer borders. These panels are decorated with floral motifs using pink and green colours on a golden background.

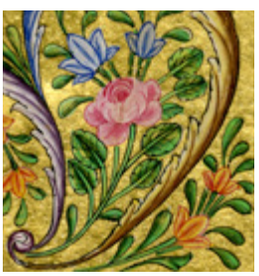
Karadāvudzāde did not annotate the text of *Dalā'il* in a classical manner, but enriched his work with various topics. The most important feature of the book is that it appeals to the emotions and imagination of the common people with figurations and parables. For this reason, the work was very popular among the people.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal Valide 39

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 39, 2-3

57 el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye
al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah

Kasîde-i Bürde'nin hattat Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi tarafından murakka' formunda yazılan ve Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen meşki

Arapça, Sülüs-Nesih
209x194-198x128 mm, 34 yaprak, 6 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, pembe, turuncu opak pigment, deri

İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde* adıyla meşhur olan eserinin murakka' şeklinde tanzim edilen bu nüshası, hattat Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (ö. 1144/1731) tarafından Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak sülüs ve nesih hattıyla yazılmıştır. Murakka'ın başında ve sonunda Pertevniyal Vâlide Sultan'a ait vakıf mührü vardır. Eserin cildi, hazırlandığı devrin özelliklerini taşıyan yeşil deri cilttir.

Kıt'a formunda yazılan eserin koltuk ve yazı alanı mavi cetvel ile bölünmüş, etrafı altın cetvel ile çevrelenmiştir. Yazı alanının içerisi altın, mavi, pembe ve turuncu renkler kullanılarak hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Cetvelin dışında kalan kenar kısımlarında altın zerefşanlı somon rengi kâğıt kullanılmıştır. Eserin her bir murakka'ı, duraklar ve satır araları minik bitki motifleriyle tezyin edilmiştir.

İslâm tarihi boyunca birçok sanat dalına konu olmuş nâdir eserlerden olan *Kasîde-i Bürde*, hat sanatında da önemli bir yere sahiptir. Hat sanatı tedrisâtında harflerin yazımını bitiren talebenin yazması âdet hâline gelmiş metinlerden olan *Kasîde-i Bürde*'nin kudretli hattatlar tarafından ders metni olarak yazılmış yüzlerce nüshasına tesadüf etmek mümkündür. Hattat Hâfız Osman Efendi'nin talebelerinden Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (ö. 1144/1731) tarafından yazılan bu eşsiz *Kasîde-i Bürde* nüshası ise nâdir bir örnek olarak murakka' formunda hazırlanmıştır.

YEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 49

An artistic production of *Qasīda-i Burda*, written in muraqqa' form by the calligrapher Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi and donated by Pertevniyal Vālide Sultan

Arabic, Thuluth-Naskh
209x194-198x128 mm, 34 folios, 6 lines
Paper, ink, golden, blue, pink, orange opaque pigment, leather

This manuscript of Imām Būsīrī's famous work called *Qasīda-i Burda*, arranged in *muraqqa'* (album) form, was written by the calligrapher Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (d. 1144/1731) in *thuluth* and *naskh* script in black ink on Eastern paper. There is an endowment seal of Pertevniyal Vālide Sultan at the beginning and end of the album. The binding of the work is green leather, bearing the characteristics of the period in which it was prepared.

The panels and text area of the work, written in *muraqqa'* form, are divided by blue rule-frames and surrounded by golden rule-frames. The interior of the text area is ornamented with *khatāyī* and *rūmī* motifs in golden, blue, pink and orange colours. Salmon-coloured paper with gold-sprinkling is chosen on the edges outside the rule-frames. Each *muraqqa'*, verse marker and interlinear parts of the work are decorated with tiny vegetal motifs.

Qasīda-i Burda, one of the rare works that has been the subject of many art branches throughout Islamic history, also has an important place in calligraphy. It is possible to come across hundreds of copies of *Qasīda-i Burda*, which is one of the texts that became customary for calligraphy students to write after finishing their courses, written as a course text by skilled calligraphers. This unique copy of *Qasīda-i Burda*, scribed by Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (d. 1144/1731), one of the students of calligrapher Hāfız Osman Efendi, was prepared in *muraqqa'* form as a rare example.

YEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal Valide 49

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانٍ بِذِي سَلَمٍ مَزَجْتَ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمِ

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ إِضَمِ

فَمَا لِعَيْنِيكَ إِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَتَا وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَفِقْ يَهِمِ

أَيَحْسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمِ

لَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرِقْ دَمْعًا عَلَى طَلَلٍ وَلَا أَرَقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal Valide 39, 2-3

58 Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi
Catalog of the Pertevniyal Vālide Sultan Library

Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin ayrıntılı yazma fihristi

Türkçe, Sülüs-Nesih
345x225-275x165 mm, 33 yaprak, 5-6 satır
Kâğıt, opak pigment, mürekkep, altın, deri

Aksaray'da inşa ettirdiği külliye içerisine bir de kütüphane tesis eden Pertevniyal Vâlide Sultan'ın kütüphanesinde bulunan kitapların listesini ihtiva eden fihristlerden biri olan eser, krem rengi Avrupa kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak sülüs ve nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın ve siyah cetvel ile çevrilidir.

Kitapların konularına göre tasnif edildiği fihristte başlıklar kırmızı mürekkep ve sülüs hattıyla yazılıp altın ile bezenmiştir. Başlıkların altında yer alan kitap isimleri siyah mürekkep ve nesih hattıyla; cilt sayısı, müstensihi, istinsah tarihi ve benzeri ayrıntılar genellikle kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Eserin başında ve sonunda Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakıf mührü vardır. 31^{b}'de, 9 Receb 1312/6 Ocak 1895 tarihinde kütüphaneye ilâve edilen bazı eserlerin listesinin deftere kaydedilmediğinden ve bu eserlerin mühürsüz olduklarından bahseden bir kayıt bulunmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2737

Detailed Manuscript Catalog of the Pertevniyal Vālide Sultan Library

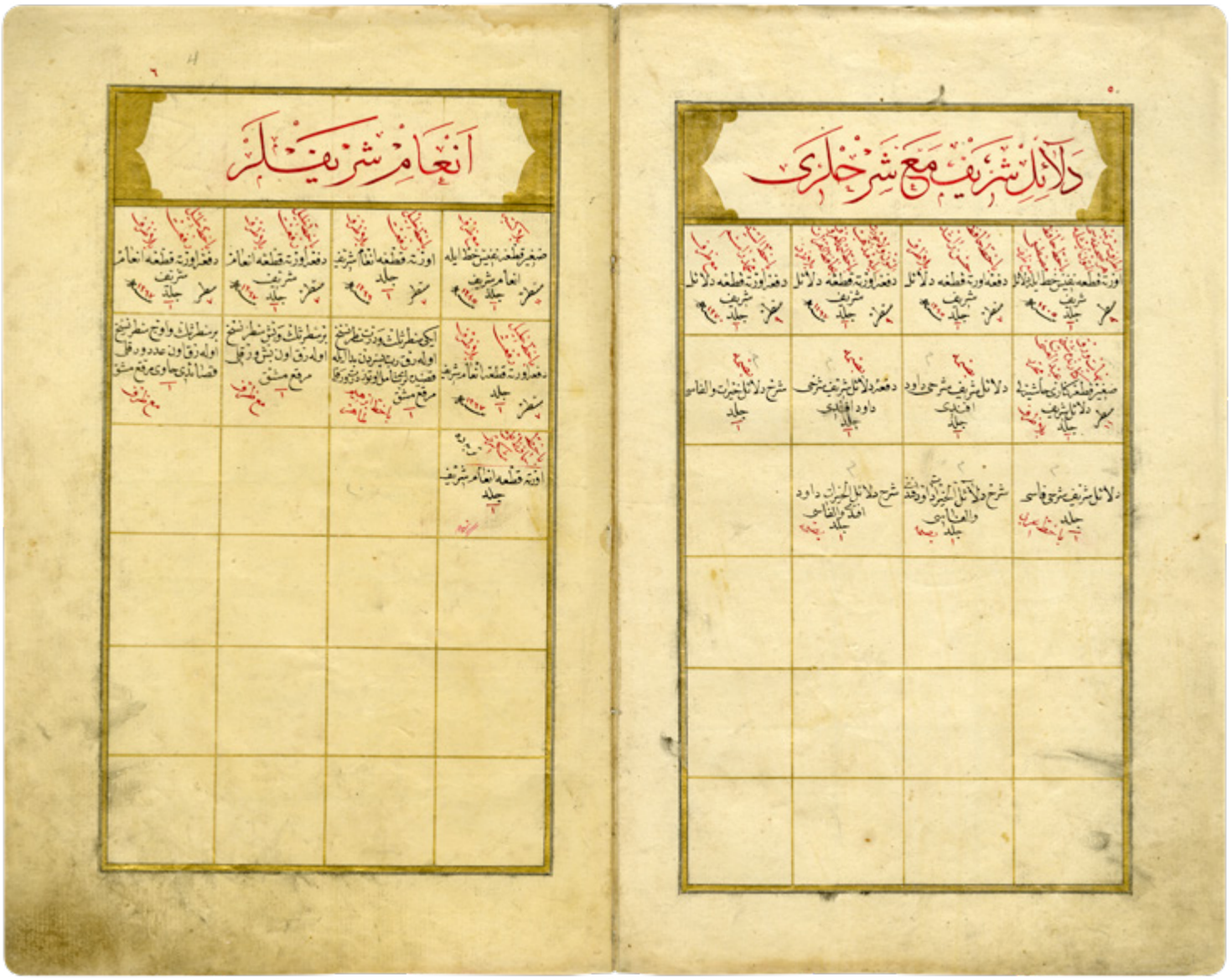
Turkish, Thuluth-Naskh
345x225-275x165 mm, 33 folios, 5-6 lines
Paper, opaque pigment, ink, gold, leather

This catalog, which contains the list of the books in the library of Pertevniyal Vālide Sultan, who established a library within the complex she built in Aksaray, is written in *thuluth* and *naskh* scripts using red and black inks on cream-coloured European paper. The text area is surrounded with gold and black rule-frames.

In the index, where the books are classified according to their subjects, the titles are written in *thuluth* script using red ink and decorated with gold. The names of the books under the titles are written in *naskh* script using black ink, while the number of volumes, the scribe, the date of the copy and similar details are usually written in red ink.

The endowment seal of Pertevniyal Vālide Sultan is found at the beginning and at the end of the copy. On folio 31^{b}, there is a record mentioning that the list of some works added to the library on Rajab 9, 1312/January 6, 1895 was not included in this catalogue and that these works were unsealed.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2737

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2737, 3b-4a

59 Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi
Catalog of The Pertevniyal Vālide Sultan Library

Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin ayrıntılı yazma fihristi

Türkçe, Sülüs-Nesih
325x200-190x105 mm, 89 yaprak, 20 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, deri

Aksaray'da inşa ettirdiği külliye içerisine bir de kütüphane tesis eden Pertevniyal Vâlide Sultan'ın kütüphanesinde bulunan kitapların listesini ihtiva eden fihristlerden biri olan eser, krem rengi, matbu tezhipli Avrupa kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak sülüs ve nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanı altın mürekkeple sütunlar halinde bölünmüştür.

Eserde konu başlıkları kırmızı mürekkep kullanılarak sülüs hattıyla yazılmıştır. Cildi özgün olup altın hilal bezemenin ortasına "Pertevniyal Vâlide Sultan Aliyyetü'ş-şân Hazretlerinin Câmi-i Şerîfi Kütübhânesi Defteri" şeklinde sülüs hattıyla yazılı bir kâğıt yapıştırılmıştır.

Kütüphane'nin önceki defterlerinde yeri değişen kitaplara ait derkenar notları eserin sonunda açılan yeni başlıkla bir araya toplanmıştır. Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından II. Mahmud ve Yâ Vedûd Türbesi'ne gönderilen Mushaf-ı Şerîfler de burada kayıtlıdır. 45ª'da kütüphanenin 18 Ekim 1945 tarihindeki devir teslim kaydı bulunmaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2275

Detailed manuscript catalog of the Pertevniyal Vālide Sultan Library

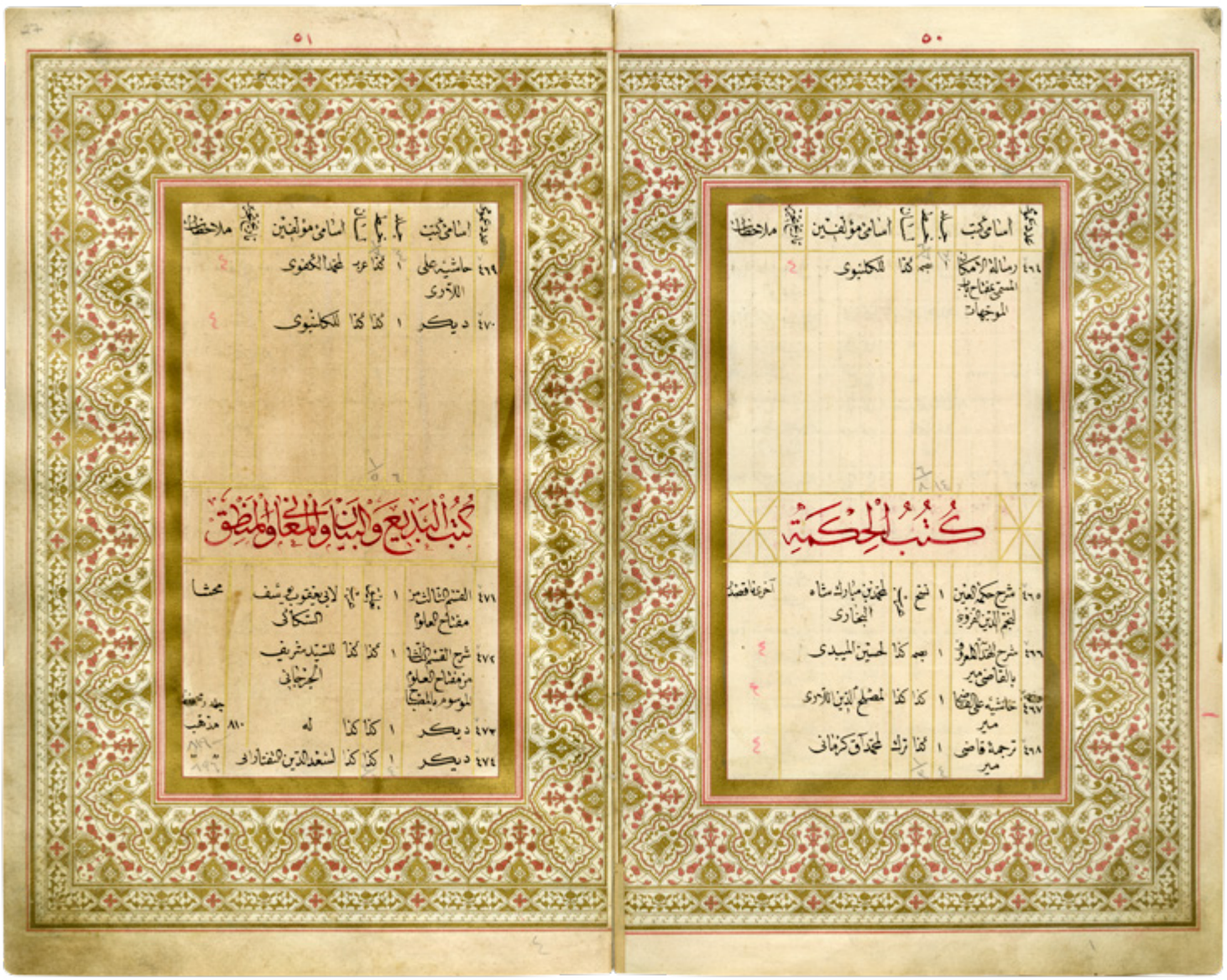
Turkish, Thuluth- Naskh
325x200-190x105 mm, 89 folios, 20 lines
Paper, ink, gold, leather

The work, which is one of the indexes containing the list of the books in the library of Pertevniyal Vālide Sultan, who established a library within the complex she built in Aksaray, is written in *thuluth* and *naskh* script using red and black ink on cream-coloured European paper that bears printed decorations. The text panel is divided into columns in gold ink.

The titles of the topics in the manuscript are written in *thuluth* script using red ink. The binding is original, and in the center of the golden crescent decoration, a paper with the words "The Library Register of the Mosque of Pertevniyal Vālide Sultan, Her Excellency and Her Majesty" written in *thuluth* script is attached.

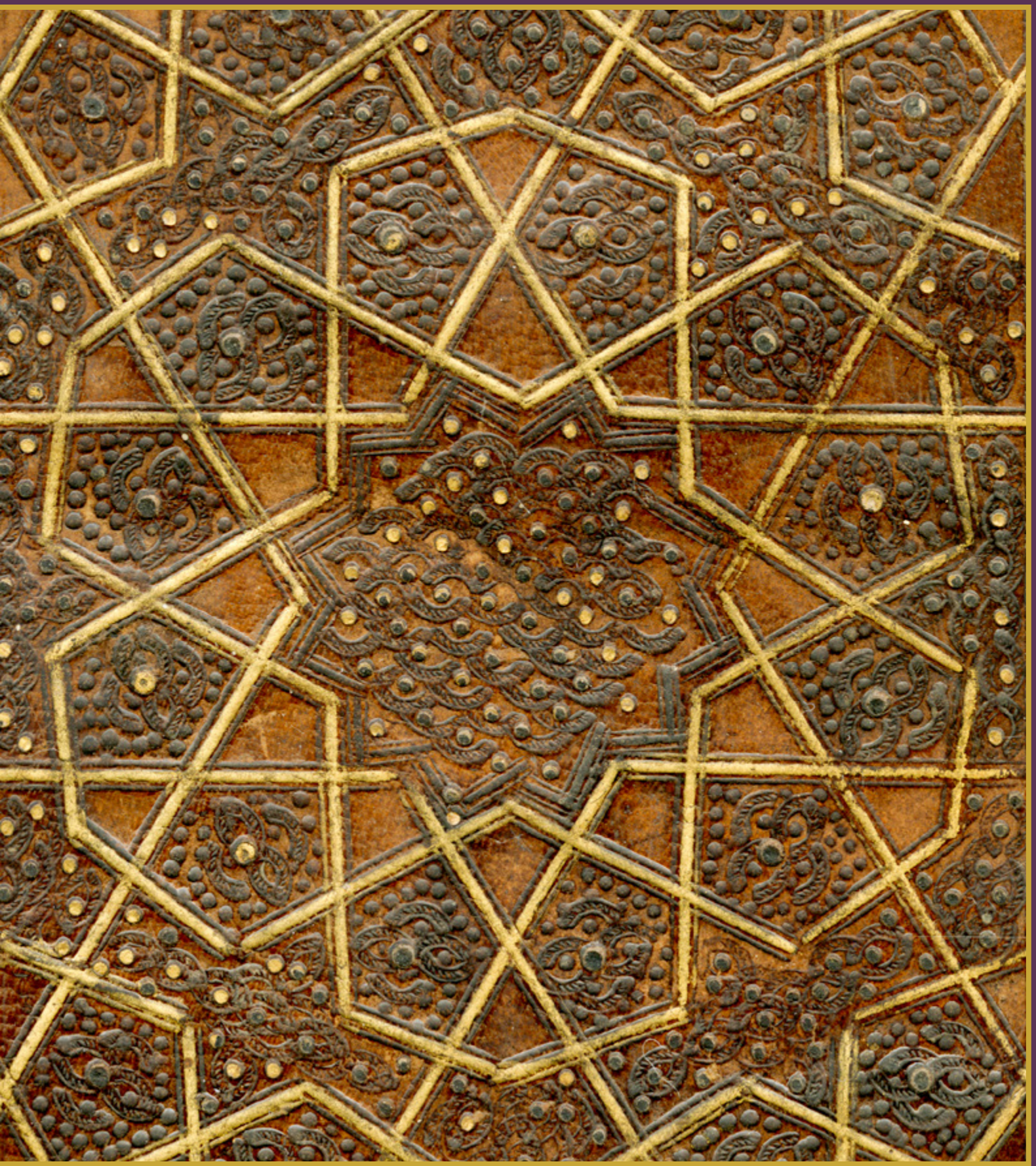
The marginal notes belonging to the books that were relocated in the library's previous registers are gathered together under a new heading at the end of the work. The Qur'ān manuscripts sent by Pertevniyal Vālide Sultan to Mahmud II and Yā Vedūd Tomb are also recorded here. Folio 45ª bears a record of the library's hand over on October 18, 1945.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2275

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2275, 26b-27a

Vâlide Sultanların Mühürleri / Seals of Vālide Sultans

1- Ayşe Hafsa Vâlide Sultan

المتوكلة على الملك الإله والدة سلطان سليمان شاه

el-Mütevekkile ‘ale’l-Meliki’l-İlâh Vâlide-i Sultan Süleyman Şâh

Melik olan (Allah)’a tevekkül eden Süleyman Şah Annesi

Mother of Süleyman Şah, who trusts in al-Malik al-Ilāh

2- Nurbanu Vâlide Sultan

Nurbanu Sultan koleksiyonu 1924 yılında Üsküdar’daki Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi’ne intikal etmiştir. Bu bölümde toplam 141 adet yazma eser bulunmaktadır.

المتوكلة على الله الملك المنان والدة پادشاه دين پناه سلطان مراد خان

el-Mütevekkile ‘alellahi’l-Meliki’l-Mennân Vâlide-i Padişâh-ı din-penâh Sultan Murad Hân

Melik ve Mennân olan Allah’a tevekkül eden, dinin koruyucusu Sultan Murad Hân’ın annesi

Mother of Sultan Murad Khān, the protector of religion, who trusts in Allāh al-Malik al-Mannān

3- Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan

يا خفي الألطاف نجنا مما نخاف والدة سلطان مراد

Yâ hafiyye’l-eltâf neccinâ mimmâ nehâf Vâlide-i Sultan Murad

Ey ihsan ve ikramı gizli olan bizi korktuklarımızdan emin eyle, Sultan Murad Han’ın annesi

O, he of hidden kindness, save us from which we fear. Mother of Sultān Murad Khān

4- Hatice Turhan Vâlide Sultan

Turhan Vâlide Sultan koleksiyonu 1928 senesinde Süleymaniye Kütüphanesine intikal etmiştir. Koleksiyonda 328 adet yazma eser bulunmaktadır.

ترجو رحمة ربها السبحان والدة السلطان غازي محمد خان

Tercû rahmete rabbihe’s-Subhân Vâlidetü’s-Sultân Gâzî Mehmed Hân

Yüce Allah’tan rahmet umar. Gazi Mehmed Han’ın annesi

(She) hopes for the mercy of her Great Lord. Mother of Ghāzī Mehmed Khān

5- Gülnûş Vâlide Sultan

Gülnûş Vâlide Sultan koleksiyonu 1955 senesinde Süleymaniye Kütüphanesi’ne intikal etmiştir. Koleksiyonda 66 adet yazma eser bulunmaktadır.

والدة سلطان احمد خان ثالث

“Vâlide-i Sultan Ahmed Hân-ı Sâlis”

Sultan III. Ahmed’in annesi

The mother of Sultan Ahmed Khan III

والدة سلطان مصطفى خان

Vâlide-i Sultan Mustafa Hân

Sultan Mustafa Han’ın annesi

The mother of Sultan Mustafa Khan

6- Mihrişâh Vâlide Sultan

Mihrişâh Vâlide Sultan koleksiyonu 1957 senesinde Süleymaniye Kütüphanesi'ne intikal etmiştir. Koleksiyonda 443 adet yazma 19 basma eser olmak üzere 462 eser bulunmaktadır.

قد وقفت هذا الكتاب مهرشاه سلطان أم أمير المؤمنين سلطان سليم خان بشرط أن لا يخرج عن خزانته سنه ١٢١٥

Kad vakafet hâze'l-kitâb Mihrişâh Sultân ümmü emîri'l-mü'minîn Sultân Selîm Hân bi-şartı en lâ yuhrace an hızânetihi sene 1215

Bu kitabı mü'minlerin emiri Sultan Selim Han'ın annesi Mihrişâh Sultan kütüphanesinden çıkarılmamak şartıyla vakfetmiştir

This book was endowed in 1215 by Mihrişah Sultān, mother of Selim III, the ruler of the believers, on condition that it would not taken out from the library

7- Ayşe Sîneperver Vâlide Sultan

بندۀ خدا والدۀ سلطان مصطفى خان سينەپرور

Bende-i Hudâ Vâlide-i Sultân Mustafâ Hân Sineperver

Allahın kulu, Sultan Mustafa Han'ın annesi

Sineperver, the servant of God and mother of Sultan Mustafa Khān

8- Bezmiâlem Vâlide Sultan

Bezmiâlem Vâlide Sultan, tesis ettiği Dârulmaârif (Vâlide Mektebi) kütüphanesine 546 cilt değerli yazma kitap bağışlamıştır. Bu kitaplar günümüzde Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Umumi Koleksiyonu'nda yer almaktadır.

عن وقف دولتلو عصمتلو والده سلطان بزم عالم علية الشان حضرتلرى ١٢٥٦

An vakfı devletlü ismetlü Vâlide Sultân Bezmiâlem aliyyetü'ş-şân hazretleri 1256

Devletli ve ismetli şanı yüce Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın vakfındandır
It is from the endowment of the virtuous, noble and glorious Bezmiālem Vālide Sultan.

محبتدن محمد اولدى حاصل
محمدسز محبتدن نه حاصل
طهورندن بزم عالم اولدى واصل

Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl
Muhammedsiz muhabbetten ne hâsıl
Zuhurundan Bezmiâlem oldu vâsıl

بزم عالم

Bezmiâlem

Bezmiālem

دولتلو عصمتلو والده سلطان علية الشان حضرتلرى

Devletlü ismetlü Vâlide Sultan aliyyetü'ş-şân hazretleri
the virtuous, noble and glorious Bezmiālem Vālide Sultan

9- Pertevniyal Vâlide Sultan

Pertevniyal Vâlide Sultan koleksiyonu 1945 senesinde Süleymaniye Kütüphanesi'ne intikal etmiştir. Koleksiyonda 329 adet yazma 557 basma eser olmak üzere 886 eser bulunmaktadır.

عن وقف دولتلو عصمتلو پرتونیال والده سلطان علیة الشان حضرتلری ۱۲۷۹

An vakfı devletlü ismetlü Pertevniyâl Vâlide Sultân aliyyetü'ş-şân hazretleri 1279

Devletli ve ismetli şanı yüce Pertevniyal Vâlide Sultan'ın vakfındandır

It is from the endowment of the virtuous, noble and glorious Pertevniyal Vālide Sultan.

مهد علیای سلطنت پرتونیال

Mehd-i ulyâ-yı saltanat Pertevniyal

خان محمود عدلینك غنجه‌سی عبد العزیز افندی والده‌سی

Hân-ı Mahmûd-i Adlî'nin goncası Abdülaziz Efendi Vâlidesi

Adlî mahlaslı Mahmud Han'ın goncası, Abdülaziz Efendi'nin annesi

Sergilenen Yazma Nüshalar / List Of Manuscripts On Exhibition

1
Hâşiye ale'l-Keşşâf
Seyyid Şerif Cürcânî'nin (ö. 816/1413) Hâşiye ale'l-Keşşâf adlı *eserinin Hafsa Sultan tarafından vakfedilen nüshası*
Arapça, Ta'lik
TYEK, Manisa YEK, Manisa 100

2
Hâşiye alâ Şerhi'l-Ferâizi's-Sirâciyye li's-Seyyidi'ş-Şerîf
Zenbilli Ali Efendi'nin kardeşi Kıvâmüddin Kâsım el-Cemâlî'nin (ö. 903/1497) Sultan II. Bayezid'e ithafen yazdığı *Şerhu'l-Ferâizi's-Sirâciyye Hâşiyesi*'nin Nurbanu Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Ta'lik
TYEK, Hacı Selim Ağa YEK, Nurbanu Sultan 83

3
Gurerü'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim
Ebü'l-Feth Nâsıhuddin el-Âmidî'nin Hz. Ali'nin özlü sözlerini derlediği *Gurerü'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim* isimli eserinin Nurbanu Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Nurbanu 106

4
Gül-i Sad-Berk-i Vâlide Sultan
Mehmed Visâlî Kütahyevî'nin, Hz. Peygamber'in yüz hadisini birer kıt'a ile tercüme ederek Sultan III. Mehmed'in vâlidesi Safiye Sultan'a ithaf ettiği manzum eser
Arapça-Türkçe, Nesih
TYEK, Konya Bölge YEK, 2785/16

5
Mâhpeyker Vâlide Sultan Vakfiyesi
Sultan I. İbrahim ve IV. Murad'ın vâlidesi Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan'ın Muharrem 1026/Ocak 1617 tarihli vakfiyesi
Türkçe, İcâze
TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 931

6
Kur'ân-ı Kerîm
Safevî devri özelliklerini taşıyan Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan vakfı Mushaf-ı Şerîf
Arapça, Nesih
TYEK, Ragıp Paşa YEK, Ragıp Paşa 3

1
Hāshiya alā al-Kashshāf
A copy of Sayyid Sharif al-Jurjānī's (d. 816/1413) *Hāshiya alā al-Kashshāf* endowed by Hafsa Sultan
Arabic, Ta'līq
TYEK, Manisa Manuscript Library, Manisa 100

2
Hāshiya alā Sharh al-Farā'id al-Sirājiyya li al-Sayyid al-Sharīf
The manuscript of a commentary on *Sharh al-Farā'id al-Sirājiyya*, authored by Zenbilli Ali Efendi's brother Qiwām al-Dīn Qāsim al-Jamālī (d. 903/1497) and dedicated to Sultan Bayezid II, endowed by Nurbanu Sultan
Arabic, Ta'līq
TYEK, Hacı Selim Ağa Manuscript Library, Nurbanu Sultan 83

3
Ghurar al-Hikam wa Durar Al-Kalim
The manuscript of *Ghurar al-Hikam wa Durar Al-Kalim*, Abū al-Fath Nāsih al-Dīn al-Āmidī's compilation of Ali's maxims, endowed by Nurbanu Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nurbanu 106

4
Gül-i Sad-Berk-i Vālide Sultan
Mehmed Visālī Kütahyevī's work in verse, dedicated to Safiye Sultan, mother of Mehmed III, including the translations of a hundred hadiths of the Prophet in stanzas
Arabic-Turkish, Naskh
TYEK, Konya Regional Manuscript Library, 2785/16

5
The Endowment Deed of Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan
The endowment deed of Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan, the mother of Sultan Ibrāhim I and Murad IV, dated Muharram 1026/January 1617
Turkish, Ijāza
TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 931

6
al-Qur'ān al-Karīm
Qur'ān manuscript endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan, bearing the characteristic features of the Safavid era
Arabic, naskh
TYEK, Ragıp Paşa Manuscript Library, Ragıp Paşa 3

Sergilenen Yazma Nüshalar / List Of Manuscripts On Exhibition

7
el-Keşşâf an Hakâ'ikı Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekāvîl fî Vücûhi't-Te'vîl
Zemahşerî'nin (ö. 538/1144) *el-Keşşâf*'ının Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 23

8
Lisânü'l-Arab
İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) ansiklopedik Arapça sözlüğü *Lisânü'l-Arab*'ın Mâhpeyker (Kösem) Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mehmed Ağa Cami 193

9
Turhan Vâlide Sultan Vakfiyesi
Sultan IV. Mehmed'in vâlidesi Hatice Turhan Vâlide Sultan'ın 27 Receb 1073 tarihli vakfiyesi
Türkçe, İcâze
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 150M

10
eş-Şifâ' bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ
Kâdî İyâz'ın (ö. 544/1149) Hz. Peygamber'i anlatan *eş-Şifâ' bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ* adlı eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide Sultan 51

11
Uyûnü't-Tefâsîr
Şehâbeddin Sivâsî'nin (ö. 860/1456) dirâyet tefsiri *Uyûnü't-Tefâsîr*'in Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 42

12
Keşfü'l-Esrâr ve Uddetü'l-Ebrâr
Reşîdüddîn-i Meybüdî'nin (ö. 520/1126'dan sonra) *Keşfü'l-Esrâr* isimli Farsça tefsirinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 43

13
Mevâhib-i Aliyye
Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin (ö. 910/1505) kaleme aldığı muhtasar tefsiri *Mevâhib-i Aliyye*'nin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 31

7
al-Kashshāf an Haqā'iq Ghawāmiz al-Tanzīl wa Uyūn al-Aqāwīl fī Wujūh al-Ta'wīl
Copy of Zamakhsharī's (d. 538/1144) *al-Kashshāf*, endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mehmed Ağa Cami 23

8
Lisān al-Arab
Manuscript of Ibn Manzūr's (d. 711/1311) encyclopedic Arabic dictionary *Lisān al-Arab* endowed by Māhpeyker (Kösem) Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mehmed Ağa Cami 193

9
Endowment Charter of Turhan Vālide Sultan
Endowment charter belonging to Hatice Turhan Vālide Sultan, mother of Sultan Mehmed IV, dated 27 Rajab 1073
Turkish, Ijāzah
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 150M

10
al-Shifā' bi-Ta'rīf Huqūq al-Mustafā
Copy of *al-Shifā' bi-Ta'rīf Huqūq al-Mustafā* endowed by Turhan Vālide Sultan, a work describing the Prophet Muhammad, authored by Qādī 'Iyād (d. 544/1149)
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan 51

11
Uyūn al-Tafāsīr
Manuscript of Şehābeddin Sivāsī's (d. 860/1456) exegesis titled *Uyūn al-Tafāsīr*, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 42

12
Kashf al-Asrār wa 'Uddat al-Abrār
The manuscript of Kashf al-Asrār, a Persian exegesis written by Rashīd al-Dīn Maybudī (d. after 520/1126), endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 43

13
Mawāhib-i 'Aliyya
The manuscript *of Mawāhib-i 'Aliyya*, a concise Qur'ān commentary written by Husayn Wā'iz-i Kashifī (d. 910/1505), endowed by Turhan Vālide Sultan
Persian, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 31

14
Me‘âlimü’t-Tenzîl
Begavî’nin (ö. 516/1122) rivâyet tefsiri *Me‘âlimü’t-Tenzîl*’in Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 44

15
el-Câmi‘u’s-Sahîh
Sahîh-i Buhârî’nin 749/1348 yılında istinsah edilen ve Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide Sultan 67

16
el-Câmi‘u’s-Sahîh
Sahîh-i Buhârî’nin 771/1369 yılında istinsah edilen ve Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide Sultan 68

17
el-İhtiyâr li-Ta‘lîli’l-Muhtâr
Hanefî mezhebinin temel fıkıh metinlerinden biri kabul edilen *el-İhtiyâr li-Ta‘lîli’l-Muhtâr*’ın Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 127

18
Mesnevî-i Ma‘nevî
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin (ö. 672/1273) *Mesnevî*’sinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Ta‘lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 191

19
el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye fî Ma‘rifeti’l-Esrâri’l-Mâlikiyye ve’l-Mülkiyye
Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin (ö. 638/1240) tasavvufî görüşlerini açıkladığı *el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye* adlı eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 187

20
Nefehâtü’l-Üns min Hazarâti’l-Kuds
Molla Câmî’nin sûfîlerin hayatlarına dair kaleme aldığı tabakat kitabı *Nefehâtü’l-Üns*’ün Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 193

14
Ma‘ālim al-Tanzīl
The copy of Bagavī’s (d. 516/1122) narration-based Quranic exegesis, *Ma‘ālim al-Tanzīl*, endowed by Turhan Valide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 44

15
al-Jāmi‘ al-Sahīh
Manuscript of Sahīh al-Bukhārī copied in 749/1348 and endowed by Turhan Vâlide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan 67

16
al-Jāmi‘ al-Sahīh
The manuscript of *Sahīh al-Bukhārī*, copied in 771/1369 and endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan 68

17
al-Ikhtiyār li-Ta’līl al-Mukhtār
A copy of *al-Ikhtiyār li-Ta’līl al-Mukhtār*, which is considered one of the basic fiqh (Islamic jurisprudence) texts of the Hanafi sect, endowed by Turhan Valide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 127

18
Mathnawi-i Ma’nawī
A copy of Mawlānā Jalâl al-Dīn al-Rūmī’s (d. 672/1273) *Mathnawī* endowed by Turhan Vālide Sultan
Persian-Ta‘līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 191

19
al-Futūhāt al-Makkiyya fī Ma‘rifat al-Asrār al-Mālikiyya wa al-Mulkiyya
The manuscript of Muhyī al-Dīn Ibn al-Arabī’s (d. 638/1240) *al-Futūhāt al-Makkiyya*, in which he explains his mystical views, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 187

20
Nafahāt al-Uns min Hadarāt al-Quds
The manuscript of *Nafahāt al-Uns min Hadarāt al-Quds*, Mullā Jāmī’s biographic book on the lives of Sufis, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 193

21
el-Kânûn fi't-Tıb
İbn Sînâ'nın (ö. 1037/428) Doğu ve Batı dünyasında yüzyıllarca tıbbın kaynağı kabul edilen *el-Kânûn fi't-Tıb* adlı meşhur eserinin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide Sultan 265

22
el-Filâhatü'n-Nebâtiyye
İbn Vahşiyye'ye nisbet edilen ve kadim tıp birikimini içeren en önemli eserlerden kabul edilen *el-Filâhatü'n-Nebâtiyye*'nin Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide Sultan 264

23
Tâcü'l-Luga ve Sıhâhu'l-Arabiyye
Cevherî'nin (ö. 400/1009'dan önce) Arapça sözlüğü *Tâcü'l-Luga*'nın Turhan Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Turhan Valide 314

24
Yeni Cami Hatice Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi
Hatice Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin 13 Rebîülevvel 1280 tarihli sayımına ait defter
Türkçe, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2740

25
Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl
Nâsırüddîn Beyzâvî'nin (ö. 685/1286) *Envâru't-Tenzîl* isimli tefsirinin Gülnûş Emetullah Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Gülnuş Valide Sultan 3

26
Kitâbü Muhammediyye fî Na'ti Seyyidi'l-Emîn Habîbillâhi'l-A'zam Ebi'l-Kâsım Muhammedini'l-Mustafâ
Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin (ö. 855/1451) manzum siyer-i Nebî hüviyetindeki *Muhammediyye* adlı eserinin Mihrişâh Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah 258

27
eş-Şifâ' bi-Taʿrîfi Hukūki'l-Mustafâ
Kâdî İyâz'ın (ö. 544/1149) Hz. Peygamber'i anlatan *eş-Şifâ' bi-Taʿrîfi Hukūki'l-Mustafâ* adlı eserinin Mihrişah Sultan tara-

21
al-Qānūn fī al-Tibb
Ibn Sīnā's (d. 428/1037) famous work *al-Qānūn fī al-Tibb*, accepted as the source of medicine in the East and West for centuries, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan 265

22
al-Filāha al-Nabātiyya
A copy of *al-Filāha al-Nabātiyya*, attributed to Ibn Wahshiyya and considered one of the most notable works containing ancient medical knowledge, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 264

23
Tāj al-Lugha wa Sıhāh al-Arabiyya
The manuscript of al-Jawharī's (d. before 400/1009) Arabic dictionary *Tāj al-Lugha*, endowed by Turhan Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide 314

24
The Catalogue of The Hatice Turhan Vālide Sultan Library of The New Mosque
The index of the Hatice Turhan Vālide Sultan Library, prepared after counting the number of books in the library on Rabī' al-Awwal 13, 1280
Turkish, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2740

25
Anwār al-Tanzīl ve Asrār al-Ta'wīl
The manuscript of Nāser al-Dīn Bayzāwī's (d. 685/1286) exegesis titled *Anwār al-Tanzīl*, endowed by Gülnūş Emetullah Vālide Sultan
Arabic, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Gülnuş Valide Sultan 3

26
Kitāb Muhammadiyya fī Na't Sayyid al-Amīn Habīb Allâh Al-A'zam Abī al-Qāsim Muhammad al-Mustafā
Copy of Yazıcızāde Mehmed Efendi's (d. 855/1451) work about the Prophet Muhammad called *Muhammadiyya* written in verse, endowed by Mihrişāh Vālide Sultan
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah 258

27
al-Shifā bi-Ta'rīfi Huqūq al-Mustafā
The copy of Qādī Iyāz's (d. 544/1149) *al-Shifā bi-Taʿrīfi Huqūq al-Mustafā* about the Prophet Muhammad, endowed by Mihri-

fından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 76

28
İrşâdü'l-Akli's-Selîm
Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin (ö. 982/1574) *İrşâdü'l-Akli's-Selîm* adlı tefsirinin Mihrişah Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah 15

29
Dîvân-ı Hâfız
Fars şiirinin önde gelen şairlerinden Hâfız-ı Şîrâzî'nin (ö. 792/1390 [?]) *Dîvân*'ının Mihrişâh Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah 361

30
Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr
Kâtip Çelebi'nin coğrafya ve denizciliğe dair musavver eseri *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*'ın Mihrişah Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Türkçe, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 304

31
Hac Risâleleri
Hacca dair konuların ele alındığı, müellifi belli olmayan risâlelerin Sultan IV. Mustafa'nın annesi Sîneperver Ayşe Vâlide Sultan'a ait nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Mihrişah Sultan 150

32
Kur'ân-ı Kerîm
Abdullah b. Muhammed el-Merâvîd'in 843/1439 tarihinde yazdığı, Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı Mushaf-ı Şerîf
Arapça, Muhakkak-Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 14

33
Tesâvîr-i Selâtîn-i Osmâniyye
Sultan II. Mahmud'a kadar Osmanlı sultanlarının tasvirini ihtiva eden Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı albüm
Türkçe, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5018

34
Mecmua
Çeşitli hattatlar tarafından yazılıp müzehhip Mehmed Şevki Efendi tarafından süslenen *Delâ'ilü'l-Hayrât, Kasîde-i Bürde ve Hizb-i A'zam*'dan oluşan mecmua

şah Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 76

28
Irshād al-'Aql al-Salīm
The copy of Şeyhülislam Ebüssuūd Efendi's (d. 982/1574) exegesis titled *Irshād al-'Aql al-Salīm,* endowed by Mihrişah Valide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 15

29
Dīwān-i Hāfez
The manuscript of *Dīwān* of Hāfez-i Shīrāzī (d. 792/1390 [?]), one of the leading poets of Persian poetry, endowed by Mihrişāh Vālide Sultan
Persian, Ta'liq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah 361

30
Tuhfat al-Kibār fī Asfār al-Bihār
The copy of *Tuhfat al-Kibār fī Asfār al-Bihār*, Kātip Çelebi's illustrated work on geography and maritime, endowed by Mihrişah Sultan
Turkish, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 304

31
Risālas on Hajj
Manuscript of risalahs (treatises) about topics related to Hajj of unknown authorship belonging to Mustafa IV's mother Sīneperver Ayşe Vālide Sultan
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Mihrişah Sultan 150

32
al-Qur'ān al-Karīm
Copy of the Qur'ān scribed by Abdullah b. Muhammad al-Marāwīd in 843/1439, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Arabic, Muhaqqaq-Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 14

33
Tasāwīr-i Salātīn-i Osmānıyya
Bezmiālem Vālide Sultan endowment album containing the drawing of Ottoman sultans until Sultan Mahmud II
Turkish, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5018

34
Majmū'a (A Collected Work)
A collection consisting of *Dalā'īl al-Khayrāt, Qasīda-i Burda* and *Hizb-i A'zam*, written by various calligraphers and decorated by illuminator Mehmed Şevki Efendi

Arapça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1270

35
Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr
Delâ'ilü'l-Hayrât'ın satır altı Farsça tercümesi ve şerhinin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih-Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1267

36
el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye
Kasîde-i Bürde'nin İbrâhim eş-Şehrî tarafından katı' tekniğiyle hazırlanan Bezmiâlem Vâlide Sultan vakfı nüshası
Arapça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3462

37
el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye
Memlük emîrlerinden Canbulat'ın kütüphanesi için istinsah edilmiş *Kasîde-i Bürde*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Muhakkak-Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3463

38
Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ
Seyyid Mîrhând'ın (ö. 672/1273) Farsça kaleme aldığı yedi ciltlik mensur tarih kitabının dördüncü cildinin 1020/1611 yılında istinsah edilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 4973

39
Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ
Seyyid Mîrhând'ın (ö. 672/1273) Farsça kaleme aldığı yedi ciltlik mensur tarih kitabının ilk cildinin 979/1571 yılında istinsah edilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5261

40
Mevâhib-i Aliyye
Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin (ö. 910/1505) kaleme aldığı muhtasar tefsiri *Mevâhib-i Aliyye*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen tezyinatlı nüshası
Farsça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 356

41
el-Câmi'u's-Sahîh
Müslim'in (ö. 261/875) *el-Câmi'u's-Sahîh*'inin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

Arabic, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1270

35
Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār
The copy of the Persian interlinear translation and commentary of *Dalā'il al-Khayrāt* endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Arabic, Naskh-Ta'liq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1267

36
al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah
Manuscript of *Qasīdah Burdah* prepared with filigree-work by İbrāhim eş-Şehrī from Bezmiālem Vālide Sultan's endowment
Arabic, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3462

37
al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah
The manuscript of *Qasīda al-Burda*, copied for the library of Janbalat, a Mamluk Sultan, and endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Arabic, Muhaqqaq-Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3463

38
Rawdat al-Safā' fī Sīrat al-Anbiyā' wa al-Mulūk wa al-Khulafā'
The manuscript of the fourth volume of Sayyid Mīrkhānd's (d. 672/1273) seven-volume Persian history book in prose, copied in 1020/1611
Persian, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 4973

39
Rawdat al-Safā' fī Sīrat al-Anbiyā' wa al-Mulūk wa al-Khulafā'
Copy of the first volume of Sayyid Mīrhānd's (d. 672/1273) seven-volume prose history book in Persian, scribed in 979/1571
Persian, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5261

40
Mawāhib-i 'Aliyya
The illuminated manuscript of *Mawāhib-i 'Aliyya*, a concise Qur'ān exegesis written by Husayn Wā'iz-i Kashifī (d. 910/1505), was endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Persian, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 356

41
al-Jāmi' al-Sahīh
Copy of Muslim's (d. 261/875) *al-Jāmi' al-Sahīh*, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan

Arapça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 844

42
Şerhu'r-Risâleti'l-Kuşeyriyye ve Tercemesi
Seyyid Mehmed Tevfik Efendi'nin (ö. 1274/1858) Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın arzusu üzerine tercüme ettiği *Risâle-i Kuşeyrî*'nin birinci ve ikinci cildi
Türkçe, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3303, 3304

43
Ma'rifetnâme
Erzurumlu İbrâhim Hakkı'nın ansiklopedik eseri *Ma'rifetnâme*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3487

44
Mesnevî-i Ma'nevî
Mevlânâ'nın (ö. 672/1273) *Mesnevî* adlı eserinin Cemâziyelâhir 1018/Eylül 1609 tarihinde istinsah edilen minyatürlü nüshası
Farsça, Nesta'lîk
Beyazıt YEK, Beyazıt Umumi 3480

45
eş-Şifâ
İbn Sînâ'nın (ö. 1037/428) mantık, fizik, matematik ve metafizik ilimlerine dair konuları ele aldığı *eş-Şifâ*'nın Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 3966

46
Dîvân
Kemâl-i Hucendî'nin (ö. 803/1401) *Dîvân*'ının 885/1480 tarihinde istinsah edilen ve Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5679

47
Dîvân
Örfî-i Şîrâzî'nin (ö. 999/1591) *Dîvân*'ının Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5690

48
Hamse-i Nizâmî
Nizâmî-i Gencevî'nin *Penç Genc* olarak da bilinen *Hamse*'sinin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen minyatürlü nüshası
Farsça, Ta'lik
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 5710

Arabic, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 844

42
Sharh al-Risāla al-Kushayriyya and Its Translation
The first and second volumes of Seyyid Mehmed Tevfik Efendi's (d. 1274/1858) *Risāla-i Kushayrī* which he translated upon the request of Bezmiālem Vālide Sultan
Turkish, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3303, 3304

43
Ma'rifat-nāmah
Manuscript of Erzurumlu İbrāhim Hakkı's encyclopedic work titled *Ma'rifat-nāmah* endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3487

44
Mathnawī Ma'nawī
The copy of Mawlānā Rūmī's (d. 672/1273) *Mathnawī* which was scribed in Jumādā al-Awwal 1018/ September 1609 and decorated with miniature art
Persian, Nasta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Beyazıt Umumi 3480

45
al-Shifā
The manuscript of *al-Shifā*, in which Ibn Sīnā (d. 1037/428) discusses the subjects of logic, physics, mathematics and metaphysics, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 3966

46
Dīwān
The manuscript of Kamāl Khujandī's *Dīwān*, which was copied in 885/1480 and endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Persian, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5679

47
Dīwān
The manuscript of Orfī-i Shīrāzī's *Dīwān*, which was endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Persian, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5690

48
Khamsah-i Nizāmī
Manuscript of Nizāmī-i Ganjawī's *Khamsah*, also known as *Panj Ganj*, containing miniatures, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Persian, Ta'līq
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 5710

49
Zafernâme
Şerefeddin Alî Yezdî'nin (ö. 858/1454) Timur devrini anlatan eseri *Zafernâme*'nin Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Farsça, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 4975

50
Terceme-i Enîsü'l-Münkatı'în ilâ İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn
Antalyalı Ali Halife'nin (1065/1655'den sonra) Turhan Vâlide Sultan'ın isteği üzerine tercüme ettiği eserin Bezmiâlem Valide Sultan vakfı nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Beyazıt YEK, Umumi 1426

51
Manzum Mecmua
Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı ve birtakım şiirler ile mukaddes mekânların minyatürlerini ihtiva eden Bezmiâlem Valide Sultan vakfı mecmua
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Galata Mevlevihanesi 76

52
Kur'ân-ı Kerîm
Sultan Abdülmecid Hân'ın emri üzere Pertevniyal Vâlide Sultan'ın türbesinde okunmak için Safer 1259/Mart 1843 tarihinde Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılan Mushaf-ı Şerîf
Arapça, Nesih
İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Nr. 408

53
Evrâd-ı Şerîf
Hattat Dürbünîzâde Mustafa Nazif Efendi'nin (ö. 1168/1755) yazdığı, Müzehhib Mehmed Nûri Efendi'nin süslediği Pertevniyal Valide Sultan vakfı Evrâd-ı Şerîf
Arapça-Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal 43

54
Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr
Cezûlî'nin (ö. 870/1465) derlediği salavât mecmuası *Delâ'ilü'l-Hayrât*'ın Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal 32

55
Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât 'ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr
Cezûlî'nin *Delâ'ilü'l-Hayrât* adlı salavât mecmuasının Hattat Mehmed Râsim Efendi tarafından 1270/1853 tarihinde istinsah edilen ve Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen nüshası

49
Zafar-nāma
The manuscript of *Zafar-nāma*, a work on the Timurids written by Sharaf al-Dīn 'Alī Yazdī (d. 858/1454), endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Persian, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 4975

50
Tarjama-i Anīs al-Munqatı'īn ilā 'Ibādati Rabb al-'Ālamīn
The copy of the work translated by Antalyalı Ali Halife (d. after 1065/1655) upon the request of Turhan Vālide Sultan, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Turkish, Naskh
TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Umumi 1426

51
A Compilation of Texts Written in Verse
A collection of works including Süleyman Çelebi's *Wasīla al-Najāt* and other poems as well as miniatures of holy places, endowed by Bezmiālem Vālide Sultan
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Galata Mevlevihanesi 76

52
al-Qur'ān al-Karīm
Qur'ān manuscript, written by Kazasker Mustafa İzzet Efendi on Safer 1259/March 1843, to be read in the tomb of Pertevniyal Vālide Sultan upon the order of Sultan Abdülmecid Khan
Arabic, Naskh
Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum, No. 408

53
Awrād-i Sharīf
Awrād-i Sharīf, written by the calligrapher Dürbünīzāde Mustafa Nazif (d. 1168/1755), ornamented by the illuminator Mehmed Nūrī Efendi, and endowed by Pertevniyāl Vālide Sultan
Arabic-Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 43

54
Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār
Copy of al-Jazūlī's (d. 870/1465) salawāt collection titled *Dalā'il al-Khayrāt*, endowed by Pertevniyal Vālide Sultan
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 32

55
Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār fī Ziqr al-Salāt 'alā al-Nabī al-Mukhtār
The manuscript of Jazūlī's salawāt collection titled *Dalā'il al-Khayrāt* copied by the calligrapher Mehmed Rāsim Efendi in 1270/1853 and endowed by Pertevniyal Vālide Sultan

Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal 35

56
Tevfîku Muvaffıkı'l-Hayrât li-Neyli'l-Berekât fî Hidmeti Menba'i's-Saâdât Şerhu Delâ'ili'l-Hayrât
Karadâvudzâde Mehmed Efendi'ye (ö. 1170/1756) ait en meşhur Türkçe *Delâ'il* şerhi olan ve *Kara Dâvud* olarak bilinen eserin taşbaskı tekniğiyle basılmış ve tezhiplenmiş nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal 39

57
el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye
Kasîde-i Bürde'nin hattat Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi tarafından murakka' formunda yazılan ve Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından vakfedilen meşki
Arapça, Sülüs-Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Pertevniyal 49

58
Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi
Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin ayrıntılı yazma fihristi
Türkçe, Sülüs-Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2737

59
Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi Fihristi
Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi'nin ayrıntılı yazma fihristi
Türkçe, Sülüs-Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar 2275

Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 35

56
Tawfīqu Muwaffiq al-Khayrāt li Nayl al-Barakāt fī Khidmat Manba' al-Sa'ādāt Sharh Dalā'il al-Khayrāt
An illuminated lithograph print copy of the most famous Turkish *Dalā'il* commentary known as *Kara Dāvud* by Karadāvudzāde Mehmed Efendi (d. 1170/1756)
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 39

57
al-Kawākib al-Durriyyah fī Madh Khayr al-Bariyyah
An artistic production of *Qasīda-i Burda*, written in muraqqa' form by the calligrapher Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi and donated by Pertevniyal Vālide Sultan
Arabic, Thuluth-Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Pertevniyal 49

58
Catalogue of the Pertevniyal Vālide Sultan Library
Detailed Manuscript Catalogue of the Pertevniyal Vālide Sultan Library
Turkish, Thuluth-Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2737

59
Catalogue of The Pertevniyal Vālide Sultan Library
Detailed manuscript catalogue of the Pertevniyal Vālide Sultan Library
Turkish, Thuluth-Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Yazma Bağışlar 2275

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

www.yek.gov.tr